

În acest număr:

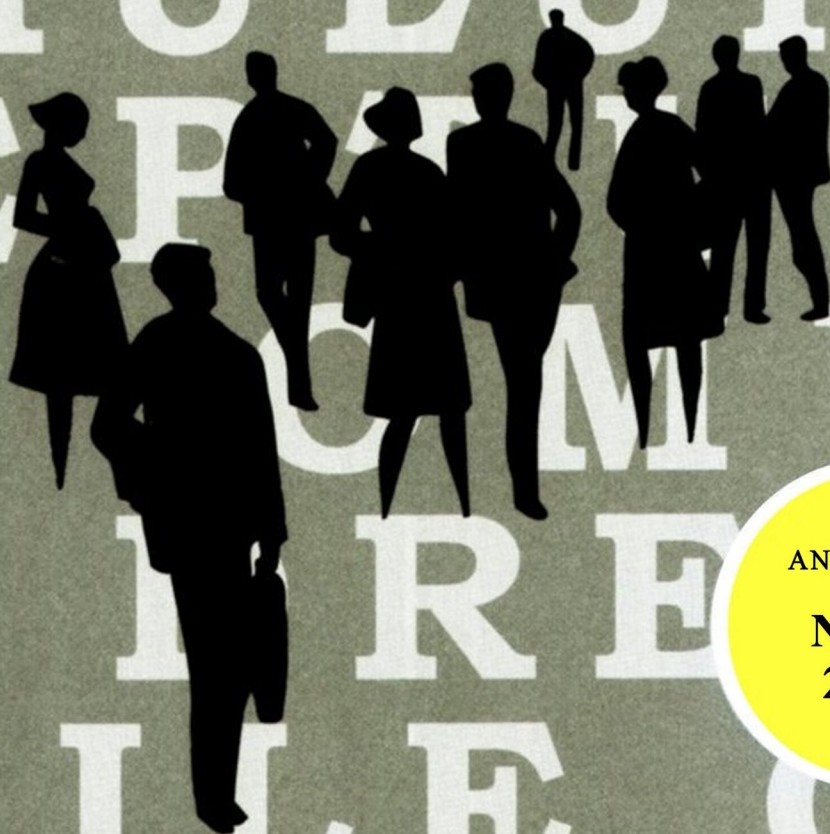
- EDUCATION FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT AND THE 2030 AGENDA
- TRANSFORMAREA LUMII NOASTRE: AGENDA 2030 PENTRU DEZVOLTARE DURABILĂ
- MIGRAȚIA ȘI INTEGRAREA IMIGRANȚILOR ÎN CONTEXTEL INTERNATIONALE ACTUALE
- ÎNDRUMĂRI PRIVIND ARTICOLUL 14 AL CONVENȚIEI CU PRIVIRE LA DREPTURILE PERSOANELOR CU DIZABILITĂȚI
- JURISPRUDENȚĂ • SEMNAL • REMEMBER

DREPTURILE OMULUI

revistă
editată
de

INSTITUTUL
ROMÂN
PENTRU
DREPTURILE
OMULUI
I.R.D.O.

HUMAN RIGHTS
DROITS DE L'HOMME

ANUL XXV

NR. 3
2015

DREPTURILE OMULUI

ANUL XXV

NR. 3

2015

INSTITUTUL ROMÂN PENTRU DREPTURILE OMULUI

DREPTURILE OMULUI

Revistă clasificată de Consiliul Național al Cercetării Științifice
din Învățământul Superior

Înregistrată la OSIM sub numărul de marcă 109255/2010

Consiliul științific

Prof. univ. dr. **Gérard Conac**, membru de onoare al Academiei Române; Prof. univ. dr. **Nicolas Mateesco Matte**, membru de onoare al Academiei Române; Prof. univ. dr. **Vasile Stănescu**, membru al Academiei Române; Prof. dr. **Karel Vasak**; Prof. univ. dr. **Gheorghe Vlăduțescu**, membru al Academiei Române.

Colegiul de redacție

Conf. univ. dr. **Gheorghe Bârlea**; Prof. univ. dr. **Monna-Lisa Belu Magdo**; Prof. univ. dr. **Jean Marie Bernard**, director de cercetare CNRS; Prof. univ. dr. **Raluca Beșteliu**; Prof. univ. dr. **Dominique Rousseau**, Universitatea Paris I; Conf. univ. dr. **Elena-Mihaela Fodor**, Prof. univ. dr. **Nicole Guimezanes**, Universitatea Paris XII, Membru al Academiei Internaționale de Drept Comparat; Prof. univ. dr. **Gheorghe Iancu**, Prof. univ. dr. **Ioan Leș**; **Emil Marinache**; Prof. univ. dr. **Irina Moroianu Zlătescu**, membru titular al Academiei Internaționale de Drept Comparat, editor; Prof. univ. dr. **Nicolae Popa**; Prof. **Ioan Oancea**; Prof. univ. dr. **Dumitra Popescu**; **Valeriu Rendec**, Dr. **Ianfred Silberstein**; Dr. **Rodica Șerbănescu**, Prof. univ. dr. **Laurențiu Șoitu**.

Realizarea acestui număr a fost coordonată de:

Marius Mocanu

Mihaela Scarlat

Gheorghe Pârvan

Traduceri: Valeriu Rendec, Daniela Albu

Institutul Român pentru Drepturile Omului

București, B-dul Nicolae Bălcescu, nr. 21

Tel. +40 21 3114921

e-mail: office@irdo.ro

www.irdo.ro

Tipărit la R. A. Monitorul Oficial

SUMAR

I. STUDII, CERCETĂRI, ARTICOLE	7
• Education for sustainable development and the 2030 Agenda – prof. univ. dr. Ioan Voicu , prof. Florina Voicu	7
• Transformarea lumii noastre: Agenda 2030 pentru dezvoltare durabilă – Daniela Albu	19
• Dreptul persoanei la valorificarea șansei și a speranței legitime – prof univ. dr. Monna-Lisa Belu Magdo , prof. univ. dr. Irina Moroianu Zlătescu	25
• Religia aplicată și dreptul fundamental la educație – prof. univ dr. Gheorghe Iancu	31
• Administrația publică din România și rolul Consiliului Legislativ – dr. Cătălin Ciora	37
• Migrația și integrarea imigranților în contextul internațional actual – Alexandra Bucur ..	45
II. DOCUMENTAR JURIDIC	49
• Comitetul pentru drepturile persoanelor cu dizabilități - Îndrumări privind articolul 14 al Convenției cu privire la drepturile persoanelor cu dizabilități. Dreptul la securitate și libertate al persoanelor cu dizabilități	49
• Evoluția legislației privind învățământul superior	56
III. JURISPRUDENȚĂ	61
• Decizia Curții Europene a Drepturilor Omului în cauza Colac Avram împotriva României	61
• Decizia Curții Europene a Drepturilor Omului în cauza Larie și alții împotriva României	71
IV. SEMNAL	83
V. REMEMBER	100

CONTENTS

I. STUDIES, RESEARCH, ARTICLES	7
• Education for Sustainable Development and the 2030 Agenda – Prof. Ioan Voicu , PhD, Prof. Florina Voicu	7
• Transforming Our World – Agenda 2020 for Sustainable Development – Daniela Albu .	19
• A Person's Right to Exploit Opportunity and Legitimate Hope – Prof. Monna-Lisa Belu Magdo , PhD, Prof. Irina Moroianu Zlătescu , PhD	25
• Religion and the Fundamental Right to Education – Prof. Gheorghe Iancu , PhD	31
• Public Administration in Romania and the Role of the Legislative Council – Cătălin Ciora , PhD	37
• Immigration and Immigrants Integration in the Present International Context – Alexandra Bucur	45
II. JURIDICAL DOCUMENTATION	49
• Committee on the Rights of Persons with Disabilities – Guidelines on Article 14 of the Convention on the Rights of Persons with Disabilities. The right to Liberty and Security of Persons with Disabilities	49
• Evolution in legislation of Higher Education	56

III. JURISPRUDENCE	61
• Decision of the European Court of Human Rights in the case Colac Avram v. Romania ...	61
• Decision of the European Court of Human Rights in the case Larie et al. v. Romania	71
IV. SIGNAL	83
V. REMEMBER	100

SOMMAIRE

I. ÉTUDES, RECHERCHES, ARTICLES	7
• Éducation pour le développement durable et l'Agenda 2030 – prof. univ. dr. Ioan Voicu , prof. Florina Voicu	7
• La transformation de notre monde: l'Agenda du développement durable 2030 – Daniela Albu	19
• Le droit d'une personne à d'exploiter opportunité et l'espoir légitime – prof. univ. dr. Monna-Lisa Belu Magdo , prof. univ. dr. Irina Moroianu Zlătescu	25
• Religion appliquée et le droit fondamental à l'éducation - prof. univ. dr. Gheorghe Iancu	31
• L'administration publique de la Roumanie et le rôle du Conseil législatif – dr. Cătălin Ciora	37
• Immigration et intégration des migrants dans le contexte international actuel – Alexandra Bucur	45
II. DOCUMENTAIRE JURIDIQUE	49
• Le comité des droits des personnes handicapées - Directives concernant l'article 14 de la Convention relative aux droits des personnes handicapées. Le droit à la liberté et à la sécurité des personnes handicapées	49
• L'évolution de la législation de l'enseignement supérieur	56
III. JURISPRUDENCE	61
• La décision du la Cour européenne des droits de l'homme dans l'affaire Colac contre la Roumanie	61
• La décision du la Cour européenne des droits de l'homme dans l'affaire Larie et autres contre la Roumanie	71
IV. SIGNAL	83
V. REMEMBER	100

ABREVIERI

AEP	Autoritatea Electorală Permanentă
AICHR	Comisia interguvernamentală pentru drepturile omului a Asociației Națiunilor din sud-estul Asiei
AIDC	Académie Internationale de Droit Comparé – Academia Internațională de Drept Comparat
alin.	alineat
ANR	Agenția Națională pentru Romi
ANUROM	Asociația pentru Națiunile Unite din România
art.	articolul
ASEAN	Association of Southeast Asian Nations – Asociația Națiunilor din sud-estul Asiei
asist. univ. dr.	asistent universitar doctor
CDPD	Convenția privind drepturile persoanelor cu dizabilități
CE	Consiliul European
CEDO	Convenția europeană a drepturilor omului
cercet. st.	cercetător științific
Cit.supra.	citatul de deasupra
CJUE	Curtea de Justiție a Uniunii Europene
cf.	confer
coord.	coordonator
COSI	Consiliul pentru cooperare Internațională și Securitate Internă
CSCE	Conference for Security and Cooperation in Europe
C.pen.	Codul penal
CtEDO	Curtea Europeană a Drepturilor Omului
DNA	Direcția Națională Anticorupție
dr.	doctor
EASO	Biroul European de Sprijin pentru Azil
Ed.	editura
EHMA	European Health Management Association – Asociația Europeană de Management în Sănătate
ELI	European Law Institute – Institutul de Drept European
ENAR	Rețeaua europeană de combatere a rasismului
ENNHRI	Rețeaua Europeană a Instituțiilor Naționale pentru Drepturile Omului
Equinet	Rețeaua Europeană a Organismelor pentru Egalitate
etc	(et caetera) și celelalte
E-uri	aditivi alimentari
EU-MIDIS	European Union minorities and discrimination survey Studiul de tip sondaj privind minoritățile și discriminarea din Uniunea Europeană
EUROSUR	Sistemul European de Supraveghere a Frontierelor
EUROSTAT	Biroul de Statistică a Uniunii Europene
FRA	European Union Agency for Fundamental Rights – Agenția pentru Drepturi Fundamentale a Uniunii Europene
FRONTEX	Agencția Europeană pentru Gestionarea Cooperării Operative la Frontierele Externe ale Statelor Membre ale Uniunii Europene
HG	Hotărâre de Guvern
ICAR	Forumul internațional privind responsabilitatea corporatistă
IDDO	Institutul Danez pentru Drepturile Omului
IDEF	Institutul internațional de drept de expresie și inspirație franceze
infra.	dedesubt, mai jos

IRDO	Institutul Român pentru Drepturile Omului
lit.	litera
loc. cit.	locul citat
M. Of.	Monitorul Oficial al României
MMFPSV	Ministerul Muncii, Familiei, Protecției Sociale și Persoanelor Vârstnice
nr.	numărul
ODIHR	Biroul OSCE pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului
OG	Ordonanță de Guvern
OMS	Organizația Mondială a Sănătății
ONG	organizație neguvernamentală
ONU	Organizația Națiunilor Unite
op. cit.	opera citată
OSCE	Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa
OUG	Ordonanța de Urgență a Guvernului
p.	pagina
parag.	paragraful
pct.	punctul
pp.	paginile
Rec	recomandare
SECA	Sistemul european comun de azil
SNSPA	Școala Națională de Studii Politice și Administrative
SNPAB	Strategia Națională și Planul de Acțiune privind Conservarea Biodiversității
supra.	deasupra, mai sus
ș.a.	și alții (altele)
UE	Uniunea Europeană
UNESCO	Organizația Națiunilor Unite pentru Educație și Cultură
urm.	următoarele
vol.	volumul
vs.	(versus) contra, împotriva

I. STUDII, CERCETĂRI, ARTICOLE

EDUCATION FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT AND THE 2030 AGENDA*

IOAN VOICU*

FLORINA VOICU**

ABSTRACT:

Articolul cuprinde o succintă prezentare și analiză, dintr-o perspectivă multidisciplinară, a celor mai recente evenimente intervenite în promovarea educației pentru dezvoltarea durabilă în contextul negocierii, elaborării și finalizării Agendei 2030 adoptată de Summit-ul ONU la 25 septembrie 2015 cu titlul oficial „Transformarea lumii noastre: Agenda 2030 pentru dezvoltare durabilă”. Sunt înfățișate eforturile de trecere de la provocările generate de dezvoltarea durabilă la aspirații menite să contribuie la proclamarea celor 17 obiective ale dezvoltării durabile cu evidențierea strategiilor convenite să ducă la acțiuni hotărâte pentru transpunerea în viață a Agendei 2030. Sunt studiate elementele din Agendă care configurează cadrul conceptual și instituțional în care sunt așteptate realizări semnificative în extinderea la toate nivelele a educației pentru dezvoltare durabilă, precum și criticile formulate pe această temă pe plan politic și academic. În încheiere, sunt schițate aspecte relevante ale procesului de universalizare a educației pentru dezvoltare durabilă, cu accent special pe rolul tinerei generații în acest complex proces.

Cuvinte cheie: educație pentru dezvoltare durabilă, obiectivele dezvoltării durabile, ONU, UNESCO, ASEAN, agenda, declarație, diplomatie multilaterală, negocieri, drepturi, promovare, implementare, aspirație, globalizare, strategie, programe, tineret, universalitate

RÉSUMÉ:

L'article offre une brève présentation et analyse, dans une perspective multidisciplinaire, des récents événements dans la promotion de l'éducation pour le développement durable dans le contexte de la négociation, rédaction et finalisation de l'Agenda 2030 adoptée par le Sommet des Nations Unies le 25 Septembre 2015 avec le titre officiel "Programme de développement durable à l'horizon 2030". Sont présentés les défis posés par le passage aux aspirations du développement durable visant à contribuer à la proclamation des 17 objectifs du développement durable, en mettant l'accent sur les stratégies convenues afin de prendre des mesures résolues pour transposer en réalité l'Agenda 2030. Sont étudiés aussi les éléments de l'Agenda qui configurent le cadre conceptuel et institutionnel dans lequel des réalisations importantes sont attendues dans le vaste domaine de l'éducation à tous les niveaux pour le développement durable et les critiques formulées sur cette question dans les milieux politiques et académiques. En guise de conclusion, sont esquissés les aspects pertinents de l'universalisation de l'éducation pour le développement durable, avec un accent particulier sur le rôle la jeune génération dans ce processus complexe.

Mots-clés: éducation pour le développement durable, les objectifs du développement durable, Nations Unies, UNESCO, ASEAN, agenda, déclaration, diplomatie multilatérale, négociations, droits, promotion, mise en œuvre, aspiration, mondialisation, stratégie, programme, jeunesse, universalité

1. From challenges to aspirations. In the introduction to this article it should be emphasized that September 25, 2015 will be recognized as a date marking a turning point in the history of multilateral diplomacy because of

the adoption by consensus by the United Nations (UN) Summit of the document entitled "*Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development*".¹

* Professor, PhD, Assumption University Bangkok.

** Professor, scientific researcher.

¹ The full text of the 2030 Agenda is available at http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/70/L.1

The meeting during which this document was adopted was unprecedented by the presence of 108 heads of states, 50 prime ministers, 38 foreign ministers and three vice-presidents, as heads of the national delegations attending the UN Summit and the 70th session of the UN General Assembly.²

This programmatic document, which will be called in these pages by its small title as the 2030 Agenda, has 35 pages, 91 paragraphs and contains 17 comprehensive sustainable development goals and 169 targets, which are integrated and indivisible, to be implemented during the period 2016-2030. It opens with a self-presentation: a plan of action for people, planet and prosperity. It captures the fundamental elements for eradicating poverty in all its forms and dimensions and represents a significant outcome of multilateral diplomacy practiced under the UN auspices, as it sets out a supremely ambitious and transformational vision. However, it should be emphasized that the 2030 Agenda is not a legally binding instrument.

Indeed, in accordance with its own provisions, this document is described as being only an Agenda for global action for the next fifteen years and as a charter for people and planet in the 21st century.

Why is it a historic document, as already called both in official governmental comments and in recent academic analyses dedicated to it? The answer was anticipated in the 2030 Agenda itself which states in paragraph 18: "Never before have world leaders pledged common action and endeavor across such a broad and universal policy agenda. We are setting out together on the path towards sustainable development, devoting ourselves collectively to the pursuit of global development and of "win-win" cooperation which can bring huge gains to all countries and all parts of the world". This is a persuasive example of effective multilateralism.

In this extremely complex process, the role of education is vital. As emphasized by Irina Bokova, Director General of UNESCO, "More

than ever, this is a time when education can – and must – play a decisive role in providing learners across the world with the knowledge, skills and values to discover solutions to today's sustainability challenges. This carries benefit for present and future generations."³

The drafting, negotiation and adoption of the 2030 Agenda which will be discussed in these pages from the perspective of relationship between education for sustainable development and the freshly adopted UN sustainable development goals (SDGs) can be understood in all their complexity only in the light of diplomatic and institutional efforts illustrated by important global conferences and programmatic documents already endorsed by the world community of nations.⁴

The conceptual background reflecting the universal value of education has significant traditions. According to the great philosopher Georg Hegel, "education is the art of making man ethical"⁵ while the famous statesman Nelson Mandela believed that "education is the most powerful weapon which you can use to change the world".⁶ On September 25, 2015 Pope Francis declared in crystal-clear terms before the UN General Assembly that education "is the basis for the implementation of the 2030 Agenda and for reclaiming the environment".⁷

³ Quotation taken from the most important and relevant document related to this article entitled *Shaping the Future We Want UN Decade of Education for Sustainable Development (2005-2014) Final Report* issued by UNESCO and available at <http://unesdoc.unesco.org/images/0023/002301/230171e.pdf>.

⁴ From the recent specialized books on sustainable development the following can be mentioned: Maureen Ellis, *The Critical Global Educator: Global citizenship education as sustainable development* (Routledge Research in International and Comparative Education), London, Routledge, 2015, p. 262; Anastasia Nikolopoulou (Editor), Taisha Abraham (Editor), Farid Mirbagheri (Editor) *Education for Sustainable Development: Challenges, Strategies and Practices in a Globalizing World*, SAGE Publications, London, 2010p. 276; From the most recent Romanian literature on this topic see Irina Moroianu Zlătescu, PhD, *New objectives for sustainable development*, Human Rights, Bucharest, No2/2015, pp.7-14.

⁵ See Georg Wilhelm Friedrich Hegel, Quotes, available at http://www.goodreads.com/author/quotes/6188.Georg_Wilhelm_Friedrich_Hegel.

⁶ See Nelson Mandela, Quotes, available at <http://www.goodreads.com/quotes/16243>.

⁷ The full text of the address by Pope Francis at the United Nations is available at <http://www.vis.va/vissolr/index.php?vi=all&dl=4060b076-e728-c7c9-360b-56069193>

² This information is taken from the article by Ion Jinga, Ambassador, Permanent Representative of Romania to the United Nations, *Great Expectations: The UN 2030 Agenda for Sustainable Development*, Huff Post Politics (United Kingdom), September 21, 2015, available at http://www.huffingtonpost.co.uk/dr-ion-jinga/great-expectations-the-un_b_8167442.html.

These statements have remarkable implications in the 21st century when a significant attention has to be paid to sustainability education, education for sustainability and education for sustainable development (ESD). While these three expressions can be considered as interchangeable, we will give preference in these pages to ESD which is most frequently used internationally and first of all by UNESCO and UN.⁸

ESD is a most challenging objective and comes energetically into the picture when it is considered in the context of broadening the basis for an enlightened opinion and responsible conduct while dealing with the numerous and complex issues of sustainable development. ESD has the capacity of galvanizing creativity leading to gradual pedagogical innovation. In accordance with ESD, all members of society need to develop their commitment to the importance of knowledge, integrity and honesty, and to conduct their lives in conformity with the fundamental values of perseverance, toleration and wisdom, so that the country has the capacity to cope with the rapid and widespread transformations in all fields of human activity which demand international action in search for adequate solutions.

In this regard, a challenging process started in 1992 when a UN conference, also known as Earth Summit, was held in Rio de Janeiro and adopted the Agenda 21, which was a pioneer plan of action for sustainable development. Chapter 36 in Agenda 21 prioritizes educational issues and emphasizes the importance of orienting the education activities to achieve sustainable development. Both formal and non-formal education are indispensable to changing people's attitudes so that they have the capacity to assess and address their sustainable development concerns. It is also critical for achieving environmental and ethical awareness, values and attitudes, skills and behavior consistent with sustainable

development and for effective public participation in decision making.⁹

Ten years later the Johannesburg World Summit on Sustainable Development (2002) concluded by consensus that development can be sustainable only if future generations inherit a quality of environment at least equal to that inherited by their predecessors. It presupposes the simultaneous application of three fundamental principles: the precautionary principle, adopting a preventive rather than remedial approach; the principle of solidarity between all peoples of the world and between the present generations and those to come; and the principle of people participation in decision-making.¹⁰

Initially considered an ambiguous concept, sustainability is thus recognized as a way of life that meets the needs of the present without compromising the ability of future generations to meet their own needs. This generous objective cannot be implemented without adequate education at all levels.

Sustainability is and remains a hot and controversial topic. The main reason is that humankind is not living in times of real sustainable development. More than one-fourth of humankind suffers from chronic poverty. Hunger, military conflicts, terrorism, human-rights abuses, environmental degradation and climate change, natural disasters and pandemics all threaten human dignity and the very survival of mankind.

In 2000 the UN Millennium Declaration was adopted, which emphasizes that a global development demands a comprehensive approach. The declaration formed the basis of time-bound and measurable goals for development (MDGs). It provided a set of tangible and measurable development goals within which education was a significant input and indicator.¹¹

What are the sustainable development goals (SDGs) if compared with MDGs?

They represent a new, universal set of goals, targets and indicators that UN member states will be expected to use to frame their agendas and political policies over the next 15 years, starting on January 1st 2016.

---

fa3e&dl_t=text/xml&dl_a=y&ul=1&ev=1

⁸ We use in this article a number of official UN and UNESCO documents related to education for sustainable development available at two sites: <https://sustainabledevelopment.un.org/>

<http://www.unesco.org/new/en/education/themes/leading-the-international-agenda/education-for-sustainable-development/>.

⁹ See the relevant documents at <http://www.un-documents.net/agenda21.htm>.

¹⁰ See <http://www.un-documents.net/jburgdec.htm>.

¹¹ See <http://www.un.org/millennium/declaration/ares552e.htm>.

In fact, the SDGs follow and expand on the MDGs which expire at the end of 2015. As the MDGs deadline approaches, about 1 billion people still live on less than \$1.25 a day – the World Bank measure on poverty – and more than 800 million people do not have enough food to eat. Women are still fighting hard for their rights, and millions of women still die in childbirth.

In the light of these sad realities, education comes on the frontline and one of the main objectives of ESD is to help people understand the complexities of, and synergies between, the global issues, inviting all nations to negotiating a sustainable future.

Being convinced of the importance of ESD, and illustrating again the potential of multilateral diplomacy, the UN General Assembly proclaimed period 2005-2014 the UN Decade of Education for Sustainable Development (DESD), with UNESCO as lead agency.¹²

DESD was optimistically expected to provide an opportunity for refining and promoting the vision of, and transition to, sustainable development – through all forms of education, public awareness and training; and to give an enhanced profile to the important role of education and learning in sustainable development. In this context, ESD has the continuous role of promoting the practice of learning how to achieve and consolidate global and local sustainable communities.

In more practical terms, ESD is focused on four major thrusts: improving basic education; reorienting existing education to address sustainable development; developing public understanding and awareness; and providing training for all sectors of society, including business, industry, and governments. There is no doubt about the participation of different stakeholders in this complex process: governments and intergovernmental bodies, mass media, civil society and non-governmental organizations, the private sector and formal education institutions. All are covered by the omnibus concept of ESD.

It should be recalled that DESD was concerned particularly with the content and purpose of education. In concept and design,

ESD challenges all forms of educational provision to adopt practices and approaches which foster the values of sustainable development guided by a vision of education that seeks to empower people to assume the responsibility of creating a sustainable future.

In this spirit, in order to finalize the DESD, two major conferences on education for sustainable development took place in Japan in November 2014.

The first was the International Conference on Higher Education for Sustainable Development, hosted by Nagoya University and organized by the United Nations University with the support of the government of Japan and various organizations, including UNESCO and the United Nations Environment Program (UNEP).

In the Nagoya Declaration on Higher Education for Sustainable Development, participants renewed their commitment to support activities towards sustainable development, including implementation of the Global Action Program and called on world leaders to recognize the essential role and responsibility of higher education institutions towards creating sustainable societies.

Immediately following the International Conference on Higher Education for Sustainable Development, the World Conference on Education for Sustainable Development was convened – another major event organized by UNESCO and the government of Japan which was attended by nearly 1,000 participants.¹³

A Declaration on Education for Sustainable Development was adopted at the end of the conference, calling for the commitment to education for sustainable development of all stakeholders and inviting governments to allocate substantial resources to enable the implementation of the relevant programs. Inspired by the objectives of the DESD, the United Nations University called for the development of networks for the promotion of ESD, as well as for establishing centers for the research about ESD.¹⁴

In a similar spirit, the UNEP facilitated the

¹² A general presentation of the DESD can be consulted at <http://unesdoc.unesco.org/images/0014/001416/141629e.pdf>.

¹³ For the documents of the conferences in Japan see <http://www.unesco.org/new/en/education/themes/leading-the-international-agenda/education-for-sustainable-development/>.

¹⁴ The full text of the Declaration is available at http://www.unesco.org/new/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/ERI/pdf/Aichi-Nagoya_Declaration_EN.pdf.

establishment of the Global Universities Partnership on Environment and Sustainability in 2012 as a flagship contribution to the DESD. The focus of this partnership, which reunites nearly 400 universities, is around three pillars: Education, Training and Network.¹⁵

The most remarkable practical outcome registered during the DESD was the creation of networks of regional institutions: MESA in Africa, ProSPER. Net in Asia-Pacific, COPERNICUS Alliance in Europe, ARIUSA in Latin America and the Caribbean. Their general mandate covers building capacity, sharing experiences and expanding the influence of education for sustainable development.¹⁶

Finally, in 2014, after broad consultations with and inputs from a wide range of stakeholders, UNESCO adopted the post-Decade of Education for Sustainable Development Global Action Program, or GAP on education for sustainable development, and a roadmap for implementing it.¹⁷

The GAP identifies five priority action areas: mainstreaming education for sustainable development in both education and sustainable development policies; transforming learning and training institutions by integrating sustainable development principles in daily activities; building capacities in educators and trainers; empowering and mobilizing youth; and accelerating the implementation of sustainable solutions at the local and community levels.¹⁸

It is now obvious that sustainable development is recognized as an omnibus concept that attempts to bridge the divide between economic growth and environmental protection, while taking into account other issues traditionally associated with development. Unfortunately, it is sometimes misinterpreted as focusing exclusively on environmental aspects. In reality, as specified in all official documents, it encompasses three areas: economic, social and environmental. The UN 2005 World Summit Outcome Document refers to these areas as “interdependent and mutually reinforcing pillars” of sustainable

¹⁵ See note 3 *supra*.

¹⁶ See <http://www.universityworldnews.com/article.php?story=20150108194231213>.

¹⁷ See the full text of the document at <http://www.unesco.org/new/en/unesco-world-conference-on-esd-2014/esd-after-2014/global-action-programme/>.

¹⁸ See note 17 *supra*.

development.¹⁹

In an aspirational spirit, the second Rio Conference, - the UN Conference on Sustainable Development, or Rio+20 Summit-held in 2012 approved the document “*The Future We Want*” which contains the main directions for the negotiations and drafting work for the 2030 Agenda which was approved on September 25, 2015 by the UN Summit.

Guided also by a practical approach, Rio+20 Summit decided to establish an “inclusive and transparent intergovernmental process open to all stakeholders, with a view to developing global sustainable development goals to be agreed by the General Assembly”. That opened the way for passing from vexing challenges to formulating clear aspirations meant to gradually lead to more action-oriented programs²⁰

In this regard, the 2030 Agenda which was built *inter alia* on the aspirations expressed in the document “*The Future We Want*” recommends itself as a pioneer programmatic instrument as it offers for the first time an agreed operational meaning for the term ‘sustainable development’.

Until 2015 there was a trend to simply accept the already classical definition given in the 1987 Brundtland Commission’s report, according to which “Sustainable development is development that meets the needs of the present without compromising the ability of future generations to meet their own needs”.²¹ (21) The concept was correctly defined in 1987, but it was also necessary to identify a set of articulated and negotiated meanings acceptable to the 193 UN member states. That involved a complex diplomatic journey of over 27 years.

Unlike the MDGs, which were drawn up only at the UN headquarters, for the 2030 Agenda the UN has conducted the largest

¹⁹ The full text of the 2005 UN Summit Outcome is available at <http://www.unrol.org/doc.aspx?n=2005+World+Summit+Outcome.pdf>.

²⁰ Documents of the Rio+20 conference can be consulted at <http://www.uncsd2012.org/thefuturewewant.html>.

²¹ For the definition of sustainable development and related aspects see http://www.unece.org/oes/nutshell/2004-2005/focus_sustainable_development.html.

See also World Commission on Environment and Development, *Our Common Future* (1987). <https://sustainabledevelopment.un.org/index.php?menu=1300> 3. Goal 4, target 4.7. Full report of the Open Working Group of the General Assembly on Sustainable Development Goals is issued as document A/68/970, available at <http://undocs.org/A/68/970>.

consultation program in its history to collect a great number of opinions on what the SDGs should contain, including education.

The start was given by the Rio+20 Summit in 2012 which mandated the establishment of an open working group to come up with a draft agenda. This group, composed of representatives from 70 countries, had its first meeting in March 2013 and published its final draft, with its 17 suggestions for sustainable development goals, in July 2014. The draft was submitted for consideration to the UN General Assembly in September 2014. A few rounds of negotiations followed, and the final drafting of the goals and targets, as well as the text of the preamble and declaration that are now integral parts of the 2030 Agenda were agreed in a memorable meeting on the evening of 2 August 2015.

In addition to the open working group discussions, the UN conducted also a series of “global conversations”, as a new form of multilateral diplomacy. These included 11 thematic and 83 national consultations, and door-to-door surveys. In the same framework of consultations, the UN launched an online My World survey asking people to prioritize the areas they wished to see addressed in the SDGs. The results of these consultations were presented to the official working group for further discussions and negotiations which led to the adoption by consensus, as mentioned above, on 2 August 2015, of the final draft of the document entitled “*Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development*” which can be considered a success story of multilateralism.²²

2. From proclamations to action

Promoting sustainability is a tremendous practical task, as in fact it means building the future. The originality and extreme complexity of the process are illustrated by the clear recognition that in this process the foundations and the walls have to be constructed at the same time. All states have to accept and assimilate the truth that radical changes are the only productive response to the global crisis of sustainability, as persuasively described in 2000 in the UN Millennium Declaration. Indeed, this document asserts in its paragraph 51 that peoples are under the threat of living on a

planet irredeemably spoilt by human activities, and whose resources would no longer be sufficient for their needs. For these reasons, in paragraph 6 it is emphasized that prudence must be shown in the management of all living species and natural resources, in accordance with the precepts of sustainable development. Only in this way can the immeasurable riches provided to us by nature be preserved and passed on to our descendants. The current unsustainable patterns of production and consumption must be changed in the interest of our future welfare and that of our descendants. It is in this context that ESD has to be situated and given a visible place on the list of priorities.

While the UN Millennium Declaration was nearly silent on the major role of ESD, the document entitled “*Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development*” contains 22 references to education. The most significant one is formulated in the text of Goal 4. Ensure inclusive and equitable quality education and promote lifelong learning opportunities for all.

From the 169 targets contained in the 2030 Agenda those specifically related to Goal 4 on education are worded in a significant text which deserves to be reproduced in its original form, with all its nuances, which reads as follows:

4.1 By 2030, ensure that all girls and boys complete free, equitable and quality primary and secondary education leading to relevant and effective learning outcomes;

4.2 By 2030, ensure that all girls and boys have access to quality early childhood development, care and pre-primary education so that they are ready for primary education;

4.3 By 2030, ensure equal access for all women and men to affordable and quality technical, vocational and tertiary education, including university;

4.4 By 2030, substantially increase the number of youth and adults who have relevant skills, including technical and vocational skills, for employment, decent jobs and entrepreneurship;

4.5 By 2030, eliminate gender disparities in education and ensure equal access to all levels of education and vocational training for the vulnerable, including persons with disabilities, indigenous peoples and children in vulnerable situations;

4.6 By 2030, ensure that all youth and a

²² All information and specific data regarding diplomatic activities for the preparation of the 2030 Agenda are available at <https://sustainabledevelopment.un.org/>.

substantial proportion of adults, both men and women, achieve literacy and numeracy;

4.7 By 2030, ensure that all learners acquire the knowledge and skills needed to promote sustainable development, including, among others, through education for sustainable development and sustainable lifestyles, human rights, gender equality, promotion of a culture of peace and non-violence, global citizenship and appreciation of cultural diversity and of culture's contribution to sustainable development;

4.a Build and upgrade education facilities that are child, disability and gender sensitive and provide safe, non-violent, inclusive and effective learning environments for all;

4.b By 2020, substantially expand globally the number of scholarships available to developing countries, in particular least developed countries, small island developing States and African countries, for enrolment in higher education, including vocational training and information and communications technology, technical, engineering and scientific programmes, in developed countries and other developing countries;

4.c By 2030, substantially increase the supply of qualified teachers, including through international cooperation for teacher training in developing countries, especially least developed countries and small island developing States.

The 2030 Agenda does not limit itself to the enumeration of the above reproduced targets. It also contains an explicit and generous advocacy for a world with equitable and universal access to quality education at all levels, to health care and social protection, where physical, mental and social well-being are assured.

Paragraph 25 of the 2030 Agenda contains an ambitious commitment to providing inclusive and equitable quality education at all levels – early childhood, primary, secondary, tertiary, technical and vocational training. All people, irrespective of sex, age, race or ethnicity, and persons with disabilities, migrants, indigenous peoples, children and youth, especially those in vulnerable situations, should have access to life-long learning opportunities that help them to acquire the knowledge and skills needed to exploit opportunities and to participate fully in society.

Finally, target 8.6 does not refer to 2030 but summarizes the commitment to substantially

reduce by 2020 the proportion of youth not in employment, education or training.²³

It can be concluded that, in accordance with the 2030 Agenda, education, including training and capacity building, communication and creating public awareness, all are treated as indispensable components of an ambitious strategy for achieving the SDGs. The experience of DESD was well assimilated by identifying specific targets for developing programs in order to meet the educational needs demanded by the SDGs, as well as to give tangibility to UNESCO's goals contained in the program Education for All.

Adopted in 2015, one year after the end of DESD in 2014, the 2030 Agenda has the merit of bringing to the attention of 193 states the practical lessons learned during the past 10 years from the valuable experience accumulated by the education systems throughout the world. Moreover, while Goal 4 is vital for the education systems, it should be recognized that education is a necessary and promising key to achieving all the other 16 Goals.

As mentioned by Professor Goolam Mohamedbhai, former secretary-general of the Association of African Universities, the implementation of the SDGs will require substantial inputs from higher education. This must be recognized by the relevant UN agencies, the governments and by higher education institutions themselves. Institutions now have the responsibility, more than ever before, to integrate sustainable development into all their teaching, research, community engagement and campus operations.²⁴ There is no doubt that the 2030 Agenda reflects a holistic approach which by its very nature must be universal, strongly calling for tenacious action on the part of everyone everywhere.

The MDGs were targeted primarily at developing countries, while the SDGs are applicable to the world as a whole. By setting targets that require even economically highly developed nations to accept radical changes,

²³ The Goal 4 and the targets related to education are reproduced from the official text of the 2030 Agenda available at http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/70/L.1.

²⁴ See Goolam Mohamedbhai, *What role for higher education in sustainable development?*, an analytical article available at <http://www.universityworldnews.com/article.php?story=20150108194231213>.

there is a visible movement for passing from development in general to sustainable development in specific terms. At the same time, the emphasis was transferred from a solely economic vision of development to a much larger and nuanced approach including the three pillars of sustainability: environmental, social and economic. In the opinion of the UN Secretary-General Ban Ki-moon the 2030 Agenda marks a paradigm shift and its adoption “heralds a new era of global solidarity for promoting prosperity, equal opportunity, and environmental stewardship”.²⁵ Its originality is persuasively demonstrated by the new way it tackles emerging issues and challenges. The close interdependence of the economic, social and environmental dimensions of sustainable development is clearly defined and explained. It has the merit of co-relating peace and security to sustainable development, while focusing on the centrality of the rule of law. It does not limit itself to formulating guidelines, as it advances workable solutions for treating the complex issues facing now the world community of nations.

It will be the task of ESD to use adequate teaching and learning techniques to enable first of all the younger generation to properly assimilate the best ways and means to give tangibility to the SDGs contained in the 2030 Agenda.

In addition to educational issues well covered in the 2030 Agenda, a few examples illustrate a realistic selection of other major issues included in the Agenda such as: migration, conflicts, exclusion, violence against women, humanitarian crises, climate change. Vulnerable and marginalized people are high on the list of priorities and the most ambitious commitment is to leave no one behind.

While the 17 goals are considered to be universally applicable, the 2030 Agenda could not fail to recognize the variety of national circumstances, different levels of development and the specific needs of some countries who may find themselves in special situations and demand appropriate assistance from developed

states. In the opinion of the USA, the 2030 Agenda is “a testament to the promise of multilateralism” and takes into account different national realities. Such a balanced approach strengthens the potential for success in the process of implementation. In a realistic evaluation of the document, the “Group of 77” developing countries and China (in fact 134 countries) stated that the 2030 Agenda “was not a perfect document, but represented a political balance” that gave the international community a meaningful and ambitious post-2015 Agenda. In more specific terms, India expressed satisfaction that in the outcome document universalism had not been confused with uniformity. It is true that while the Agenda reflects universality, it recognizes at the same time “common but differentiated” responsibilities.²⁶

An inspiring example in this regard is offered by the ten members of the Association of Southeast Asian Nations (ASEAN). The adoption of the ASEAN Environmental Education Action Plan (AEEAP) contributes to providing a regional framework for enhancing public awareness on environmental management for sustainable development, and to accelerate the development and advancement of environmental education as a key integrating component for achieving sustainable development in the region. The AEEAP covers the period 2014-2018 and is expected to serve to realize a clean and green ASEAN with citizens who are environmentally literate, imbued with environmental ethics, willing and capable to ensure the sustainable development of the region through environmental education and public participation efforts.²⁷ Indeed, education is part of the solution to global environmental problems and the regional and global recognition of this truth should be interpreted as a strong appeal to appropriate action at all levels.

3. From strategies to practice

A Ministerial Declaration of the high-level segment of the substantive session of 2011 of

²⁵ For the full text of UN Secretary-General Ban Ki-moon’s remarks at a side event of the United Nations Development Group (UNDG), “From global conversation to global action: making the SDGs work” on September 24, 2015 see <http://www.un.org/press/en/2015/sgsm17112.doc.htm>.

²⁶ All quotations are taken from the UN press-release of September 1st 2015 available at <http://www.un.org/press/en/2015/ga11670.doc.htm>.

²⁷ The full text of the ASEAN Environmental Education Action Plan (AEEAP) is available at http://environment.asean.org/wp-content/uploads/2015/06/ASEAN_Environmental_Education_Action_Plan_2014-2018.pdf.

the Economic and Social Council, held in Geneva from 4 to 8 July 2011 reaffirmed the leading role of UNESCO in education, including in the implementation of the Education for All action plan and the United Nations Decade of Education for Sustainable Development (2005-2014).

The Declaration envisaged education in strategic terms and reaffirmed the right to education and the need for its full realization, and that education is essential for human development, sustainable development, world peace, just and democratic societies and the promotion of all human rights, including the right to development. It specifically emphasized that education and sustainable development are interlinked and mutually reinforcing, and stressed the need to recognize the important role of education for sustainable development.²⁸

Analyzing educational strategy from a more practical perspective, Masozi Nyirendra, a specialist in educational policy, planning, economics and finance, believes that ESD promotes efforts to rethink educational programs and systems (both methods and contents) that currently support unsustainable societies. ESD affects all components of education: legislation, policy, finance, curriculum, instruction, learning, assessment, etc. ESD calls for lifelong learning and recognizes the fact that the educational needs of people change over their lifetime.

Many individuals and organizations around the world already implement ESD (e.g. a teacher weaving sustainability themes into primary education using participatory methods; a community development worker raising people's awareness on rights which are denied to them; or a public health worker training people to draw water from clean sources).

There are many programs and methods using an ESD approach to learning which is critical for achieving sustainability. Some of them are summarized by Masozi Nyirendra. In a short enumeration they are as follows: principles and values that underlie sustainable development; pedagogical techniques that promote participatory learning and higher-order thinking skills; lifelong learning; local needs,

perceptions and conditions; formal, non-formal and informal education; evolving nature of the concept of sustainability; taking into account context, global issues and local priorities; building civil capacity for community-based decision-making, social tolerance, environmental stewardship, an adaptable workforce, and a good quality of life.²⁹

According to another expert, Charles Hopkins, twelve major issues hindered the advance of ESD during the 1990s and new millennium. They are: low awareness on essentials of ESD, structuring and placing ESD in the curriculum, linking ESD to existing issues including educational reform and economic viability, facing the complexity of sustainable development concept, developing an ESD program with community participation, engaging traditional disciplines in a transdisciplinary framework, sharing the responsibility, building human capacity, developing financial and material resources, developing policy, developing a creative, innovative, and risk-taking climate, and promoting sustainability in popular culture.

By addressing these critical impediments, governments can prevent or reduce delays or derailment of ESD efforts and, ultimately, the attainment of sustainability.³⁰

This is a gigantic action which must be inspired by a genuine political determination to overcome existing obstacles and to ensure a robust, systematic and effective follow-up process of the 2030 Agenda in the years to come.

From this practical perspective, many countries have already expressed reasonable expectations that the High-Level Political Forum under the auspices of the UN Economic and Social Council will be instrumental in monitoring and following up on the complex implementation process, starting in 2016. The difficult task of fulfilling this mandate should not be underestimated by the UN member states.

²⁹ See Masozi Nyirendra, *Education tool for sustainable development*, September 21, 2015 at <http://www.ippmedia.com/?l=84538> See also Prithi Nambiar and Kartikeya V. Sarabhai, *Challenges that Lie Ahead for ESD*, *Journal of Education for Sustainable Development*, March 2015, 9, p. 1-3, available at <http://jsd.sagepub.com/content/9/1/1.full.pdf+html>.

³⁰ See the whole discussion on obstacles to sustainable development at <http://www.esdtoolkit.org/discussion/challenges.htm>.

²⁸ The full text of ECOSOC Declaration is available at http://www.un.org/en/ecosoc/docs/declarations/ministerial_declaration-2011.pdf.

In this context it is encouraging to note the commitment contained in the Declaration entitled “*Placing democracy at the service of peace and sustainable development: Building the world the people want*”, adopted on September 2 2015 by the Fourth World Conference of Speakers of Parliament at the UN Headquarters in New York. The Speakers of Parliament recognize the important responsibilities that are incumbent on parliaments to ensure implementation of the new sustainable development goals. As Speakers, they state that they are ready to do everything in their power to facilitate the consideration of relevant legislation and allocation of budgetary resources, and to hold governments accountable for the attainment of the goals. They will draw from a vast catalogue of actions to help build public awareness and national ownership, strengthen coherence within and between national and local administration and parliament, facilitate citizen involvement and evaluate and report on progress.³¹

In this highly demanding context, the implementation of the SDGs in the process of which ESD has a crucial role is more acutely needed than ever before as a result of the perplexities and vulnerabilities generated at present by the process of globalization.

4. Premature criticism? The most convincing test of commitment to the 2030 Agenda as a whole will be its successful implementation by 193 countries. The new SDGs must be adequately incorporated into national and regional strategies and policies. However, skepticism and criticism about it are already being expressed in political and academic circles. Bjorn Lomborg, adjunct professor at the Copenhagen Business School and director of the Copenhagen Consensus Center, recently wrote a quite critical article about the 2030 Agenda under the suggestive title “*Unsustainable development goals*”.

In his anticipatory opinion, the 2015 UN Summit in New York set the path for global development spending more than \$2.5 trillion between now and 2030, but the participating leaders had just to smile for the cameras and sign on the dotted line, missing a one-in-a-generation opportunity to do much

more good. The 2030 Agenda is the result of years of negotiations. Aiming for inclusivity, the UN talked to everyone. But, however admirable that approach may be, it did not prove successful. Indeed, looking at the Agenda they produced – more than 15,000 words and a headache-inducing 169 development targets – one might conclude that they simply threw everything they had heard into the document.

Yet, as pointed out by Bjorn Lomborg, research shows that more than one-third of all school-age children – a quarter-billion in all – currently fail to learn even the fundamentals of reading and mathematics. Should we really divert resources from basic education to ensure that we can promote sustainable development in schools?³²

While this criticism cannot be ignored, it should be recognized that the question of financing must not be underestimated. In this regard, it is rewarding to find that Jim Yong Kim, President of the World Bank Group, announced that multilateral banks planned to provide financial support of more than \$400 billion for sustainable development and would work to increase financing and build on their record of accomplishment.³³

“*The importance of education for sustainable development*” is the title of an article signed by professor Stephen Sterling, head of education for sustainable development at the Centre for Sustainable Futures, Plymouth University in the UK. In his view, however desirable SDGs are, and however wide the consensus around them, they beg a critical question. How are they to be implemented and achieved? His answer is skeptical: “...unless stakeholders, policy-makers, legislators, businesses, agencies, NGOs, the media and civil society are involved in learning processes, the proposed SDGs will not be achieved. This is because such change cannot happen without learning.” The explanations are interesting. Sustainable development is not itself sustainable (that is, lasting and secured), unless relevant learning among all stakeholders is central to the process. Sustainable development

³¹ The text of the Declaration is available at <http://www.ipu.org/splz-e/speakers15/declaration.pdf>.

³² See Bjorn Lomborg, *Unsustainable development goals*, September 15, 2015 at <https://www.project-syndicate.org/commentary/unsustainable-development-goals-by-bj-rn-lomborg-2015-09>.

³³ A summary of the statement by the President of the World Bank, is available at <http://www.un.org/press/en/2015/ga11688.doc.htm>.

can be promoted through policy instruments, but these tend to be effective for only as long as they are applied. In the sustainable development debate, the key role of education in realizing sustainable development is often ignored, downplayed and underestimated – or viewed in isolation from the other instruments of change. Education is rarely regarded as a major factor in making the world more sustainable, and its potential is overlooked, asserts in categorical terms Stephen Sterling.³⁴

Indeed, an important question is: How will the SDGs be funded? A UN conference on financing for the SDGs held in the Ethiopian capital Addis Ababa in July 2015, failed to ease concerns that there will not be enough cash to meet the aspirational nature of the goals. The UN said the Addis Ababa Action Agenda contained “bold measures to overhaul global finance practices and generate investment” for tackling the challenges of sustainable development. It included a recommitment to the UN target on aid spending – 0.7% of GNI – set more than 40 years ago and pledges to collect more taxes and fight tax evasion. But civil society groups were less impressed, saying the summit had failed to produce new money to fund the goals, or offer ways to transform the international finance system.³⁵

These critical assessments have to be seriously considered by the UN. That is why when the 2030 Agenda was adopted on September 25, 2015 it was announced that the financial implications of this document will be examined by the fifth Committee of the UN General Assembly during its 70th session.³⁶

5. Conclusion. 2015 is a pivotal year for the future of sustainable development within which ESD is not a simple program or project, but is rather a comprehensive umbrella for many forms of education that already exist, and for new ones that remain to be created. If education beyond 2015 figures prominently in the 2030 Agenda, then it is high time that a coherent, evidence-based statement on education and skills was available to all those taking

decisions. Irina Bokova, Director-General of UNESCO and Christiana Figueres Executive Secretary of the United Nations Framework Convention on Climate Change (UNFCCC), asserted that to succeed, policymakers must recognize that today’s global imperatives – to eradicate poverty and improve wellbeing, while restoring the Earth’s balance – form a single agenda, and that the most effective means of achieving it is education. The good news is that the set of SDGs, which will underpin global efforts for the next 15 years, reflect this recognition. Likewise, Article 6 of the (UNFCCC) stipulates that education, training, and public awareness on climate change must be pursued.

In the opinion of the two authors mentioned above, it is vital that policymakers’ emphasis on education continues to be reinforced. Together, UNESCO and the UNFCCC are not only promoting climate-change education in schools; they are also giving teachers the tools and knowledge they need to provide that education through online courses. More than 14 million students and 1.2 million teachers in 58 countries have been engaged in such learning, and 550 business schools have signed on to the Principles for Responsible Management Education, developed by the UN Global Compact. This progress, though important, is just the beginning. What is needed now is a global movement, with every student in every country learning about sustainable development from well-trained teachers, equipped with the appropriate curricula and resources. An ambitious sustainable development agenda, together with a legally binding global climate deal, could go a long way toward catalyzing such a movement, believe the two authors.³⁷

If it is possible to mobilize maximum political will and adequate financial resources in support of the 2030 Agenda, there are solid reasons to hope that 2015 will be remembered as a watershed year for firmly putting our planet on a sustainable pathway. With this hope in mind the 193 UN member states optimistically reaffirm in the last, 91st paragraph of the document adopted on September 25, 2015 by the UN Summit their

³⁴ The full text of the article signed by Stephen Sterling is available at <http://www.universityworldnews.com/article.php?story=20141126162856455>.

³⁵ Documents of the Third International Conference on Financing for Development are available at <http://www.un.org/esa/ffd/ffd3/>.

³⁶ See note 33 *supra*.

³⁷ See the full text of the article titled *Educating for Sustainable Development* at <http://www.project-syndicate.org/commentary/world-education-forum-sustainable-development-by-irina-bokova-and-christiana-figueres-2015-05>.

unwavering commitment to achieving this Agenda and utilizing it to the full to transform our world for the better by 2030. It is a responsible promise and message of hope.

From the perspective of ESD, the successful implementation of the 2030 Agenda might bring valuable contributions to the collective efforts to universalize humanism through education.

In the concluding thoughts formulated by UNESCO on the DESD at the end of 2014, it was pointed out that the greatest achievement of the Decade was the establishment of ESD policies, the reorientation of curricula in many areas and levels of education, and in the deployment of new approaches to learning.

In more specific terms, ESD frameworks and tools have been tested, partnerships and networks have been established, materials prepared, and capacities developed. Through 10 years of dedication, all stakeholders, working together, have laid a strong foundation to advance sustainable development through education and learning.

However, it is clearly recognized at the same time that much more work remains to be done. One of the most important success factors identified during the DESD was leadership. Therefore, inspirational leadership will be essential in order to ensure the implementation of ESD objectives. Such leadership is needed at the global, regional, national and local level. Permanent efforts must be deployed for reorienting education, training and public awareness towards achieving the SDGs incorporated in the 2030 Agenda.³⁸

For the full success of the 2030 Agenda further action-oriented measures are urgently needed to give tangibility to all genuine youth-centered development goals.³⁹ All UN Member States have to make a much more firm commitment to implementing youth policies and programs at the national, regional and global levels. The whole UN system is expected to continue to strengthen its coordination mechanisms and ensure a more coherent and holistic approach in the social field in order to maximize the impact of ongoing youth activities as a prerequisite to

promoting global progress. Youth energy, dynamism, motivation, temerity and sense of invincibility are essential assets for today's and tomorrow's world and its continuous progress.⁴⁰

From a Romanian perspective it is rewarding to learn that during the UN Summit President of Romania Klaus Iohannis announced that "In the case of Romania, we will revise our National Strategy on Sustainable Development in order to integrate the new Development Goals. Social exclusion is identified as a major challenge to local Sustainable Development Goals implementation. In the revised Strategy the emphasis will be on supporting the inclusion of disabled people, young people and women in the development policies."⁴¹

The irreversible process of globalization must be faced in a visionary manner at the universal level. To that end, all parties, including first of all developing countries, should emerge stronger and be able to avoid marginalization and reach win-win situations in their collective struggle for sustainable progress and prosperity. This is an imperative task which no country can ignore today, during an era of planetary vulnerabilities, discontinuities and perplexities.

In this truly historic process, while celebrating its 70th anniversary, the UN must demonstrate by indisputable and persuasive achievements that it deserves to be treated as the indispensable common house of the entire human family, through which we will seek to realize our universal aspirations for peace, cooperation and development.⁴²

---

⁴⁰ See Dr. Ioan Voicu, *Youth and Global Progress*, ABAC Journal, vol. 31, No. 3, 2011, pp. 1-21, available in electronic version at http://www.journal.au.edu/abac_journal/2011/sep2011/01YouthandGlobal.pdf

⁴¹ The full text of the statement made by President of Romania Klaus Iohannis on September 27, 2015 is available at http://www.presidency.ro/?_RID=det&tb=date&id=15997&_PRID=

For a summary of the statement see <http://www.un.org/press/en/2015/gal1691.doc.htm>.

⁴² This idea is contained in the last paragraph (32) of the UN Millennium Declaration adopted by the UN Summit on September 8, 2000 and available at <http://www.un.org/millennium/declaration/ares552e.htm>.

³⁸ See note 12 *supra*.

³⁹ For an updated presentation of UN youth programs see <http://www.un.org/youthenvoy/youth-un/>.

TRANSFORMAREA LUMII NOASTRE: AGENDA 2030 PENTRU DEZVOLTARE DURABILĂ*

DANIELA ALBU**

ABSTRACT:

Education is a complex and long lasting process which begins at an early stage and continues throughout the whole life of the individual. It is a process of personal development training that prepares the individual as an active element of society. The family has an important role in educating children, supporting children from an early age and instilling respect for moral values and civic action which can be a model for young people who should become citizens of the community with a sense of responsibility, self-respect, self-confidence, with a correct and constructive mind set, treating people with respect and knowing how to make themselves respected by others.

Education is the most important component of society which fully justifies supporting the involvement and responsibility of parents in the education and development of children, so that the positive effects could be extended for a long-term. By investing in education we invest in the future, and this is without doubt the most important investment a person can make, since the support of education is a requirement, and an undeniable necessity.

Keywords: education of children, responsibility of parents, family, society

RÉSUMÉ

L'éducation est un processus complexe et de longue durée qui commence à un stade précoce et continue tout au long de la vie de l'individu. Il est un processus de formation de développement personnel qui prépare l'individu comme un élément actif de la société. La famille a un rôle important dans l'éducation des enfants, le soutien des enfants à un âge précoce et inculquent le respect des valeurs morales et de l'action civique qui peut être un modèle pour les jeunes qui devraient devenir des citoyens de la communauté avec un sens de la responsabilité, de l'auto-respect, la confiance en soi, avec un état d'esprit correct et constructive, savoir de traiter les gens avec respect et savoir comment se faire respecter par les autres.

L'éducation est l'élément le plus important de la société qui justifie pleinement soutenir la participation et la responsabilité des parents dans l'éducation et le développement des enfants que les effets positifs pourraient être étendues pour un long terme en investissant dans l'éducation, nous investissons dans l'avenir, et cela est sans doute le plus important investissement qu'une personne peut faire, puisque le support de l'éducation est une exigence et une nécessité indéniable.

Mots-clés: l'éducation des enfants, responsabilité des parents, famille, société

25 septembrie 2015 reprezintă o dată istorică în istoria diplomației și a Organizației Națiunilor Unite, datorită adoptării prin consens în cadrul Summit-ului ONU a documentului intitulat "Transformarea lumii noastre: Agenda 2030 pentru dezvoltare durabilă".¹

Acum 70 de ani, liderii lumii au creat Organizația Națiunilor Unite, care s-a ivit precum pasărea Phoenix din cenușa războiului, pentru a recunoaște valoarea păcii, a dialogului și a cooperării internaționale. Suprema întru chipare a acestor idealuri și valori continuă să fie reprezentată de Carta Națiunilor Unite.

Agenda globală de acțiune pentru următorii 15 ani este concepută drept Carta secolului 21 pentru popoare și pentru umanitate. S-ar putea ca generația acestui secol să fie prima care să reușească să elimine sărăcia, dar așa cum se

precizează în document, este posibil să fie și ultima generație care ar mai avea șansa să salveze planeta.

Întâlnirea la nivel înalt în cadrul căreia s-a adoptat acest document a reunit 108 șefi de state, 50 de primi miniștri, 38 de miniștrii de externe precum și trei vice-președinți ca șefi ai delegațiilor naționale care au participat la Summit-ul ONU și la cea de a 70-a sesiune a Adunării Generale a ONU.²

Nu este vorba de un simplu document programatic, ci de un pact al națiunilor, în care sunt înfățișate eforturile de trecere de la provocările generate de dezvoltarea durabilă la aspirațiile menite să contribuie la proclamarea celor 17 noi obiective ale dezvoltării durabile, cu evidențierea strategiilor convenite să ducă la

* Articolul se încadrează în ciclul de studii consacrate aniversării a 70 de ani de la crearea Organizației Națiunilor Unite și a 60 de ani de la aderarea României la ONU.

** Cercet. șt.

¹ Textul complet al Agendei 2030 la http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/70/L.1

² A se vedea **Ion Jinga**, Ambassador, Permanent Representative of Romania to the United Nations, *Great Expectations: The UN 2030 Agenda for Sustainable Development*, Huff Post Politics (United Kingdom), 21 septembrie 2015, la http://www.huffingtonpost.co.uk/dr-ion-jinga/great-expectations-the-un_b_8167442.html.

acțiuni hotărâte pentru transpunerea în realitate a Agendei 2030.

Secretarul General al ONU Ban Ki-moon a declarat că ”Această agendă marchează o schimbare de paradigmă în abordarea provocărilor emergente. Este nevoie ca noi toți să ne angajăm la eradicarea sărăciei extreme, să luptăm împotriva inegalității, pentru emanciparea femeilor și fetelor, să protejăm resursele naturale, să contribuim la un mai bun sistem de educație, la îmbunătățirea guvernării și să încurajăm creșterea economică durabilă și favorabilă incluziunii sociale, să ne concentrăm eforturile colective pentru a ne asigura că cei mai nevoiași vor obține o șansă egală în viață”. Agenda 2030, cum este numită pe scurt, în cele 35 de pagini ale sale, conține 17 obiective de dezvoltare durabilă și 169 de ținte propuse, care trebuie implementate în perioada 2016-2030. Este un document comprehensiv care își propune „să nu lase pe nimeni în urmă” având ca orizont de acțiune o perioadă de 15 ani. Obiectivul major este eradicarea sărăciei. Agenda 2030 leagă cele trei dimensiuni ale dezvoltării durabile, (cea economică, socială și de mediu) de pace și securitate, de statul de drept și de accesul la justiție.

Documentul prezintă în introducere un plan de acțiune pentru popoarele planetei în vederea atingerii prosperității, referindu-se la elementele fundamentale necesare pentru eradicarea sărăciei sub toate formele și dimensiunile sale. Prin viziunea sa de transformare globală, Agenda 2030 își propune un țel extrem de ambițios. Trebuie menționat că acest pact mondial pentru dezvoltare durabilă nu este un document cu putere juridică obligatorie; conform propriilor sale dispoziții, este o agendă de acțiune globală pentru următorii 15 ani, o adevărată cartă pentru popoarele planetei secolului 21. Dar deși nu are putere juridică obligatorie, Agenda 2030 rămâne fără îndoială un document istoric, după se menționează în preambulul acesteia, „Niciodată până acum conducătorii lumii nu s-au angajat într-o acțiune comună de o asemenea amploare, cu o agendă atât de vastă și de universală. Pornim împreună pe calea dezvoltării durabile, și ne devotăm în mod colectiv scopului dezvoltării globale, promovând un tip de cooperare din care toată lumea să aibă de câștigat și care să poată aduce câștiguri uriașe tuturor țărilor din toate colțurile lumii”³.

³ Textul complet al Agendei 2030 la http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/70/L.1

Evident că obiectivele ONU ale dezvoltării durabile adoptate recent, nu s-au născut dintr-o dată. La acest consens s-a ajuns prin eforturi diplomatice și instituționale ilustrate prin conferințe internaționale la nivel înalt, în cadrul cărora s-au aprobat deja documente programatice complexe, de către comunitatea mondială a națiunilor, documente care au pregătit treptat acest salt conceptual de vindecare a tarelor și de transformare în bine a planetei. Astfel în 1992, a avut loc la Rio de Janeiro Conferința ONU, cunoscută sub numele de Summit-ul Pământului, în cadrul căreia a fost adoptată Agenda 21, un plan de acțiune pentru dezvoltare durabilă și care a reprezentat un adevărat pionierat în acest domeniu. Se poate spune că Agenda 2030 s-a născut și dintr-o înfrângere, deoarece în anul 2000 șefii de state și de guverne au adoptat sub auspiciile ONU Declarația Mileniului, în cadrul căreia s-au formulat obiectivele pentru dezvoltare ale mileniului – un set de obiective tangibile și măsurabile. Aceste obiective ale mileniului au expirat în 2015, fără a-și atinge toate țelurile propuse – mai mult de 800 de milioane de oameni încă trăiesc în sărăcie. ”Pornind de la ideea că în ultimele decenii evoluția statelor a fost diferită în ceea ce privește dezvoltarea durabilă și eliminarea sărăciei, șefii de state și de guverne prezentau în Declarația Mileniului poziția lor comună propunându-și să evalueze progresele realizate până acum, dar și lacunele existente în privința dezvoltării durabile”⁴.

Noile obiective de dezvoltare durabilă reprezintă fără doar și poate nu numai o prelungire, dar și o reconsiderare a obiectivelor de dezvoltare ale mileniului fiind totodată un set de obiective universale, de ținte și indicatori pe care statele membre ONU le vor folosi în agendele lor de politici naționale pentru următorii 15 ani, începând cu 1 ianuarie 2016.

În 2002 avea loc la Johannesburg, în Africa de Sud, Summit-ul mondial al Dezvoltării Durabile, unde s-a concluzionat de comun acord că dezvoltarea poate fi durabilă numai dacă generațiile viitoare vor moșteni o calitate a mediului cel puțin egală cu ce am moștenit noi de la înaintașii noștri. Summit-ul ONU din 2005 se referea la pilonii dezvoltării durabile care sunt interdependenți și care se sprijină reciproc.

La cea de a doua conferință de la Rio din

⁴ A se vedea **Irina Moroianu Zlătescu**, *Drepturile Omului la cumpăna dintre milenii*, în „Drepturile Omului” nr. 4/2011, pp. 9-21.

2012, denumită Rio+20 sau Conferința ONU pentru Dezvoltare Durabilă a fost aprobat documentul "Viitorul pe care ni-l dorim". Acesta conținea deja direcțiile principale ale negocierilor pentru elaborarea și editarea Agendei 2030. Rio+20 a marcat trecerea spre o politică globală orientată pe acțiune prin formularea unor obiective concrete de dezvoltare durabilă la nivel mondial.

Un element foarte important care a contribuit la nașterea Agendei 2030 a fost faptul că Rio+20 a mandatat înființarea unui grup de lucru pentru realizarea unei agende de dezvoltare. Proiectul de document a fost prezentat Adunării Generale a ONU în septembrie 2014. Au urmat mai multe serii de negocieri iar pe 2 august 2015 au fost agreeate textul final cu obiectivele și țintele aferente, precum și textul preambului al declarației, care sunt acum parte integrală din Agenda 2030.

Spre deosebire de obiectivele de dezvoltare ale mileniului care au fost trasate de la cartierul general al ONU, pentru stabilirea obiectivelor de dezvoltare durabilă au avut loc vaste programe de consultări și discuții pe grupuri de lucru, precum și o serie de conferințe globale, o nouă formă a diplomației multilaterale. Astfel au avut loc numeroase consultări tematice internaționale și naționale, precum și sondaje în teren. În acest context ONU a lansat un sondaj intitulat My World prin care oamenilor li s-a cerut să prioritizeze domeniile care doresc să fie abordate de către obiectivele de dezvoltare durabilă. Pornind de la ideea că în ultimele decenii evoluția statelor în ceea ce privește dezvoltarea durabilă și eliminarea sărăciei a fost diferită, șefii de state și de guverne prin adoptarea Agendei 2030, exprimă o poziție comună, care își propune să înfrunte problemele existente dar și pe cele noi apărute în evoluția dezvoltării durabile⁵, care a rămas inegală pe glob, în condițiile unor multiple crize financiare, economice, alimentare, energetice, dar și politice în anumite zone de conflict ale lumii.

Această nouă Agendă este un plan de acțiune pentru popoare, planetă și pentru prosperitatea acestora. Se recunoaște în document faptul că eradicarea sărăciei sub toate formele ei, și mai ales a sărăciei extreme este cea mai mare provocare la nivel global. Este necesar ca toate țările să lucreze în parteneriat pentru realizarea

acestui deziderat. Umanitatea trebuie eliberată de tirania sărăciei, iar planeta trebuie vindecată de această racilă. Sunt necesare acțiuni curajoase și concrete. Cele 17 obiective de dezvoltare durabilă și cele 169 de ținte propuse demonstrează nivelul și ambiția grandioasă a acestei noi Agende universale. Noile obiective sunt construite pe vechile obiective de dezvoltare ale Mileniului și își propun să finalizeze și să realizeze ceea ce acestea nu au reușit în totalitate. Se dorește respectarea drepturilor omului pentru toți, egalitatea de gen și emanciparea femeilor și fetelor, acestea fiind obiective integrate în cele trei dimensiuni ale dezvoltării durabile: dimensiunea economică, socială și cea de mediu.

Noile obiective și ținte vor stimula acțiuni concrete în următorii cincisprezece ani în domeniul de importanță majoră pentru umanitate și pentru planetă:

Cele 17 obiective ale dezvoltării durabile consfințite de Agenda 2030 au în vedere: eradicarea sărăciei în toate formele și de pretutindeni; eradicarea foametei, realizarea securității alimentare, a unei mai bune nutriții și promovarea unei agriculturi sustenabile; asigurarea unei vieți sănătoase și promovarea bunăstării pentru toți, la toate vârstele; asigurarea unei educații incluzive, echitabile și de calitate pentru promovarea oportunităților de învățare pe termen lung pentru toți; realizarea egalității de gen și emanciparea femeilor și fetelor; asigurarea accesului la apă potabilă și a gestionării durabile a apei și igienei pentru toți; asigurarea accesului la surse de energie moderne și sigure pentru toți; promovarea unei creșteri economice susținute, incluzive și durabile, angajări productive și muncă decentă pentru toți; construirea de infrastructuri rezistente, promovarea unei industrializări incluzive și durabile precum și încurajarea inovațiilor; reducerea inegalității din și între țări; transformarea orașelor și așezărilor umane în locuri incluzive, sigure, rezistente și durabile; asigurarea unor modele durabile de consum și de producție; luarea unor măsuri urgente pentru combaterea schimbărilor climatice și a impactului acestora; conservarea și exploatarea controlată a oceanelor, mărilor și resurselor acestora pentru dezvoltare durabilă; protejarea, refacerea și promovarea folosirii durabile a ecosistemelor terestre, gestionarea pădurilor, combaterea deșertificării, oprirea degradării pământului și a pierderilor biodiversității;

⁵ A se vedea **Irina Moroianu Zlătescu**, *Noi obiective pentru dezvoltarea durabilă*, „Drepturile Omului” Nr. 2/2015.

promovarea unor societăți pașnice și incluzive pentru dezvoltare durabilă, oferirea accesului la justiție pentru toți și construirea unor instituții eficiente, responsabile și durabile la toate nivelurile; consolidarea modalităților de implementare și revitalizarea parteneriatului global pentru dezvoltare durabilă.

După cum se precizează în documentul integral, acestor 17 obiective ale dezvoltării durabile li se asociază 169 de ținte care sunt menite să contribuie la realizarea concretă a obiectivelor. În document se reafirmă faptul că fiecare stat este liber să își exercite pe deplin suveranitatea sa, să își gestioneze bogățiile, resursele naturale și activitatea economică. Agenda 2030 se implementează în conformitate cu drepturile și obligațiile pe care statele le au în conformitate cu legislația internațională.

Tocmai de aceea, odată cu comunicarea noii Agende și a obiectivelor ei, se precizează importanța Declarației Universale a Drepturilor Omului, precum și a altor instrumente internaționale referitoare la respectarea drepturilor omului și a legislației internaționale. Aici intervine responsabilitatea fiecărui stat în parte să respecte și să promoveze drepturile și libertățile fundamentale ale omului în conformitate cu Carta Națiunilor Unite, fără nicio discriminare pe motive de rasă, culoare, sex, limbă, religie, opinie politică sau alte opinii, origine socială sau etnică, proprietate, naștere sau dizabilitate. Noile obiective și ținte vor intra în vigoare începând din 1 ianuarie 2016 și vor trebui să ghideze deciziile pe care statele le vor lua în următorii 15 ani. Fiecare țară în parte va trebui să implementeze Agenda 2030, desigur luând în considerare, specificitatea realității naționale, capacitățile de care dispune, nivelul de dezvoltare, precum și politicile și prioritățile naționale. Acestea din urmă vor fi respectate din perspectiva creării unei creșteri economice incluzive, în special în privința statelor în curs de dezvoltare, iar obiectivele Agendei se vor realiza în spiritul reglementărilor și angajamentelor internaționale. În realizarea obiectivelor Agendei, țările cu venit mediu vor întâmpina o serie de probleme, dar mai mult ca sigur că cele mai vulnerabile rămân în special, țările africane, cele mai puțin dezvoltate, sau micile insule cu state în curs de dezvoltare. Acestea merită o atenție și un sprijin cu totul speciale, atenție și sprijin care, de asemenea, trebuie acordate și statelor aflate în situații de conflict armat.

Consimțind și angajându-se la îndeplinirea obiectivelor de dezvoltare durabilă, statele membre ONU își propun să pună capăt sărăciei sub toate formele ei și mai ales eradicarea sărăciei extreme până în 2030 prin intermediul unor politici și măsuri concrete. Toată populația globului trebuie să se bucure de condiții decente de viață și de un sistem eficient de protecție socială. O prioritate este în acest sens și eradicarea foametei, prin realizarea unei siguranțe alimentare și prin combaterea malnutriției. La acest punct este foarte bine venit rolul Comitetului Mondial pentru Alimentație și trebuie ținut cont de Declarația de la Roma privind nutriția precum și Cadrul de Acțiune propus de aceasta. Se vor acorda resurse pentru dezvoltarea zonelor rurale și pentru agricultură și pescuit, precum și pentru femeile rurale, în special în țările cele mai puțin dezvoltate.

De o importanță crucială pentru realizarea cu succes a Agendei 2030 rămâne integrarea problemelor de gen în toate activitățile și proiectele globale, deoarece, așa cum se precizează în document realizarea unei dezvoltări durabile depline nu este posibilă dacă jumătate din omenire continuă să nu se bucure pe deplin de toate drepturile și oportunitățile. De aceea femeile și fetele trebuie să aibă acces la o educație de calitate, la resurse economice și la participare politică, să beneficieze de șanse egale de angajare cu cele ale bărbaților și la conducere la toate nivelurile eșcherului politic. În acest scop rămâne foarte importantă eliminarea oricăror forme de discriminare și de violență împotriva femeilor pentru a putea scăpa la nivel global de inegalitatea dintre femei și bărbați și a sprijini concret emanciparea femeilor la nivel național, regional și global.

Referitor la emanciparea categoriilor vulnerabile ale populației, nevoile acestora sunt reflectate și cuprinse în Agenda 2030. Pentru copii, tineri, persoanele vârstnice, persoanele cu dizabilități (dintre care 89% trăiesc în sărăcie), persoanele bolnave de HIV/SIDA, populațiile indigene, refugiații, persoanele dezrădăcinate și migranți trebuie luate măsuri concrete în conformitate cu legislația internațională pentru a veni în întâmpinarea nevoilor lor speciale. În acest context trebuie întărit și sprijinul pentru cei care trăiesc în zone de conflict, sau care au nevoie de ajutor umanitar complex, în zonele afectate de război sau de terorism.

Toate obiectivele și țintele interacționează și nu se pot realiza unele fără altele. Nu poți avea emancipare fără consolidarea unei educații la toate nivelurile, fără servicii de sănătate și protecție socială, sau fără lupta împotriva bolilor grave și a epidemiilor. Toate acestea se regăsesc în obiectivele și țintele Agendei 2030, dar pentru ca ele să poată fi realizate este nevoie de baze economice solide pentru toate țările, de o creștere economică susținută, durabilă și incluzivă, fără de care nu poate exista prosperitate. Aceasta va fi posibilă doar dacă bogăția este împărțită în mod echitabil și dacă inegalitatea va fi înlăturată. Este nevoie de economii axate pe oameni și pe interesul acestora, care să promoveze angajarea tineretului și a femeilor și care să poată oferi locuri de muncă decente pentru toți. Nu numai sprijinirea și consolidarea unor astfel de economii, și în special a economiilor verzi este importantă, ci și eradicarea muncii forțate, a traficului cu ființe umane, a exploatării prin muncă a copiilor sub toate formele ei.

Nu se poate vorbi de o economie modernă fără asigurarea accesului la surse sigure și moderne de energie, la o infrastructură și la un transport modern.

De asemenea, în document se recunoaște că problema migrației este la nivel internațional o realitate multi-dimensională de relevanță majoră pentru dezvoltarea țărilor de origine, tranzit sau destinație, care necesită răspunsuri coerente și clare. Mai cu seamă în contextul actual este necesară o mai mare cooperare la nivel internațional pentru a asigura un proces migraționist sigur și ordonat care să presupună respect pentru drepturile omului și tratamente umane pentru migranți, indiferent de statutul lor, fie că acesta este de refugiat sau de persoană deznăscută. Se sprijină dreptul migranților de a se întoarce în țara lor de origine iar statele trebuie să asigure întoarcerea în patrie a cetățenilor lor, după încetarea conflictelor.

În ceea ce privește schimbările climatice și lupta pentru combaterea efectelor dramatice ale acestora, Forumul Națiunilor Unite pentru Combaterea Schimbărilor Climatice (UNFCCC) reprezintă cel mai important organism de negociere cu privire la reacția statelor membre în această problemă, deoarece este un forum internațional și interguvernamental, care reunește statele membre ONU la masa tratativelor. Agenda 2030 își propune să abordeze în mod decisiv, amenințarea

schimbărilor climatice și degradarea mediului. Faptul că este vorba despre un fenomen la nivel global necesită o foarte amplă cooperare internațională pentru reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră și pentru adaptarea din timp la impactul pe care aceste schimbări climatice îl poate avea asupra populației globului. În document se exprimă îngrijorarea pentru diferența semnificativă dintre angajamentele făcute de către state cu privire la reducerea emisiei anuale globale de gaze cu efect de seră până în 2020 și emisiile efective conform cărora se prevede creșterea constantă a temperaturii globale, fără ca aceasta să se poată menține la sub 2 °C sau 1,5 °C peste nivelurile pre-industriale.

Cea de a 21-a Conferință a Națiunilor Unite privind schimbările climatice, care va avea loc la Paris, în decembrie, este așteptată cu interes, deoarece este nevoie de angajamentul tuturor statelor să ajungă la un acord climatic universal.

De asemenea, în document se subliniază că dezvoltarea socială și economică depinde de gestionarea durabilă a resurselor naturale ale planetei. Conservarea mărilor și oceanelor, a resurselor de apă dulce, a pădurilor, munților și a zonelor aride, protejarea biodiversității, a ecosistemelor și a faunei sălbatice, asigură păstrarea echilibrului planetei și climatul necesar unei dezvoltări propice. În acest sens trebuie promovat un eco-turism durabil, trebuie rezolvată lipsa apei potabile și eliminată poluarea în vederea combaterii deșertificării, secetei și degradării pământului, precum prevenirea riscurilor de dezastre naturale.

Dar și dezvoltarea urbană durabilă este crucială pentru calitatea vieții oamenilor. Comunitățile și autoritățile locale trebuie să concluzioneze pentru revitalizarea și planificarea urbană, pentru stimularea inovației, crearea locurilor de muncă și asigurarea securității cetățenilor. Numai că trebuie avut în vedere impactul orașelor asupra sistemului climatic global. Strategiile și politicile de dezvoltare trebuie să țină seama de tendințele naționale ale evoluției mediului rural și urban, să gestioneze poluarea și folosirea sigură a produselor chimice, reducerea reciclării deșeurilor prin folosirea unor materiale naturale.

Agenda 2030 își propune să promoveze înțelegerea și respectul reciproc pentru multiculturalism, pentru o cetățenie globală și pentru recunoașterea diversității culturale. Toate civilizațiile și culturile au un rol important și pot

contribui la dezvoltarea durabilă a planetei. Și sportul este un catalizator al dezvoltării durabile. Trebuie recunoscută contribuția sa crescândă la dezvoltare și pace, la promovarea toleranței și a respectului, la emanciparea femeilor și a tineretului, dar și la sănătate și educație. Sportul este un important vehicul al incluziunii sociale și culturale.

Pentru implementarea și îndeplinirea obiectivelor de dezvoltare durabilă ale Agendei 2030, este nevoie de revitalizarea unui parteneriat global, care să funcționeze în spiritul solidarității cu cei mai săraci și cu popoarele aflate în situații vulnerabile. În acest scop, guvernele trebuie să concluceze cu sectorul privat, cu societatea civilă și cu sistemul Națiunilor Unite și să mobilizeze toate resursele posibile. Acest parteneriat global trebuie să se bazeze pe politici și acțiuni concrete, așa cum se precizează în Agenda de Acțiune de la Addis Abeba, aprobată de Adunarea Generală a ONU și rezultat al Conferinței Internaționale pentru Finanțe și Dezvoltare, care a avut loc la Addis Abeba în perioada 13-16 iulie, 2015. Agenda de Acțiune de la Addis Abeba este considerată parte integrantă a Agendei 2030, deoarece este foarte importantă pentru realizarea obiectivelor și țintelor dezvoltării durabile.

În ceea ce privește implementarea, atingerea țintelor și îndeplinirea obiectivelor vor fi urmărite și evaluate prin intermediul unui set de indicatori globali, care vor fi completați la nivel național și regional. Acești indicatori vor fi elaborați de către statele membre. Sistemul de indicatori globali urmează să fie aprobat de Comisia de Statistică până în martie 2016, după care va fi adoptat de către Consiliul Economic și Social al Adunării Generale a ONU.

La nivel național, statele membre sprijinite de parlamentele lor dar și de sectorul privat și reprezentanți ai societății civile, vor efectua evaluări periodice ale progresului înregistrat în atingerea obiectivelor de dezvoltare durabilă, în funcție de condițiile specific naționale, de prioritățile și politicile țării respective

La nivel regional Comisiile ONU vor sprijini statele membre în procesul de evaluare, iar la nivel global, în cadrul Adunării Generale a ONU și a Consiliului Economic și Social vor fi facilitate schimbul de experiență, bunele practici și exemplificări ale succesului înregistrat de către țările angajate în îndeplinirea obiectivelor

de dezvoltare durabilă. Sub auspiciile Adunării Generale a ONU, Forumul Politic la nivel înalt se va reuni o dată la patru ani pentru a oferi îndrumare privind implementarea Agendei 2030, dar și pentru a constata progresul și a identifica problemele ivite pe parcurs. Acest Forum va contribui la accelerarea implementării obiectivelor Agendei. Următorul Forum va avea loc în anul 2019 sub auspiciile Adunării Generale a ONU și va fi hotărâtor pentru procesul de evaluare a implementării obiectivelor Agendei 2030.

În cooperare cu sistemul Națiunilor Unite, Secretarul General al ONU va pregăti anual un raport global privind progresul realizării obiectivelor dezvoltării durabile, în baza cadrului indicatorilor globali și a datelor generate de sistemele naționale de statistică, precum și a informațiilor culese la nivel regional. Președintele Consiliului Economic și Social va coordona un proces de consultări privind scopul, metodologia și frecvența cu care trebuie elaborate Raportul Global, precum și relația acestuia cu Raportul de Progres. Rezultatul acestor consultări va fi comunicat în Declarația Ministerială din cadrul Forumului politic la nivel înalt din 2016.

Ceea ce trebuie subliniat este faptul că dezvoltarea durabilă depinde de pace și de securitate, după cum, nici acestea nu pot fi menținute fără dezvoltare durabilă. Toți factorii care favorizează violența, insecuritatea, nedreptățile, corupția și proasta guvernare trebuie combătuți printr-un cadru instituțional transparent și guvernare responsabilă. În contextul cetățeniei globale trebuie luate măsuri concrete, în conformitate cu legislația internațională pentru înlăturarea oricăror obstacole care stau în calea autodeterminării popoarelor aflate sub ocupație colonială sau străină, care continuă să le afecteze independența și implicit dezvoltarea socială și economică. În conformitate cu Carta ONU, trebuie respectate integritatea teritorială și independența politică a statelor. Se reafirmă în document că ONU adresează statelor membre chemarea de a-și intensifica eforturile pentru rezolvarea și prevenirea conflictelor și pentru consolidarea statului de drept. Numai așa pot fi îndeplinite obiectivele de dezvoltare durabilă și atinse țintele acestora până în 2030, în conformitate cu aspirațiile globale post-2015, pentru a asigura o lume mai bună generațiilor viitoare.

DREPTUL PERSOANEI LA VALORIFICAREA ȘANSEI ȘI A SPERANȚEI LEGITIME

MONNA-LISA BELU MAGDO*

IRINA MOROIANU ZLĂTESCU**

ABSTRACT:

The damage caused by the loss of an opportunity to obtain an advantage, should be treated as a separate category of what is commonly the concept of injury and this may originate both in the way it is generated as well as in the rules for compensation for damage. It was recognized not only in view of the economic rights, but also of the personality rights brought under discussion in connection with medical liability in respect of the health risks and the need to inform the patient.

Keywords: legitimate expectation, chance, injury, medical malpractice, patient

RÉSUMÉ

Les dommages causés par la perte d'une chance d'obtenir un avantage, doit être traitée comme une catégorie distincte de ce qui est communément la notion de dommage et cela peut provenir à la fois dans la façon dont elle est produite ainsi que dans les règles d'indemnisation pour les dommages. Il a été reconnu non seulement au regard des droits économiques, mais aussi des droits de la personnalité apportés en cours de discussion dans le cadre de la responsabilité médicale en ce qui concerne les risques pour la santé et la nécessité d'informer le patient

Mots-clés: légitime attente, la chance, les blessures, la faute médicale, le patient

Șansa înseamnă circumstanța favorabilă care facilitează reușita, iar pierderea dreptului la șansă, înseamnă pierderea posibilității de valorificare a unui drept în circumstanțe favorabile, de natură să asigure realizarea unui obiectiv al persoanei, vizat prin exercitarea dreptului subiectiv.

Prejudiciul produs prin pierderea unei șanse, însemnând prejudiciul cauzat prin împiedicarea valorificării dreptului în circumstanțe favorabile și cauzarea unei pierderi sau a posibilității obținerii unui avantaj.

Speranța legitimă marchează sentimentul de încredere al individului în ocrotirea drepturilor și intereselor sale pe calea dispozițiilor legale, a politicilor și mecanismelor statale, în direcția aplicării dispozițiilor legale și promovării drepturilor subiective ale individului.

Speranța are în exclusivitate o componentă subiectivă și de cele mai multe ori precede șansei care include o componentă circumstanțială, obiectivă și care sporește posibilitatea de reușită în ceea ce individul a sperat.

Consacrarea pentru prima oară în dreptul nostru a prejudiciului reparabil cauzat prin

pierderea unei șanse, se înscrie pe traseul jurisprudențial al statelor europene și constituie un element ce contribuie la sprijinirea efectivă a victimelor, în demersul lor de reparare a prejudiciului suferit prin pierderea unei șanse.

Dreptul la repararea prejudiciului prin pierderea unei șanse poate fi invocat atât în cadrul răspunderii delictuale cât și în domeniul răspunderii contractuale ori de câte ori neîndeplinirea obligațiilor legale sau contractuale au produs asemenea consecințe.

Prejudiciul poate fi reclamat atât de victima directă a faptei ilicite sau succesorii acesteia, cât și de cei care probează că au suferit prin ricoșeu un asemenea prejudiciu.

În prezent, asistăm la o atenuare a condiției certitudinii prejudiciului sesizată în legătură cu prejudiciile ce decurg din pierderea unei șanse, care se situează la „jumătatea drumului între prejudiciile pur eventuale și prejudiciile perfect certe sau sigure”.¹

Prejudiciile din această categorie sunt urmarea pierderii de către persoană a șansei sau posibilității de a realiza un câștig, de argumentare a patrimoniului sau de evitare a unei pierderi nu numai de natură patrimonială, dar și de natură morală sau corporală.

* Prof. univ. dr., membru al Institutului Internațional de Drept de Expresie și Inspirație Franceze (IDEF).

** Prof. univ. dr., membru titular al Academiei Internaționale de Drept Comparat (AIDC), membru în Consiliul de Administrație al Agenției pentru drepturi fundamentale a Uniunii Europene (FRA).

¹ A se vedea I. F. Popa, L. Pop și S. I. Vidu, *Curs de drept civil. Obligațiile*, Ed. Universul Juridic, 2015, p. 333.

Problema reparării prejudiciului produs prin pierderea unei șanse, este dificilă, deoarece reparabilitatea acestuia este asociată cu probabilitatea realizării șansei.

În accepțiunea art. 1532 alin.2 Cod civil, prejudiciul ce ar fi cauzat prin pierderea unei șanse, poate fi reparat proporțional cu probabilitatea obținerii avantajului, ținând cont de împrejurări și situația concretă a creditorului².

Reparabilitatea prejudiciului rezultat prin pierderea unei șanse, presupune că șansa producerii evenimentului favorabil victimei să fie reală și serioasă.

Caracterul real al șansei, nu presupune o simplă dorință subiectivă a victimei, ci o apreciere obiectivă a probabilității producerii evenimentului favorabil, asociat cu certitudinea raportului de cauzalitate. Evaluarea șansei decurge din împrejurările săvârșirii faptei ilicite delictuale sau contractuale și a situației speciale în care se află victima în acel moment.

Șansa obținerii avantajului, poate fi o simplă probabilitate sau o certitudine, realitatea și seriozitatea șansei contribuie la confirmarea certitudinii sale, a obiectivelor propuse a fi realizate dacă nu intervenea evenimentul nefast.

Prejudiciul cauzat prin pierderea unei șanse trebuie să fie consecința directă a comiterii faptei ilicite, care împiedică producerea unui eveniment viitor de natură a crea victimei un avantaj. Imposibilitatea victimei de a profita de acest avantaj reprezintă prejudiciul cauzat victimei.

Legătura de cauzalitate directă între fapta ilicită și prejudiciu desemnează persoana responsabilă de neobținerea avantajului, a obiectivului avut în vedere de către victimă, chemată să îl repare.

Astfel, existența unui proces penal de lovire și insultă aflat în desfășurare (sentința nefiind definitivă) în perioada concursului pentru academia de poliție, soluționat prin achitarea inculpatei în recurs) a împiedicat-o pe aceasta să participe cu șanse reale la concurs, raportat la notele obținute la materiile din liceu, pentru care se dădeau probele de concurs, deoarece una din condițiile esențiale de participare la concurs era aceea de a nu avea o condamnare penală. Ca

urmare, victima a solicitat instanței obligarea reclamantei din procesul penal, la plata unor despăgubiri morale, reprezentând prejudiciul produs prin pierderea șansei de participare la concurs, acțiunea acesteia fiind admisă în faza recursului.

Chiar în condițiile în care victima nu a încercat realizarea șansei la momentul la care a intervenit faptul cauzator al pierderii șansei, aceasta este reală și serioasă dacă se probează că realizarea ei era posibilă și iminentă, ceea ce presupune existența unei apropieri cât mai mare în timp, între momentul pierderii șansei și momentul în care aceasta în mod obiectiv s-ar fi putut realiza.

Ca urmare, reparabilitatea prejudiciului impune dovada potrivit căreia, la momentul intervenirii faptului cauzal invocat (fapta ilicită) victima se afla în cursul realizării șansei respective sau ea era în măsură să profite de acea șansă.³

Prejudiciul cauzat prin pierderea unei șanse de a obține un avantaj, trebuie abordat ca o categorie aparte de ceea ce reprezintă conceptul obișnuit de prejudiciu și aceasta decurge atât din modalitatea producerii acestuia, cât și din regulile de reparare ale prejudiciului.

Modalitatea de prejudiciere a victimei prin pierderea unei șanse se concretizează în nematerializarea șansei prin care s-ar fi putut obține în viitor un avantaj.

Pentru a fi indemnizabil prejudiciul trebuie să fie actual sau viitor, dar întotdeauna cert, asociat cu un anumit grad de probabilitate a realizării obiectivului urmărit și în legătură de cauzalitate directă cu fapta ilicită a persoanei responsabile. Existența altor cauze ce au generat pierderea unei șanse, nu antrenează răspunderea persoanei vinovate de săvârșirea faptei ilicite, contractuale sau delictuale.

Modalitatea reparării prejudiciului produs prin pierderea unei șanse, diferă față de ceea ce reprezintă repararea celorlalte categorii de prejudicii materiale sau morale, deoarece reparația este raportată la probabilitatea obținerii avantajului.

Numai dacă obiectivul propus era cu certitudine realizabil, iar eșuarea acestuia a fost cauzată de fapta ilicită contractuală sau

² A se vedea **Fl. A. Baias, E. Chelaru, R. Constantinovici și I. Macovei** (coord.), *Noul Cod Civil. Comentarii pe articole*, C. H. Beck, București, 2012. pp. 1626-1627.

³ A se vedea **I. F. Popa, L. Pop și I. S. Vidu**, op. cit., p. 334.

delictuală, operează principiul reparării acestuia. Despăgubirile sunt supuse diminuării proporțional perspectivei reale de împlinire a obiectivelor care ar fi putut conduce la realizările în viața personală, profesională sau în plan economic.

Întinderea despăgubirilor în cazul pierderii unei șanse este întotdeauna inferioară valorilor pe care victima le-ar fi putut obține din valorificarea șansei, astfel că, în această materie nu se poate vorbi de o reparare a prejudiciului, ci de o indemnizare a victimei, proporțional cu probabilitatea obținerii avantajului, ori după caz a evitării pagubei, ținând seama de împrejurări și de situația concretă a victimei (art.1385 Cod civil).

În cazul prejudiciului produs prin pierderea unei șanse, instanța va determina întinderea acestuia în concret. Dificultatea stabilirii despăgubirilor de către instanță, decurge în cazul pierderii unei șanse, de omniprezența elementului „alea” care implică o apreciere variabilă de la caz la caz, în funcție de profesionalismul, înțelepciunea și experiența de viață a judecătorului. În orice caz însă, indemnizarea trebuie să asigure victimei o satisfacție și o ameliorare a suferințelor psihice prin pierderea unei șanse de natură personală, corporală sau profesională.

Agravarea micșorarea sau dispariția prejudiciului cauzat prin pierderea unei șanse dă dreptul persoanei interesate să se adreseze instanței cu o nouă cerere fără a i se opune autoritatea lucrului judecat deoarece în acest caz, ne aflăm în fața unui nou prejudiciu și a unei noi cereri, chiar dacă acestea decurg din același conflict dedus deja în fața instanței. În această ipoteză, prejudiciul viitor cauzat prin pierderea unei șanse, va deveni cert și actual după pronunțarea hotărârii inițiale, astfel că, repararea acestuia va putea fi acordată în urma promovării unei noi acțiuni în justiție.

Un domeniu în care a fost recunoscut prejudiciul prin pierderea unei șanse, în jurisprudența altor state europene precum și al celei naționale, este nu numai în privința drepturilor cu caracter patrimonial, dar și în acela al drepturilor personalității în legătură cu care s-a pus în discuție răspundere medicală în raport de riscurile medicale și obligația de informare a pacientului.

Respectul datorat ființei umane se regăsește în formele specifice și în dreptul la valorificarea șansei, ori de câte ori se pun în discuție drepturile personalității, care se referă potrivit art. 58 din Codul civil la dreptul la viață, sănătate, integritate psihică și fizică, la demnitate, la propria imagine, la respectarea vieții private, precum și la alte asemenea drepturi recunoscute de lege.

Prioritatea interesului și binelui ființei umane se regăsește printre altele și în protejarea interesului său legitim de a dispune de ea însăși și de a-și valorifica speranța și șansa la viață, sănătate, la respectul datorat vieții sale private și demnității.

Astfel, intervenția asupra caracterelor genetice având drept scop modificarea descendenței persoanei poate interveni nu numai în scopul prevenirii și tratării maladiilor genetice, deci în scopul valorificării șansei persoanei la sănătate, după cum utilizarea tehnicilor de reproducere umană asistată, nu este admisibilă pentru alegerea sexului viitorului copil, decât în scopul evitării unor boli grave legate de sexul acestuia și deci pentru asigurarea șansei unei descendențe sănătoase.

Atingerile aduse integrității ființei umane pot interveni doar în cazurile și în condițiile prevăzute de lege, după cum examenul caracterelor genetice sau amprentarea genetică pentru identificarea persoanei nu poate interveni decât în scopuri medicale sau de cercetare științifică, în condițiile legii (art.64-65 Cod civil)⁴. Limitările legale asociate scopului acestor intervenții vizează tocmai speranța legitimă și șansa fiecărui individ de a-i fi respectată integritatea corporală sau identitatea de către ceilalți indivizi sau instituții statale, corespunzător drepturilor consacrate legal.

Tocmai de aceea, prelevarea și transplantul de organe, țesuturi și celule de origine umană de la donatori în viață, se face exclusiv în cazurile și condițiile prevăzute de lege, cu acordul scris, liber, prealabil și expres al acestora și numai după ce au fost informați în privința riscului intervenției.

Libertatea de apreciere a donatorului și donatarului de organe, este corelată riscurilor pe care fiecare dintre aceștia și le asumă în privința

⁴ A se vedea **Mădălina Afrăsinie, Mona-Lisa Belu Magdo, Alexandru Bleoancă** (coord.) *Noul Cod civil: comentarii, doctrină și jurisprudență*, Hamangiu, București, 2012, pp. 100-101.

prelevării și respectiv transplantului de organe, țesuturi și celule umane, cu speranțele de asistență umanitară a șanselor de viață și sănătate ale beneficiarului, în afara oricăror constrângeri legate de conferirea unei valori patrimoniale corpului uman sau produselor sale (art.68 și 66 Cod civil)⁵.

Nicio persoană nu poate fi supusă experiențelor, testelor, prelevărilor, tratamentelor sau altor intervenții, decât în scop terapeutic în scop de cercetare științifică și numai în cazurile și condițiile prevăzute de lege, după o prealabilă informare completă, concretă și clară pe înțelesul său. Numai în aceste condiții, actul decizional al persoanei și al riscului asumat poate fi regăsit în speranța legitimă a acestuia și șansa la viață, sănătate, integritate psihică și fizică, separând astfel neprevăzutul actului medical și al riscului asumat de pacient, de malpraxisul medical, care pune în discuție profesionalismul, lipsa de prudență și diligență a medicului și implicit responsabilitatea acestuia.

La cererea persoanei interesate, instanța poate lua măsurile adecvate de împiedicare sau încetare a oricăror atingeri ilicite aduse integrității corpului uman și poate dispune repararea în condițiile legii, a daunelor materiale și morale.

Speranța legitimă de respect a vieții private și demnității persoanei umane, constituie un alt domeniu de reglementare a Codului civil.

Valorificarea speranței legitime a persoanei privind dreptul la viața privată, se regăsește în dispozițiunile art.71 Cod civil, potrivit cărora nimeni nu poate fi supus vreunei imixțiuni în viața intimă, personală și de familie, nici în domiciliul sau corespondența sa fără consimțământul său, după cum este interzisă și utilizarea în orice mod a corespondenței, înscrisurilor sau altor documente personale precum și a informațiilor din viața privată a persoanei fără acordul acesteia în afara atingerilor permise de lege, convențiile și pactele internaționale privitoare la drepturile omului la care România este parte (art. 75).

Orice persoană are dreptul la respectul demnității sale și la propria imagine. Speranța individului de respect al acestor drepturi se regăsește în interdicția legală de atingere adusă onoarei sau reputației unei persoane fără

consimțământul acesteia, în interdicția și împiedicarea în orice mod a reproducerii înfățișării fizice și a vocii persoanei ori, după caz, utilizarea unor asemenea reproduceri (art.72-73 Cod civil).

În ideea respectului datorat vieții private corespunzătoare speranței pe care orice individ o are, prelucrarea datelor cu caracter personal prin mijloace automate sau neautomate poate face numai în cazurile și condițiile prevăzute de legea specială.

Ampla reglementare a exercitării acestor drepturi și libertăți, enunțarea faptelor care pot fi considerate atingeri aduse vieții private, presupun și mecanismele de sancționare a acestor atingeri, care conferă șansa oricărui individ de a-i fi respectată viața privată, ca și garanție a respectării acestor drepturi, împotriva oricăror violări sau vulnerabilizări ale acestora.

Respectul datorat persoanei decedate, se referă la memoria și corpul acesteia, protejate potrivit art. 79 din Codul civil în aceleași condiții ca și imaginea, corpul și reputația persoanei aflată în viață⁶. Astfel, prelevarea de organe, țesuturi și celule umane de la persoana decedată, se face numai în scop terapeutic și științific, în condițiile prevăzute de lege cu acordul scris, liber, prealabil și expres exprimat în timpul vieții al persoanei decedate sau în lipsa acestuia, cu acordul scris, liber, prealabil și expres din partea soțului supraviețuitor și al rudelor, în ordinea prevăzută de lege. Speranța persoanei decedate de respectare a voinței sale se poate referi și la felul funeraliilor, la modul în care aceasta dispune de corpul său după moarte și la respectarea apartenenței sale confesionale.

Întreaga reglementare în domeniu protejează memoria persoanei decedate. Voința și dreptul acesteia de a dispune de corpul său în aceleași condiții ca și acelea ale persoanei aflate în viață, reprezintă tot atâtea șanse de înfăptuire a drepturilor inseparabile ființei umane.

Încălcarea sau amenințarea drepturilor nepatrimoniale, a speranței legitime pe care orice individ o are în privința acestora, implică nu numai mijloace patrimoniale de apărare, dar și mijloace cu caracter nepatrimonial, constând în interzicerea săvârșirii faptei ilicite, dacă aceasta este iminentă, încetarea încălcării sau

⁵ Ibidem, pp. 103-105.

⁶ A se vedea **Fl. A. Baias, E. Chelaru, R. Constantinovici și I. Macovei** (coord.), *Noul Cod Civil*, op. cit. pp. 89-90.

interzicerii acesteia în viitor, constatarea caracterului ilicit al faptei, dacă tulburarea subzistă, sau obligarea autorului faptei la îndeplinirea oricăror măsuri socotite necesare de către instanță, pentru a se ajunge la restabilirea dreptului atins, precum și la obligarea autorului faptei ilicite de publicare pe cheltuiala sa a hotărârii judecătorești de condamnare, ori în privința măsurilor necesare încetării faptei ilicite.

Natura acestor măsuri este adecvată naturii valorilor protejate legal și asigură o reparare cel puțin parțială dacă nu integrală, prin excepție de la principiul reparării proporționale a prejudiciului patrimonial, în cazul pierderii unei șanse, cu probabilitatea obținerii avantajului, ori după caz a evitării pagubei, în funcție de împrejurări și situația concretă a victimei.

În jurisprudența franceză, s-a pus în discuție răspunderea medicală în cazul Perruche⁷.

În acest caz, acțiunea în pretenții a fost promovată de părinți în nume propriu și în numele copilului pentru prejudiciile materiale și morale suferite prin nașterea unui copil cu handicap, împotriva medicului care a supravegheat sarcina viitoarei mame. Cauza a fost admisă pe fond de curtea de casație franceză în urma recursului, a desființării hotărârilor atacate și rejudecarea cauzei, concluzionându-se că „copilul născut cu handicap poate pretinde repararea prejudiciului rezultat din handicapul său, dacă dovedește existența unei legături de cauzalitate directă cu greșeala medicului constând în executarea necorespunzătoare contractului de îngrijire medicală încheiat cu mama sa, pe durata sarcinii, ceea ce a împiedicat-o pe aceasta să accepte soluția unui avort terapeutic”⁸.

Prejudiciul pretins de copilul bolnav, pune în discuție o problemă de etică a medicului, despre al cărui handicap congenital existent, medicul putea și trebuia să știe. Acesta avea obligația profesională să îi informeze pe viitorii părinți la momentul oportun, pentru ca aceștia să cunoască posibilitatea efectuării unui avort terapeutic. Pierderea acestei șanse, a fost considerată un prejudiciu indemnizabil, atât pentru părinți cât și pentru copil, fiind stabilită legătura de cauzalitate între fapta medicului,

constând în încălcarea obligației de informare, și ratarea ocaziei părinților de a evita acest eveniment.

În cauza supusă judecării, handicapul copilului era de natură congenitală și cronologic, operase anterior momentului în care medicul trebuia să dea un diagnostic corect în raport de starea de sănătate a pacientei, care se îmbolnăvisese de rubeolă (medicul nu a sesizat lipsa de imunitate a mamei la anumite boli contagioase și prezența unor tulburări neurologice ereditare ale mamei). Faptul că mama nu a putut alege posibilitatea întreruperii în scop terapeutic a sarcinii din cauza lipsei de informare, a creat un risc major pentru ea și copilul încă nenăscut și care ar fi putut fi evitat dacă medicul își îndeplinea obligația profesională de informare completă și corectă a pacientei asupra evoluției sarcinii, respectiv obligația de consiliere, îndrumând-o să se supună unui avort terapeutic.

Instanța supremă franceză a apreciat că în aceste împrejurări, copilul a suferit un prejudiciu pentru care este îndreptățit la reparație. Prejudiciul economic al copilului cauzat prin culpa medicului a fost evaluat în raport de pierderea autonomiei și necesitatea de supraveghere și îngrijire permanentă a acestuia toată viața, pe de o parte și prejudiciul cauzat prin imposibilitatea exercitării unei profesiei, pe de altă parte.

Aceste prejudicii, actuale dar și viitoare au fost estimate ca fiind certe, având în vedere imposibilitatea copilului de a duce o viață normală, care implică incapacitatea permanentă și continuă de muncă, situație în care trebuie să îi⁹ fie asigurate mijloacele de existență.

Împiedicarea pacientei de a lua o hotărâre importantă privind evaluarea stării de sănătate și riscul nașterii unui copil cu handicap, din cauza neinformării sale complete și corecte poate fi considerată o faptă ilicită, prejudiciabilă, de natură să atragă răspunderea civilă a medicului.

Obligația medicului de informare a pacientei cu privire la starea de sănătate este obligație profesională legată de transparența deciziei medicale, distinctă de cea de îngrijire și consiliere.

⁷ A se vedea JPC 2000 II 10438 Case Époux X v. Mutuelle d'assurance du corps sanitaire français.

⁸ Ibidem.

⁹ A se vedea **Y. Lambert**, *Le principe indemnitaire et affaire perruche in, médecine et droit*, nr. 54/2002, pp. 2-6.

Potrivit art. 649 din Legea nr. 95/2006 privind reforma în domeniul sănătății în România, medicul trebuie să asigure, în executarea contractului de prestare a serviciilor medicale, informarea corectă, completă și pe înțelesul pacientului și la cererea lui expresă să-i încunoașteze pe membrii familiei sale sau o altă persoană desemnată, asupra stării sale de sănătate cu referire la diagnostic, investigații, pronostic și, în special, asupra riscurilor care pot surveni în cazul aplicării sau refuzului aplicării unui anumit tratament ori efectuării unei intervenții chirurgicale, cu respectarea îngrijirilor medicale considerate a fi corecte. Obligația de informare a pacientului, este un element esențial de care depinde decizia pe care acesta o va lua în privința vieții și sănătății sale.

Prin acordul informat, pacientul își asumă conștient riscurile previzibile și controlate ale intervenției și tratamentului, potrivit informațiilor primite din partea medicului.

Într-o opinie doctrinală¹⁰ s-a considerat că, obligația de informare a pacientului nu are forța unei cauze distincte de răspundere civilă, ea fiind calificată ca fiind accesorie obligației principale privind integritatea bolnavului, deoarece numai ca urmare a prejudicierii acestuia, prin producerea riscului terapeutic ar putea fi invocată răspunderea medicului și pentru delictul de neinformare a pacientului.

Într-o altă opinie pe care o considerăm pertinentă¹¹, obligația de informare a pacientului este o obligație de rezultat de sine stătătoare a cărei îndeplinire poate fi verificată prin dovada scrisă pe care medicul o prezintă. Forma scrisă oferă posibilitatea demonstrării condițiilor și conținutului informării în caz de litigiu.

Imposibilitatea luării unei decizii de către pacient și producerea unui eveniment prejudiciabil, cauzat de lipsa de informare, care dacă ar fi existat ar fi putut duce, ca urmare a

deciziei pacientului, la ameliorarea situației sau la speranța vindecării sale, constituie pierderea unei șanse.

Având în vedere asumarea de către medic a riscurilor exercitării profesiei sale, încălcarea obligației de informare a pacientului atrage răspunderea pe temei obiectiv. Aceasta implică o răspundere agravată de natură să protejeze eficient interesul pacientului.

Riscurile medicale au două componente, una obiectivă legată de nivelul actual al cunoașterii științifice și cealaltă subiectivă, asociată profesionalismului, competenței și conștiinței medicului, de natură să anticipeze eventualitatea producerii unor prejudicii, a unor implicații grave asupra stării de sănătate a pacientului.

Ca urmare, încălcarea obligației de informare a pacientului definește un comportament profesional neadecvat, neglijent, incompetent al medicului în exercitarea profesiei sale, generator al unui risc inacceptabil de prejudiciere a pacientului, care îl îndreptățește pe acesta la obținerea unor despăgubiri potrivit șansei pierdute, aceea de a lua o hotărâre privind tratamentul și intervenția care trebuia făcută.

Medicul răspunde pentru malpraxis, pentru lipsa de profesionalism, prin aceea că nu a informat pacientul în privința riscurilor normale sau excepționale, previzibile sau imprevizibile existente, în raport de starea sănătății sale. Această obligație profesională a medicului, nu exclude și nu minimizează elementul aleatoriu terapeutic, de care trebuie să se țină seama în cuantificarea responsabilității medicale.

Recunoașterea obligației de informare a pacientului, ca o obligație autonomă a medicului, tinde la agravarea răspunderii acestuia și la protejarea intereselor pacienților, vulnerabilizați de maladii, dar și de culpele medicale, care trebuie analizate în raport de riscurile profesionale pe care medicul și le-a asumat.

¹⁰ A se vedea **E. Florian**, *Discuții în legătură cu răspunderea civilă a personalului medical pentru neîndeplinirea obligației de informare a pacientului*, în *Dreptul* nr. 9/2008, p. 40.

¹¹ A se vedea **L. R. Boilă**, *Răspunderea civilă delictuală obiectivă*, C. H. Beck, București, 2008, pp. 123-128.

RELIGIA APLICATĂ ȘI DREPTUL FUNDAMENTAL LA EDUCAȚIE

GHEORGHE IANCU*

ABSTRACT:

The article highlights that the result of thinking trends (Tibetan, Hindu, Buddhist, Zen and others) was meant to model human behavior and not to make people believe in something, while religions aim to impregnate the soul for faith, but both have just one purpose, to create happiness for people, only that this is achieved in different ways. It is difficult to choose between the two ways of reaching human happiness.

Keywords: education, religion, school of thought, as, happiness, freedom

RÉSUMÉ

L'article souligne que le résultat de l'évolution de la pensée (tibétaine, hindoue, bouddhiste, zen et autres) a été conçu pour modéliser le comportement humain et de ne pas rendre les gens croient en quelque chose, alors que les religions visent à imprégner l'âme pour la foi, mais les deux ont le même seul objet, créer bonheur pour les personnes, et c'est réalisé de différentes manières. Il est difficile de choisir entre les deux façons d'atteindre le bonheur humain.

Mots-clés: l'éducation, la religion, l'école de pensée, que, le bonheur, la liberté

Noi provocări cum ar fi fenomenul fără precedent al migrației, conflictele etnico-religioase, precum și apariția unor societăți pluraliste caracterizate prin identități multiple, ridică în prezent întrebări despre cum să creăm un mediu prielnic promovării și respectării libertății și convingerilor religioase¹.

Dreptul la identitate culturală și religioasă a fost validat prin intermediul instrumentelor internaționale, împreună cu dreptul accesului la educație, la cultura țării natale, la religie sau la alte convingeri, cu condiția ca exercitarea acestui drept să nu aducă un detriment drepturilor echivalente ale altor persoane². Dacă religia sau credința sunt elemente constitutive ale înțelegerii identității, este important să ne asigurăm că acestea permit și respectul pentru drepturile celorlalte persoane care nu împărtășesc aceleași convingeri, fără ca aceasta să însemne respingerea exclusivă a convingerilor respective³.

Tema m-a interesat de multă vreme și preocuparea mea a fost generată de multe cauze, între care cele mai importante mi s-au părut lipsa de rezonabilitate a unora, noroc că sunt

puțini, referitoare la ora de religie, pe de o parte, iar, pe de altă parte, educația precară sau mai bine zis lipsa de educație a multor români, tineri, mai ales, dar și de vârste mai înaintate.

În realitate cele două cauze se subsumează uneia singure, și anume lipsa de educație, mai mult sau mai puțin relevantă. Cauzele lipsei de educație sunt multe și pot fi obiective sau subiective. Ceea ce deranjează foarte mult sunt cauzele subiective ale lipsei de educație, iar acestea rezultă cu necesitate din experiențele personale ale oamenilor care se încadrează în această categorie.

Religia contribuie consistent la educația oamenilor și as putea susține că le formează personalitatea bazată pe multele principii spirituale, pornite de la Thoth Atlantul și Hermes Trismegistos așa cum îi ziceau grecii, fără ca lui să îi placă, până la religiile contemporane și curentele de gândire tibetane, hinduse, budiste, zen și altele. Menționez că, aceste curente de gândire nu pot fi cuprinse în conținutul religiei, pentru că ele nu sunt religii în sensul strict al cuvântului. Aceste curente de gândire reprezintă un mod de viață stabilit în mii de ani de experiență, ridicată la un nivel superior, cu scopul de a aduce fericirea oamenilor în viața sau viețile lor pe Terra.

Interesant este că, aceste curente de gândire se regăsesc, poate nu așa de pregnant, și în preceptele creștine sau de altă natură (musulmană, ebraică). Faptul că ele sunt nepregnante rezultă din faptul că sunt îmbrăcate

* Prof. univ. dr.

¹ A se vedea **Rosa M. Martinez de Codes, Jaime Rossell** (coord), *Religious freedom, tolerance and non-discrimination*, Caceres, 2001, p. 19 și urm.

² A se vedea Declarația privind eliminarea tuturor formelor de intoleranță și de discriminare bazată pe religie sau credință, adoptată de Adunarea generală a ONU prin Rezoluția 36/55 din 25 noiembrie 1981.

³ A se vedea **Irina Moroianu Zlătescu** (coord), *Dimensiunea spirituală a drepturilor omului. Educația pentru toți*, IRDO, București, 2013, p. 3 și urm.

într-un limbaj mai larg sau mai puțin direct, precum sunt cele tibetane, hinduse, budiste, zen.

Această diferență se bazează pe faptul că rezultatul curentelor de gândire de mai sus a fost creat pentru a modela comportamentul uman și nu pentru a crede în ceva anume, în timp ce, religiile au ca scop impregnarea sufletească pentru credință, ambele având însă un singur scop, și anume crearea fericirii pentru oameni, dar care este atins pe căi diferite.

Trebuie menționat că, procesul de apariție și de modelare al efectelor curentelor de gândire în cauză a început cu mult timp înaintea zilelor noastre. Spre exemplu, în China apariția lor este reținută ca fiind cu 10.000 de ani în urmă, iar același lucru se poate spune și despre celelalte tipuri de reguli. De altfel, calendarul chinezesc este redactat pentru același număr impresionant de ani.

În opinia noastră, nu se poate alege o cale în detrimentul celeilalte, adică una dintre cele două căi ar fi mai bună decât cealaltă. Oamenii sunt cei care aleg, mai ales pe baza unor criterii proprii, subiective, fără însă să poată fi direcționați în vreun fel. De altfel, majoritatea constituțiilor statelor lumii prevăd, în redactări formale oarecum diferite, regula conform căreia nimeni nu poate fi constrâns să adopte o opinie ori să adere la o credință religioasă, contrare convingerilor sale, iar cultele religioase sunt autonome față de stat.

De asemenea, în opinia noastră, este greu de ales între cele două categorii de căi pentru ajungerea la fericirea umană, așa cum susținem, subiectivitatea și mai ales mediul social și natural în care fiecare om a trăit având efecte decisive.

La granița dintre cele două căi se găsește Kahlil Gibran, acesta fiind motivul pentru care mi-am permis să îmi exprim opinia în prezentul studiu.

Kahlil Gibran s-a născut la 6 ianuarie 1883 în Liban, în orașul Basharri, într-o veche familie creștină, și a murit la 19 aprilie 1931 la New York, la vârsta de 48 de ani. Gibran este înmormântat în orașul său natal, iar în prezent mănăstirea Mar Sarkis este loc de pelerinaj. În anul 1935 mănăstirea a devenit Muzeul Gibran.

În SUA a emigrat împreună cu familia sa în 1895 și s-a stabilit la Boston – oraș universitar,

unde, din greșală, i s-a dat numele sub care este în prezent cunoscut. În realitate numele său adevărat este Djubran Khalil Djubran.

Primele cunoștințe creștine le-a dobândit de la călugări, iar în 1901 a fost excomunicat de comunitatea creștină maronită, datorită concepțiilor sale religioase prea flexibile care propovăduiau împăcarea dintre religia creștină și cea musulmană.

Gibran a scris mai multe lucrări, între care cea care mi –a atras atenția este Profetul⁴ sau așa cum i se mai spune „Noua Biblie”⁵, iar în opinia noastră Religia aplicată.

Kahlil Gibran este caracterizat ca fiind „înnoitorul spiritualității arabe moderne”⁶. Sunt multe calități pe care le are Gibran și care fac din acesta „un scriitor care aparține tuturor epocilor.”⁷

Indiferent cum i se poate spune acestei lucrări, ea reprezintă de fapt o religie aplicată, întrucât Gibran nu face altceva decât că explică poporului cum ar trebuie să se comporte spiritual în anumite situații. Aceste situații sunt diverse și sunt lămurite de el ca urmare a unor întrebări puse din popor. Diversitatea subiectelor este mare și se referă la iubire, tristețe și bucurie, libertate, rațiune și pasiuni, durere, conștiința de sine, timp, bine și rău, rugăciune, plăcere, frumusețe, religie, moarte și adevăr.

George Russell, citat de Radu Cârnelci, arăta că „Nu cred că Orientul a mai vorbit cu o voce atât de frumoasă de la Gitanjali al lui Tagore, ca în Profetul lui Gibran, care este un artist plastic, pe cât este și poet. Dacă Europa avea o nouă Renaștere comparabilă cu cea care a ieșit din mariajul creștinismului cu Grecia și cultura latină, atunci aceasta trebuie să vină, cred, de la al doilea mariaj, de data aceasta al culturii Occidentului cu cea a Orientului. Abia atunci când o voce vine din India, China ori Arabia, realizăm fiorul stranieții din această frumusețe

⁴A se vedea **Kahlil Gibran**, *Profetul*, Editura Mix, Brașov, 2011. A fost publicat pentru prima dată în 1923 ca poem filozofic.

⁵A se vedea **Radu Cârnelci**, Prefață la *Profetul*, op. cit., p. 6.

⁶Idem, p. 5.

⁷Idem.

și simțim că ar putea inspira o altă nouă mare pasiune culturală a umanității.”⁸

Scopul cărții este acela de transformare spirituală a poporului care ascultă pildele lui Gibran.

Este foarte interesant de prezentat o serie de pilde din Profetul pentru a vedea cum acestea sunt, din punctul de vedere spiritual, în conținutul lor, asemănătoare cu pildele din diferitele religii.

Despre iubire. Atunci când aceasta îți face semn, trebuie să-i urmezi îndemnul și să i te supui, indiferent de condiții. Iubirea ne încununează, dar ne și crucifică, face să creștem, dar retează și uscăciunile. Prin iubire ne putem cunoaște tainele inimii, acceptarea, și astfel devenim o parte din inima Vieții (Creatorului). Ea se dăruiește doar pe sine și nu ia decât de la sine. Nu stăpânește și nici nu vrea să fie stăpânită, pentru că îi este de ajuns ea însăși. Tot iubirea ne arată drumul către ea, dacă îl merităm, iar când am ajuns suntem în Inima Creatorului. Singura dorință a iubirii este să se împlinească și ea ne va face: să ne topim și să devenim izvor; să cunoaștem durerea prea marii duioșii; să fim răniți de înțelegera ei; să sângerăm de bunăvoie; bucurându-ne să ne trezim în zori și să mulțumim Creatorului pentru încă o zi de iubire; să cugetăm la extazul iubirii; să ne întoarcem acasă în amurg și să dormi, după ce am înălțat o rugăciune pentru cel iubit și un cântec de laudă. Iubirea care caută altceva decât revelația propriului mister nu este iubire.

Despre copii, spune Gibran că aceștia nu sunt copiii noștri, chiar dacă sunt cu noi, ci sunt ai dorului Vieții de ea însăși îndrăgostită. Ei vin prin oameni, dar nu din oameni. Copiilor trebuie să le dăm dragoste, dar nu și gândurile și grijile noastre, pentru că ei le au pe ale lor, și nu trebuie să căutăm să-i facem ca pe noi. Trupește stau cu noi, dar nu și sufletește, pentru că sufletele lor locuiesc în „casa zilei de mâine”, iar viața nu merge înapoi. Părinții sunt ca niște arcuri din care copii sunt azvârliți pentru a zbura iute și departe, pentru ca părinții să aibă bucurie. Dumnezeu îi iubește pe amândoi.

Despre daruri și averi, Gibran se întrebă ce sunt acestea, dacă nu lucruri pe care le păstrăm,

crezând că mâine vom avea nevoie de ele. Frica de sărăcia este sărăcia însăși, precum groaza de sete care este setea nestinsă. Darul făcut poate umili, dacă este făcut pentru recunoașterea dărniceii. Dăruirea în întregime a puținului avut atrage răsplata cea mare – bucuria. Din dăruirea cu durere rămâne doar durerea. Sunt însă unii care dăruiesc fără existența niciuneia dintre cauzele de mai sus, pentru că ei nu-și cunosc virtuțile, iar prin ei vorbește Dumnezeu. Dăruirea trebuie să se facă indiferent dacă se cere sau nu, dar întotdeauna trebuie făcută din înțelepciune. Trebuie să se rețină că, într-o zi, tot ceea ce ne aparține va fi dăruit, ca urmare trebuie să dăruim acum, nu în anotimpul moștenitorilor. A păstra înseamnă a pieri, iar ca urmare nu ar trebui să spunem „voi da, dar numai dacă merită”. Nu există merit mai mare decât cel care constă în curajul și încrederea de a primi milostenia. Să mai reținem că, trebuie să merităm să dăruim și să fim instrumentul dărniceii. Primitorii trebuie să se înalțe împreună cu cel care a dat, primindu-i acestuia din urmă darurile făcute.

Despre bucurie și tristețe, Gibran, arată că bucuria este o tristețe fără mască, pentru că fântâna din care a izvorât râsul, a fost cândva plină de lacrimi. Ceea ce ne umple de bucurie nu este altceva decât ceea ce și tristețea ne-a dăruit. La tristețe, să ne scrutăm inima și vom vedea că lacrimile vin din ceea ce cândva a fost desfătare. Tristețea și bucuria sunt de nedespărțit și niciuna dintre le nu este mai mare, ele trebuie să fie în echilibru în talerele unei balanțe. Uneori una dintre ele se ridică și cealaltă coboară, iar echilibrul trebuie refăcut. Diferența dintre ele constă în faptul că atunci când una stă la masă cu noi, cealaltă deja s-a culcat. De foarte multe ori oamenii însă se bucură fără să-și dea seama de bucurie

Despre crime și pedepse, se spune că ambele se întâmplă când judecata, nu inima, rătăcește în vânt, pentru că numai din nesocotință pot fi aduse prejudicii altora și astfel nouă înșine. Într-o asemenea situație urmăm o singură cale, și anume aceea de a sta la porțile dregătorilor, unde să așteptăm în dispreț. Cele două apar în societatea umană, la unii dintre noi, iar acesta din urmă nu se poate înălța deasupra a ceea ce suntem toți. Acest precept, ca multe dintre cele

⁸ Idem.

deja comentate, este o aplicare a teoriei umaniste despre pedeapsa capitală a lui Cesare Beccaria, în celebra sa carte *Dei delitti e delle pene*. Reacțiile infracționale ale oamenilor sunt, în concepția acestuia din urmă, generate de societate. Ca urmare, nu oameni sunt vinovați pentru faptele ilegale comise, ci societatea în care trăiesc și care ar trebui să se schimbe. De altfel, cel rău și cel slab nu pot cădea mai jos decât ceea ce este mai josnic în fiecare dintre noi. Mai mult, răufăcătorii nu pot comite fapte ilegale decât cu consimțământul nemanifest și secret al nostru, al tuturor. Cel afectat de fapta ilegală nu este nevinovat de ceea ce i s-a întâmplat, pentru că uneori vinovatul este victima ofensei pe care a comis-o. Nu pot fi despărțiți cel drept de cel nedrept și cel bun de cel rău, ambii stau în fața soarelui. Spre exemplu, dacă un om încearcă să judece pe o soție infidelă, trebuie să pună în balanță și inima bărbatului acestei femei și să-i măsoare sufletul cu grijă. De altfel, nu trebuie să judecăm sau să criticăm pe nimeni, pentru că de fapt dacă judecăm, ne criticăm pe noi, și mai ales pe Dumnezeu, pentru că de fapt noi suntem creația Lui. Cel care aplică pedeapsa trebuie să privească și în sufletul celui ofensat, pentru că ce pedeapsă poate aplica un judecător unuia care este cinstit cu trupul, dar hoț în suflet? Aceasta este o foarte veche paradigmă pentru care încă nu a fost găsit nici un răspuns. În aceeași situație este și cel vinovat, dar care are puternice remușcări reale și nu fățarnice și care sunt mai mari decât răul comis. De aceea, toate faptele, rele sau bune, trebuie privite în lumină și cu înțelepciune, pentru că numai atunci vom înțelege că cel rău și cel drept nu sunt decât un singur om care stă pe nisipurile mișcătoare ale minții umane.

Despre legi, se arată că oamenii le fac și tot ei le încalcă. Ele sunt ca niște turnuri de nisip pe care oceanul le tot dărâamă sau precum oamenii care sunt cu spatele la soare și nu își văd decât umbrele. Recunoașterea legilor înseamnă ca oamenii să îngenuncheze și să-și deseneze propriile umbre. Natura nu ar putea să fie încătușată de legi.

Despre libertate, Gibran arăta că oamenii nu pot fi liberi decât atunci când dorința lor de libertate va fi un ham și când vor înceta să mai

vorbească despre libertate ca despre o țintă, un scop sau ca o desăvârșire, adică atunci când acestea vor cuprinde viața și când oamenii se vor ridica deasupra grijilor nopților și zilelor goi și fără piedici. Libertatea este ca un lanț foarte puternic care face să nu ne putem înălța deasupra zilelor și nopților. Acest lanț trebuie îndepărtat pentru ca omul să fie liber. Detronarea despotului se va produce mai întâi doar dacă tronul său va fi distrus definitiv în inima oamenilor. Dominarea despotului apare când în libertatea oamenilor există tiranie și umilință în propria lor mândrie. Îngrijorarea și-o impun oamenii mai degrabă decât le este impusă. De asemenea, frica este în inima oamenilor și nu în mâna tiranului. În inima oamenilor sunt toate lucrurile amestecate într-o constantă semi-îmbrățișare, la fel cele dorite și cele nedorite, cele care repugnă cu cele plăcute. În oameni sălășluiesc lumini și umbre, perechi într-o strânsă unire, iar când umbra se destramă și dispăre, lumina devine umbra unei alte lumini. Tot așa, libertatea omului, eliberată de piedicile deja arătate, devine ea însăși piedica unei și mai mari libertăți și așa mai departe.

Despre rațiune și pasiuni, el susținea că sufletul este un câmp de luptă, pe care rațiunea și judecata se înfruntă cu pasiunile și poftele. Rațiunea și pasiunea sunt cărmele și pânzele sufletului care navighează mereu. Când pânzele și cârma se rup, se va naviga la întâmplare ori se va rămâne în impas pe mare. Rațiunea restrânge elanul, iar pasiunea lăsată liberă este ca o flacăra arzând până se mistuie. Ca urmare, sufletul trebuie să exalte rațiunea până la înălțimea pasiunii și astfel va cânta, iar rațiunea să conducă pasiunea în așa fel încât aceasta din urmă să renască mereu din propria cenușă. Rațiunea și pasiunea trebuie să aibă aceeași prețuire, pentru că dacă se dă mai multă atenție uneia dintre ele, se va pierde dragostea și încrederea amândurora. Ca urmare, oamenii trebuie să se odihnească în rațiune și să se miște în pasiune.

Despre durere spune că, ea acoperă judecata. Durerea trebuie să fie cunoscută, precum sâmburele care se ascunde în interiorul fructului. Astfel, durerea nu va mai părea mai puțin miraculoasă decât bucuria. Mare parte din durere este aleasă de noi, prin ea eul bolnav se

vindecă. Ca urmare, omul trebuie să spună adevărul, să ierte și să se vindece, dacă reușește să și iubească.

Despre conștiință și învățătură, Gibran gândea că nicicând nu trebuie spus că s-a aflat adevărul, ci că s-a aflat un adevăr. Apoi, omul trebuie să conducă cunoașterea și nicidecum cunoașterea pe el. Omul nu trebuie să caute în adâncul conștiinței, pentru că el este ca un ocean fără hotare și de nemăsurat. Omul trebuie să descopere doar ceea ce zace în zorii conștiinței umane. Învățătorul dăruiește de fapt nu înțelepciune, ci dragostea și credința sa. El aduce pe fiecare în pragul propriei sale minți, fără să-i îndemne pe discipoli să intre în casa înțelepciunii sale. Nimeni nu poate da înțelegerea sa, pentru că nu este a sa, ci poate vorbi despre această înțelegere. Fiecare dintre noi stăm singuri în Conștiința Creatorului și ca urmare fiecare dintre noi trebuie să rămână singur în conștiința sa. Resursele sufletești trebuie căutate în credință și în sine însuși și nu în afara lor.

Despre prietenie, Gibran spunea că prietenul este răspunsul la exigențele umane, pentru că la el venim, ca și flămânzii, căutându-l ca pe o oază de liniște. În prietenie toate așteptările se nasc în tăcere și se împart într-o bucurie mută. Când ne despărțim de un prieten, nu trebuie să ne întristăm, pentru că ceea ce este el va fi mai clar, mai limpede, în absența lui. În prietenie trebuie să căutăm adâncirea în spirit. Pentru prietenul nostru trebuie să fie tot ceea ce este mai bun, el nu trebuie căutat doar pentru pierdere de vreme, ci pentru a trăi cu adevărat clipele avute, pentru că rostul lui este de a umple exigențele și nu vidul din noi. În prietenie trebuie să domnească râsul și bucuriile împărtășite. În măruntele lucruri spuse între prieteni inima își găsește prospețimea.

Despre timp, el spunea că este nesfârșit și nemăsurat, iar atemporalul din noi este conștient de fără de timpul vieții. Astfel, azi este amintirea lui ieri, iar mâine va fi visul clipei de față. Puterea de a iubi este fără de margini în timp, iar timpul este asemenea iubirii, indivizibil și fără de măsură. De asemenea, prezentul trebuie să îmbrățișeze trecutul cu amintirea, iar viitorul cu năzuința.

Despre bine și despre rău, Gibran spunea că ar putea vorbi despre bine, dar nu și despre rău, pentru că răul este binele chinuit de propria-i foame și propria-i sete. Astfel, când binele este hămesit de foame, el își caută hrana și în cele mai întunecate hrube, iar când îi este sete se adapă și din apă moartă. Oamenii sunt buni când sunt una cu ei înșiși, dar nici când nu sunt cu ei înșiși oamenii nu sunt răi, pentru că disputele sunt doar dispute și nu răutate. Oamenii sunt buni când dăruiesc din ei înșiși, dar nu sunt răi când încearcă să câștige pentru ei înșiși. Oamenii sunt buni când sunt treji în discursurile ținute, dar nu sunt răi când picotesc. Oameni sunt buni când în mod ferm merg către scopul propus, dar nu sunt răi când șchioapătă, pentru că merg în continuare spre scopul propus, dar șchiopătând și mai încet, ceea ce nu contează. Ca urmare, oamenii pot fi buni în multe feluri, dar nu sunt răi când nu pot fi buni. Numai că, la unii bunătatea este ca un torent care se prăvălește furtunos, iar la alții ca un pârâiaș. Cei buni nu-i îndreaptă pe cei goi cu întrebarea „Unde îți sunt hainele?” și pe cei fără de acoperiș cu întrebarea „Ce s-a întâmplat cu casa ta?”

Despre rugăciune, se arăta că oamenii se roagă în clipele de deznădejde și de nevoie, cu toate că trebuie să o facă și în plinătatea bucuriei și în zilele îmbelșugate. Rugăciunea este expansiunea firii omului în eterul mereu trăitor prin care este aruncat în spațiu întunericul din el și desfătarea de a răspândi zorii din sufletul său. Dacă oamenii nu pot decât plânge când sufletul cheamă la rugăciune, atunci aceasta stare trebuie să-i îmboldească până vor veni râzând la ea. Rugăciunea înalță, pentru că astfel toți oamenii care se roagă în același moment se întâlnesc în văzduh. Acești oameni nu se pot întâlni altfel. Întâlnirea se bazează pe extaz și formează o dulce comuniune. Nu se poate intra în această comuniune doar pentru a cere, pentru că nu se va primi nimic, iar Dumnezeu cunoaște toate exigențele umane, și nici pentru a se umili, pentru că nimeni nu se va înălța. Este suficient să intrăm în această comuniune nevăzută, dar nimeni nu poate învăța pe oameni cum să se roage, pentru că Dumnezeu nu ascultă vorbe, decât când doar El le pronunță. Rugăciunile se

află și trebuie să se afle în inima oamenilor și nu numai pe buzele lor.

Despre frumusețe, spune că ea însăși este calea, dar și cea care ne îndrumă spre ea. Ea este țesătura cuvintelor noastre. Frumusețea nu trebuie confundată cu dorințele umane neîmplinite, pentru că ea este un extaz și nu o dorință. Frumusețea este inima înflăcărată și sufletul vrăjit, chipul pe care omul îl vede chiar dacă închide ochii și cântecul auzit chiar dacă ne astupăm urechile. Frumusețea este o grădină înflorită sau un nor de îngeri care zboară. Ea este viața care își arată chipul ei sacru sau eternitatea care se contemplă într-o oglindă, iar oamenii sunt atât eternitatea, cât și oglinda.

Despre religie, Gibran arată că vorbește decât despre religie, pentru că religia nu este orice act sau orice reflecție. Ea este uimire și surpriză născute din suflet, în orice situație. Credința nu poate fi despărțită de fapte sau de obligațiile umane zilnice. De asemenea, oamenii nu trebuie să își poarte moralitatea doar ca pe o haină care se îmbracă doar de sărbători, pentru că dacă așa va fi, mai bine ar trebui ca omul să umble gol. Viața de zi cu zi este templul și religia oamenilor, iar când se intră în viața trebuie să fie luată înăuntru întreaga fire umană, adică tot ceea ce s-a modelat pentru exigențele ori plăcerile personale. În adorația religioasă, omul nu se poate înălța mai sus decât speranțele sale, dar nici coborî mai jos decât deznădejdele lui. Prin religie îl cunoaștem pe Creator, iar dacă omul vrea să o facă nu trebuie să se apuce de dezlegat enigme, ci ar trebui să privească jur împrejurul nostru și-L va vedea acolo, pe pământ, printre nori, căzând cu ploaia sau cu fulgerele, în flori sau în natură în general.

Gibran vorbește și despre moarte. Taina morții se află în inima vieții, iar pentru a vedea spiritul morții trebuie să ne deschidem inima

spre trupul vieții, pentru că viața și moartea sunt două aspecte ale aceluiași fenomen, sunt tot una, precum fluviul și oceanul sau marea. În speranțele umane se odihnesc cunoștințele despre viața de dincolo, iar inima visează la primăverile de acolo. În aceste vise stă de fapt ascunsă ușa spre eternitatea sufletului. Frica de moarte este de fapt bucuria fiorului omului care îngenunchează în fața regelui. Moartea se instalează atunci când oamenii vor sorbi din râul tăcerii, iar pământul va cere ceea ce îi truesc în oameni.

Alături de aceste pilde, Gibran adaugă și altele câteva foarte expresive.

Astfel, el arată că a scris toate cuvintele mai sus comentate ca fiind ceea ce oamenii cunosc din gândurile lor, iar cuvintele și gândurile sunt undele unei memorii pecetluite, care păstrează amintirile din trecutul mai îndepărtat sau mai apropiat. Cunoașterea prin cuvinte este de fapt umbra cunoașterii fără cuvinte și mai ales a zilelor străvechi, când pământul nu știa nimic despre oameni și nici despre el însuși. Izvorul înțelepciunii se regăsește în înțelepciunea oamenilor de pretutindeni. Dar, mai importantă decât înțelepciunea este spiritul de foc, care crește fără oprire în oameni din ei înșiși, în timp ce, aceiași oameni deplâng veștejirea zilelor lor. De fapte, aceasta este viața în căutarea vieții în corpurile umane care se tem de moarte și de mormânt. Când oamenii trec pe lângă cimitire trebuie să vadă copiii lor, pe oamenii înșiși dansând mână în mână.

„Această zi s-a sfârșit. Ea se închide peste noi, precum nufărul peste propria-i mâine.

Ceea ce ni s-a dat aici, veșnic păstra-vom în suflet.

Iar dacă nu-i de ajuns, va trebui ca din nou să ne adunăm și împreună mâinile noastre să le întindem spre Cel care-mparte.” (Kahlil Gibran)

ADMINISTRAȚIA PUBLICĂ DIN ROMÂNIA ȘI ROLUL CONSILIULUI LEGISLATIV

CĂTĂLIN CIORA*

ABSTRACT:

In defining public administration, one must reveal the role and the place it has in the political, economic and social context of the rule of law, based on the principle of separation of powers by determining its general borders and by stating the main concepts of the discipline and practice of the administration.

Public administration involves an activity having contingency with policy and focusing on the executive branch of governance, differing from private administration and being preoccupied with law enforcement.

The Legislative Council is one of the main autonomous democratic authorities of the country being according to the Constitution, an advisory expert body of the Parliament, which by its work stands for a quality filter in the process of drafting legislation. It can not be part of any legislative power either the executive, or of the judiciary.

Keywords: public administration, public authority, State, Legislative Council.

RÉSUMÉ

Définition de l'administration publique doit révéler le rôle et la place qu'il a dans le contexte politique, économique et sociale de l'État de droit, sur la base du principe de la séparation des pouvoirs en la détermination de ses frontières généraux et en énonçant les principaux concepts de la discipline et la pratique de l'administration.

Administration publique implique une activité contingente avec la politique et concentrée sur la branche exécutive du gouvernement, différant de l'administration privé et avec préoccupation pour l'application de la loi.

Le Conseil législatif est l'une des principales autorités autonomes démocratique du pays étant conformément à la Constitution, un organe consultatif d'experts de le Parlement, qui par son travail représente un filtre de qualité dans le processus de rédaction de lois. Le Conseil ne pouvez pas faire partie de tout soit le pouvoir législatif de l'exécutif ou du judiciaire.

Mots-clés: l'administration publique, autorité publique, État, Conseil législatif

Revoluția din decembrie 1989 a determinat în țara noastră o reorganizare a sistemului autorităților publice, pe baza principiului separației puterilor în stat, cel al autonomiei locale și descentralizării serviciilor publice, avându-se în vedere experiența națională din perioada interbelică, dar și cea a statelor cu democrații consacrate. Acest proces de profunde reforme structurale a implicat conceperea unui cadru legislativ adecvat, care să asigure posibilitatea schimbărilor instituționale, prin trecerea de la sistemul centralizat de dinainte de 1989 la un sistem nou, bazat pe principiile statului de drept.

Printre primele probleme care s-au ivit s-a numărat cea a definirii organizării sistemice a statului. Sub aspect formal, trebuia să se stabilească modul de organizare al celor trei puteri statale (legislativă, executivă și judecătorească), stabilindu-se autoritățile care le exercită și, în același timp, să se evidențieze raporturile și relațiile dintre aceste autorități¹.

Deși Constituția din 1991² nu consacra în mod explicit principiul separației puterilor în stat, totuși prin modalitatea de prezentare a sistemului autorităților publice, ea are meritul incontestabil de a fi creat cele trei sisteme de autorități prin care se exercită puterea statală.

Așadar, autoritățile publice alcătuiesc în statul de drept un subsistem, pe criteriul separației celor trei puteri, legislativă, executivă și judecătorească, cărora le corespund trei categorii de autorități publice.

Autoritățile publice sunt forme instituționalizate prin care puterea statală este exercitată și care pot fi împărțite având în vedere principiul separației puterilor în stat. Astfel, potrivit prevederilor art. 1 alin. (4) din Constituția României, republicată, statul este

¹ A se vedea **Antonie Iorgovan**, *Tratat de drept administrativ*, Editura Nemira, București, 1996, vol. II, pp. 340-342.

² Publicată în M. Of., I, nr. 233 din 21 noiembrie 1991. Principiul separației și echilibrului celor trei puteri statale este consacrat expres în art. 1 alin. (4) din Constituția României, republicată în M. Of., I, nr. 767 din 31 octombrie 2003.

* Prof. univ. dr.

organizat potrivit principiului separației și echilibrului celor trei puteri existente în cadrul democrației constituționale: cea legislativă, cea executivă și cea judecătorească. Fiecăreia dintre cele trei puteri îi corespund anumite autorități publice, alături de care coexistă și alte autorități și instituții publice care nu sunt subsumate uneia dintre puteri, ci care sunt autonome.

În mod tradițional, Parlamentul reprezintă singura autoritate publică care face parte din puterea legiuitoare, aspect consacrat și prin art. 61 alin. (1) din Constituția României, republicată, care stabilește că Parlamentul este organul reprezentativ suprem al poporului român și unica autoritate legiuitoare a țării.

În România puterea executivă (sau administrativă) are o conducere bicefală, fiind reprezentată de Președinte și Guvern, iar puterea judecătorească este reprezentată de autoritățile judecătorești, respectiv instanțele judecătorești, Ministerul public și Consiliul Superior al Magistraturii.

Termenul de structură provine din latină de la termenii *structura*, *struere* care înseamnă a construi, a clădi. Astfel, prin structură se înțelege atât o anumită modalitate de alcătuire, de ordonare, de construcție, de organizare a elementelor unui sistem în procesul realizării funcțiilor sistemului respectiv, cât și relațiile ce se stabilesc între acestea.

În practică au fost formulate numeroase tipuri de structuri în care se poate organiza un sistem, dintre care amintim:

- structura lineară (ierarhică), care asigură în principal unitatea (coerență) în conducere;
- structura funcțională care determină pluralitatea conducerii;
- structura mixtă (ierarhicfuncțională), care îmbină două tipuri de structuri și este mai răspândită în realitatea practicii administrative și economico-sociale.

Delimitări și considerații terminologice

Etimologic, termenul de administrație³ provine ca și etimologie de la cuvântul de origine latină „*administer*”, care este format din prepoziția

³ Pentru considerații asupra conceptului de administrație a se vedea pe larg **Ioan Vida, Ioana Cristina Vida, Puterea executivă și administrația publică**, Ediția a II-a, Editura Cordial Lex, Cluj-Napoca, 2012, p.5 și urm.

„ad” - care se traduce prin „la”, „către” și care arată direcția, sensul - și „minister”, cu semnificația „servitor”, „îngrijitor”, „ajutător”. Din aceste traduceri, cuvântul „administer” ne apare într-un dublu înțeles, având o semnificație directă: „ajutor al cuiva”, „executant”, „slujitor”, și o semnificație figurativă de „unealtă”, „instrument”⁴. Verbul „*administro*” înseamnă a da o mână de ajutor, a conduce sau a dirija.

Conform dicționarul explicativ al limbii române, prin verbului „a administra” se înțelege a conduce, a cârmui, a gospodări o întreprindere, instituție etc., iar prin „administrație” se înțelege totalitatea organelor administrative ale unui stat⁵.

În limbajul curent termenul „administrație” este utilizat în mai multe sensuri, reprezentând după caz:

- conținutul principal al uneia dintre cele trei puteri statale, puterea executivă;
- compartimentul funcțional (direcție, departament, secție, etc.) dintr-o întreprindere sau instituție, însărcinat cu administrarea acesteia;
- sistemul de autorități publice care înfăptuiesc puterea executivă;
- conducerea unui operator economic sau a unei instituții, etc.

În doctrina de drept public, administrația, în sensul cel mai larg, a fost definită ca „o activitate ce constă într-o prestație a unei persoane sau a unui grup de persoane în folosul altora, față de care prestatorul activității se află în anumite raporturi juridice și căruia beneficiarul prestației îi pune la dispoziție mijloacele materiale și financiare necesare”⁶.

Dintre multiplele sensuri ale termenului de administrație, preocupările teoretice s-au axat în principal pe clarificarea noțiunii de administrație publică, luată ca formă de exercitare a puterii executive în stat, mai ales datorită importanței pe care o reprezintă cunoașterea exactă a acestei activități în intimitate; a modului în care trebuie

⁴ A se vedea **Gheorghe Guțu, Dicționar latin-român**, Editura Științifică și Enciclopedică, București 1983, p. 38.

⁵ **Dicționarul explicativ al limbii române**, Editura Academiei R.S.R., București, 1975.

⁶ A se vedea **Dana Apostol Tofan, Drept administrativ**, Vol.I, Ediția 2, Editura C.H. Beck, București, 2008, p.15.

să fie organizată realizarea ei în practică, moment esențial, de care depinde în mare măsură îndeplinirea rolului statului în organizarea și conducerea societății^{7, 8}.

Administrația publică este o categorie atât de abstractă și variată, încât poate fi descrisă în termeni diferiți. Totuși, o definiție a administrației publice este necesară. Pentru aceasta, se impune, în primul rând, să se stabilească care sunt granițele acesteia și să fie exprimate principalele concepte ale disciplinei și practicii administrației publice. De asemenea, în al doilea rând, definirea administrației publice ajută la încadrarea acestui domeniu într-un larg context politic, economic și social. În fine, în al treilea rând, luarea în considerare a definițiilor majore ale administrației publice relevă faptul că există trei abordări distincte pentru acest domeniu. Din acest punct de vedere este de menționat că de-a lungul anilor s-a manifestat tendința teoreticienilor și practicienilor de a accentua una sau alta din aceste abordări, fiecare abordare tinzând să reliefeze diferite valori, diferite moduri de organizare, diferite metode de dezvoltare informațională și puncte de vedere.

Definierea administrației publice trebuie să releve locul și rolul acesteia în contextul politic, economic și social al statului de drept, bazat pe principiul separației puterilor în stat, prin determinarea granițelor generale ale acesteia și enunțarea principalelor concepte ale disciplinei și practicii administrației.

Doar din diversitatea definițiilor de mai sus putem desprinde un element de netăgăduit al administrației publice, și anume cel al complexității acesteia. Activitatea de administrare publică este o activitate neîntreruptă, care trebuie să funcționeze permanent, fără a face distincție între orele dintr-o zi sau zilele săptămânii.

Potrivit prof. Traian Herseni, acțiunea administrativă, „nu constituie un scop în sine, ea trebuie să servească realitățile sociale în veșnică mișcare. Nici oamenii nu sunt pretutindeni

⁷ A se vedea **Paul Negulescu**, *Tratat de drept administrativ*, vol. I, Institutul de arte grafice, Editura Marvan, București, 1934.

⁸ A se vedea **Charles Debbasch**, *Fonction administrative et missions de l'administration*, în lucrarea *Science administrative, Administration publique*, Paris, Librairie Dalloz, 1975.

identici. De aceea, a administra nu înseamnă oriunde același lucru. Ceea ce este valabil într-o țară, nu este valabil pentru orice țară⁹.

Într-o altă abordare, Henry Fayol în lucrarea „Administrația industrială și generală” considera că „a administra” înseamnă a planifica, a organiza, a comunica, a coordona și a controla. Altfel spus, autorul a prefigurat funcțiile managementului în lucrarea sa de referință pentru managementul științific românesc.

În ceea ce privește conceptul de administrație, în opinia prof. Jean Rivero conceptul de administrație are în limbajul curent două sensuri, respectiv o activitate - aceea de a administra, altfel spus, de a gira o afacere, iar pe de altă parte, desemnează organele (structurile) care exercită această activitate, primul fiind sensul material, iar cel de-al doilea, fiind sensul organic¹⁰.

De asemenea, profesorul André de Laubadere definește administrația ca fiind „ansamblul de autorități, agenți și organisme, însărcinate, sub impulsul puterii politice, de a asigura multiple intervenții ale statului modern¹¹”. Autorul consideră că pentru a evidenția conținutul și sfera administrației publice, trebuie realizată o delimitare a administrației față de activitatea legislativă și activitatea juridică, dar și față de administrația specifică particularilor, persoane fizice și/sau juridice.

Astfel, dacă raporturile particularilor se fundamentează pe egalitatea juridică a părților, administrația publică, care este chemată să răspundă și să satisfacă interesul general, nu se poate situa pe picior de egalitate cu particularii. În acest fel, se ajunge la noțiunea de putere publică care semnifică un ansamblu de prerogative acordate administrației publice pentru a face să prevaleze interesul general, atunci când acesta este în conflict cu interesul particular¹².

⁹ A se vedea **Traian Herseni**, *Sociologie și administrație*, în „Buletinul Afacerilor Interne”, nr. 3/1942, București, pp. 469-476.

¹⁰ A se vedea **Jean Rivero**, *Droit administratif*, 2-ème édition, Dalloz, Paris, 1967, p. 11.

¹¹ A se vedea **André de Laubadere**, *Traité de droit administratif*, 6-ème édition, vol. I, Paris, L.G.D.J., 1973, p. 11

¹² Idem, p. 14.

Opiniile autorilor germani s-au încadrat și ele în curentul de gândire care a promovat separația puterilor statale în legislativă, judecătorească și executivă¹³. Și în Germania noțiunea și cuprinsul „administrației publice” sunt definite în funcție de principiului separației și respectiv, de principiul colaborării între cele trei puteri statale. În acest sens menționăm opinia lui Jellinek care definește administrația ca fiind „activitatea statului sau a tuturor titularilor de putere publică, care nu este legiferare și nici justiție.”¹⁴

În ceea ce privește conținutul și sfera noțiunii de administrație publică, prof. E. Forsthoff relevă că administrația se ocupă de propriile sale afaceri și, în principiu, din propria sa inițiativă.¹⁵ Față de justiție, a cărei datorie este aceea de a face aplicarea dreptului în cazuri determinate, datoria administrației este aceea de a modela societatea în cadrul legilor și pe baza dreptului. În felul acesta, administrația apare ca o funcție activă a statului, care are un caracter tehnic deosebit de caracterul politic al legislativului „administrația nu se justifică numai ca aparat executiv al unui sistem politic, dar și ca un girant al serviciilor publice esențiale ale vieții cotidiene.”¹⁶

În doctrina românească, în legătură cu semnificația și corelația dintre noțiunile de „putere executivă”, „autoritate administrativă”, „administrație de stat sau publică”, prof. Ioan Muraru consideră că toate aceste sintagme exprimă același lucru, și anume funcția și organele (autoritățile) care implică executarea legilor, opinie pe care o apreciem ca fiind pe deplin justificată¹⁷.

Considerăm că între aceste noțiuni nu se poate pune semnul egalității, raliindu-ne opiniei conform „administrația publică nu mai este o componentă a puterii executive, ci un corp

profesional destinat realizării permanente a serviciilor și ordinii publice, așezat sub autoritatea puterii executive, în special a Guvernului”¹⁸. De asemenea, într-o altă opinie¹⁹, se consideră că între cele noțiuni de administrație publică și putere executivă nu se poate pune semnul egalității, prima având o sferă mai largă decât cea de a doua.

În doctrină noțiunea de *administrație publică* a fost definită ca acea categorie a autorităților de stat constituită în temeiul aceleiași funcții (forme) fundamentale de activitate, pe care o înfăptuiesc și prin care se realizează, în mod specific, puterea publică²⁰.

Administrația publică a mai fost definită ca „acea activitate ce constă în polarizarea teoriilor și proceselor manageriale, politice și juridice, în vederea realizării mandatelor guvernării legislative, executive și judecătorești, pentru a asigura reglementările și serviciile pentru societate în ansamblu, cât și pentru segmentele acesteia”²¹.

Din toate acestea se poate trage concluzia că toate definițiile prezentate sunt de ajutor pentru că administrația publică implică activitate, are contingență cu politica, tinde să fie concentrată în ramura executivă a guvernării, diferă de administrația privată și este preocupată de aplicarea legii.

Înțelegând prin administrație publică acea activitate care constă în principal în organizarea și asigurarea executării, dar și în executarea nemijlocită a prevederilor Constituției, ale tuturor actelor normative și ale celorlalte acte juridice emise de autoritățile statului de drept, activitate realizată de către autoritățile administrației publice, desprindem pe de o parte poziția administrației publice în cadrul diferitelor activități ale autorităților statale sau ale colectivităților locale, iar, pe de altă parte,

¹³ A se vedea **Ernst Forsthoff**, *Traité de droit allemand* (traduit de l'allemand par Michele Fromont), Etablissement Emile Bruylant, Bruxelles, 1969.

¹⁴ A se vedea **Antonie Iorgovan**, *Drept administrativ*, Editura „Hercules”, București, 1993, vol. I, p. 28.

¹⁵ A se vedea **Ernst Forsthoff**, *Traité de droit* .. op cit, pp. 41-42.

¹⁶ Idem, p. 55.

¹⁷ A se vedea **Ioan Muraru**, *Drept constituțional și instituții politice*, Editura Naturismul, București, 1992, p. 137

¹⁸ Pentru detalii privind administrația publică și structura acesteia a se vedea pe larg **Ioan Vida, Ioana Cristina Vida**, *Puterea executivă* ..op. cit., p.214 și urm.

¹⁹ A se vedea **Mircea Preda**, *Autoritățile administrației publice. Sistemul constituțional român*, Editura Lumina Lex, București, 1999, pp. 32-33.

²⁰ A se vedea **Ioan Santai**, *Drept administrativ și știința administrației*, vol. I, Editura Risoprint, 2002, p. 4.

²¹ A se vedea **Ioan Alexandru**, *Administrația publică – Teorii, realități, perspective*, ediția a-IV-a, Editura Lumina Lex, 2007, p. 67.

descifrăm cele două elemente componente esențiale și indispensabile ale administrației publice, și anume elementul structural-organic și elementul funcțional²².

Independent de această diversitate de opinii, în doctrină²³ se consideră, în conformitate cu principiile Constituției României, că noțiunea de administrație publică are un dublu sens, astfel:

- un sens formal-organic, care privește organizarea sa, în principal pe criteriul teritorial, și care îi corespunde o structură ierarhică;

- un sens material-funcțional, care vizează ansamblul activităților juridice și materiale aflate în responsabilitatea autorităților publice care au ca scop satisfacerea interesului general și căruia îi corespunde structura funcțională.

Așadar, întregul sistem al administrației publice este amenajat sub forma unei structuri mixte, ierarhic-funcționale.

În primul sens, prin administrație publică se înțelege „ansamblul mecanismelor (organe, autorități publice, instituții și unități publice), care pe baza și în executarea legii realizează o activitate cu un anumit specific bine conturat”²⁴.

În aceeași accepțiune, administrația publică este definită ca fiind un sistem de autorități publice „chemate să execute legea sau, în limitele legii să presteze servicii publice, uzând în acest scop de prerogativele specifice puterii publice”²⁵.

Concepută și organizată sistemic, administrația publică este alcătuită dintr-o serie de elemente componente fiecare având o structură și atribuții precis determinate prin „lege”, între ele stabilindu-se o gamă variată de relații (colaborare, subordonare, cooperare).

Astfel, criteriul teritorial, adică organizarea și împărțirea administrativ-teritorială, este cel care stă la baza împărțirii autorităților administrației publice în autorități ale administrației centrale și autorități ale administrației locale, după raza teritorială în care poate acționa autoritatea publică respectivă. Se consideră că autoritățile

administrației publice centrale acționează în interesul întregii colectivități umane existente în sistemul social global, deci la nivelul statului, iar autoritățile administrației publice locale au în vedere soluționarea intereselor colectivităților locale, deci într-o anumită parte a teritoriului, interese care, bineînțeles, sunt armonizate cu interesele generale.

Orice organizare administrativ-teritorială are menirea de a asigura creșterea eficienței activității autorităților publice, sporirea inițiativei și operativității acestora în serviciul public, îmbunătățirea legăturilor dintre autoritățile centrale și locale, în special cu unitățile de bază, asigurarea unui control mai eficient și a unui sprijin mai competent unităților administrativ-teritoriale²⁶.

Perfecționarea structurii administrativ-teritoriale reprezintă o pârghie importantă pentru realizarea optimă a funcțiilor administrației publice în statul de drept, garantând accesul și participarea populației la activitatea autorităților publice, în vederea raționalizării și simplificării aparatului birocratic, asigurându-se astfel o cât mai bună realizare a dreptului la o bună administrare. În prezent există 41 de județe și capitala, ca unitate administrativ-teritorială distinctă, care este împărțită în șase sectoare.

În cel de-al doilea sens (material-funcțional), „prin administrație publică se înțelege activitatea de organizare a executării și de executare în concret a legilor, în principal de către părțile care compun acest mecanism, urmărindu-se satisfacerea interesului general prin asigurarea bunei funcționări a serviciilor publice și prin executarea unor prestații către particulari”²⁷.

Pe baza criteriului funcțional (al competenței materiale) putem clasifica autorităților administrației publice în autorități cu competență generală și autorități cu competență de specialitate.

Structura funcțională a sistemului autorităților administrației publice are o însemnătate deosebită, deoarece, în mare

²² A se vedea **Antonie Iorgovan**, *Drept administrativ...* op cit., pp.1-3, 80-83.

²³ A se vedea **Emanuel Albu**, *Administrația ministerială în România*, Editura Al Beck, București, 2004, p. 9.

²⁴ A se vedea **Rodica Narcisa Petrescu**, *Drept administrativ*, Editura Accent, Cluj-Napoca, 2004, p. 19.

²⁵ A se vedea **Antonie Iorgovan**, op. cit., vol. II, 1996, p. 340.

²⁶ A se vedea **Vasile Pătulea**, *Coordonatele juridice de evoluție a instituției descentralizării administrative*, în revista *Dreptul* nr.9/1991;

²⁷ A se vedea **Rodica Narcisa Petrescu**, op. cit., p. 20.

măsură, de modul cum este organizată această structură depinde eficiența și eficacitatea activității acestora. În acest sens menționăm un singur exemplu, cel al stabilirii numărului optim, cât mai apropiat de nevoile reale, de ministere și organe centrale de specialitate ale administrației publice, cunoscut fiind faptul că atât un număr prea mic, cât și un număr prea mare de ministere poate crea dificultăți în capacitatea de administrare a autorităților administrației publice.

Prin organ al administrației publice se înțelege „acea structură organizațională care, potrivit Constituției și legii, are personalitate de drept public și acționează, din oficiu, pentru executarea legii sau prestarea de servicii publice, în limitele legii, sub controlul, direct sau indirect al Parlamentului”²⁸.

Analiza criteriilor de construire a structurilor administrației publice, împreună cu dispozițiile constituționale, ne conduc la următoarea împărțire a sistemului autorităților administrației publice (pe baza criteriul teritorial):

- autorități centrale, când competența lor se întinde asupra întregului teritoriu al țării;
- autorități teritoriale, când competența lor se întinde asupra unei părți din teritoriul național;
- autorități locale, când competența lor se întinde asupra unei unități administrativ-teritoriale (județ, oraș, comună);

Sistemul de autorități care alcătuiesc administrația publică

Potrivit acestor determinări conceptuale și în conformitate cu dispozițiile Constituției, administrația publică este formată dintr-un sistem de autorități care are următoarea structură:

I. Administrația de stat centrală formată din următoarele categorii de autorități:

a) organele supreme ale administrației publice, respectiv Președintele României și Guvernul, corespunzător existenței unui executiv bicefal;

- Președintele României care îndeplinește în mod incontestabil atribuții de natură administrativă, fiind considerat autoritate a administrației publice și unul din șefii

²⁸ A se vedea **Antonie Iorgovan**, op. cit., vol. II, 1996, p. 342.

executivului, alături de Guvern. Dintre atribuțiile sale constituționale enumerăm următoarele: desemnarea candidatului pentru funcția de prim-ministru și numirea Guvernului, pe baza votului de încredere acordat de Parlament – art. 85 alin. (1), poate consulta Guvernul cu privire la problemele urgente și de importanță deosebită - art. 86, poate lua parte la ședințele Guvernului în care se dezbate probleme de interes național privind politica internă și externă, apărarea țării și asigurarea ordinii publice - art. 87 alin. (1), încheie tratate internaționale ce au fost, în prealabil, negociate de Guvern supunându-le spre ratificare Parlamentului - art. 91 alin. (1), aprobă, la propunerea Guvernului, înființarea, desființarea sau schimbarea rangului misiunilor diplomatice - art. 91 alin. (2), este comandantul forțelor armate și îndeplinește funcția de președinte al Consiliului Suprem de Apărare a Țării - art.92 alin. (1) etc.

- Guvernul României - este șef al executivului împreună cu Președintele României, rol atribuit de art. 102 din Constituție, potrivit căruia „asigură realizarea politicii interne și externe a țării și exercită conducerea generală a administrației publice, consfințit care rezultă și din art. 11 lit.a) al Legii nr. 90/2001 privind organizarea și funcționarea Guvernului României și a ministerelor.

Este evident că între cei doi capi ai executivului, respectiv între Președintele României și Guvern, nu există raporturi de subordonare, ci raporturi de colaborare.

b) organele centrale de specialitate, respectiv:

- ministerele și alte organe subordonate Guvernului.

- instituțiile bugetare, regiile autonome și societățile comerciale subordonate organic sau, după caz, funcțional ministerelor și celorlalte organe centrale autonome

În conformitate cu dispozițiile art. 116 alin. (1) din Constituție, precum și al 35 din Legea nr. 90/2001²⁹ ministerele se organizează și funcționează numai în subordinea Guvernului.

Alte organe de specialitate se pot organiza în subordinea Guvernului ori a ministerelor sau ca

²⁹ Publicată în M. Of., I, nr. 164 din 2 aprilie 2001, cu modificările și completările ulterioare.

autorități administrative autonome.

Dintre autoritățile administrative amintim: Avocatul Poporului, Consiliul Suprem de Apărare a Țării, Serviciul Român de Informații, Consiliul Legislativ, Curtea de Conturi, Consiliul Concurenței etc.

Acestea nu se află în raporturi de subordonare față de Guvernul României sau față de altă autoritate publică, autonomia excluzând orice formă de subordonare, neavând organe ierarhic superioare.

II. Administrația de stat din teritoriu, formată din:

a) prefecți, care potrivit art. 123 alin. (2) din Constituție și art.1 alin.1 din Legea nr. 340/2004 privind prefectul și instituția prefectului³⁰ sunt reprezentanții Guvernului pe plan local;

b) serviciile deconcentrate ale ministerelor și ale celorlalte organe centrale din unitățile administrativ-teritoriale, organizate ca direcții generale, inspectorate, oficii, etc.

III. Administrația publică locală autonomă formată din:

a) consiliile locale;

b) primari;

c) consiliile județene;

d) instituțiile și serviciile publice, regiile autonome și societățile comerciale aflate sub autoritatea consiliilor locale și județene.

Din punct de vedere al competenței materiale (criteriul funcțional), sistemul autorităților administrației publice poate fi structurat în:

- autorități cu competență generală, care exercită puterea executivă, administrația publică în orice domeniu de activitate: Guvernul, consiliile locale și primării

- autorități ale administrației publice de specialitate, care realizează administrația publică într-o anumită ramură sau domeniu de activitate: ministerele și celelalte organe centrale de specialitate ale administrației publice subordonate Guvernului sau autonome, precum și serviciile publice descentralizate ale acestora, din teritoriu.

Rolul Consiliului Legislativ în cadrul ad-

³⁰ Publicată în M. Of., I, nr. 658 din 21 iulie 2004, cu modificările și completările ulterioare.

ministrației publice³¹

Consiliul Legislativ reprezintă una dintre principalele autorități democratice autonome ale țării, fiind, conform prevederilor art. 79 alin. (1) din Constituție, organ consultativ de specialitate al Parlamentului, care prin activitatea sa constituie un filtru de calitate în procesul de elaborare a proiectelor de acte normative. Consiliul Legislativ trebuie să analizeze, în faza de concepție, anterior adoptării, concordanța proiectelor de acte normative și a normelor juridice prevăzute în acestea cu principiile Constituției și cele ale statului de drept³².

Scopul principal al Consiliului Legislativ constă în avizarea proiectelor de acte normative în vederea sistematizării, unificării și coordonării întregii legislații, totodată ținând și evidența oficială a legislației României.

În activitatea sa, Consiliul Legislativ analizează reglementările propuse atât din punct de vedere al legalității soluțiilor preconizate, cât și al tehnicii legislative, iar potrivit art. 2 alin. (2) din Legea nr. 73/1993, republicată, instituția prezintă în fiecare an Parlamentului un raport asupra activității desfășurate.

Autoritățile care au caracter autonom prezintă câteva caracteristici specifice. Astfel, principala caracteristică este reprezentată de faptul că ele nu se află în subordinea Guvernului sau a unei alte autorități publice, autonomia excluzând orice formă de subordonare, neavând organe ierarhic superioare. Altă caracteristică este reprezentată de faptul că autoritățile centrale autonome sunt organe specializate într-un anumit domeniu: Consiliul Legislativ, Curtea de Conturi, Avocatul Poporului, Agenția Națională de Integritate, Consiliul Suprem de Apărare a Țării, etc.

De asemenea, autoritățile administrative centrale autonome au un statut specific care le deosebește de ministere prin faptul că modul lor de înființare este stabilit fie prin Constituție

³¹ Pentru detalii suplimentare a se vedea **Cătălin Ion Ciora**, *Consiliul Legislativ și rolul său în procesul bunei administrări - teză de doctorat*, S.N.S.P.A, 2012, pp. 40-51.

³² Despre rolul și atribuțiile Consiliului Legislativ potrivit prevederilor art. 79 din Constituția României, republicată, a se vedea **Irina Moroianu Zlătescu**, *Constitutional Law in Romania*, Editura Wolters Kluwer, București, 2012, p. 69

(Consiliul Legislativ, Curtea de Conturi, Avocatul Poporului, Consiliul Suprem de Apărare a Țării, Consiliul Economic și Social), fie prin lege organică (Consiliul Concurenței, Consiliul Național al Audiovizualului, Comisia de Supraveghere a Asigurărilor, etc).

De obicei, aceste autorități trebuie să întocmească anual un raport de activitate care se dezbate în Parlament, iar conducerea lor este asigurată de persoane desemnate în funcție de către forul legislativ al țării, având astfel „o anumită dependență numai față de Parlament”³³.

D-nul Vasile Stănescu încadra Consiliul Legislativ în categoria instituțiilor publice cu rol de contrapondere și control al puterii. Astfel, constituit în sistem, „controlul exercitat asupra puterii publice de către însăși puterea, prin intermediul propriilor instituții publice specializate, are ca scop realizarea unei conexiuni inverse între deținătorii temporari ai puterii și cei fără putere, oferind informații importante, în special cu privire la actele sau faptele autorităților administrației publice, la legalitatea și eficiența măsurilor luate de structurile cu putere decizională. ...Este o obligație asumată conștient într-un stat de drept și într-o democrație reprezentativ, dublată de riscul monopolului decizional, justificată și generată de avantajele incontestabile ale contractului social care trebuie reevaluat, pentru a nu fi redus la o simplă ficțiune ce justifică decizia politică”³⁴.

Acest tip de control exercitat de instituții publice asupra actelor de guvernare publică este realizat în scopul garantării legalității, necesității, eficienței și oportunității acțiunilor puterii politice.

Pentru a-i asigura independența politică, obiectivitatea și imparțialitatea Consiliului Legislativ, legea de organizare și funcționare a acestei instituții, care are o specializare juridică, prevede că personalul său nu poate desfășura activități politice și nici să îndeplinească alte funcții, cu excepția funcțiilor didactice în învățământul superior juridic. Totodată, avizul pe care Consiliul Legislativ îl emite în desfășurarea activității sale nu poate cuprinde considerații cu caracter politic. În acest context precizăm că potrivit art. 10 alin. (2) din Legea nr. 73/1993, republicată, președintele Consiliului Legislative, este ordonator principal de credite.

Independența politică a Consiliului Legislativ se asigură și prin faptul că această instituție este un organ consultativ de specialitate al Parlamentului și nu al Executivului, în acest din urmă caz, neputându-se asigura o desprindere reală față de factorul politic care ar influența în mod negativ activitatea și rolul pe care trebuie să le îndeplinească Consiliul Legislativ, ferit de orice fel de conotații politice. Astfel, conform aprecierii noastre, Consiliul Legislativ nu poate face parte nici din puterea legislativă, nici din cea executivă, ca să nu mai vorbim de puterea judecătorească, fiind o autoritate administrativă autonomă aflată sub autoritatea Parlamentului.

³³ A se vedea **Ioan Muraru, Elena Simina Tănăsescu**, *Constituția României – Comentariu pe articole*, Editura C.H. Beck, 2008, p. 1124.

³⁴ A se vedea **Vasile Stănescu**, *Spațiul public gestionare și comunicare ...*, Editura Universul Juridic, București, 2012, p. 146.

IMIGRAȚIA ȘI INTEGRAREA IMIGRANȚILOR ÎN CONTEXTUL INTERNAȚIONAL ACTUAL

ALEXANDRA BUCUR*

ABSTRACT:

The article presents a current issue in the European Union, the immigrants and their integration into the community, while respecting human rights. Traumas suffered by civilians after military conflicts irreparably marks their evolution.

Public policy instruments adopted by the authorities should allow immigrants to participate actively in community life, to promote their rights and combat discrimination and, on the other hand, immigrants must accept and respect the identity and values of the EU and of the host states.

Keywords: migrant, integration, human rights, European Union

RÉSUMÉ

L'article présente une question d'actualité dans l'Union européenne, les immigrants et leur intégration dans la communauté, tout en respectant les droits de l'homme. Les traumatismes subis par les civils après les conflits militaires marque irrémédiablement leur évolution.

Les instruments de politique publique adoptés par les autorités devraient permettre aux immigrants de participer activement à la vie communautaire, de promouvoir leurs droits et combattre la discrimination et, d'autre part, les immigrants doivent accepter et respecter l'identité et les valeurs de l'UE et des pays d'accueil.

Mots-clés: migrants, l'intégration, les droits de l'homme, l'Union européenne

1. Drepturile omului în Europa s-au afirmat progresiv, dar de o manieră atât de viguroasă, încât importanța lor este de acum considerabilă, iar influența lor, dincolo chiar de hotarele europene, incontestabilă.¹

Deși sistemele din Europa în ceea ce privește drepturile omului sunt destul de evaluate, schimbările actuale, mai ales în contextul exodului imigranților, aduc în prim plan mecanismele de protecție a drepturilor fundamentale.

Importanța dialogului este evidentă, fiind crucial să fie aduse răspunsuri echilibrate și eficace consecințelor ce decurg din globalizare, din dezvoltarea fluxurilor migratoare, precum și conflictelor de ordin cultural și uneori religios.²

Complexitatea societății actuale impune politici publice care integrează principiul egalității și nediscriminării și perpetuează echitatea.

Politicile europene de imigrație și implicit cele care vizează integrarea străinilor în societățile statelor membre sunt direct conectate cu ideea de securitate, control al migrației legale și prevenire și combatere a migrației ilegale. În acest context, în plan intern, fiecare țară își va găsi propriul echilibru și răspuns specific

referitor la problematica migrației și integrării străinilor, între securitate și drepturile omului, între interesele sale economice și demografice și respectarea demnității umane.³

Ideologiile au efect asupra realității, sunt transformate în măsuri legale și instituționale,⁴ iar acestea trebuie să includă un mesaj de debut: schimbarea de mentalitate.

Privit în ansamblul său, fenomenul migrației capătă în prezent o serie de dimensiuni, fără precedent, de natură socială, economică, politică și juridică.

Conflictele armate din Siria și din teritoriile vecine au evoluat în intensitate generând cea mai mare catastrofă umanitară de la al doilea război mondial.⁵

Primul semestru al anului 2015 a însemnat, sub aspectul migrației iregulare⁶ la frontierele

³ A se vedea Iris Alexe, Bogdan Păunescu, *Studiu asupra fenomenului migrației în România. Integrarea străinilor în societatea românească*, ediție electronică, 2011, p. 20.

⁴ A se vedea Friedrich Heckmann, *The integration of immigrants in European Societies, National Differences and Trends of Convergence*, Ed. Lucius & Lucius, Stuttgart, 2003, p. 16.

⁵ Commission européenne- Aide humanitaire et protection civile, Crise en Syrie p. 1 http://ec.europa.eu/echo/files/aid/countries/factsheets/syria_fr.pdf

⁶ Termenii de migrație ilegală, iregulară, clandestină sunt folosiți ca sinonime pentru a exprima: alternativa folosită de către persoanele care nu folosesc calea legală pentru a

* Cercet. șt.

¹ A se vedea Jean François Renucci, *Tratat de drept european al drepturilor omului*, Ed. Hamangiu, 2009, p. 4.

² Idem, p. 75.

Uniunii Europene, un record în ceea ce privește cifrele înregistrate, în principal în zona Mării Mediterane și pe ruta Balcanilor de Vest⁷.

Comunitatea internațională s-a implicat pentru a reduce efectele dezastrului umanitar cu care se confruntă Siria și teritoriile vecine, însă este nevoie și de o soluție politică care să evite alte suferințe umane, precum și de soluții rapide și eficiente pentru a integra persoanele strămutate de aceste conflicte.

Ca urmare a violențelor și a consecințelor devastatoare asupra civililor, în anul 2015, mai mult de 3,7 miliarde de euro au fost mobilizate în caz de urgență și asistență pentru recuperare de către Uniunea Europeană pentru populația din Siria și țările vecine (Liban, Iordania, Irak, Turcia și Egipt).⁸

Preocuparea constantă a comunității internaționale pentru promovarea și protecția acestor drepturi fundamentale își are originea în îngrijorarea pricinuită de frecvențele atentate la adresa vieții și a siguranței persoanei care amenință valorile intrinseci ale societății umane civilizate.⁹

În contextul actual, al exodului imigranților, ce provin din state precum Siria, Iran, Irak, Afganistan, Pakistan, Somalia, Sri Lanka, Kuwait, Albania, etc. credem că este imperios necesar să se stabilească noi abordări ale integrării lor.

2. În condițiile încălcării drepturilor omului și abuzurilor în contextul de insecuritate, în contradicție cu normele dreptului internațional, dreptului internațional umanitar, în special în zonele aflate sub controlul grupărilor teroriste, protecția drepturilor omului prin instrumente juridice de transpunere a acestora este un imperativ al comunității internaționale “ce decurg din democrație și statul de drept”.¹⁰ „Oricum, realitatea este că aceste drepturi sunt iluzorii dacă nu există o cerere pentru punerea lor în aplicare”.¹¹

---

ajunge în alte state decât cele de origine

⁷ Conform datelor statistice aflate la dispoziția UNHCR www.unhcr.org

⁸ Commission européenne - Aide humanitaire et protection civile, Crise en Syrie p. 1, http://ec.europa.eu/echo/files/aid/countries/factsheets/syria_fr.pdf

⁹ A se vedea Irina Moroianu Zlătescu, *Drepturile omului - un sistem în evoluție*, IRDO, București, 2008, p. 201.

¹⁰ Ibidem

¹¹ A se vedea **Adrian Bulgaru**, *Standarde și măsuri la nivel național și european privind protecția internațională în materia azilului*, Editura Pro Universitaria, 2013, p. 1.

O bună gestionare a fenomenului imigraționist presupune un sistem performant de management în această sferă, astfel încât să se organizeze, planifice, controleze și să se coordoneze fluxul de imigranți. În aceste condiții, Uniunea Europeană este preocupată de stabilirea unui sistem coerent de evaluare a situației, cât și a unui set comun de măsuri pentru integrarea eficientă a imigranților din punct de vedere economic, social, politic.

Imigranții care intră în mod legal pe teritoriul statelor Uniunii Europene trebuie susținuți, fiind necesară integrarea lor pe termen lung, astfel încât situația să aibă conotații pozitive atât pentru aceștia cât și pentru statele gazdă.

Migrația concentrează în jurul său un număr foarte mare de fenomene sociale. Alături de migrația legală, realizată prin respectarea normelor legale, se înregistrează și o migrație clandestină cu dimensiuni foarte greu de evaluat.

Rețelele de trafic înfloresc pe baza instabilității politice, economice și sociale manifestate în statele sărace.

Relația între traficul de migranți și conflictele armate parcurge anumite etape, persoanele dislocate, văduvele de război sunt vulnerabile, adulții și copiii sunt traficați pentru a fi folosiți ca soldați, femeile și tinerele sunt traficate în scopul prostituției, statele postconflict devenind atât loc de origine cât și de tranzit pentru victimele traficului.

Mulți imigranți ilegali și persoane care au nevoie de protecție internațională călătoresc în condiții extrem de dificile și își asumă riscuri foarte mari în încercările de a intra în Uniunea Europeană în mod ilegal, ascunzându-se în vehicule, nave de mărfuri etc.¹²

Imigranții sunt însoțiți de călăuze pentru a se asigura trecerea frontierei, pentru ca ulterior, să fie preluați de un alt membru al rețelei. Uneori, pe perioada călătoriei, imigranților li se încălcă grav drepturile și libertățile fundamentale, fiind supuși abuzurilor fizice și psihice.

Pentru a preveni criminalitatea transfrontalieră și migrația ilegală, precum și a îmbunătăți gestionarea integrată a frontierelor, Uniunea Europeană a creat Sistemul european de supraveghere a frontierelor (EUROSUR).¹³

---

¹² Comunicarea Comisiei către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul economic și social european și Comitetul regiunilor analizând crearea unui sistem european de supraveghere a frontierelor (EUROSUR), Bruxelles, 13.02.2008, COM(2008) 68 final, p. 4 și urm.

¹³ A se vedea Regulamentul (UE) nr. 1052/2013 al Parlamentului European și al Consiliului de instituire a

Sistemul contribuie la gestionarea fluxurilor de imigranți prin reducerea numărului imigranților ilegali care intră în spațiul Schengen fără a fi detectați, protejează și salvează vieți la frontierele externe prin reducerea considerabilă a ratei inacceptabile a deceselor pe mare în rândul imigranților, sporește securitatea internă a Uniunii Europene prin prevenirea infracțiunilor grave la frontierele externe ale spațiului Schengen.¹⁴

Trebuie să se acționeze la toate nivelurile, național și european, pentru a asigura transpunerea programelor în proiecte de calitate, astfel încât imigranții să găsească pe teritoriul statelor Uniunii Europene securitatea pe care au pierdut-o în statele de origine.

Deși statele membre ale Uniunii Europene nu au îndatorirea de pune la dispoziție migranților ilegali aceleași beneficii ca în cazul cetățenilor, acestea trebuie să respecte un set de bază de standarde în materie de drepturi ale omului, acestea incluzând asistență medicală necesară pentru toate persoanele în caz de urgență, asistență medicală pentru femeile însărcinate, educație pentru copiii, precum și accesul la justiție.

Întrebarea fundamentală a modului de a maximiza beneficiile migrației, atât pentru țările gazdă și migranții înșiși, trebuie să fie abordată pe termen lung.¹⁵ În contextul acestei crize a migrației, Europa trebuie să găsească soluții de integrare adecvate, evitând eșecurile de până acum.

În ciuda diferențelor din punct de vedere economic, dar și ideologic dintre state, în cadrul politicilor sociale care abordează integrarea imigranților, se urmărește, după acordarea dreptului de rezidență pe teritoriu, facilitarea accesului, în condiții egale, pe piața forței de muncă, învățarea limbii țării gazdă, acces neîngrădit la asistență socială, la servicii de îngrijire a sănătății, înțelegerea normelor societății, diferențele culturale.

Integrarea imigranților pe piața forței de muncă și în cadrul societății în ansamblul său este vitală pentru promovarea coeziunii sociale și creșterea economică a țărilor gazdă.¹⁶

Sistemului european de supraveghere a frontierelor (EUROSUR).

¹⁴ A se vedea Fișa de Informare Nr. 150, JAI20, Sistemul european de supraveghere a frontierelor (EUROSUR), p. 2. http://www.cdep.ro/afaceri_europene/afeur/2012/fi_1223.pdf.

¹⁵ OECD, Migration Policy Debates, OECD May 2014, p. 1.

Integrarea este, și trebuie să fie, un proces multidimensional¹⁷, nereușita în orice domeniu al integrării pune în pericol progresul în altele.

O dovadă a faptului că persoana este considerată în Uniunea Europeană valoarea supremă a societății, este și evoluția în acord cu perfecționarea continuă a legislației statelor, aceasta având ca principal scop, prevenire și combaterea oricărei forme de atac la adresa ființei umane.

În ultimul deceniu, Uniunea Europeană a adoptat legi privind imigrația pe teritoriile statelor membre a anumitor categorii de persoane, precum și norme privind resortisanții țărilor terțe care locuiesc în mod legal pe teritoriul Uniunii.

Prin politica în domeniul drepturilor omului, Uniunea Europeană apără caracterul universal și indivizibil al drepturilor omului, în colaborare deplină și activă cu țările partenere, cu organizații internaționale și regionale, cu asociații și grupuri de la toate nivelurile societății civile.¹⁸

Convenția europeană a drepturilor omului și dreptul Uniunii Europene oferă un cadru juridic larg pentru protecția drepturilor străinilor. Legislația Uniunii Europene în materie de azil, frontiere și imigrație evoluează cu rapiditate, existând, totodată, reglementări în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului.

Atunci când sunt în joc anumite drepturi fundamentale, jurisprudența a extins domeniul de aplicare pentru a acoperi toate persoanele din teritoriu, inclusiv migranții aflați în situație de ședere iregulară.¹⁹

Articolul 14 al Convenției interzice discriminarea, astfel că exercitarea drepturilor și libertăților recunoscute de Convenție trebuie să fie asigurată fără nicio deosebire bazată, în special, pe sex, rasă, culoare, limbă, religie, opinii politice sau orice alte opinii, origine națională sau socială, apartenență la o minoritate națională, avere, naștere sau orice altă situație.

Articolul 1 din Convenția europeană a drepturilor omului obligă statele să „garanteze” drepturile prevăzute de aceasta „oricărei

¹⁶ Indicators of Immigrant Integration 2015, pag.15, OECD/European Union 2015 <http://www.oecd-ilibrary.org/docserver/download/8115051ec004.pdf?expires=1446731415&id=id&accname=guest&checksum=65F7D425114F5120988EB4FF9A98366E>.

¹⁷ Idem, p. 19.

¹⁸ http://europa.eu/pol/rights/index_ro.htm

¹⁹ CEDS, International Federation of Human Rights Leagues/Franța/Plângerea 14/2003, fond, 8 septembrie 2004.

persoane aflate sub jurisdicția lor”. Aceste persoane includ și străinii. Un stat semnatar al Convenției este responsabil, în temeiul articolului 1, pentru toate acțiunile și omisiunile organelor sale, indiferent dacă acțiunea sau omisiunea respectivă a fost consecința unei legi naționale sau a necesității de a respecta obligațiile juridice internaționale.²⁰

Pe de altă parte, Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene conține o listă a drepturilor omului, inspirată de drepturile consacrate în constituțiile statelor membre ale UE, Convenția europeană drepturilor omului, CSE și tratatele internaționale privind drepturile omului.

Ca rezultat, instituțiile UE (precum și toate statele membre) sunt obligate să respecte Carta atunci când „pun în aplicare dreptul Uniunii”, în conformitate cu dispozițiile articolului 51 din Cartă.

Articolul 19 din Cartă include interzicerea returnării unei persoane la o situație în care aceasta se teme, în mod justificat, că ar putea fi persecutată sau expusă unui risc real de tortură și de pedeapsă sau tratament inuman sau degradant (principiul nereturnării).

Pe de altă parte, tratamentul diferențiat devine cu atât mai puțin acceptabil cu cât situația în materie de imigrare a unui străin se apropie de situația cetățenilor unui stat.²¹

Directivele privind combaterea discriminării interzic discriminarea pe criterii de rasă sau origine etnică (Directiva 2000/43/CE) și de religie sau convingeri (Directiva 2000/78/CE). Directiva 2000/43/CE se aplică și în cazul resortisanților țărilor terțe. totuși, articolul 3 reglementează faptul că “nu se referă la diferența de tratament bazată pe cetățenie și nu aduce atingere”.

Întreaga societate este datoare să asigure respectarea drepturilor fundamentale.

Fiind legată de aspectele spirituale ale personalității umane, libertatea religioasă sau de convingeri face parte din această categorie de drepturi și libertăți fundamentale.²²

România este expusă rutelor de migrație (legală și ilegală) din statele din estul Europei, cu origine în statele din Orientul Mijlociu, Asia de Sud-Est sau Africa,²³ dar rămâne, cel puțin în perioada imediat următoare, un spațiu de tranzit

pentru imigrația ilegală către statele mai dezvoltate din vestul UE, însă apreciem că fenomenul va fi în creștere.

3. În acest context, se impune formularea unor politici coerente pentru integrarea imigranților, proces care întâmpină însă o serie de dificultăți rezultate, în primul rând, din necunoașterea dimensiunilor reale ale fenomenului, datorată mobilității foarte mari, intensei circulații peste frontiere a persoanelor provenite din zonele de conflict.

Obiectivul principal al autorităților este de a maximiza efectele pozitive și de a limita efectele negative ale imigrației. Pentru a sprijini statele membre în gestionarea eficace a imigrării, Uniunea Europeană oferă oportunități de finanțare pentru integrarea imigranților.

Aceste politici se concentrează pe cerințele societății actuale, care a devenit mai diversă, ca urmare a exodului imigranților.

Integrarea trebuie înțeleasă ca un proces de participare activă a imigranților în toate dimensiunile societății, proces privit din două direcții: atât din punctul de vedere al imigranților rezidenți legal în Uniunea Europeană, cât și din cel al societății europene gazdă.²⁴

În relațiile sale cu restul comunității internaționale, Uniunea își afirmă și promovează valorile, aceasta contribuie la pacea, securitatea, dezvoltarea durabilă a planetei, solidaritatea și respectul reciproc între popoare, veghează la respectarea strictă și dezvoltarea dreptului internațional, inclusiv respectarea principiilor Cartei Organizației Națiunilor Unite.²⁵

O condiție esențială a unei integrări de succes este interacțiunea dintre imigranți și cetățenii statelor membre, societatea civilă având un rol deosebit de important în cadrul acestui proces, migrația trebuie înțeleasă ca o componentă a realității economice și sociale europene actuale.

Migrația reprezintă o realitate care va continua să existe cât timp vor continua să existe diferențe din punct de vedere al dezvoltării între diferitele state ale lumii, atâta timp cât schimbările de ordin politic vor genera conflicte armate.

²⁰ CEDO, Matthews / Regatul Unit [GC], nr. 24833/94, Convenția europeană a drepturilor omului 1999-I, punctul 32.

²¹ CEDO, Gaysuz/Austria, nr.17371/90, 16 septembrie 1996.

²² A se vedea **Cristina Stuparu**, *Statul - societatea - libertățile religioase*, IRDO, București, 2009, p. 8.

²³ Strategia națională privind imigrația pentru perioada 2011-2014.

²⁴ A se vedea **Mircea Radu**, *Politica și practica privind integrarea imigranților și refugiaților în statele europene, Calitatea vieții*, XVII, nr. 3-4, 2006, pp 319-341.

²⁵ A se vedea Tratatul privind Uniunea Europeană, semnat la 7 februarie 1992 la Maastricht și intrat în vigoare la 1 noiembrie 1993.

II. DOCUMENTAR JURIDIC

COMITETUL PENTRU DREPTURILE PERSOANELOR CU DIZABILITĂȚI

ÎNDRUMĂRI PRIVIND ARTICOLUL 14 AL CONVENȚIEI CU PRIVIRE LA DREPTURILE PERSOANELOR CU DIZABILITĂȚI

DREPTUL LA SECURITATE ȘI LIBERTATE AL PERSOANELOR CU DIZABILITĂȚI

Adoptate la a 14-a sesiune, ținută în septembrie 2015

I. Introducere

1. De la adoptarea de către Comitetul pentru drepturile persoanelor cu dizabilități (de aici înainte, Comitetul) a unei declarații privind articolul 14 al Convenției Națiunilor Unite cu privire la drepturile persoanelor cu dizabilități (de aici înainte, Convenția), în septembrie 2014, (CRPD/C/12/2, Anexa IV), la nivelul unor organisme ale ONU precum și în cadrul unor procese interguvernamentale au fost elaborate îndrumări privind dreptul la libertate și securitate precum și cu privire la tratamentul deținuților, care se referă la privarea de libertate a persoanelor cu dizabilități. Unele organisme regionale au luat în calcul și adoptarea de instrumente cu putere de lege suplimentare care ar permite internarea neconsimțită și aplicarea forțată de tratamente persoanelor cu dizabilități intelectuale și psihosociale. Pe de altă parte, Comitetul a dezvoltat în continuare propria interpretare pe care o dă articolului 14 angajându-se în același timp într-un dialog constructiv cu mai multe state părți la Convenție.

2. Comitetul, fiind organismul internațional de monitorizare a Convenției, a adoptat prezentele îndrumări pentru a pune noi clarificări la dispoziția statelor părți, a organizațiilor pentru integrare regională, a instituțiilor naționale de drepturile omului și a mecanismelor naționale de monitorizare, a organizațiilor persoanelor cu dizabilități, a organizațiilor societății civile precum și a agențiilor și organismelor Națiunilor Unite și a experților independenți în legătură cu obligația statelor părți ce le revine în baza

Convenției privind drepturile persoanelor cu dizabilități de a respecta, de a proteja și de a garanta dreptul persoanelor cu dizabilități la libertate și securitate. Prezentele îndrumări înlocuiesc declarația adoptată de Comitet cu privire la articolul 14 al Convenției.

II. Dreptul la libertate și securitate al persoanelor cu dizabilități

3. Comitetul reafirmă că libertatea și securitatea persoanei este unul dintre cele mai prețioase drepturi de care trebuie să se bucure fiecare. Cu deosebire, toate persoanele cu dizabilități, și mai ales persoanele cu dizabilități intelectuale și cu dizabilități psihosociale au dreptul la libertate în baza articolului 14 al Convenției.

4. Articolul 14 al Convenției este, în esență, o prevedere referitoare la nediscriminare. El precizează sfera de acțiune a dreptului la libertate și securitate al persoanei în legătură cu persoanele cu dizabilități, interzicând orice fel de discriminare pe motiv de dizabilitate în exercitarea acestuia. Prin aceasta, articolul 14 se leagă direct de scopul Convenției, care este de a asigura exercitarea deplină și egală a tuturor drepturilor și libertăților fundamentale ale omului de către persoanele cu dizabilități și de a promova respectarea demnității lor inerente.

5. Natura nediscriminatorie a articolului 14 dovedește strânsa corelație cu dreptul la egalitate și la nediscriminare (articolul 5). Articolul 5(1) recunoaște că toate persoanele sunt egale în fața și sub incidența legii și au dreptul la protecție egală din partea legii. Articolul 5(2) interzice toate formele de

* Traducere realizată de cercet. șt. Valeriu Rendec.

discriminare pe motiv de dizabilitate și garantează persoanelor cu dizabilități protecția egală și efectivă a legii împotriva discriminării pe indiferent ce motiv.

III. Interzicerea cu desăvârșire a detenției pe motiv de incapacitate

6. În unele state părți există încă practici care permit privarea de libertate pe motiv de incapacitate reală sau percepută ca reală.¹ În această privință Comitetul a stabilit că articolul 14 nu permite niciun fel de excepții prin care persoanele să poată fi puse în detenție pe motivul incapacității lor reale sau percepute ca reală. Cu toate acestea, legislația mai multor state părți, inclusiv legile referitoare la sănătatea mentală, încă prevăd cazuri în care persoanele pot fi puse în detenție pe motivul incapacității lor reale sau percepute ca reală, cu condiția să existe alte motive pentru punerea lor în detenție, printre care faptul că sunt considerate periculoase pentru ele însele sau pentru alții. Această practică este incompatibilă cu articolul 14; este de natură discriminatorie și echivalentă cu privarea arbitrară de libertate.

7. În cadrul negocierilor Comitetului ad-hoc care au condus la adoptarea Convenției s-au purtat discuții prelungite asupra nevoii de a include un calificativ, de genul „numai” sau „exclusiv”, în interzicerea privării de libertate datorită existenței unei incapacități reale sau percepute ca reală în proiectul de text al articolului 14(1)(b). Statele s-au opus, argumentând că ar putea duce la o interpretare greșită² care ar permite privarea de libertate pe motivul incapacității reale sau percepute ca reală combinat cu alte condiții, cum ar fi punerea în

pericol a propriei persoane sau a altora.³ Mai mult, s-au purtat discuții și pe tema includerii unei prevederi privind revizuirea periodică a privării de libertate în textul proiectului de articol 14(2).⁴ Societatea civilă s-a opus și ea utilizării de calificative și ideii de revizuire periodică.^{5, 6} Ca urmare, articolul 14(1)(b) interzice privarea de libertate pe motiv de incapacitate reală sau percepută ca reală chiar dacă se apelează la factori sau criterii suplimentare pentru a justifica privarea de libertate. Această chestiune a fost stabilită la cea de-a șaptea întrunire a Comitetului ad-hoc.

8. Interzicerea cu desăvârșire a privării de libertate pe motiv de incapacitate reală sau percepută ca reală este strâns legată de articolul 12 al Convenției (recunoaștere egală în fața legii). În Comentariul general nr. 1, prezentul Comitet a clarificat faptul că statele părți trebuie să renunțe la practica negării capacității juridice al persoanelor cu dizabilități și a reținerii în instituții împotriva voinței lor, fie fără consimțământul liber exprimat și în cunoștință de cauză al persoanelor în chestiune, fie cu consimțământul unui înlocuitor al factorului de decizie, deoarece această practică constituie privare arbitrară de libertate și încalcă articolele 12 și 14 ale Convenției.⁷

9. Exercițarea dreptului la libertatea și securitatea persoanei este un element central al implementării articolului 19 privind dreptul de a trăi independent și de a fi inclus în cadrul comunității. Prezentul Comitet a accentuat această relație cu articolul 19. El și-a exprimat îngrijorarea față de instituționalizarea persoanelor cu dizabilități și lipsa serviciilor de sprijin în cadrul comunității,⁸ și a recomandat

¹ Incapacitatea în aceste îndrumări este înțeleasă ca starea personală fizică, psihosocială, intelectuală sau senzorială care poate fi sau nu însoțită de limite funcționale ale corpului, minții sau simțurilor. Incapacitatea este ceea ce diferă față de ce este considerat în mod ca fiind norma. Dizabilitatea este înțeleasă ca efectul social al interacțiunii dintre incapacitatea individuală și mediul social sau material așa cum se descrie în art. 1 al UNCPRD.

² Comitetul ad-hoc, cea de-a treia sesiune, rezumat zilnic al discuțiilor, 26 mai 2004; cea de-a cincea sesiune, rezumat zilnic al discuțiilor, 26 ianuarie 2005.

³ Ibid. Cea de-a cincea sesiune, rezumat zilnic al discuțiilor, 26 ianuarie 2005.

⁴ Inițial, prevederea se regăsea în articolul 10(2)(c)(ii) al proiectului.

⁵ Comitetul ad-hoc, cea de-a cincea sesiune, rezumat zilnic al discuțiilor, 27 ianuarie 2005.

⁶ Comitetul ad-hoc, cea de-a treia sesiune, rezumat zilnic al discuțiilor, 26 mai 2004.

⁷ CRPD/C/GC/1, al.40.

⁸ CRPD/C/ESP/CO/1, al. 35-36; CRPD/C/CHN/CO/1, al. 26; CRPD/C/ARG/CO/1, al. 24; CRPD/C/PRY/CO/1, al. 36; CRPD/C/AUT/CO/1, al. 30; CRPD/C/SWE/CO/1, al. 36; CRPD/C/CRI/CO/1, al. 30; CRPD/C/AZE/CO/1, al.

implementarea serviciilor de sprijin și strategii eficiente de dezinstituționalizare pe bază de consultări cu organizațiile persoanelor cu dizabilități.⁹ Pe lângă aceasta, a făcut apel pentru alocarea de resurse financiare sporite care să asigure suficiente servicii în cadrul comunității.¹⁰

IV. Internarea împotriva voinței sau fără consimțământ în instituții de boli mintale

10. Internarea persoanelor cu dizabilități pe motiv de aplicare de tratament medical contravine interzicerii cu desăvârșire a privării de libertate pe motiv de incapacitate (articolul 14(1)(b)) și principiul consimțământului liber exprimat și în cunoștință de cauză al persoanei în chestiune în legătură cu aplicarea de tratamente medicale (articolul 25). Comitetul a statuat în mod repetat că statele părți trebuie să abroge prevederile care permit internarea persoanelor cu dizabilități împotriva voinței acestora în instituții de boli mintale pe motiv de incapacitate reală sau percepută ca reală.¹¹ Internarea împotriva voinței în instituții de boli mintale poartă în sine negarea capacității juridice a persoanei de a decide în legătură cu îngrijirea, tratamentul și admiterea sa într-un spital sau într-o instituție, și prin urmare încalcă articolul 12 coroborat cu articolul 14.

V. Tratamentul fără consimțământ pe durata privării de libertate

11. Comitetul a subliniat că statele părți trebuie ia măsuri pentru ca asigurarea de servicii de îngrijire a sănătății, inclusiv a serviciilor de îngrijire a sănătății mintale, să aibă la bază consimțământul persoanei în chestiune.¹² În Comentariul său general nr. 1, Comitetul a statuat că statele părți au obligația de a impune tuturor profesioniștilor din domeniul sănătății și

29; CRPD/C/ECU/CO/1, al. 29; CRPD/C/MEX/CO/1, al. 30.

⁹ Ibid.

¹⁰ CRPD/C/CHN/CO/1, al. 26; CRPD/C/AUT/CO/1, al. 31; CRPD/C/SWE/CO/1, al. 36.

¹¹ CRPD/C/KOR/CO/1, al. 29, CRPD/C/DOM/CO/1, al. 27, CRPD/C/AUT/CO/1, al. 30.

¹² CRPD/C/ECU/CO/1, al. 29 d), CRPD/C/NZL/CO/1, al. 30, CRPD/C/SWE/CO/1, al. 36.

al medicinei (inclusiv specialiștilor din domeniul psihiatriei) obținerea prealabilă oricărui tratament a consimțământului liber exprimat și în cunoștință de cauză al persoanelor cu dizabilități. Comitetul a statuat că, „coroborat cu dreptul la capacitate juridică în condiții de egalitate cu ceilalți, statele părți au obligația de a nu permite factori decizionali de substituție care să-și dea consimțământul în numele persoanelor cu dizabilități. Întregul personal din domeniul sănătății și al medicinei trebuie să asigure consultări corespunzătoare care să angajeze în mod direct persoana cu dizabilități.¹³

VI. Protecția persoanelor cu dizabilități private de libertate împotriva violenței, abuzurilor și relexor tratamentelor

12. Comitetul a făcut apel la statele părți să protejeze securitatea și integritatea personală a persoanelor cu dizabilități care sunt private de libertate, inclusiv prin eliminarea aplicării de tratamente cu forță¹⁴, a izolării și a diferitelor metode de constrângere în incinta facilităților medicale, inclusiv constrângere fizică, chimică sau mecanică.¹⁵ Comitetul a constatat că aceste practici nu sunt conforme cu interzicerea aplicării torturii și a altor tratamente sau pedepse inumane sau degradante persoanelor cu dizabilități așa cum prevede articolul 15 al Convenției.

VII. Privarea de libertate pe motivul pericolului reprezentat de persoanele cu dizabilități, a așa-zisei nevoi de îngrijire sau tratament, sau din orice alte motive¹⁶

13. În urma trecerii în revistă a tuturor rapoartelor înaintate de statele părți, Comitetul a stabilit că este contrar articolului 14 să se permită punerea în detenție a persoanelor cu dizabilități pe motivul că reprezintă un pericol

¹³ CRPD/C/GC/1, al. 41.

¹⁴ CRPD/C/PER/CO/1, al. 30 și 31; CRPD/C/HRV/CO/1, al. 24; CRPD/C/TKM/CO/, al. 32; CRPD/C/DOM/CO/1, al. 31; CRPD/C/SLV/CO/1, al. 33-34; CRPD/C/SWE/CO/1, al. 37-38.

¹⁵ CRPD/C/NZL/1, al. 32, CRPD/C/AUS/CO/1, al. 36.

¹⁶ De exemplu, gravitatea incapacității, ținerea sub observație, sau prevenția ca formă de detenție de lungă durată.

pentru propria persoană sau pentru alții. Detenția persoanelor cu dizabilități împotriva voinței acestora pe motiv că sunt percepute ca un risc sau un pericol, pentru așa-zisa nevoie de tratament sau din alte motive legate de incapacitate sau de diagnosticul pus asupra stării lor de sănătate contravine dreptului la libertate și este echivalentă cu privarea arbitrară de libertate.

14. Persoanele cu incapacitate intelectuală sau psihosocială sunt în mod frecvent considerate ca fiind un pericol pentru ele însele și pentru alții atunci când nu consimt și/sau opun rezistență aplicării de tratamente medicale sau terapeutice. Toate persoanele, inclusiv cele cu dizabilități, au obligația de a nu face rău. Sistemele juridice bazate pe statul de drept au în vigoare legi penale și de altă natură care să se ocupe de încălcarea acestei obligații. Persoanelor cu dizabilități li se refuză în mod frecvent protecția egală în baza acestor legi fiind deviate sub incidența altor legi, inclusiv legi privind sănătatea mintală. Aceste legi și proceduri au în mod obișnuit un standard inferior atunci când este vorba de protecția drepturilor omului, cu deosebire dreptul la un proces și o judecată corecte, și sunt incompatibile cu articolul 13 coroborat cu articolul 14 ale Convenției.

15. Libertatea de a lua propriile decizii stabilită ca principiu în articolul 3(a) al Convenției include libertatea de a-și asuma riscuri și de a face greșeli în egală măsură cu ceilalți. În Comentariul său general nr. 1, Comitetul a statuat că deciziile legate de tratamentul medical și psihiatric trebuie să aibă la bază consimțământul liber exprimat și în cunoștință de cauză al persoanei în chestiune și să respecte autonomia, voința și preferințele persoanei.¹⁷ Privarea de libertate pe motiv incapacitate reală sau percepută ca reală sau pe motivul stării de sănătate în cadrul instituțiilor de boli mintale care privează persoanele cu dizabilități de capacitatea lor juridică este de asemenea o încălcare a articolului 12 al Convenției.

¹⁷ CRPD/C/GC/1, al. 21 și 42.

VIII. Detenția persoanelor incapabile să compară într-un proces în sistemul justiției penale și/sau incapabile de a fi supuse răspunderii penale

16. Comitetul a stabilit că declarațiile privind incompatibilitatea comparării într-un proces sau incapacitatea supunerii la răspundere penală în sistemul justiției penale și punerea în detenție a persoanelor în baza acestor declarații contravin articolului 14 al Convenției din moment ce privează persoana de dreptul său la un proces corespunzător și la garanțiile care se aplică fiecărui inculpat. Totodată, Comitetul a făcut apel la statele părți să elimine acest gen de declarații din sistemul lor juridic penal. Comitetul a recomandat ca „tuturor persoanelor cu dizabilități care au fost acuzate de infracțiuni și... se află în detenție în închisori și instituții, fără proces, să li se permită să se apere împotriva acuzațiilor penale, și să li se asigure sprijinul și facilitățile necesare pentru participarea lor efectivă”¹⁸ precum și adaptările procedurale care să asigure un proces corect și corespunzător.¹⁹

IX. Condițiile de detenție a persoanelor cu dizabilități

17. Comitetul și-a exprimat îngrijorarea față de condițiile de trai precare din locurile de detenție, mai ales din închisori, și a recomandat ca statele părți să ia măsuri pentru ca locurile de detenție să fie accesibile și să asigure condiții de trai umane. Mai recent, a recomandat „să se ia măsuri imediate pentru a se rezolva problema condițiilor de trai precare din instituții.”²⁰ Prezentul Comitet a recomandat ca statele părți să instituie cadrul legal pentru asigurarea de adaptări rezonabile care să păstreze demnitatea persoanelor cu dizabilități și să garanteze acest

¹⁸ CRPD/C/AUS/CO/1, al. 30.

¹⁹ CRPD/C/MNG/CO/1, al. 25, CRPD/C/DOM/CO/1, al. 29 a), CRPD/C/CZE/CO/1, al. 28, CRPD/C/HRV/CO/1, al. 22, CRPD/C/DEU/CO/1, al. 32, CRPD/C/DNK/CO/1, al. 34 și 35, CRPD/C/ECU/CO/1, al. 29 b), CRPD/C/KOR/CO/1, al. 28, CRPD/C/MEX/CO/1, al. 27, CRPD/C/NZL/CO/1, al. 34.

²⁰ CRPD/C/HRV/CO/1, al. 24.

drept pentru cele deținute în închisori.²¹ Comitetul a abordat de asemenea problema „promovării unor mecanisme de formare pentru funcționarii din justiție și închisori în conformitate cu modelul legislativ al Convenției”.²²

18. Dezvoltându-și jurisprudența în baza Protocolului opțional la Convenție²³, Comitetul a afirmat că, în baza articolului 14(2) al Convenției, persoanele cu dizabilități private de libertate au dreptul de a fi tratate în concordanță cu obiectivele și principiile Convenției, inclusiv condițiile de accesibilitate și adaptările rezonabile. Comitetul a reamintit că statele părți trebuie să ia toate măsurile corespunzătoare pentru ca persoanele cu dizabilități care se află în detenție să poată trăi independent și să participe deplin din toate punctele de vedere la viața de zi cu zi de la locul de detenție, inclusiv prin asigurarea accesului lor, în condiții de egalitate cu ceilalți, la diferitele zone și servicii, cum sunt baia, curtea, biblioteca, zonele de studiu, atelierelor precum și la serviciile medicale, psihologice, sociale și juridice. Comitetul a accentuat că lipsa accesibilității și a adaptărilor rezonabile plasează persoanele cu dizabilități în condiții de detenție aflate sub nivelul standardelor și care sunt incompatibile cu articolul 17 al Convenției și pot constitui o încălcare a articolului 15(2).

X. Monitorizarea facilităților din locurile de detenție și revizuirea punerii în detenție

19. Comitetul a accentuat necesitatea implementării mecanismelor de monitorizare și de revizuire în legătură cu persoanele cu dizabilități private de libertate. Instituțiile de monitorizare existente și revizuirea detenției nu lasă să se înțeleagă că acceptă practica instituționalizării forțate. Articolul 16(3) din Convenție cere în mod explicit monitorizarea

²¹ CRPD/C/COK/CO/1, al. 28 b), CRPD/C/MNG/CO/1, al. 25, CRPD/C/TKM/CO/1 al. 26 b), CRPD/C/CZE/CO/1, al. 28, CRPD/C/DEU/CO/1, al. 32 c), CRPD/C/KOR/CO/1, al. 29, CRPD/C/NZL/CO/1, al. 34, CRPD/C/AZE/CO/1, al. 31, CRPD/C/AUS/CO/1, al. 32 b), CRPD/C/SLV/CO/1, al. 32.

²² CRPD/C/MEX/CO/1, al. 28.

²³ CRPD/C/11/D/8/2012.

tuturor facilităților și programelor care se adresează persoanelor cu dizabilități pentru a preîntâmpina orice formă de exploatare, violență și abuz, iar articolul 33 cere ca statele părți să înființeze un mecanism de monitorizare național independent și să asigure participarea societății civile la activitatea de monitorizare (al. 2 și 3). Revizuirea detenției trebuie să aibă drept scop contestarea detenției arbitrare și obținerea eliberării imediate, în niciun caz nu trebuie să permită prelungirea detenției arbitrare.²⁴

XI. Măsuri de siguranță

20. Comitetul a luat în discuție problema măsurilor de siguranță impuse persoanelor care sunt considerate a nu fi responsabile datorită „alienării mintale” și a incapacității de a răspunde penal. Prezentul Comitet a recomandat de asemenea eliminarea măsurilor de siguranță,²⁵ inclusiv cele care implică tratamente medicale și psihiatrice forțate în instituții.²⁶ Și-a exprimat totodată îngrijorarea în legătură cu măsurile de siguranță care implică privarea de libertate pe termen nedefinit și absența unor garanții obișnuite în cadrul sistemului justiției penale.²⁷

XII. Mecanisme alternative și scheme de justiție restaurativă

21. Comitetul a stabilit că la privarea de libertate în cadrul procedurilor penale trebuie să se recurgă doar ca ultimă soluție și numai atunci când alte programe alternative, inclusiv justiția restaurativă, nu sunt suficiente pentru a împiedica comiterea de infracțiuni viitoare.²⁸ Programele alternative nu trebuie să implice trecerea pe un regim de tratament al sănătății mintale și nici să impună unei persoane să apeleze la serviciile de tratare a sănătății mintale; asemenea servicii trebuie puse la

²⁴ CRPD/C/KOR/CO/1, al. 26.

²⁵ CRPD/C/BEL/CO/1, al. 28.

²⁶ CRPD/C/ECU/CO/1, al. 29 c).

²⁷ CRPD/C/DEU/CO/1, al. 31.

²⁸ CRPD/C/NZL/CO/1, al. 34.

dispoziție numai pe baza consimțământului liber exprimat și în cunoștință de cauză al persoanei.²⁹

XIII. Consimțământul liber exprimat și în cunoștință de cauză în situații de urgență și de criză

22. În Comentariul său general nr. 1, Comitetul statuează că statele părți trebuie să respecte și să sprijine capacitatea juridică a persoanelor cu dizabilități de a lua decizii în mod continuu, inclusiv în situații de urgență și de criză. Statele părți trebuie să se asigure că persoanele cu dizabilități primesc sprijin, inclusiv în situații de urgență și de criză, și că „li se pun la dispoziție informații corecte și accesibile în legătură cu opțiunile de servicii și cu posibilitățile de abordare non-medicală a problemelor lor”.³⁰ Comitetul afirmă de asemenea că „statele părți trebuie să elimine politicile și măsurile legislative care permit sau impun tratarea cu forța” și că „deciziile legate de integritatea fizică sau mintală a unei persoane nu pot fi luate decât cu consimțământul liber exprimat și în cunoștință de cauză al persoanelor în chestiune.”³¹ În alineatul 41 al Comentariului său general nr. 1, Comitetul statuează că „în coroborare cu dreptul la capacitate juridică pe bază de egalitate cu ceilalți, statele părți au obligația de a nu permite ca factori decizionali de substituție să își dea consimțământul în numele persoanelor cu dizabilități.”³²

23. De asemenea, Comitetul face apel la statele părți să ia măsuri pentru ca persoanelor cu dizabilități să nu le fie negat dreptul de a-și exercita capacitatea juridică pe baza analizei „intereselor lor superioare” efectuate de o terță parte, iar atunci când, după eforturi semnificative făcute în acest sens, nu se poate preciza care este voința persoanei și ce preferă ea, practicile asociate cu noțiunea de „interese superioare” să fie înlocuite de noțiunea standard a „cele mai bune interpretări a voinței persoanei și a ceea ce preferă ea.”³³

²⁹ CRPD/C/AUS/CO/al.29.

³⁰ CRPD/C/GC/1, al. 42.

³¹ Ibid., al. 42.

³² Ibid., al. 41.

³³ Ibid., al. 21.

XIV. Accesul la justiție, despăgubirile și compensațiile acordate persoanelor cu dizabilități private de libertate prin încălcarea articolului 14 de sine stătător precum coroborat cu articolul 12 și-sau 15 din Convenție

24. Persoanele cu dizabilități private de libertate în mod arbitrar și ilegal au dreptul de a se adresa la justiției pentru revizuirea legalității detenției lor și pentru a obține despăgubiri și compensații corespunzătoare. Comitetul atrage atenția statelor părți asupra Principiului nr. 20 din „Principii de bază și îndrumar ale ONU cu privire la despăgubirile și procedurile care vizează dreptul tuturor celor privați de libertate de a iniția o acțiune în fața unei instanțe judecătorești”, adoptate de Grupul de lucru pentru detenții arbitrare la 29 aprilie 2015, în cadrul celei de-a 72-a sesiuni. Principiul 20 conține măsuri speciale pentru persoanele cu dizabilități, printre care următoarele:³⁴

„126. Se vor lua următoarele măsuri în vederea asigurării adaptării procedurale și a asigurării accesibilității și adaptărilor rezonabile pentru exercitarea drepturilor substanțiale privind accesul la justiție și recunoașterea egalității în fața legii”

(a) Persoanele cu dizabilități vor fi informate în legătură cu, și li se va asigura fără întârziere și așa cum se solicită accesul la sprijin corespunzător în vederea exercitării capacității lor juridice în legătură cu detenția și locul de detenție propriu-zis.ⁱ Sprijinul acordat în vederea exercitării capacității juridice trebuie să respecte drepturile, voința și preferințele persoanelor cu dizabilități și

³⁴ A/HRC/30/36.

ⁱ A se vedea și Comentariul general nr. 35 al Comitetului Drepturilor Omului, al. 18: „Persoanele trebuie asistate să obțină acces la despăgubiri efective pentru reabilitarea drepturilor lor, inclusiv o revizuire judiciară inițială și periodică a legalității detenției lor și pentru a se împiedica ținerea în detenție în condiții incompatibile cu Pactul.” Studiu public Oxford Pro Bono: În ceea ce privește procedurile legate de detenția preventivă, există tendința tot mai pregnantă de a se garanta dreptul de a fi audiat și dreptul la reprezentare juridică (p. 97). Mai mult, există tendința tot mai puternică în practica statelor de a se garanta persoanelor cu boli mintale dreptul la informare și la reprezentare juridică pe durata procedurilor de punere în detenție (p. 99).

nu trebuie niciodată să echivaleze cu luarea deciziei prin substituție.ⁱⁱ

(b) Persoanelor cu dizabilități psihosociale trebuie să li se dea posibilitatea de a compărea fără întârziere într-un proces, cu sprijinul și adaptările necesare, mai degrabă decât să fie declarate incompetente;

(c) Persoanele cu dizabilități trebuie să aibă acces, în condiții de egalitate cu alte persoane aflate în detenție, în clădirile în care funcționează agenții de punere în aplicare a legii și ale puterii judecătorești. Entitățile jurisdicționale trebuie să se asigure că serviciile lor includ informații și metode de comunicare accesibile persoanelor cu dizabilități.ⁱⁱⁱ Se vor lua măsuri adecvate pentru a se pune la dispoziție semne indicatoare în Braille și în forme ușor de citit și de înțeles de asistență directă și prin intermediari, inclusiv ghizi, lectori și interpreți profesioniști în limbajul semnelor, pentru a înlesni accesul la comunicare și în locațiile unde-și desfășoară activitatea entități jurisdicționale;^{iv}

(d) Persoanele care sunt în detenție în spitale de psihiatrie sau în instituții similare și/sau supuse cu forța unui tratament, sau care pot ajunge într-o astfel de detenție ori pot fi tratate cu forța în viitor, trebuie

informate despre modalitățile în care își pot asigura eliberarea efectivă și neîntârziată, inclusiv prin ordin de restricție;

(e) O astfel de eliberare ar consta dintr-un ordin prin care se solicită facilității să elibereze persoana imediat și/sau să înceteze imediat aplicarea de tratamente cu forța, precum și măsuri care vizează sistemul cum ar fi să impună instituțiilor de boli mintale să-și deschidă ușile și să informeze persoanele cu privire la dreptul lor de a părăsi instituția, și să înființeze o autoritate publică care să asigure accesul la o locuință, mijloace de subzistență și alte forme de sprijin economic și social pentru a înlesni dezinstiționalizarea și a sprijini exercitarea dreptului de a trăi independent și de a fi inclus în cadrul comunității. Asemenea programe de asistență nu trebuie să se axeze pe asigurarea de servicii sau de tratamente pentru suferinzi de boli mintale, ci pe servicii gratuite sau la prețuri accesibile în cadrul comunității, inclusiv pe alternative la diagnosticele și intervențiile medicale. Trebuie asigurate accesul la medicație și renunțarea la medicație pentru cei care hotărăsc să facă acest lucru;^v

(f) Persoanelor cu dizabilități li se vor pune la dispoziție compensații, precum și alte forme de despăgubire, în cazurile de privare de libertate arbitrară sau ilegală.^{vi} Această compensație trebuie să țină seamă și de daunele cauzate de lipsa de accesibilitate, de refuzul unor adaptări rezonabile, de lipsa de servicii de îngrijire medicală și de reabilitare, care au afectat persoanele cu dizabilități private de libertate.”

Geneva, septembrie 2015

ⁱⁱ Comitetul pentru drepturile persoanelor cu dizabilități, Comentariul general nr. 1, al. 17: „Sprijin” este un termen larg care cuprinde aranjamente atât neoficiale cât și oficiale, de diferite tipuri și intensități. De exemplu, persoanele cu dizabilități pot alege una sau mai multe persoane de încredere care să le asiste în exercitarea capacității lor juridice pentru anumite tipuri de decizie, sau pot apela la alte forme de sprijin, cum ar fi sprijinul unei persoane care a trecut printr-o experiență asemănătoare, (inclusiv sprijinul unei persoane specializate din cadrul unui grup de sprijin), sau asistență în comunicare. Sprijinul acordat persoanelor cu dizabilități în vederea exercitării capacității lor juridice poate include măsuri legate de proiectare și de accesibilitate. Sprijinul poate consta și în dezvoltarea și recunoașterea unor metode diferite, neconvenționale de comunicare, în special pentru cei care utilizează forme de comunicare non-verbală pentru a-și exprima voința și preferințele.

ⁱⁱⁱ Comitetul pentru drepturile persoanelor cu dizabilități, Comentariu general nr. 2, al. 37.

^{iv} Comitetul pentru drepturile persoanelor cu dizabilități, Comentariu general nr. 2, al. 20.

^v Comentariul general nr. 35, al. 19: „Statele părți trebuie să pună la dispoziție servicii de îngrijire în cadrul comunității sau servicii sociale de îngrijire alternative pentru persoanele cu dizabilități psihosociale, în vederea asigurării unor alternative mai puțin restrictive decât izolarea forțată”.

^{vi} Aceasta include privarea de libertate pe motiv de dizabilitate sau dizabilitate percepută, în special pe motiv de dizabilitate psihosocială sau intelectuală sau dizabilitate psihosocială sau intelectuală percepută.

EVOLUȚIA LEGISLAȚIEI PRIVIND ÎNVĂȚĂMÂNTUL SUPERIOR

MARIANA DUMITRU*

În domeniul de interes al studiului nostru au fost introduse o serie de reglementări cu scopul de a asigura cadrul general de organizare și exercitare al dreptului fundamental la educație, prevăzut atât în reglementările internaționale, cât și în reglementările naționale.

Potrivit art. 32 din Constituție¹, în țara noastră este garantată exercitarea dreptului fundamental la învățatură, fără nicio limitare, decât cea prevăzută expres în alin. 2².

O primă etapă de analiză o constituie intrarea în vigoare a Legii nr. 84 din 24 iulie 1995, Legea învățământului³, republicată, care reglementează organizarea și funcționarea sistemului național de învățământ, dreptul la învățatură constituind principala componentă a dreptului la educație.

Dispozițiile acestei legi speciale sunt dezvoltate pornind de la obiectivul principal, în jurul principiului potrivit căruia „în România învățământul constituie prioritate națională”⁴.

În concordanță cu principiile democratice, Legea învățământului urmărește realizarea dreptului la învățatură prin „dezvoltarea liberă, integrală și armonioasă a individualității umane, în formarea personalității autonome și creative”⁵.

Dispozițiile generale ale legii cuprind reglementări exprese cu privire la respectarea principiilor fundamentale ale drepturilor omului. Art. 5 alin. 1 prevede că: „cetățenii României au drepturi egale de acces la toate nivelurile și

formele de învățământ, indiferent de condiția socială și materială, de sex, rasă, naționalitate, apartenență politică sau religioasă...”⁶.

Învățământul în România, potrivit legii, își asumă obiectivul principal de a forma personalitatea umană, prezentat în art. 4 al Legii nr. 84/1995⁷.

Sistemul național de învățământ este prezentat în Titlul II, Capitolul Dispoziții comune, la art. 15 „Sistemul național de învățământ este constituit din ansamblul unităților de învățământ de diferite tipuri, niveluri și forme de organizare a activității de instruire și educare”, instituțiile de învățământ pot fi de publice sau private.

Pentru a analiza modul în care a fost reglementată organizarea învățământului superior în România, în contextul aplicării Procesului Bologna, vom avea în vedere dispozițiile Capitolului IX al Legii nr. 84/1995, republicată, precum și dispozițiile Legii nr. 288/2004.

În concordanță cu prevederile art. 32 (5)⁸ din

⁶ Legea nr. 84/1995, art. 5 (1) „Cetățenii României au drepturi egale de acces la toate nivelurile și formele de învățământ, indiferent de condiția socială și materială, de sex, rasă, naționalitate, apartenență politică sau religioasă. (2) Statul promovează principiile învățământului democratic și garantează dreptul la educație diferențiată, pe baza pluralismului educațional, în beneficiul individului și al întregii societăți.

(3) Statul promovează principiile educației permanente.

⁷ Potrivit art. 4 (1) din Legea nr. 84/1995, învățământul are ca finalitate formarea personalității umane prin: a) însușirea cunoștințelor științifice, a valorilor culturii naționalității și universale; b) formarea capacității intelectuale, a disponibilităților afective și a abilităților practice prin asimilarea de cunoștințe umaniste, științifice, tehnice și estetice; c) asimilarea tehnicilor de muncă intelectuală, necesare instruirii și autoinstruirii pe durata întregii vieți; d) educarea în spiritul respectării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, al demnității și al toleranței, al schimbului liber de opinii; f) cultivarea sensibilității față de problematica umană, față de valorile moral-civice, a respectului pentru natură și mediul înconjurător; g) dezvoltarea armonioasă a individului prin educație fizică, educație igienico/sanitară și practicarea sportului; h) profesionalizarea tinerei generații pentru desfășurarea unor activități utile, producătoare de bunuri materiale și spirituale.

⁸ Constituția României, art. 32 (5) Învățământul de toate gradele se desfășoară în unități de stat, particulare și confesionale, în condițiile legii.

* Cercet. șt.

¹ Constituția României, republicată în M. Of., I, nr. 767 din 31 octombrie 2003.

² Constituția României, art. 32 alin. (2) Învățământul de toate gradele se desfășoară în limba română. În condițiile legii, învățământul se poate desfășura și într-o limbă de circulație internațională.

³ Legea 84/1995, republicată în M. Of., I, nr. 606 din data de 10 decembrie 1999. La data intrării în vigoare se abrogă Legea educației și învățământului nr. 28/1978, precum și toate celelalte dispoziții contrare acesteia. Legea nr. 84/1995 a fost abrogată prin Legea nr. 1/2011, Legea Educației Naționale, publicată în M. Of., I, nr. 18 din 10 ianuarie 2011.

⁴ Art. 2 Legea nr. 84/1995: „În România învățământul constituie prioritate națională”.

⁵ Legea nr. 84/1995, art. 3(2): „Idealul educațional al școlii românești constă în dezvoltarea liberă, integrală și armonioasă a individualității umane, în formarea personalității autonome și creative.”

Constituția României, art. 55 (1) din Legea nr. 84/1995, prevede că: „Învățământul superior se realizează prin instituții de învățământ: universități, institute, academii de studii și școli de studii postuniversitare”.

Funcționarea instituțiilor de învățământ superior a fost condiționată de înființarea prin lege, potrivit art. 1 din Legea nr. 88/1993⁹.

De asemenea, potrivit dispozițiilor legale de înființare (decrete și legi), instituțiile de învățământ superior sunt persoane juridice de drept public sau privat. Anterior anului 1990, instituțiile de învățământ superior au fost înființate prin decrete, iar după intrarea în vigoare a Legii 88/1993, instituțiile de învățământ sunt înființate prin lege.

Sistemul național al învățământului superior este constituit din totalitatea instituțiilor de învățământ superior, persoane juridice de drept public și de drept privat, înființate în condițiile legii.

Învățământul universitar, are caracter deschis și a fost organizat, conform art. 57 al Legii Învățământului nr. 84/1995, sub două forme, și anume:

- învățământul universitar de scurtă durată, organizat în colegii universitare, în cadrul universităților, institutelor și academiilor de studii și se desfășoară pe o durată de 3 ani, cu excepția art. 64 (2)¹⁰;

- învățământul universitar de lungă durată, organizat în universități, institute și academii de studii, cu facultăți și specializări autorizate sau acreditate și se desfășoară pe o durată de 4-6 ani, în funcție de profil.

În instituțiile de învățământ superior, la cele două forme de organizare a învățământului, beneficiază de acces cetățenii români și străini, care îndeplinesc criteriile generale ale admiterii, stabilite de Ministerul Educației Naționale.

Declarația de la Bologna semnată în 19 iunie 1999 de către miniștrii responsabili pentru învățământul superior din 29 de țări, a avut ca obiectiv implementarea Procesului de la Bologna.

Obiectivul major al Procesului de la Bologna constă în crearea Spațiului European al Învățământului Superior (*European Higher Education Area*), bazat pe cooperare internațională și schimb academic.

Procesul de la Bologna prezintă importanța unui document de reformă europeană cu scopul de a introduce o structură similară de organizare a studiilor universitare în trei cicluri (licență, masterat, doctorat) în vederea recunoașterii studiilor în Uniunea Europeană, în conformitate cu Cadrul General al Calificărilor din Spațiul European al Învățământului Superior.

Un alt scop al Declarației de la Bologna îl reprezintă asigurarea calității în învățământul superior în conformitate cu Standardele pentru Asigurarea Calității în Spațiul European al Învățământului Superior (*Standards for Quality Assurance in the European Higher Education Area – ESG*).

Primul semnal, în necesitatea existenței unui cadru european de recunoaștere a actelor de studii, este materializat în preambulul Convenției de la Lisabona, din 11 aprilie 1997 cu privire la recunoașterea atestatelor obținute în învățământul superior în statele din regiunea Europei¹¹.

¹¹ Convenția din 11 aprilie 1997 cu privire la recunoașterea atestatelor obținute în învățământul superior în statele din regiunea Europei a fost ratificată de România prin Legea nr. 172/1998 și prevede în preambul, că: „părțile la prezenta convenție, conștiente de faptul că dreptul la educație reprezintă un drept al omului, iar învățământul superior, contribuind la progresul și înflorirea cunoașterii, reprezintă un imens bun cultural și științific atât pentru indivizi, cât și pentru societate, considerând că învățământul superior trebuie să joace un rol vital în promovarea păcii, înțelegerii reciproce și toleranței, precum și în făurirea încrederii reciproce între oameni și popoare, considerând că marea diversitate de sisteme educative din statele din regiunea Europei reflectă deosebirile culturale, sociale, politice, filozofice, religioase și economice, un bun de preț ce trebuie pe deplin respectat, dorind să ofere popoarelor acestor state posibilitatea de a beneficia pe deplin de această diversitate prin facilitarea accesului locuitorilor, fiecărui stat și al studenților instituțiilor de învățământ ale fiecărei părți la resursele educative ale celorlalte părți, înlesnind, în special, eforturile acestora de a-si continua instrucția sau de a-și încheia perioadele de studii în instituții de învățământ superior ale celorlalte părți, considerând că recunoașterea studiilor, certificatelor, diplomelor și a gradelor, obținute în altă țară din regiunea Europei, reprezintă un pas important în promovarea schimburilor academice dintre părți, acordând o mare importanță principiului autonomiei instituționale și fiind conștiente de nevoia de a menține și de a proteja acest principiu, convinse că recunoașterea corectă a atestărilor reprezintă

⁹ Legea nr. 88/1993, republicată (M. Of., I, nr. 552 din data de 11 noiembrie 1999) privind acreditarea instituțiilor de învățământ superior și recunoașterea diplomelor, art. 1 Instituțiile de învățământ, superior se înființează prin lege.

¹⁰ Art. 64 (2) din Legea 84/1995: „Durata studiilor la colegiul pedagogic universitar este de 2 ani, pentru absolvenții liceelor pedagogice, și de 3 ani, pentru absolvenții liceelor cu alt profil”

În contextul în care, conform Tratatului Uniunii Europene, Uniunea trebuie să contribuie la dezvoltarea calității Europei care trebuie să includă și o dimensiune europeană și care să sprijine și să completeze Acțiunea Statelor Membre, prin respectarea diversității culturale și lingvistice a fiecăreia dintre ele, România a început să armonizeze legislația din domeniul învățământului la dreptul european.

Legea nr. 288/2004¹² transpune obiectivele Procesului Bologna cu privire la organizarea studiilor universitare, introducerea obligatorie în toate instituțiile de învățământ superior a Sistemului European de Credite Transferabile (ECTS) și a emiterii Suplimentului la diplomă.

Noul cadru legislativ reglementează organizarea studiilor universitare pe trei cicluri: studii universitare de licență, studii universitare de masterat și studii universitare de doctorat, fiind astfel abrogate dispozițiile contrare prevăzute în Legea nr. 84/1995¹³.

Instituțiile de învățământ superior sunt obligate să aplice Sistemul European de Credite de Studiu Transferabile (ECTS), pentru a asigura corelarea sistemului de învățământ din România cu sistemele europene de învățământ. În înțelesul legii „creditele de studiu transferabile sunt valori numerice alocate unor unități de cursuri și altor activități didactice. Prin creditele de studiu transferabile se apreciază, în medie, cantitatea de muncă, sub toate aspectele ei efectuată de student pentru însușirea unei discipline”¹⁴.

În acest sens, Ordinul nr. 3617 din 16.03.2005¹⁵ prevede la art. 1 că „Instituțiile de învățământ superior generalizează aplicarea Sistemului European de Credite Transferabile (European Credit Transfer System - ECTS) atât în evidența rezultatelor profesionale ale propriilor studenți de la toate formele de învățământ, cât și în operarea transferului de rezultate profesionale obținute de studenți ca urmare a frecventării și promovării probelor la

---

un element esențial al dreptului la educație, precum și o răspundere a societății...”

¹² Legea nr. 288 din 24 iunie 2004 publicată în M. Of., I, nr. 614 din data de 7 iulie 2004.

¹³ Art. 20 din Legea nr. 288/2004: „Pe data intrării în vigoare a prezentei legi se abrogă prevederile art. 57, art. 60 alin. (2), art. 62-65, art. 72 alin. (4)-(6) și ale art. 73 alin. (1) din Legea învățământului nr. 84/1995, republicată în M. Of., I, nr. 606 din 10 decembrie 1999 cu modificările și completările ulterioare.

¹⁴ Legea nr. 288/2004, art. 4 alin. 2.

¹⁵ Ordinul nr. 3617 din 16.03.2005.

discipline cuprinse în planurile de învățământ ale altor universități din țară și străinătate sau ale altor facultăți din propria universitate. Această măsură se aplică atât în ciclul de studii universitare de licență, cât și în ciclul de studii de masterat începând cu anul universitar 2005-2006”.

Spațiul European al Învățământului Superior impune instituțiilor de învățământ superior promovarea și desfășurarea activităților de învățământ și cercetare, cu respectarea standardelor de calitate și asigurarea calității educației, astfel încât prin calitatea activității să satisfacă încrederea publică, iar învățământul să se afirme ca un bun public.

Calitatea educației constă în ansamblul de caracteristici ale unui program de studii și ale furnizorului acestuia, prin care sunt îndeplinite obiectivele programului de studii și misiunea instituției care-l organizează, precum și din îndeplinirea standardelor de calitate.

Strategia de asigurare a calității educației în România este permanent corelată cu acțiunile promovate la nivel european și mondial, asigurarea calității educației fiind unul dintre obiectivele centrale ale Procesului de la Bologna, stabilite la întâlnirea de la Bergen (Norvegia) din 19-20 mai 2005.

Asociația europeană pentru asigurarea calității în învățământul superior (ENQA), prezintă în raportul de la Bergen obiectivele pe care sistemele de învățământ trebuie să le realizeze până în 2007, privind implementarea referințelor și orientărilor pentru asigurarea calității.

Implementarea prevederilor stabilite la nivel european este condiționată de Registrul ENQA (European Network for Quality Assurance in Higher Education) care include agențiile naționale pentru asigurarea calității.

Așadar, prin poziționarea universităților din România în Spațiul European al Învățământului Superior se asigură încrederea în calitate și se realizează recunoașterea academică și/sau, după caz, profesională a diplomelor românești.

În anul 2005 se înființează Agenția Română de Asigurare a Calității în Învățământul Superior (ARACIS), instituție publică independentă, de interes național, cu personalitate juridică¹⁶, având atribuții în

¹⁶ OUG nr. 75 din 12 iunie 2005 privind asigurarea calității educației publicată în M. Of., I, nr. 642 din 20 iulie 2005, art. 16 (1) ARACIS este o instituție publică independentă, de interes național, cu personalitate juridică

domeniul acreditării instituțiilor de învățământ superior și în domeniul asigurării calității în învățământul superior¹⁷.

Hotărârea Guvernului nr. 1257/2005 reprezintă actul de înființare a Agenției Române de Asigurare a Calității în Învățământul Superior (ARACIS)¹⁸ care urmează să se înscrie în Registrul european al agențiilor de asigurare a calității în învățământul superior.

Cadrul legislativ pentru asigurarea calității educației îl reprezintă Ordonanța de urgență nr. 75 din 12 iunie 2005 privind asigurarea calității educației¹⁹.

Din perspectivele cadrului legal, calitatea educației este realizată prin evaluarea și asigurarea calității.

Evaluarea calității educației constă în examinarea anumitor standarde și criterii de calitate. Evaluarea calității poate fi realizată, pe de o parte de însăși instituția furnizoare de educație, sub forma evaluării interne, pe de altă parte de o agenție națională sau internațională specializată, sub forma evaluării externe²⁰.

Demersul asigurării calității educației se realizează prin dezvoltarea capacității instituționale și promovarea programelor de studii care asigură competențe profesionale solicitate de beneficiari²¹

Evaluarea și asigurarea calității sunt acțiuni cu caracter permanent, care conduc la îmbunătățirea continuă a calității educației. Instituțiile de învățământ superior se vor preocupa continuu de îmbunătățirea calității educației prin realizarea evaluării, analizei și acțiunilor corective²².

Dimensiunea internă a calității academice

și cu buget propriu de venituri și cheltuieli.

(2) Sediul, organigrama și regulamentul de funcționare ale ARACIS se stabilesc, la propunerea ARACIS, prin hotărâre a Guvernului.

¹⁷ A se vedea HG nr. 1257 din 18 octombrie 2005 privind aprobarea Regulamentului de organizare și funcționare al Agenției Române de Asigurare a Calității în Învățământul Superior (ARACIS).

¹⁸ HG nr. 1257 din 18 octombrie 2005 privind aprobarea Regulamentului de organizare și funcționare al Agenției Române de Asigurare a Calității în Învățământul Superior (ARACIS) publicată în M. Of., I, nr. 966 din 1 noiembrie 2005.

¹⁹ Ordonanța de urgență nr. 75 din 12 iunie 2005 privind asigurarea calității educației, cu modificările și completările, aprobate prin Legea nr.87/2006 și prin OUG nr. 75/2011

²⁰ Idem art. 3 (2).

²¹ Idem art. 3 (3).

²² Idem art. 3 (5).

(autoevaluarea internă) se constituie pe baza legislației în vigoare și se realizează în baza autonomiei universitare în funcție de specificul, misiunea și obiectivele fiecărei universități, de tradiția și patrimoniul cultural al învățământului superior românesc.

Asigurarea calității, din această abordare se instituie ca un mecanism de îmbunătățire a rezultatelor și performanțelor academice, precum și permanentizarea îmbunătățirii performanțelor.

Evaluarea externă se bazează pe capacitatea instituțiilor de învățământ superior de a demonstra, că rezultatele și performanțele actului educațional și de cercetare, sunt transmise prin competențe și abilități dobândite către absolvenți.

Obiectivul principal al evaluării externe constă în îmbunătățirea continuă a calității și a managementului instituțional.

În asigurarea calității sunt evaluate trei domenii fundamentale de organizare și funcționare a instituțiilor de învățământ superior, stabilite de Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 75/2005, la art. 10²³ și se referă la: capacitatea instituțională, eficacitatea educațională și managementul calității.

Art. 35 din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 75/2005 condiționează desfășurarea activității de învățământ „numai în universități, academii de studii sau altele similare, autorizate să funcționeze provizoriu sau acreditate”.

Comunicatul miniștrilor de la Leuven/Louvain la Neuve (Belgia) 2009 conține priorități ale învățământului superior pentru perioada 2010-2020 pentru următoarele domenii:

- creșterea accesului la învățământul superior prin furnizarea de oportunități egale pentru toate categoriile sociale, în special cele subreprezentate;

- asigurarea accesului la învățarea de-a lungul întregii vieți ca parte integrantă a sistemului de educație;

- asigurarea unor calificări relevante pentru nevoile pieței muncii printr-o mai bună colaborare a universităților cu angajatorii;

- continuarea reformei curriculare prin dezvoltarea de rezultate ale învățării pentru programele de studii, dar și pentru cursurile individuale;

---

²³ Idem art. 10.

- creșterea calității cercetării în cadrul programelor doctorale;
- internaționalizare activităților universităților în vederea creșterii atractivității învățământului superior european;
- creșterea mobilităților prin dezvoltarea de oportunități de studiu în alte țări, astfel încât până în 2020 cel puțin 20% din absolvenții de învățământ superior să beneficieze de astfel de oportunități;
- îmbunătățirea culegerii datelor pentru monitorizarea implementării obiectivelor Bologna;
- diversificarea surselor de finanțare a instituțiilor de învățământ superior.

Integrarea României în Uniunea Europeană oferă sistemului de învățământ, posibilitatea deschiderii spre dezvoltare și compatibilizare cu sistemul universitar european.

Condiție obligatorie a integrării României în UE, reforma sistemului de învățământ, centrat pe calitate și pe programe de cercetare, necesită o analiză profundă și permanentă a provocărilor impuse.

Strategia Europa 2020 stabilește obiective care au în vedere credibilizarea și stabilitatea învățământului superior.

În concordanță cu obiectivele stabilite și cu rolul pe care educația o are în dezvoltarea sistemului social, economic și cultural, universitățile au misiunea de a dezvolta competențe academice, profesionale și morale.

Interesul național trebuie analizat în raport cu rolul și importanța autonomiei universitare, armonizarea procedurilor și practicilor de recunoaștere a diplomelor și titlurilor în Spațiul European al Învățământului European, garantarea egalității de șanse pentru accesul la învățământ, dezvoltarea parteneriatelor instituționale în scopul stimulării participării la învățare pe tot parcursul vieții, creșterea oportunităților de mobilitate pentru toți participanții la procesul didactic și nu în ultimul rând dezvoltarea competențelor și abilităților în concordanță cu Strategia 2020.

În vederea realizării misiunii sale, învățământul superior trebuie să asigure generarea și transferul cunoașterii către societate.

În evoluția sa, universitățile, principalele instituții prin care se realizează învățământul superior, au reușit să-și creeze și să impună propria identitate, acest drept fiind garantat de Constituția României la art. 32 (6), de Legea

Educației Naționale, precum și de Carta universitară, proprie fiecărei universități.

Autonomia universitară asigură cadrul legal, prin care universitățile au dreptul de a se administra singure în raport cu instituțiile administrației publice, cu respectarea legislației în vigoare.

Principiul autonomiei universitare oferă posibilitatea universităților de a se individualiza prin calitate, specificitate și identitate în sistemul național de învățământ.

Procesul de la Bologna este angajamentul pe care 29 de țări și l-au asumat în 1999, pentru a asigura un cadru comun al sistemului de învățământ în vederea armonizării învățământului superior în Spațiul European.

Unul dintre obiectivele angajamentului îl reprezintă introducerea suplimentului la diplomă (anexă a diplomei), modelul de referință, fiind stabilit de către grupul de experți ai Comisiei Europene, Consiliului Europei și CEPES/UNESCO, care asigură transparența sistemului de învățământ și posibilitatea recunoașterii studiilor în Spațiul European al Învățământului Superior.

Pentru accesul la învățătură nu sunt admise discriminări pe criterii de vârstă, etnie, sex, origine socială, orientare politică sau religioasă, orientare sexuală sau alte tipuri de discriminare.

În vederea respectării drepturilor omului este necesar să existe o preocupare și pentru învățământul special, organizat pentru persoanele cu cerințe educaționale speciale.

Pentru modernizarea cadrului legal de dezvoltare a programelor de studii, Legea Educației Naționale dă posibilitatea instituțiilor de învățământ superior de a organiza parteneriate cu operatori economici, asociații profesionale și instituții publice. Rezultatul acestor parteneriate ar putea asigura o pregătire practică suplimentară absolvenților, precum și o inserție pe piața muncii.

O altă latură care asigură cooperarea instituțională o reprezintă dezvoltarea mobilităților studenților și a cadrelor didactice. Cadrul legal este asigurat de Programul ERASMUS, cel mai important program de educație și formare profesională din Uniunea Europeană, prin care studentul parcurge un program de studii la universități din Uniunea Europeană, cu recunoașterea perioadelor de studii și a creditelor de studii transferabile obținute.

III. JURISPRUDENȚĂ

DECIZIA CURȚII EUROPENE A DREPTURILOR OMULUI ÎN CAUZA ROZALIA COLAC ÎMPOTRIVA ROMÂNIEI¹

Potrivit art. 6 alin 1 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale orice persoană are dreptul la judecarea în mod echitabil a cauzei sale, de către o instanță, care va hotărî asupra temeiniciei oricărei acuzații în materie penală îndreptate împotriva sa.

Totodată, Convenția consacră principiul potrivit căruia, înainte de condamnarea unui acuzat, toate probele împotriva acestuia trebuie prezentate, în mod obișnuit, în ședință publică, în prezența acestuia, în scopul dezbaterii contradictorii. Principiul fundamental este acela că un inculpat într-un proces penal ar trebui să aibă posibilitatea efectivă de a contesta probele în acuzare. (art. 6 pct. 3 lit. d).

I. Sub aspect procedural vom reține că²:

1. domnul Doru Colac (reclamantul), a sesizat Curtea la 6 iunie 2006, în temeiul art. 34 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale (Convenția).

2. Reclamantul a susținut, în special, că dreptul său la un proces echitabil garantat prin art. 6 din Convenție a fost încălcat deoarece nu a putut examina toți martorii ale căror declarații au servit drept temei principal pentru condamnarea sa

II. În fapt vom reține următoarele:

I. Circumstanțele cauzei

3. Reclamantul s-a născut în 1969 și locuiește în Iași.

4. La 20 februarie 2003, Parchetul Iași i-a pus sub acuzare pe reclamant și pe un terț pentru proxenetism și pentru lipsire de libertate în mod ilegal. A reținut, printre altele, că exista o suspiciune rezonabilă că reclamantul și celălalt acuzat au amenințat și au forțat cinci fete minore să se prostitueze, respectiv C.R.R., M.A., F.P.D., I.A.P. și G.S.S. A luat în considerare mărturia, inclusiv declarațiile celor

cinci fete, procesele-verbale întocmite după confruntarea martorilor, procesul-verbal de percheziție la domiciliul reclamantului, liste cu apeluri telefonice, dosarul medical al reclamantului, declarațiile sale și cele ale celui alt acuzat.

1. Procedura în primă instanță

5. Între 20 martie 2003 și 17 iunie 2004, Judecătoria Iași a amânat cauza de cincisprezece ori pentru a permite, printre altele, citarea martorilor care fuseseră audiați în timpul urmăririi penale. În ședințele din 2 și 30 octombrie 2003, avocatul reclamantului a solicitat instanței să audieze martorii menționați anterior. Instanța a dispus ca începând cu 27 noiembrie 2003 orice martor care refuză să compară să fie amendat.

6. Între 12 mai 2003 și 3 martie 2004 s-a încercat de șaptesprezece ori executarea mandatelor de aducere emise de instanța de judecată pentru unii dintre martori pentru a compărea în fața sa. Conform proceselor-verbale de executare a mandatelor, martorii părăsiseră țara (M.M.K., F.P.D. și I.A.P.), se mutaseră la o adresă necunoscută (T.E.P., C.R.R., C.R. și G.C.R.) sau nu putuseră fi găsiți acasă (I.I.C.). I.I.C. locuia încă la adresa indicată dar nu a putut fi găsit acasă. C.R.R., astfel cum au confirmat vecinii săi, își schimbaseră numele și se mutase la o adresă necunoscută cu ani în urmă. T.E.P. nu mai locuia la adresa cunoscută de autorități; acesta își vânduse apartamentul și nu figura cu un altul declarat. Conform informațiilor disponibile, emigrase în Statele Unite ale Americii. M.M.K., care era cetățean străin, părăsise teritoriul țării la o dată nespecificată și către o destinație necunoscută, în timp ce mamele lui F.P.D. și I.A.P. au declarat că fiicele lor au părăsit țara pentru Veneția, Italia, și Austria în noiembrie 2002 și, respectiv, la 18 martie 2003 și că nu le cunosc adresele acestora. Potrivit rudelor lui I.A.P. aceasta se căsătorise, își schimbaseră numele și nu planifica să se întoarcă în România în viitorul apropiat deoarece era însărcinată. Vecinii lui F.P.D. au confirmat declarațiile

¹ Decizia Curții Europene a Drepturilor Omului în cauza Colac împotriva României, C 26.504/06, din 10 februarie 2015.

² Pentru simplificarea lecturii au fost numerotate doar aspectele relevante.

mamei acesteia. G.C.R. își schimbase numele și potrivit vecinilor săi se mutase cu multă vreme în urmă la o adresă necunoscută. Adresa lui C.R. nu era corectă și nimeni cu numele martorului nu locuise la adresa respectivă.

7. Judecătoria Iași a solicitat în repetate rânduri Serviciului de Evidență a Populației Neamț, Serviciului Român de Pașapoarte și Biroului Vamal de Frontieră Iași să furnizeze informații despre localizarea martorilor care nu compărușeră în fața instanței, respectiv T.E.P., M.M.K., C.R., F.P.D., I.A.P., G.C.R. și I.I.C. În ședința din 27 noiembrie 2003, instanța a observat că Serviciul de Evidență a Populației Neamț confirmase că G.C.R. își schimbase numele în G.C.G. și a continuat să îl citeze sub ambele nume. La 22 decembrie 2003, Postul de Poliție Crețești a informat instanța că, potrivit rudelor lui I.A.P., aceasta părăsise țara căsătorindu-se cu un cetățean turc și a confirmat că aceasta își schimbase numele și avea reședința la o adresă necunoscută din Austria. Autoritățile au oferit instanțelor informațiile disponibile cu privire la martorii menționați mai sus și care nu putuseră fi localizați și au declarat în mod repetat că nu aveau alte înregistrări privind adresele curente și valabile ale acestora.

8. Prin încheierile din 4 septembrie 2003, 8 ianuarie, 5 februarie și 3 iunie 2004, Judecătoria Iași a reținut că pe baza informațiilor conținute de procesele-verbale de punere în aplicare a mandatelor de aducere întocmite de agenții competenți în acest sens, Serviciul de Evidență a Populației Neamț, Serviciul Român de Pașapoarte, Biroul Vamal de Frontieră Iași, Penitenciarul Iași și Inspectoratul de Poliție Județean Iași audierea martorilor C.R., G.C.R., F.P.D., I.A.P., T.E.P., M.M.K. și I.I.C. nu era posibilă. A invocat art. 327 din vechiul Cod de procedură penală român și a decis ca declarațiile martorilor G.C.R., F.P.D., I.A.P., T.E.P. și I.I.C. date în etapa urmăririi penale să fie citite înaintea instanței la finalul etapei de cercetare judecătorească a procedurii. Cu excepția declarației lui I.I., nu există nicio probă la dosarul cauzei care să confirme că declarațiile martorilor respectivi au fost citite în fața instanței.

9. La 8 ianuarie 2004, I.I.C. a luat parte la o ședință de judecată în fața Judecătoriei Iași, însă nu a fost ascultat în instanță deoarece avocatul

ales al reclamantului nu a fost prezent. Instanța a amânat judecata pentru o oră mai târzie în aceeași zi în așteptarea avocatului reclamantului. I.I.C. a informat instanța că nu putea aștepta deoarece urma să suporte o intervenție chirurgicală. Acesta a solicitat să fie citat pentru următoarea ședință și a promis să prezinte documentele care să facă dovada necesității tratamentului medical. Instanța a observat că martorul locuia fără forme legale la o adresă din Iași. Până la ora la care s-a reluat procedura în aceeași zi, I.I.C. părăsise instanța. Acesta nu a luat parte la nicio ședință ulterioară, iar autoritățile nu au reușit să îl localizeze, deși au încercat de asemenea să îl citeze la adresa neînregistrată menționată mai sus.

10. Unii dintre martorii care au dat declarații împotriva reclamantului în timpul urmăririi penale au fost localizați de către autorități și aduși în fața instanței.

11. La 2 și la 30 octombrie, la 27 noiembrie 2003 și la 1 aprilie 2004, Judecătoria Iași i-a ascultat pe M.A., G.S.S., D.V.D., F.H.A. și J.L.A. Instanța a respins cererea lui M.A. de a fi ascultată fără ca reclamantul să fie prezent în sala de judecată. M.A. a declarat printre altele că reclamantul a amenințat-o și a obligat-o să se prostitueze. Nu întâlnise nicio altă fată cu excepția lui C.R.R. și îi fusese vândută reclamantului de către I.I.C. G.S.S. și-a retractat depoziția anterioară dată în timpul urmăririi penale și a declarat că autoritățile au obligat-o să îl acuze pe reclamant de proxenetism. D.V.D. a confirmat declarațiile sale anterioare date în timpul urmăririi penale. Acesta a susținut că îl cunoștea pe reclamant și că, deși le-a cunoscut pe unele dintre fete, acestea nu locuiau cu reclamantul. Deși întreținuse relații sexuale cu câteva dintre fetele pe care le întâlnise în clubul presupus a fi condus de către reclamant, acesta nu plătise pentru ele. L.A.J. și-a retras depoziția dată în etapa urmăririi penale, a negat că îl cunoștea pe reclamant sau că ar fi fost întrebant anterior de autorități dacă plătise pentru relații sexuale.

12. Printr-o încheiere din 3 iunie 2004, Judecătoria Iași a respins, printre altele, cererea depusă de avocatul reclamantului de a amâna judecata pentru a-i permite să îl localizeze pe I.I.C. și să îl aducă în fața instanței în calitate de martor. Avocatul a precizat că, presupunând că

I.I.C. urma să fie ascultat de instanță, nu examinase în detaliu dosarul pentru a putea formula concluzii în numele reclamantului. Instanța i-a respins cererea, reținând că se pronunțase deja că era imposibil ca I.I.C. să fie ascultat și că absența martorului nu împiedica examinarea fondului cauzei.

13. La aceeași dată, depoziția lui I.I.C. din etapa urmăririi penale a fost citită în fața instanței. Ulterior, instanța a încuviințat ca părțile să formuleze concluzii orale pe fondul cauzei și a admis o cerere depusă de avocatul reclamantului de amânare a pronunțării pentru a permite părților să depună concluzii scrise pe fondul cauzei.

14. Printr-o hotărâre din 22 iunie 2004, Judecătoria Iași l-a achitat pe reclamant de învinuirea de lipsire de libertate în mod ilegal, l-a condamnat pentru proxenetism și i-a aplicat o pedeapsă cu închisoarea de nouă ani. A reținut că faptele cauzei au fost stabilite pe baza declarațiilor date de C.R. și de G.C.R.; declarațiile fetelor obligate să se prostitueze, respectiv C.R.R., G.S.S., F.P.D. și M.A. - acestea au arătat cum l-au întâlnit pe reclamant și pe celălalt acuzat și cum s-au prostituat; au oferit detalii despre modul în care erau contactate de clienți, banii oferiți reclamantului și înfățișarea unora dintre clienți; procesul-verbal de percheziție la domiciliul reclamantului; descrierea obiectelor găsite la domiciliul reclamantului și care aparțineau lui C.R.R.; scrisoarea primită de I.A.P. de la mama sa, care făcea referire la zvonuri potrivit cărora fiica sa și celelalte fete se prostituau; lista apelurilor telefonice efectuate de pe telefonul reclamantului, care stabileau contactul telefonic dintre reclamant, celălalt acuzat și unii dintre clienții care îl contactaseră pe celălalt acuzat sau cu care I.A.P. întreținuse relații sexuale, respectiv M.M.K., S.S., K.S.E., N.K., Y.F., F.H.A., T.E.P. și O.K.; și declarațiile date de martorii I.I.C., D.V.D., T.E.P., F.H.A., J.L.A. și M.M.K. din etapa urmăririi penale a procesului, care stabileau, cu ajutorul listei apelurilor telefonice și a declarațiilor celor cinci fete minore, implicarea reclamantului în proxenetism. Instanța a observat că numai M.A. și D.V.D. și-au menținut declarațiile date în etapa urmăririi penale a procedurii. În plus, a observat că C.R., G.C.R., I.A.P., F.P.D., I.I.C. T.E.P. și M.M.K. nu au putut fi ascultați în

calitate de martori de către instanță. În plus, martorii G.S.S., J.L.A. și F.H.A., precum și celălalt acuzat și-au modificat substanțial declarațiile date în etapa urmăririi penale a procedurii, afirmând că nu plătiseră niciodată pentru a întreține relații sexuale. Având în vedere declarațiile contradictorii ale martorilor și ale celuilalt acuzat, instanța a decis să ia în considerare numai acele mărturii care fuseseră confirmate de alte probe aflate la dosar. În consecință, a apreciat că declarațiile martorilor și ale celuilalt acuzat din etapa urmăririi penale a procedurii erau verosimile deoarece fuseseră date la o dată mai apropiată de cea a faptelor nelegale și de asemenea se coroborau cu restul probelor aflate la dosar. În plus, a respins depoziția lui G.S.S. și pe cele ale inculpaților date înaintea instanței deoarece conțineau mai multe inadvertențe.

15. Reclamantul a formulat apel împotriva hotărârii, argumentând că instanța le citase în calitate de martori, însă nu le citase și în calitate de părți vătămate, pe cele cinci fete care ar fi fost forțate să se prostitueze. În plus, declarațiile celor cinci fete nu erau susținute de nicio altă probă, iar toate victimele presupuselor sale fapte nelegale ar fi trebuit să fie ascultate de instanță.

2. Procedura în fața instanței de al doilea grad de jurisdicție

16. Printr-o hotărâre din 17 octombrie 2005, Tribunalul Iași a admis în parte apelul reclamantului în privința încadrării infracțiunii sale, a menținut pedeapsa aplicată și a respins celelalte puncte ale apelului formulat. A reținut că, având în vedere natura infracțiunii de care fusese acuzat reclamantul, nu ar fi fost justificat să fie citate în calitate de părți vătămate fetele care fuseseră forțate să se prostitueze. În plus, reclamantul nu putea invoca omisiunea instanței de a proceda astfel atât timp cât nu i-a fost adusă nicio atingere interesului său personal. În ceea ce privește faptele stabilite în primă instanță, instanța de apel a reținut că acestea au fost confirmate de probele aflate la dosar. În special, mărturiile celor cinci fete, C.R.R., M.A., I.A.P., F.P.D. și G.S.S. au fost coroborate cu declarațiile date de T.E.P., Y.F., N.K., K.S.E. și S.S., care cu ajutorul celuilalt acuzat plătiseră pentru a întreține relații sexuale cu mai multe fete. I.I.C. a depus mărturie că reclamantul era interesat să întâlnească fete care doreau să

părăsească țara și să lucreze ca dansatoare în baruri, iar G.C. îi condusesse în mod repetat pe reclamant și pe fete în diferite hoteluri. În consecință, instanța de apel a considerat că instanța de prim grad l-a condamnat în mod corect pe reclamant pentru proxenetism.

17. Reclamantul a formulat recurs împotriva hotărârii. Printre altele, acesta a argumentat că instanța le citase în calitate de martori, însă nu le citase și în calitate de părți vătămate, pe cele cinci fete care ar fi fost forțate să se prostitueze. În plus, cercetarea judecătorească a fost incompletă deoarece probele nu au fost administrate în mod public.

3. Procedura în fața instanței de ultim grad de jurisdicție

18. În cadrul ședinței din 9 februarie 2006 în fața Curții de Apel Iași, avocatul reclamantului a reiterat unele dintre argumentele pe care le invocase în fața instanței de apel. În plus, acesta a susținut că unii martori, inclusiv A.P., G.C., O.P., nu au fost ascultați direct de instanța de prim grad și că instanța nu a motivat omisiunea sa de a-i audia pe aceștia. De asemenea, adresa de pe citațiile destinate lui I.I.C. era incompletă. Citațiile au fost trimise într-o localitate din județul Neamț, deși Serviciul de Evidență a Populației Neamț declarase că martorul nu figura ca înregistrat acolo. Instanțele au omis să asculte și alți martori, inclusiv C.Z., și să ia măsurile necesare pentru ca martorii respectivi să fie aduși înaintea lor. În consecință, a solicitat instanței să caseze hotărârile instanțelor inferioare și să dispună reexaminarea tuturor probelor aflate la dosar.

19. Prin hotărârea definitivă din 21 februarie 2006, Curtea de Apel Iași a admis în parte recursul reclamantului, reducând pedeapsa cu închisoarea aplicată acestuia la opt ani, și a respins restul motivelor de recurs. A reținut că instanțele inferioare au stabilit în mod corect faptele cauzei și vinovăția reclamantului pe baza probelor administrate în etapa urmăririi penale a procedurii și reconfirmate în cadrul etapei de judecată. Faptul că fetele forțate de către acesta să se prostitueze au fost citate în cadrul procesului nu în calitate de părți vătămate, ci de martori, nu reprezenta un argument pe care reclamantul să îl poată invoca atât timp cât interesului său personal nu îi fusese adusă atingere. În ceea ce privește probele care

stabileau faptele cauzei, instanța a reiterat motivarea instanței de al doilea grad de jurisdicție. În plus, argumentele reclamantului potrivit cărora instanța nu a administrat și nu a examinat direct toate probele administrate pe parcursul etapei urmăririi penale a procedurii, precum și cele referitoare la încălcarea dreptului său la apărare și la lipsa unor dezbateri contradictorii au fost respinse. S-a arătat că o instanță poate lua în considerare declarațiile din etapa urmăririi penale a procedurii sau pe cele date înaintea instanței dacă aceasta a fost convinsă că numai unele dintre ele reflectă adevărul și au fost coroborate cu probele aflate la dosar. O instanță poate lua în considerare declarațiile date în etapa urmăririi penale a procedurii dacă a fost imposibil să fie ascultați în mod direct martorii. O hotărâre nu poate fi casată pe motiv că un martor nu a fost ascultat în mod direct de instanță decât dacă a fost prejudiciată una dintre părți. În prezenta cauză, instanțele inferioare au admis cererile reclamantului de a audia martorii care depuseseră mărturie în etapa urmăririi penale a procedurii și au luat toate măsurile pentru a se asigura că aceștia se vor prezenta la proces. Hotărârile instanțelor inferioare nu puteau fi casate deoarece acestea motivau imposibilitatea lor de a audia anumiți martori, respectiv din cauză că aceștia părăsiseră țara, iar declarațiile au fost citite în cadrul ședinței publice. În consecință, instanțele inferioare au urmat procedura corectă pentru a stabili vinovăția reclamantului, utilizând probele strânse atât în etapa urmăririi penale, cât și în etapa cercetării judecătorești.

20. La 3 octombrie 2006, reclamantul a formulat o contestație în anulare, solicitând desființarea hotărârii definitive din 21 februarie 2006. Acesta a argumentat că dreptul său la apărare a fost încălcat la 9 februarie 2006 deoarece nu a putut lua parte la ședința din fața instanței de ultim grad de jurisdicție din cauza stării sale grave de sănătate și, prin urmare, nu a putut solicita probe suplimentare.

21. La 31 octombrie 2006, Curtea de Apel Iași a admis contestația în anulare formulată de reclamant, a desființat hotărârea din 21 februarie 2006 și a dispus ca instanța de ultim grad de jurisdicție să reexamineze recursul introdus de reclamant împotriva hotărârii din 17 octombrie 2005 deoarece acesta nu putuse lua parte la

ședința din fața instanței de ultim grad din cauza stării sale de sănătate.

22. La 1 martie 2007, reclamantul a depus motivele recursului în fața instanței de ultim grad de jurisdicție. Acesta a argumentat, printre altele, că unii dintre martori, printre care A.P., G.C., O.P., nu au fost ascultați. În plus, instanța de prim grad respinsese cererea pentru o nouă citare a martorului I.I.C., a cărui mărturie fusese relevantă în cauză. Alți martori, inclusiv C.Z., nu fuseseră de asemenea ascultați și nu fuseseră luate măsuri pentru a fi aduși în fața instanței de prim grad de jurisdicție.

23. Prin hotărârea definitivă din 21 decembrie 2010, Curtea de Apel Iași a admis în parte recursul reclamantului declarat împotriva hotărârii din 17 octombrie 2005 și i-a redus pedeapsa cu închisoarea la șapte ani. A reținut că instanțele de prim și de al doilea grad de jurisdicție au avut un rol activ și au strâns toate probele relevante pentru cauză. Acestea au luat cu diligență toate măsurile pentru a asculta în mod direct mărturiile și pentru a verifica argumentele în apărare ale reclamantului. Acestea au avut motive întemeiate pentru a nu asculta direct toate victimele și martorii în cauză, anume că persoanele în cauză părăsiseră țara. În consecință, instanțele au aplicat art. 327 din Codul de procedură penală. Circumstanțele de fapt au fost stabilite pe baza declarațiilor lui C.R. și G.C.R., a declarațiilor fetelor forțate să se prostitueze, respectiv, C.R.R., G.S.S., F.P.D. și M.A., care au descris cum i-au întâlnit pe inculpați și cum s-au prostituat și au oferit detalii despre modul în care erau contactate de clienți și despre banii primiți de reclamant, a procesului-verbal de percheziție la domiciliul reclamantului, a raportului care conținea descrierea obiectelor aparținând lui C.R.R., care fuseseră găsite la domiciliul reclamantului, a scrisorii primite de I.A.P. de la mama sa, care a fost găsită la domiciliul reclamantului, a listei apelurilor telefonice efectuate de pe telefonul reclamantului, care stabileau contactul telefonic dintre inculpați și unii dintre clienții care îl contactaseră pe reclamant și pe celălalt acuzat sau cu care I.A.P. întreținuse relații sexuale, și a declarațiilor în calitate de martori date de I.I.C., D.V.D., T.E.P., F.H.A., J.L.A. și de M.M.K.

4. Alte informații relevante

24. La o dată nespecificată, Parchetul Iași a

început urmărirea penală pentru mărturie mincinoasă față de martorul G.S.S. care își schimbase depoziția dată în primă instanță în favoarea reclamantului.

25. Printr-o ordonanță din 15 iunie 2006, Parchetul Iași a dispus scoaterea de sub urmărire penală a lui G.S.S. pentru mărturie mincinoasă pe motiv că fapta sa nu întrunea gradul de pericol social necesar pentru a constitui o infracțiune, iar instanțele naționale nu au luat în considerare depoziția sa dată în faza de judecată. Cu toate acestea, G.S.S. a fost amendată cu suma de 1.000 RON (aproximativ 200 EUR) pentru comportamentul său. G.S.S. nu a contestat măsura în fața instanțelor interne.

III. În continuare, Curtea amintește în cuprinsul deciziei dispozițiile legale și practica relevante din dreptul intern. Se face referire la art. 327 alin. 3 din vechiul Cod de procedură penală român care prevedea că, atunci când ascultarea vreunuia dintre martori nu mai este posibilă, instanța dispune citirea depoziției date de acesta în cursul urmăririi penale și va ține seama de aceasta la judecarea cauzei.

IV. Cu privire la pretinsa încălcare a art. 6 din Convenție, reclamantul s-a plâns că procesul său nu a fost echitabil în măsura în care nu a putut confrunța toți martorii ale căror declarații au servit ca temei pentru condamnarea sa.

A. Cu privire la admisibilitate

26. Curtea constată că acest capăt de cerere nu este în mod vădit nefondat în sensul art. 35 § 3 lit. a) din Convenție. În continuare constată că nu prezintă niciun alt motiv de inadmisibilitate. Prin urmare, este necesar să fie declarat admisibil.

B. Cu privire la fond

1. Argumentele părților

27. Reclamantul a arătat că în cauza sa a fost crucial ca martorii acuzării să fie ascultați direct de instanță în prezența sa și a avocatului său deoarece martorii fuseseră ascultați numai în etapa urmăririi penale a procedurii de către un procuror fără ca el sau avocatul său să fie prezenți. În plus, legislația internă relevantă în vigoare la momentul la care martorii acuzării au fost ascultați nu a permis ca inculpatul să ia parte la audierea martorilor în etapa urmăririi

penale a procedurii.

28. Reclamantul a susținut că instanțele interne au omis să asculte în mod direct aproape toți martorii. Numai M.A. a fost adusă în fața instanței și a confirmat depoziția sa anterioară. În plus, a contestat argumentul Guvernului potrivit căruia ar fi avut oportunitatea de a examina martorii în fața instanței.

29. Reclamantul a argumentat, de asemenea, că instanțele interne nu au demonstrat suficientă diligență atunci când au citat martorii pentru a se înfățișa înaintea lor. În special, citațiilor emise în primă instanță fie le-au lipsit informațiile cu privire la identitatea martorilor, fie au fost ilizibile. În plus, autoritățile interne au luat măsuri pentru a intimida și a influența martorii. În special, acestea au inițiat acțiuni în justiție pentru mărturie mincinoasă împotriva lui G.S.S. după ce martorul a decis înaintea instanței de prim grad să își modifice depoziția pe care o dăduse în etapa urmăririi penale a procedurii.

30. Potrivit reclamantului, condamnarea sa s-a bazat într-o măsură decisivă pe declarațiile martorilor pe care el nu a avut ocazia să îi examineze. În plus, autoritățile nu au depus eforturi rezonabile pentru a asigura prezența înaintea instanței a martorilor relevanți. Chiar dacă pedeapsa sa a fost în cele din urmă redusă, instanțele interne s-au bazat în continuare pe mărturiile martorilor pe care reclamantul nu a avut ocazia să îi confrunte direct.

31. Guvernul a argumentat că, deși dreptul individual de a examina martorii ale căror declarații au servit ca temei pentru condamnare era important, acesta nu era absolut și, dacă era necesar, era supus anumitor restricții. A susținut de asemenea că reclamantul a fost asistat de un reprezentant legal atât pe parcursul urmăririi penale, cât și al judecății. Cu toate că acesta și reprezentantul său legal nu au fost prezenți atunci când martorii au fost audiați în etapa urmăririi penale a procedurii, reclamantul a avut ocazia să le adreseze întrebări în fața instanțelor interne. Astfel, M.A. a fost audiată de instanțele interne în prezența reclamantului și a avocatului său. În plus, G.S.S. și-a schimbat depoziția dată în etapa urmăririi penale a procedurii, însă a fost găsită vinovată de mărturie mincinoasă.

32. Guvernul a argumentat că la baza

condamnării reclamantului nu s-au aflat exclusiv declarațiile martorilor. Instanțele interne au luat în considerare și alte probe relevante. Acestea au realizat aprecierea completă a probelor disponibile, au coroborat probele în acuzare și au oferit temeiuri pentru respingerea probelor în apărarea sa.

33. Guvernul a subliniat că audierea martorilor de către instanțele interne a fost îngreunată și mai mult de relația deosebită dintre reclamant și victimele sale. În special, acestora le era frică de el, așa cum o demonstrează cererea lui M.A. de a fi ascultată în absența reclamantului.

34. Guvernul a susținut că procedura inițiată împotriva reclamantului nu a fost arbitrară. Reclamantul și avocatul său ales au avut ocazia să formuleze argumentele în apărare în fața instanțelor și să îi adreseze întrebări lui M.A. pentru a clarifica circumstanțele cauzei. Instanțele au ascultat nemijlocit toți martorii care au luat parte la ședințe, nu au luat în considerare declarațiile neconvingătoare, oferind motive întemeiate în acest sens și au depus eforturi substanțiale pentru a găsi acei martori care nu s-au înfățișat în fața lor înainte de a concluziona că era imposibil ca aceștia să fie audiați. În plus, o declarație crucială dată în etapa urmăririi penale a procedurii a fost citită în fața instanței.

2. Motivarea Curții

35. Curtea reamintește că garanțiile consacrate de art. 6 § 3 lit. d) din Convenție reprezintă aspecte specifice dreptului la un proces echitabil, prevăzut la alineatul 1 din această dispoziție, care trebuie luate în considerare în cadrul oricărei evaluări a caracterului echitabil al procedurii. Din acest motiv, Curtea consideră necesar să examineze plângerea din perspectiva celor două dispoziții coroborate [a se vedea, Al-Khawaja și Tahery împotriva Regatului Unit (MC), nr. 26.766/05 și 22.228/06, pct. 118, CEDO 2011, și Aigner împotriva Austriei, nr. 28.328/03, pct. 33, 10 mai 2012].

36. Principala preocupare a Curții în temeiul art. 6 § 1 din Convenție este să evalueze caracterul echitabil al procesului penal în ansamblu [a se vedea, printre altele, Taxquet împotriva Belgiei (MC), nr. 926/05, pct. 84, CEDO 2010]. În realizarea acestei evaluări, Curtea va examina

procesul în ansamblu, având în vedere dreptul la apărare, dar și, de asemenea, interesul public, precum și cel al victimelor ca infracțiunea respectivă să fie instrumentată în mod corespunzător [a se vedea, GĂșgen împotriva Germaniei (MC), nr. 22.978/05, pct. 175, CEDO 2010) și, atunci când este necesar, drepturile martorilor (a se vedea, printre multe altele, Doorson împotriva Țărilor de Jos, 26 martie 1996, pct. 70, Culegere de hotărâri și decizii 1996-II). În acest context este de reamintit, de asemenea, că admisibilitatea probelor este o chestiune care trebuie reglementată prin legislația națională și de instanțele naționale, iar unica preocupare a Curții este să examineze dacă procesul s-a derulat în mod echitabil (a se vedea supra, Al-Khawaja și Tahery, pct. 118).

37. Art. 6 § 3 lit. d) din Convenție consacră principiul potrivit căruia, înainte de condamnarea unui acuzat, toate probele împotriva acestuia trebuie prezentate, în mod obișnuit, în ședință publică, în prezența acestuia, în scopul dezbaterii contradictorii. Principiul fundamental este acela că un inculpat într-un proces penal ar trebui să aibă posibilitatea efectivă de a contesta probele în acuzare. Sunt posibile excepții de la acest principiu, dar acestea nu trebuie să încalce dreptul la apărare, care, ca regulă, impune nu numai ca un inculpat să cunoască identitatea acuzatorilor săi astfel încât să fie în măsură să conteste probitatea și credibilitatea lor, dar și ca acuzatul să aibă posibilitatea adecvată și corespunzătoare de a confrunța și de a adresa întrebări martorilor în acuzare, fie când martorul dă declarația sa sau într-o etapă ulterioară a procesului (a se vedea Gabrielyan împotriva Armeniei, nr. 8.088/05, pct. 76, 10 aprilie 2012, și Solakov împotriva Fostei Republici Iugoslave a Macedoniei, nr. 47.023/99, pct. 57, CEDO 2001-X).

38. Curtea observă că prezenta cerere nu privește martorii a căror identitate nu a fost dezvăluită acuzatului. În prezenta cauză un număr semnificativ al victimelor și al martorilor la evenimentele contestate, respectiv C.R., G.C.R., C.R.R., F.P.D., I.A.P., I.I.C., T.E.P., M.M.K., Y.F., N.K., K.S.E., S.S. și G.C., au refuzat să depună mărturie în instanță și astfel nu au putut fi audiați de către instanța de judecată. Nici apărarea nu a putut să îi examineze sau să le observe comportamentul în cadrul interogatoriului pentru a-și forma

propriul punct de vedere asupra probității și credibilității lor. În ciuda argumentelor hotărârii Curții de Apel Iași din 21 februarie 2006, cu excepția mărturiei lui I.I.C., nu există nicio probă în dosar că declarațiile date în etapa urmăririi penale a procedurii de către martorii menționați mai sus în prezența unui procuror au fost citite efectiv în proces înainte de a fi admise ca probe de către instanțele interne. Reiese din probele aflate la dosar și din susținerile părților că, atunci când martorii au fost audiați în etapa urmăririi penale a procedurii, reclamantul și reprezentantul său legal nu erau prezenți. Astfel, apărarea nu a avut ocazia de a confrunța martorii respectivi în nicio etapă a procesului.

39. În ceea ce privește admiterea declarațiilor unor martori care nu s-au prezentat în instanță și care nu au putut fi interogați de către acuzat în nicio etapă a procesului, Curtea a clarificat în hotărârea sa pronunțată în cauza Al-Khawaja și Tahery (citată supra, pct. 119 și 147) că pentru a determina dacă admiterea unor astfel de probe era compatibilă cu dreptul la un proces echitabil trebuia să se stabilească mai întâi dacă exista un motiv temeinic pentru neprezentarea martorilor. În al doilea rând, atunci când depoziția unui martor absent era temeiul unic sau decisiv pentru o condamnare, erau necesare măsuri de contrabalansare suficiente, inclusiv existența unor garanții procedurale solide, care să permită o apreciere echitabilă și corespunzătoare a fiabilității probelor în cauză (a se vedea, Al-Khawaja și Tahery, citată anterior, pct. 119 și 147).

40. Cerința de a exista un motiv întemeiat pentru a admite depoziția unui martor absent este o chestiune preliminară care trebuie examinată înainte de a se pronunța dacă proba a fost unică sau decisivă. Chiar în cazul în care depoziția unui martor absent nu a fost unică sau decisivă, Curtea a identificat totuși o încălcare a art. 6 § 1 și art. 6 § 3 lit. d) din Convenție atunci când nu a fost oferit un motiv întemeiat pentru omisiunea audierii martorului. Acest lucru se întâmplă deoarece, ca regulă generală, martorii ar trebui să depună mărturie în timpul procesului și toate eforturile rezonabile ar trebui depuse pentru a se asigura înfățișarea lor. Astfel, atunci când martorii nu se înfățișează pentru a depune mărturie, există obligația de a verifica dacă absența lor este justificată (a se vedea Gabrielyan, citată anterior, pct. 78).

41. Așadar, chestiunea preliminară pe care Curtea trebuie să o examineze în prezenta cauză este dacă a existat un motiv întemeiat pentru a admite ca probe declarațiile date în etapa urmăririi penale de către C.R., G.C.R., C.R.R., F.P.D., I.A.P., I.I.C., T.E.P., M.M.K., Y.F., N.K., K.S.E., S.S. și G.C., fără ca aceste persoane să fie interogate în faza de judecată.

42. Temeiul invocat de autoritățile interne pentru a admite ca probe declarațiile martorilor respectivi, fără ca aceștia să fie interogați în cursul cercetării judecătorești, a fost acela că instanța de judecată nu a putut asigura înfățișarea acestora. S-a invocat art. 327 din fostul Cod de procedură penală român care prevedea o astfel de posibilitate.

43. Curtea observă că imposibilitatea autorităților de a localiza un martor poate, în anumite condiții, să justifice admiterea ca probă a declarației martorului, chiar dacă apărarea nu a avut ocazia de a-i adresa întrebări acestuia sau acesteia (a se vedea, Tseber împotriva Republicii Cehe, nr. 46.203/08, pct. 48, 22 noiembrie 2012). Cu toate acestea, autoritățile naționale trebuie să adopte măsuri pozitive pentru a-i permite acuzatului să interogheze sau să obțină interogarea martorilor acuzării (a se vedea Lucic împotriva Croației, nr. 5.699/11, pct. 79, 27 februarie 2014), ceea ce înseamnă că acestea trebuie să caute în mod activ martorii (a se vedea, Rachdad împotriva Franței, nr. 71.846/01, pct. 24, 13 noiembrie 2003). Curtea trebuie, prin urmare, să se convingă că autoritățile interne au făcut tot ceea ce era rezonabil posibil pentru a asigura prezența martorului. Cu alte cuvinte, Curtea trebuie să stabilească dacă absența martorului este imputabilă autorităților interne (a se vedea, Lucic, citată anterior, pct. 79).

44. Curtea este pregătită să accepte că instanțele interne au depus anumite eforturi pentru a cerceta motivele care au stat la baza absenței martorilor pe care apărarea nu a putut să îi examineze și pentru a asigura înfățișarea lor. Instanța de prim grad de jurisdicție pare să fi citat în mod repetat, fără succes, martorii și, ulterior, a recurs la ajutorul unor agenți ai statului pentru a obliga unii dintre martori să se înfățișeze (a se vedea supra, pct. 7 și 8). În plus, a solicitat în mod repetat autorităților interne competente să furnizeze informații cu privire la

posibilele locații ale unora dintre martori (a se vedea supra, pct. 9). Autoritățile interne par să fi depus eforturi pentru a identifica locația actuală a unora dintre martori și să stabilească motivele care au stat la baza absenței acestora. În special, autoritățile au stabilit că I.A.P. și F.P.D. au părăsit țara pentru Austria, respectiv Italia. În plus, au stabilit că M.K.K., cetățean străin, nu era de asemenea prezent pe teritoriul țării și că unii dintre martorii absenți își schimbaseră numele sau părăsiseră adresele la care figurau de mai mulți ani și locuiau probabil în străinătate.

45. Cu toate acestea, aparent autoritățile nu au mai depus eforturi suplimentare pentru a localiza martorii. Acestea au acceptat răspunsul pe care l-au primit de la mamele lui I.A.P. și F.P.D. - potrivit cărora fiicele lor locuiau în Austria, respectiv în Italia, la adrese necunoscute - fără a realiza verificări suplimentare și nu reiese din probele aflate la dosar că au făcut încercări să stabilească locația exactă a acestora recurgând la mecanismele de asistență juridică internațională, dacă martorele locuiau cu adevărat în străinătate. În ceea ce îl privește pe M.M.K., autoritățile interne nu au întreprins niciun demers pentru a solicita autorităților din țara de origine a acestuia - de asemenea, recurgând la mecanismele de asistență juridică internațională - să stabilească localizarea lui. Nici informația despre potențiala plecare a lui T.E.P. în Statele Unite ale Americii nu a fost verificată (a se vedea supra, pct. 8). În plus, afirmațiile făcute de avocatul reclamantului potrivit cărora I.I.C. fusese citat la o adresă greșită nu par să fi fost analizate de autoritățile interne, deși reiese din probele aflate la dosar că I.I.C. locuise fără a fi fost înregistrat la o adresă dintr-o localitate din județul Neamț (a se vedea supra, pct. 8 și 11). În plus, rezultă că nu au fost emise citații pentru Y.F., N.K., K.S.E., S.S. sau G.C. și nu există probe la dosar că autoritățile au depus eforturi rezonabile pentru a localiza martorii respectivi ori pentru a asigura înfățișarea lor înaintea instanțelor interne.

46. Prin urmare, Curtea nu este convinsă că eforturile depuse de autorități pot fi considerate a fi fost suficiente în circumstanțele cauzei [a se vedea, Artner împotriva Austriei, 28 august 1992, pct. 21, seria A nr. 242-A, caz în care poliția austriacă a primit instrucțiuni din partea

instanței de judecată să depună toate eforturile pentru a găsi un martor absent; Berisha împotriva Țărilor de Jos (dec.), nr. 42.965/98, 4 mai 2000, caz în care autoritățile olandeze au încercat să contacteze un martor care avea reședința pe teritoriul Republicii Slovace prin intermediul autorităților slovace; și Haas împotriva Germaniei (dec.), nr. 73.047/01, 17 noiembrie 2005, caz în care autoritățile germane au depus eforturi considerabile pentru a asigura înfățișarea unui martor care executa o pedeapsă cu închisoarea în Liban]. Astfel, nu se poate afirma că existau motive întemeiate care să justifice omisiunea aducerii martorilor absenți spre a fi examinați sau că autoritățile interne și-au îndeplinit obligația lor de a efectua verificări suplimentare spre a se stabili dacă absența martorilor era justificată.

47. Este adevărat că la 8 ianuarie 2004 reclamantul nu i-a adresat întrebări lui I.I.C. înaintea instanței de judecată deoarece reprezentantul său legal ales era absent, iar, la 3 iunie 2004, mărturia lui I.I.C. dată în etapa urmăririi penale a procedurii a fost citită în fața instanței (a se vedea supra, pct. 11 și 15). Cu toate acestea, nu este suficient pentru Curte să concluzioneze că reclamantul a renunțat la dreptul său de a examina respectivul martor. În această privință, Curtea reiterează că orice renunțare la exercitarea unui drept garantat prin Convenție - în măsura în care o astfel de renunțare este permisă de dreptul intern - trebuie stabilită într-o manieră lipsită de echivoc (a se vedea, Colozza împotriva Italiei, 12 februarie 1985, pct. 28, seria A nr. 89). Curtea observă că reclamantul s-a plâns în mod repetat în fața instanței de prim grad de jurisdicție și ulterior în fața instanței de apel că era privat de posibilitatea de a asculta martorii în cauză, în general, și pe I.I.C. în special (a se vedea supra, pct. 14, 20 și 24). Faptul că autoritățile interne au făcut încercări, chiar dacă fără succes, pentru a asigura înfățișarea lor sau au respins cererile reclamantului în acest scop, pretinzând în mod repetat că era imposibil ca martorii respectivi să fie audiați sugerează în mod similar că nu s-a considerat că reclamantul renunțase la dreptul său de a-i examina.

48. În ceea ce privește argumentul Guvernului potrivit căruia audierea martorilor de către instanțe a fost îngreunată având în vedere teama acestora manifestată față de reclamant, Curtea

observă că cererea lui M.A. de a fi audiată de instanța de prim grad în absența reclamantului a fost respinsă. În plus, nu există nicio probă la dosar că instanțele interne au luat în considerare teama martorilor sau că au considerat-o a reprezenta un temei pentru decizia lor de a declara imposibilă audierea unora dintre martori. În plus, instanțele interne nu s-au bazat și nu au aplicat nicio măsură specială care să permită martorilor să nu se înfățișeze la proces; nici Guvernul nu a arătat în cadrul observațiilor sale că martorii nu s-au înfățișat deoarece asemenea măsuri fuseseră aplicate (spre deosebire de Vronchenko împotriva Estoniei, nr. 59.632/09, pct. 58, 18 iulie 2013). Prin urmare, nu există niciun motiv pentru examinarea în continuare de către Curte a acestui aspect (a se vedea, Tseber, citată anterior, pct. 47).

49. Considerațiile anterioare sunt suficiente, în sine, pentru a-i permite Curții să concluzioneze că a fost încălcat art. 6 § 1 și art. 6 § 3 lit. d) din Convenție (a se vedea, Al-Khawaja și Tahery, citată anterior, pct. 120, și Nikolitsas împotriva Greciei, nr. 63.117/09, pct. 35, 3 iulie 2014).

50. Cu toate acestea, Curtea observă în prezenta cauză că instanțele interne l-au condamnat pe reclamant pentru proxenetism pe baza unor mijloace de probă diferite de declarațiile martorilor absenți. În aceste condiții, chiar dacă Curtea ar putea accepta că declarațiile martorilor absenți ar fi putut să nu reprezinte proba unică și decisivă pe baza căreia s-a bazat condamnarea reclamantului, reiese totuși din motivarea oferită de instanțele interne că mărturiile acestora au avut o importanță considerabilă în stabilirea circumstanțelor cauzei și a vinovăției reclamantului.

51. De asemenea, reclamantului nu i s-a dat ocazia să adreseze întrebări martorilor menționați anterior nici în etapa urmăririi penale, nici în instanță. În plus, autoritățile interne nu au respectat normele de procedură penală în vigoare la momentul faptelor, care fuseseră instituite pentru a contrabalansa absența martorilor, iar declarațiile date în etapa urmăririi penale de către martorii absenți nu au fost citite în proces înainte de a fi admise ca probe.

52. În lumina celor precedente, Curtea consideră că a existat o încălcare a art. 6 § 3 lit. c) coroborat cu art. 6 § 1 din Convenție.

II. Cu privire la celelalte pretinse încălcări ale Convenției

53. Invocând art. 6 § 1 și art. 6 § 3 lit. b) din Convenție, reclamantul a formulat mai multe capete de cerere privind pretinse încălcări ale drepturilor sale garantate de Convenție.

54. Curtea a examinat aceste capete de cerere astfel cum au fost formulate de reclamant. Cu toate acestea, având în vedere toate elementele de care dispune și în măsura în care este competentă să se pronunțe cu privire la capetele de cerere respective, Curtea nu constată nicio aparentă încălcare a drepturilor și a libertăților stabilite în Convenție sau în protocoalele la aceasta. Rezultă că acest capăt de cerere este în mod vădit nefondat și trebuie respins în temeiul art. 35 § 3 și art. 35 § 4 din Convenție.

III. Cu privire la aplicarea art. 41 din Convenție

A. Prejudiciu

55. Reclamantul a pretins 250.000 euro (EUR) cu titlu de despăgubire pentru prejudiciul moral suferit prin trauma psihologică cauzată de lipsa de echitate a procesului penal inițiat împotriva sa.

56. Guvernul a argumentat că pretenția reclamantului era excesivă și că o eventuală constatare a încălcării ar constitui o reparație echitabilă suficientă.

57. Curtea consideră că reclamantul trebuie să fi fost supus unei suferințe ca urmare a procesului penal inițiat împotriva sa. În consecință, pronunțându-se în echitate, Curtea acordă reclamantului suma de 2.400 EUR pentru prejudiciul moral, plus orice sumă ce poate fi datorată cu titlu de impozit.

58. În plus, Curtea reiterează că, atunci când o persoană, precum în prezenta cauză, a fost condamnată într-un proces intern care nu a respectat cerințele unui proces echitabil, un nou proces sau redeschiderea procesului intern la cererea persoanei interesate reprezintă o metodă corespunzătoare de reparație a încălcării. În această privință observă că art. 465 din Codul de procedură penală român prevede posibilitatea revizuirii unei hotărâri interne atunci când Curtea a constatat o încălcare a drepturilor și libertăților fundamentale ale unui reclamant.

B. Cheltuieli de judecată

59. De asemenea, reclamantul a solicitat 200 EUR cu titlu de cheltuieli de judecată în fața Curții.

60. Guvernul a susținut că, deși reclamantul a făcut trimitere în observațiile prezentate Curții la existența unor documente în susținerea pretențiilor sale, acesta a omis să le atașeze la observațiile menționate.

61. Potrivit jurisprudenței Curții, un reclamant are dreptul la rambursarea cheltuielilor de judecată numai în măsura în care s-a stabilit caracterul real, necesar și rezonabil al acestora. În prezenta cauză, având în vedere documentele de care dispune, criteriile de mai sus și absența documentelor la care face trimitere reclamantul, Curtea respinge capătul de cerere referitor la cheltuielile de judecată.

PENTRU ACESTE MOTIVE,

În unanimitate,

CURTEA:

1. declară admisibil capătul de cerere privind pretinsa încălcare a dreptului reclamantului de a adresa întrebări martorilor în acuzare, iar restul capetelor de cerere inadmisibile;

2. hotărăște că a fost încălcat art. 6 § 1 coroborat cu art. 6 § 3 lit. d) din Convenție;

3. hotărăște:

a) că statul pârât trebuie să plătească reclamantului, în termen de trei luni de la data rămânerii definitive a hotărârii, în conformitate cu art. 44 § 2 din Convenție, suma de 2.400 EUR (două mii patru sute euro), care trebuie convertită în moneda națională a statului pârât la rata de schimb aplicabilă la data plății, plus orice sumă ce poate fi datorată cu titlu de impozit, pentru prejudiciul moral;

b) că, de la expirarea termenului menționat și până la efectuarea plății, aceste sume trebuie majorate cu o dobândă simplă, la o rată egală cu rata dobânzii facilității de împrumut marginal practică de Banca Centrală Europeană, aplicabilă pe parcursul acestei perioade și majorată cu trei puncte procentuale;

4. respinge cererea de acordare a unei reparații echitabile pentru celelalte capete de cerere.

DECIZIA CURȚII EUROPENE A DREPTURILOR OMULUI ÎN CAUZA LARIE ȘI ALȚII ÎMPOTRIVA ROMÂNIEI¹

Potrivit art. 2 privind dreptul la viață din Convenția Europeană a Drepturilor Omului „dreptul la viață al oricărei persoane este protejat prin lege. Moartea nu poate fi cauzată cuiva în mod intenționat, decât în executarea unei sentințe capitale pronunțate de un tribunal când infracțiunea este sancționată cu această pedeapsă prin lege”.

I. Sub aspect procedural vom reține că²:

1. La originea cauzei se află Cererea nr. 54.153/08 formulată împotriva României, prin care trei resortisanți ai acestui stat, domnul Gheorghe Larie și doamnele Anamaria Eugenia Larie și Reghina Grigorov (reclamantii), au sesizat Curtea la 29 octombrie 2008, în temeiul art. 34 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale (Convenția).

2. Reclamantii se plâng, în special, de lipsa unei anchete prompte și eficace cu privire la circumstanțele decesului a doi membri ai familiilor lor în urma coliziunii dintre două bărci de pescuit. Aceștia invocă art. 2 din Convenție, sub aspect procedural.

3. La 11 aprilie 2013, reclamanta Reghina Grigorov a decedat ca urmare a unei boli. Prin scrisoarea din 26 aprilie 2013, doamna Vasilina Grigorov, soacra acesteia, și-a exprimat dorința de a menține cererea.

II. În fapt vom reține următoarele:

I. Circumstanțele cauzei

4. Reclamantii s-au născut în 1945, 1976 și, respectiv, în 1973 și au domiciliul în Tulcea și Mahmudia.

A. Evenimentele din noaptea de 18 spre 19 iulie 2007

5. În data de 18 iulie 2007, în jurul orei 23,00, Mircea Larie (fiul primului reclamant și soțul celei de-a doua reclamante) și Ionel Grigorov (soțul celei de-a treia reclamante și nepotul primului reclamant) se aflau la bordul unei bărci de pescuit cu motor, pe un canal din Delta Dunării. Barca lor a fost acroșată de o altă barcă în care se aflau V.L.G. și M.A. În momentul

coliziunii, potrivit afirmațiilor acestora, V.L.G., care dormea, s-a trezit și a constatat că M.A., care conducea barca, era grav rănit la cap. Întrucât barca în care se afla nu mai funcționa, V.L.G. a luat barca acroșată în care, potrivit afirmațiilor sale, nu se afla nimeni și s-a îndreptat spre malul canalului unde câțiva turiști aveau corturi instalate, ca să le ceară ajutorul pentru apelarea serviciului de urgență. Turiștii l-au informat pe V.L.G. că telefoanele lor mobile erau descărcate, astfel că acesta s-a întors la barca sa, unde a găsit telefonul mobil al lui M.A. și a apelat serviciul de urgență. I s-a comunicat să se prezinte la un ponton unde urma să fie așteptat de agenți de poliție și de o ambulanță. V.L.G. s-a îndreptat spre pontonul indicat de autorități.

6. Pe ponton, V.L.G. a fost întâmpinat de doi agenți de poliție, care l-au escortat la postul de poliție de pe raza comunei Murighiol, unde a fost audiat de alți doi ofițeri din brigada fluvială. M.A. a fost transportat cu ambulanța la Spitalul Județean Tulcea. Barca, despre care poliștii au aflat că aparținea familiei lui Mircea Larie, a fost încredințată unui paznic al pontonului. Nu a fost pusă sub sigiliu și nici imobilizată.

7. Pe timpul nopții, V.L.G. s-a întors la ponton și a luat barca familiei reclamantilor pentru a transporta niște pescari și o cantitate semnificativă de pește la domiciliul său. Pe drum s-a întâlnit cu o altă barcă în care se aflau membri ai familiilor lui Mircea Larie și Ionel Grigorov, plecați în căutarea acestora. După ce au recunoscut barca în care se afla V.L.G. ca fiind proprietatea lor, a izbucnit o altercație verbală. În cele din urmă, V.L.G. a înapoiat barca membrilor familiei lui Mircea Larie.

8. A doua zi, trupurile lui Mircea Larie și Ionel Grigorov au fost scoase din apă la locul coliziunii (infra, pct. 13).

B. Ancheta penală referitoare la decesul lui Mircea Larie și Ionel Grigorov

9. A doua zi dimineața, șeful postului de poliție din Murighiol a fost informat că șeful Inspectoratului General de Poliție decisese constituirea unei echipe de cercetare la fața locului, formate din membri ai poliției locale. O echipă formată din patru polițiști s-a deplasat la locul coliziunii. Șeful Inspectoratului de Poliție

¹ Decizia Curții Europene a Drepturilor Omului în cauza Larie și alții împotriva României, C 54.153/08, din 25 martie 2014.

² Pentru simplificarea lecturii au fost numerotate doar aspectele relevante.

Județean și reprezentanți ai brigăzii fluviale au fost, de asemenea, prezenți.

10. Procesul-verbal întocmit de polițiști a evidențiat faptul că barca abandonată de V.L.G. prezenta urme de substanță brună, probabil sânge. Aceștia nu au prelevat eșantioane din substanța respectivă, în lipsa dotărilor corespunzătoare. De asemenea nu au apelat la laboratorul mobil echipat în acest scop. În schimb au făcut fotografii.

11. Trupurile lui Mircea Larie și Ionel Grigorov, precum și o armă de vânătoare în toc au fost scoase din apă în cursul zilei. În procesul-verbal s-a menționat că trupurile fuseseră scoase din apă din același loc, în mijlocul canalului.

12. Doi polițiști s-au deplasat la pontonul unde se afla barca aparținând familiei lui Mircea Larie. Aceștia au constatat că barca fusese curățată între timp. Au făcut fotografii și au întocmit un proces-verbal.

13. În data de 20 iulie 2007 s-a efectuat autopsia celor două cadavre; rapoartele de expertiză medico-legală au fost emise la 12 februarie 2008 de Serviciul de Medicină Legală Tulcea. La 5 martie 2008, cele două rapoarte de expertiză au fost confirmate de Comisia de control și avizare a actelor medico- legale din cadrul Institutului Național de Medicină Legală (în continuare, INML).

14. În raportul de expertiză medico-legală se concluziona că, în cazul lui Mircea Larie, cauza decesului o reprezenta înecul. Cadavrul prezenta hematoame și excoriații la nivelul capului și o plagă deschisă la nivelul unei palme, cauzată, probabil, de elicea bărcii în care acesta se afla în momentul decesului (peri-mortem) sau imediat după deces (post-mortem). Însă nu aceste vătămări cauzaseră decesul.

15. Și în raportul de expertiză medico-legală referitor la Ionel Grigorov se concluziona că acesta decedase prin înec. Numeroase echimoze și excoriații la nivelul feței corespundeau unor urme de pulbere specifice tragerii cu o armă de foc, iar ruptura timpanului sugera că se trăsese cu arma de foc în apropierea urechii. Leziunile respective provocaseră categoric un șoc traumatic intens, de natură să conducă la pierderea cunoștinței sau la scăderea acuității vizuale și auditive. Cadavrul prezenta o plagă extinsă la nivelul mandibulei, cauzată probabil de elicea bărcii în care se afla persoana, anterior decesului (ante-mortem), în momentul decesului (peri-mortem) sau imediat după deces

(post-mortem). Vătămările respective nu cauzaseră însă decesul.

16. La 20 iulie 2007 s-a întocmit un certificat medico-legal și pe numele lui M.A. Acesta a fost completat la 19 septembrie 2007 și confirmat de Comisia de control și avizare a actelor medico-legale din cadrul INML la 18 aprilie 2008. În certificat se concluziona că M.A. prezenta leziuni care fuseseră cauzate de lovirea cu obiecte contondente și care au necesitat 25 de zile de îngrijiri medicale.

17. La 23 iulie și 1 august 2007, reclamantii au formulat plângeri penale în legătură cu decesul rudelor lor, solicitând clarificarea împrejurărilor decesului acestora.

18. La 24 iulie 2007, Secția maritimă și fluvială din cadrul Parchetului de pe lângă Curtea de Apel Constanța a informat Parchetul de pe lângă Judecătoria Tulcea că respectiva coliziune dintre bărci avusese loc pe un canal care nu intra în categoria căilor navigabile și că, prin urmare, era de competența parchetului de pe lângă judecătoria să efectueze cercetarea asupra circumstanțelor decesului lui Mircea Larie și Ionel Grigorov. Clasificarea canalului a fost confirmată ulterior de brigada fluvială, în data de 27 septembrie 2007. Brigada fluvială a atestat, de asemenea, că nu existau restricții la circulație în noaptea respectivă pe acel canal și că viteza autorizată nu trebuia să depășească 40 km/h.

19. Un raport de expertiză tehnică navală întocmit în septembrie 2007 a concluzionat că era imposibil ca Mircea Larie și Ionel Grigorov să cadă din barca lor și să se înece. Acest lucru ar fi fost posibil doar dacă barca se răsturna, ipoteză contrazisă de declarația lui V.L.G. De asemenea, apa măsura doar 2,18 m adâncime și se putea ajunge pe malul canalului chiar și mergând în picioare, fără a înota. Pe de altă parte, persoanele decedate erau cunoscute ca înotători profesioniști, unul lucrând ca scafandru, celălalt fiind ofițer de marină, astfel încât le era foarte ușor să ajungă pe malul canalului aflat la o distanță de circa 20 m de locul coliziunii. În plus, raportul preciza că barca în care se aflau victimele prezenta avarii care nu fuseseră cauzate de coliziune, ci de lovituri aplicate cu un obiect contondent. Raportul mai preciza că cele două bărci circulau cu aproximativ 20 km/h și că nu erau echipate pentru navigația pe timp de noapte. În fine, expertul a concluzionat că barca în care se aflau

M.A. și V.L.G. fusese condusă în apropierea malului stâng al canalului și că s-ar fi putut evita coliziunea dacă barca ar fi fost condusă în apropierea malului drept al canalului. Coliziunea ar fi putut fi evitată dacă bărcile ar fi fost echipate cu lumini specifice pentru navigația pe timp de noapte.

20. Expertul desemnat de reclamanți a aprobat concluziile expertizei. Expertul desemnat de M.A. a precizat că era posibil ca cele două victime să fi căzut din barca lor în momentul impactului.

21. Prin Rezoluția din 11 octombrie 2007, Parchetul de pe lângă Judecătoria Tulcea a dispus începerea urmăririi penale față de M.A. pentru ucidere din culpă și față de V.L.G. pentru furt calificat.

22. Parchetul i-a audiat pe reclamanți, precum și pe persoanele care îi ajutasera în noaptea tragicului eveniment pentru căutarea rudelor lor, precum și pe M.A., V.L.G. și cei trei pescari care îi însoțiseră în noaptea respectivă. Unii dintre aceștia au fost supuși unui test poligraf. Reclamanții au declarat că, în timpul căutărilor lor, discutasera cu câțiva turiști care își instalaseră corturile nu departe de locul acroșajului și că aceștia mărturisiseră că auziseră țipete, insulte și lovituri.

23. La o dată neprecizată, centrul meteorologic județean a informat poliția judiciară că, în noaptea de 18 spre 19 iulie 2007, temperatura fusese cuprinsă între 29°C și 33°C, vizibilitatea era redusă la 10 km și nu căzuseră precipitații.

24. La 14 decembrie 2007, un raport de expertiză tehnică a atestat că pe fața lui Ionel Grigorov existau urme ale unor substanțe specifice tragerii cu arma.

25. În urma apariției primului reclamant la televiziune, în data de 30 ianuarie 2008, în legătură cu coliziunea, Inspectoratul General al Poliției Române a cerut un raport intern explicativ Inspectoratului de Poliție Județean Tulcea.

26. La 31 ianuarie 2008, șeful Inspectoratului de Poliție Județean Tulcea a transmis raportul explicativ cerut. Raportul făcea referire la unele mijloace de probă strânse în cadrul urmăririi penale și conținea aprecieri cu privire la vizibilitatea și temperatura aerului în momentul coliziunii, adaptarea vitezei bărcilor la condițiile meteorologice, insuficiența echipamentului din dotarea acestora, eventualele posibilități de evitare a coliziunii, cauzele leziunilor

identificate pe cadavre și imposibilitatea prelevării unor eșantioane din sângele găsit pe una dintre bărci din cauză că acesta era amestecat cu apă și carburant. Raportul a fost atașat ulterior la dosarul de urmărire penală.

27. Prin Scrisoarea din 11 februarie 2008, poliția judiciară a solicitat Serviciului Român de Informații să îi furnizeze lista numerelor de telefon mobil folosite în noaptea de 18 spre 19 iulie 2007 în jurul locului tragicului eveniment. Cererea a rămas fără răspuns.

28. La 25 februarie 2008, reclamanții au depus un memoriu prin care solicitau schimbarea încadrării juridice a faptelor în omor deosebit de grav (art. 176 din Codul penal) în privința lui M.A. și extinderea urmăririi penale cu aceeași acuzație în privința lui V.L.G. și a celorlalți trei pescari care îi însoțiseră pe aceștia în noaptea de 18 spre 19 iulie 2007.

29. În aceeași zi, în urma memoriului sus-menționat, Parchetul de pe lângă Judecătoria Tulcea și-a declinat competența.

30. La 4 martie 2008, cauza a fost înscrisă pe rolul Parchetului de pe lângă Tribunalul Tulcea, care avea competență să instrumenteze cazuri privind infracțiunea de omor deosebit de grav.

31. Prin Rezoluția din 10 martie 2008, parchetul sus-menționat a dispus neînceperea urmăririi penale pentru omor deosebit de grav și a dispus continuarea urmăririi penale pentru ucidere din culpă în cazul celor cinci persoane indicate de reclamanți (supra, pct. 30). În acest scop, parchetul a reținut că expertiza tehnică navală efectuată în speță atestase că respectiva coliziune fusese cauzată de un accident care ar fi putut fi evitat dacă bărcile ar fi circulat cu o viteză mai mică și dacă ar fi avut echipament regulamentar. În continuare, parchetul a precizat că informațiile meteorologice semnalaseră vizibilitatea redusă pe timp de noapte întunecată și o temperatură de 23°C după o zi toridă. În aceste condiții, parchetul a considerat că cele două bărci se deplasau cu viteză mare (20-25 km/h, conform expertizei). De asemenea, expertizele medico-legale au concluzionat că Mircea Larie și Ionel Grigorov decedaseră prin înec și că plăgile prezentate de aceștia la nivelul palmei și, respectiv, la nivelul feței fuseseră provocate după ce survenise decesul, cel mai probabil prin acțiunea elicei proprii lor bărci. Parchetul a mai reținut că sângele găsit în barca supraviețuitorilor nu fusese prelevat deoarece era amestecat cu apă și carburant.

32. La 27 august 2008, în urma repetatelor cereri formulate de reclamanți, cele două cadavre au fost exhumate și supuse unor autopsii noi. La 2 martie 2009, INML a emis două noi rapoarte de expertiză medico-legală. La 30 aprilie 2009, Comisia de control și avizare a actelor medico-legale din cadrul INML a confirmat cele două rapoarte.

33. Raportul referitor la Mircea Larie evidențiază o excoriație frontală și o infiltrație de sânge la nivelul vertexului cauzate fie de lovirea cu un obiect contondent, fie de un șoc, probabil în două momente diferite, care ar fi putut provoca pierderea temporară a cunoștinței. În plus, plaga de la nivelul palmei fusese cauzată anterior căderii din barcă de un obiect tăios.

34. Raportul referitor la Ionel Grigorov subliniază că plaga de la nivelul mandibulei fusese cauzată de lovirea cu un obiect contondent când victima era încă în viață. Echimozele și excoriațiile de la nivelul feței fuseseră cu siguranță provocate post-mortem, deoarece nu apăreau în fotografiile făcute în momentul scoaterii cadavrelor din apă. De asemenea, contrar raportului de expertiză medico-legală anterior, nu s-a depistat nicio ruptură a timpanului.

35. Rapoartele au subliniat că eventuala prelevare a unor eșantioane din sângele de pe barca aparținând supraviețuitorilor ar fi contribuit la identificarea cauzei leziunilor. În plus, s-a mai subliniat faptul că primele rapoarte de expertiză medico-legală conțineau numeroase mențiuni inexacte.

36. La 12 martie 2009, un expert medico-legal ales de reclamanți a prezentat observațiile sale cu privire la noile rapoarte de expertiză medico-legală întocmite în speță, aprobând concluziile acestora.

37. La 16 iunie 2009, ca urmare a expertizelor, primul reclamant a solicitat extinderea urmăririi penale pentru loviri și vătămări cauzatoare de moarte (art. 183 din Codul penal).

38. La 28 octombrie 2009, în urma numeroaselor cereri formulate de reclamanți și ținând seama de contradicțiile dintre expertizele medico-legale efectuate în speță, parchetul a solicitat avizul Comisiei superioare de medicină legală din cadrul INML în acest sens. La 5 martie 2010, Comisia superioară din cadrul INML a întocmit avizele.

Referitor la Mircea Larie, comisia superioară a atestat că leziunea de la nivelul palmei fusese cauzată de un obiect tăios anterior sau ulterior

căderii corpului în apă, dar că era imposibil de stabilit dacă leziunea respectivă cauzase decesul. Leziunile de la nivelul vertexului fuseseră cauzate fie de lovirea cu un obiect contondent, fie de un șoc. Acestea ar fi putut provoca pierderea temporară a cunoștinței, favorizând înecul, însă în mod sigur nu au cauzat decesul. Nu era exclusă căderea pe un plan dur, în contextul unui accident naval.

Referitor la Ionel Grigorov, Comisia superioară a concluzionat că leziunea de la nivelul mandibulei fusese cauzată fie de lovirea cu un obiect contondent, fie de un șoc. Aceasta ar fi putut provoca pierderea temporară a cunoștinței, favorizând înecul, însă în mod sigur nu a cauzat decesul. Nu era exclusă căderea pe un plan dur, în contextul unui accident naval. Echimozele și excoriațiile de la nivelul feței nu fuseseră în mod sigur provocate ante-mortem, deoarece nu apăreau în fotografiile făcute în momentul scoaterii cadavrelor din apă. Substanțele identificate pe fața acestuia făceau parte din cele specifice tragerii cu arma, precum și din cele care se găsesc în sol în locul respectiv. Era imposibil de stabilit dacă acele echimoze și excoriații cauzaseră decesul.

39. La 2 decembrie 2009, Parchetul de pe lângă Judecătoria Tulcea și-a declinat competența și a retrimis dosarul cauzei la Parchetul de pe lângă Tribunalul Tulcea, care avea competență să cerceteze infracțiunea de omor și infracțiunea de loviri și vătămări cauzatoare de moarte.

40. La 25 ianuarie 2010, considerând că această cauză avea ca obiect infracțiuni la regimul transportului naval, Parchetul de pe lângă Tribunalul Tulcea și-a declinat competența și a retrimis dosarul cauzei la Parchetul de pe lângă Curtea de Apel Constanța.

41. La 15 aprilie 2010, Parchetul de pe lângă Curtea de Apel Constanța a constatat că acel canal în care avusese loc tragicul eveniment nu intra în categoria căilor navigabile și a dispus neînceperea urmăririi penale pentru săvârșirea de infracțiuni la regimul transportului naval. Acesta a retrimis dosarul cauzei la Parchetul de pe lângă Tribunalul Tulcea, în vederea continuării urmăririi penale pentru celelalte acuzații.

42. La 31 mai 2010, procurorul-șef al acestui parchet a infirmat Rezoluția din 10 martie 2008 a Parchetului de pe lângă Judecătoria Tulcea și a dispus efectuarea de cercetări suplimentare, indicând, la cererea reclamanților, următoarele

măsurile de cercetare: expertiza medico-legală referitoare la M.A., reconstituirea evenimentelor, examinarea criminalistică a materialului fotografic legat de petele brune identificate în barca lui V.L.G., obținerea de informații de la serviciile speciale ale poliției și de la Serviciul Român de Informații cu privire la turiștii aflați pe malul canalului în noaptea tragicului eveniment (supra, pct. 7 și 24), precum și un eventual supliment de expertiză tehnică navală pentru clarificarea contradicțiilor dintre concluziile expertizei tehnice navale efectuate în speță și concluziile expertului desemnat de M.A. cu privire la posibila cădere în apă a victimelor.

43. La 4 iunie 2010, Parchetul de pe lângă Tribunalul Tulcea a solicitat Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție să preia dosarul cauzei, având în vedere presiunile pe care reclamantii le-ar fi exercitat asupra magistraților din cadrul parchetului, posibilitățile limitate de a efectua expertiza medico-legală și expertiza criminalistică dispuse prin Rezoluția din 31 mai 2010, precum și faptul că parchetul avea un singur procuror criminalist care se ocupa, totodată, de dosarele privind faptele de corupție și deținea conducerea unei secții din cadrul parchetului.

44. Prin Rezoluția din 19 iulie 2010, ținând seama de complexitatea cauzei și de întârzierile în instrumentarea acesteia, dosarul cauzei a fost preluat de Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție.

45. Prin Rezoluția din 26 aprilie 2011, Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție a dispus începerea urmăririi penale față de M.A. și V.L.G. pentru săvârșirea infracțiunii de omor deosebit de grav [art. 174 și art. 176 lit. b) din Codul penal].

46. La 28 aprilie 2011, în urma audierii reclamantilor, a suspectilor și a câtorva martori, parchetul a dispus reconstituirea faptelor, audierea unui martor suplimentar și obținerea de informații despre identitatea martorilor oculari la evenimentele respective. Parchetul a considerat că expertiza medico-legală referitoare la M.A. nu era necesară.

47. În dimineața zilei de 8 iulie 2011 s-a efectuat reconstituirea faptelor în prezența reclamantilor și a suspectilor. Simularea accidentului s-a realizat la o viteză mai mică decât cea indicată în expertiza tehnică navală, iar bărcile au fost protejate cu baloane. Cele

două manechine așezate în barca victimelor nu au căzut în apă. S-a constatat totodată că eventualele țipete ale victimelor ar fi putut fi auzite de către turiștii campați la circa 2 km de locul tragicului eveniment, loc indicat de reclamanta Reghina Grigorov și de V.L.G.

48. La 21 iunie 2011, M.A. și V.L.G. au fost supuși unui test poligraf.

49. La 7 septembrie 2011, parchetul l-a audiat pe I.H., o persoană care dezvăluise în cadrul unei emisiuni televizate că ar fi asistat la evenimentele din noaptea de 18 spre 19 iulie 2007 în timp ce pescuia pe canalul respectiv. Acesta a declarat că se afla pentru prima dată în Delta Dunării, însoțit de o a doua persoană cu care nu mai păstrase legătura de atunci. A descris condițiile de vizibilitate și nivelul apei. A mai declarat că a văzut acroșajul celor două bărci de pescuit. După ce bărcile s-au oprit, un bărbat a adresat injurii celor doi bărbați aflați în cea de-a doua barcă. Drept răspuns, un bărbat din cea de-a doua barcă l-a lovit cu rama pe primul și, încercând să se apropie de barca acestuia, a căzut în cele din urmă în apă. Cel de-al doilea bărbat din barca respectivă a sărit în apă ca să-l ajute pe însoțitorul său. Pe când se pregătea să părăsească malul canalului, I.H. a auzit trei sau patru strigăte de ajutor, dar nu a reacționat la acestea. Câteva ore mai târziu, pe când era ascuns în trestie, a observat o barcă echipată cu un far circulând pe canal.

50. La 21 noiembrie 2011, I.H. a fost supus unui test poligraf. Testul a stabilit că acesta prezenta o oarecare tensiune emoțională specifică unui comportament simulat, dar care fusese provocată mai degrabă de rememorarea evenimentelor la care asistase.

51. Prin două scrisori datate 3 februarie și 11 decembrie 2012, brigada fluvială a informat parchetul că în iulie 2007 nu exista obligația de a dota cele două bărci implicate în tragicul eveniment cu echipament special pentru circulația pe timp de noapte sau de a le înregistra la autoritățile competente.

52. Prin Ordonanța din 20 decembrie 2012, Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție a dispus scoaterea de sub urmărire penală față de M.A. și V.L.G. sub aspectul săvârșirii infracțiunii de omor deosebit de grav și neînceperea urmăririi penale față de M.A. sub aspectul săvârșirii infracțiunii de ucidere din culpă și față de cei trei pescari sub aspectul săvârșirii infracțiunii de omor deosebit de grav.

Parchetul i-a aplicat în schimb lui V.L.G. o amendă administrativă de 1.000 lei românești (RON) pentru săvârșirea infracțiunii de furt.

În acest scop, parchetul a considerat că tragicul eveniment fusese ocazionat de efectele tragerii cu o armă de foc, care i-ar fi cauzat lui Ionel Grigorov, anterior coliziunii, o leziune a timpanului și care i-ar fi determinat pe acesta și pe Mircea Larie să se întoarcă rapid spre locul lor de plecare. În aceste condiții și în urma coliziunii cu cealaltă barcă erau foarte plauzibile căderea în apă și înecul celor doi bărbați. Parchetul s-a referit la expertizele efectuate de Serviciul de Medicină Legală Tulcea, care atestau existența efectelor tragerii cu arma. Acesta a luat în considerare, de asemenea, declarațiile învinuiților. A ales însă să o înlăture pe cea a martorului I.H., al cărui comportament părea simulat și care dăduse puține detalii despre prietenul care îl însoțise în noaptea respectivă. Parchetul a considerat că ipoteza căderii celor două victime în canal nu era contrazisă de concluziile reconstituirii faptelor, în timpul căreia cele două manechine nu căzuseră, din moment ce bărcile avuseseră o viteză redusă în raport cu cea din noaptea tragicului eveniment. Parchetul a concluzionat, în cele din urmă, în baza documentelor prezentate de autoritățile specializate, că M.A. nu încălcase nicio regulă în trafic cu barca și că, prin urmare, nu era vinovat nici de ucidere din culpă.

53. La 25 februarie 2013, procurorul-șef al parchetului a confirmat rezoluția.

54. Reclamantii au depus la Tribunalul Tulcea o plângere împotriva Rezoluției din 20 decembrie 2012.

55. Prin Decizia definitivă din 3 iulie 2013, Tribunalul Tulcea a infirmat Ordonanța parchetului din 20 decembrie 2013 și a dispus redeschiderea urmăririi penale.

În acest scop, ipoteza căderii accidentale în apă a fost exclusă de instanță pentru mai multe motive. În primul rând, aceasta a constatat că tragerea cu arma era contrazisă de expertizele medico-legale efectuate de INML, astfel cum au fost avizate de Comisia superioară (supra, pct. 36), de faptul că arma fusese găsită în tocul ei și de absența unor mărturii despre tragerea unui foc de armă, făcute de persoanele care au auzit în schimb țipete și strigăte de ajutor (supra, pct. 24 și 51). Pe de altă parte, tribunalul a reținut că eventualitatea ca rănilor victimelor să fi fost

cauzate de elicea bărcii fusese infirmată de aceleași expertize medico-legale efectuate de INML.

În al doilea rând, căderea în apă fusese infirmată de expertiza tehnică navală din septembrie 2007, precum și de concluziile reconstituirii faptelor realizate în data de 8 iulie 2011.

În al treilea rând s-a reținut că declarația lui I.H. trebuia luată în considerare nu doar pentru că includea elemente confirmate de alți martori, ci și pentru faptul că tensiunea emoțională manifestată de acesta se explica prin rememorarea evenimentelor la care asistase.

În aceste condiții, tribunalul a considerat că urmărirea penală trebuia redeschisă și a dispus, în special, măsurile de cercetare solicitate în mod repetat de către reclamantii, respectiv identificarea turiștilor aflați pe malul canalului în noaptea tragicului eveniment și efectuarea unei expertize medico-legale privind rănilor lui M.A. Instanța a mai considerat că se impunea extinderea urmăririi penale pentru săvârșirea infracțiunii de lăsare fără ajutor a unei persoane aflate în dificultate.

56. Ancheta penală nu s-a încheiat până la această dată.

C. Plângeri împotriva poliștilor care au efectuat cercetarea la fața locului în data de 19 iulie 2007

57. La o dată neprecizată, primul reclamant a depus o plângere administrativă împotriva agenților de poliție din cadrul Postului de Poliție Murighiol care au participat la cercetările la locul accidentului, considerând că aceștia au omis să ia măsurile de anchetă necesare.

58. În Raportul din 10 octombrie 2007, Inspectoratul General de Poliție a propus sancționarea agenților de poliție cu avertisment pentru atitudinea lor ireverențioasă din timpul discuțiilor cu membrii familiilor persoanelor decedate în data de 18 iulie 2007 și pentru superficialitatea măsurilor luate în timpul cercetării la fața locului efectuate în data de 19 iulie 2007. Potrivit acestui raport, agenții de poliție ar fi trebuit să preleve eșantioane din substanța brună găsită în barca lui V.L.G. și ar fi trebuit să ridice rezervorul și cheile bărcii aparținând familiei lui Mircea Larie și să îi sigileze motorul. Raportul mai propunea, de asemenea, să fie supuși testului poligraf M.A., V.L.G. și un pescar pe care aceștia l-ar fi transportat ulterior coliziunii, precum și realizarea unei schițe pentru marcarea locului în

care fuseseră găsite cadavrele și tocul conținând arma de vânătoare.

59. La 24 octombrie 2007, reclamantii au formulat o plângere penală împotriva aceluiași agenți de poliție pentru neîndeplinirea obligației de a lua măsuri de cercetare eficace în primele ore după coliziunea bărcilor. Aceștia nu s-au constituit ca parte civilă în proces. Prin Rezoluția din 21 decembrie 2007, Parchetul de pe lângă Curtea de Apel Constanța a dispus neînceperea urmăririi penale în cauză, considerând că neregulile denunțate de reclamantii nu erau grave și că agenții de poliție fuseseră deja sancționați pentru abateri disciplinare de către conducerea inspectoratului de poliție. La data de 6 iunie 2008, rezoluția a fost confirmată, în ultimă instanță, de Înalta Curte de Casație și Justiție.

D. Plângerea penală împotriva șefului Inspectoratului de Poliție Județean Tulcea

60. La 9 iunie 2010, reclamantii au formulat o plângere penală împotriva șefului Inspectoratului de Poliție Județean Tulcea pentru abuz în serviciu, favorizarea infractorului, fals și uz de fals. Aceștia au denunțat mai ales concluziile la care a ajuns acesta în Raportul din 31 ianuarie 2008, pe care acesta îl întocmise la cererea Inspectoratului General al Poliției Române (supra, pct. 28). De asemenea, reclamantii considerau că acesta nu ordonase măsurile de cercetare care se impuneau în caz de omor, nici în noaptea coliziunii, nici în timpul cercetării la fața locului efectuate a doua zi. Aceștia nu s-au constituit parte civilă în proces.

61. Printr-o Rezoluție din 3 ianuarie 2011, procurorul V.D. din cadrul Parchetului de pe lângă Curtea de Apel Constanța a dispus neînceperea urmăririi penale. În acest sens, procurorul a reținut că șeful inspectoratului de poliție județean nu luase măsuri de cercetare în ancheta penală, aceasta fiind efectuată inițial de către agenții de poliție din cadrul Poliției Murighiol. De asemenea, acesta întocmise raportul intern solicitat de Inspectoratul General al Poliției Române în exercițiul atribuțiilor sale de serviciu și în conformitate cu dispozițiile legale și regulamentele interne. Raportul, care a fost depus din greșeală la dosarul de urmărire penală și conținea păreri personale ale autorului său, nu constituia un mijloc de probă în măsură să influențeze rezultatul final al anchetei. Rezoluția a fost infirmată la 10 martie

2011 de procurorul-șef al parchetului; cercetările preliminare au fost reluate. Printr-o Rezoluție din 10 mai 2011, procurorul S.C. din cadrul Parchetului de pe lângă Curtea de Apel Constanța a dispus din nou neînceperea urmăririi penale. La data de 26 septembrie 2011, rezoluția a fost confirmată, în ultimă instanță, de Curtea de Apel Constanța.

E. Plângeri penale împotriva procurorilor V.D. și S.C.

62. În 2011, primul reclamant a formulat două plângeri penale împotriva procurorului V.D., care a emis Rezoluția din 3 ianuarie 2011, și împotriva procurorului S.C., care a emis Rezoluția din 10 mai 2011 (supra, pct. 63), pentru abuz în serviciu și favorizarea infractorului. Primul reclamant a susținut că procurorii făcuseră o apreciere necorespunzătoare a probelor obținute în cadrul procedurii. Reclamantul nu s-a constituit parte civilă în proces.

63. Prin rezoluțiile din 20 iunie 2011 și 28 februarie 2012, Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție a dispus neînceperea urmăririi penale față de ambii procurori, concluzionând că procurorii își respectaseră obligațiile profesionale. Rezoluțiile au fost confirmate, în ultimă instanță, prin Decizia Înaltei Curți de Casație și Justiție din data de 24 ianuarie 2012 și, respectiv, prin Decizia Curții de Apel Constanța din data de 26 iunie 2012.

F. Plângerea penală împotriva lui M.A. și a medicului L.S.

64. La 16 iulie 2009, primul reclamant a formulat o plângere penală pentru fals și uz de fals împotriva lui M.A. și a medicului L.S., cel care întocmise un certificat medical ce atesta că M.A. prezenta o fractură la nivelul feței și servise ca bază pentru certificatul medico-legal din 19 septembrie 2007, întocmit pe numele lui M.A. Reclamantul nu s-a constituit parte civilă în proces.

65. Printr-o Rezoluție din 8 iunie 2011, Parchetul de pe lângă Judecătoria Tulcea a dispus neînceperea urmăririi penale. În acest scop, parchetul a constatat că certificatul medical în litigiu fusese eliberat în baza documentelor obținute în timpul spitalizării lui M.A., care înregistrau starea de sănătate a acestuia și tratamentele administrate. La data de 16 septembrie 2011, rezoluția a fost confirmată, în ultimă instanță, de Tribunalul Tulcea.

G. Plângerea împotriva medicului legist din

cadrul Serviciului de Medicină Legală Tulcea
66. La o dată neprecizată, reclamantii au formulat o plângere administrativă împotriva medicului legist din cadrul Serviciului de Medicină Legală Tulcea care a întocmit rapoartele medico- legale din 12 februarie 2008 referitoare la Mircea Larie și Ionel Grigorov (supra, pct. 15-17).

67. Prin Scrisoarea din 15 decembrie 2010, Comisia superioară din cadrul INML i-a informat pe reclamantii că, într-adevăr, medicul își încălcăse obligațiile profesionale atât în plan deontologic, cât și în plan științific. Neavând competențe în materie disciplinară, comisia s-a angajat să țină seama de aceste constatări în cadrul evaluării anuale a medicului respectiv.

ÎN DREPT

I. Cu privire la locus standi în cazul doamnei Vasilina Grigorov

68. Curtea trebuie să soluționeze în primul rând problema dreptului doamnei Vasilina Grigorov de a menține cererea introdusă inițial de reclamanta Reghina Grigorov, nora acesteia și, respectiv, soția fiului său, Ionel Grigorov, decedată la 11 aprilie 2013.

69. Prin Scrisoarea din 26 aprilie 2013, avocatul reclamantei a informat Curtea că doamna Vasilina Grigorov, mama lui Ionel Grigorov, decedat în timpul evenimentelor din noaptea de 18 spre 19 iulie 2007, și-a exprimat dorința de a menține cererea doamnei Reghina Grigorov. Prin Scrisoarea din 4 august 2013, la cererea Curții, doamna Vasilina Grigorov a precizat că, în prezent, îl are în îngrijire și se ocupă de educația nepotului său, Ionuț-Florin, care este singurul copil și, conform dispozițiilor naționale, singurul moștenitor al lui Ionel și al Reghinei Grigorov. În susținerea afirmațiilor sale a prezentat un certificat emis de Primăria Mahmudia în acest sens. De asemenea, aceasta subliniază că fiul și nora ei locuiau, anterior decesului lor, în casa sa.

70. Guvernul susține că doamna Vasilina Grigorov nu a precizat dacă intenționa să continue procedura inițiată de doamna Reghina Grigorov ori să participe la procedura din fața Curții în calitate de victimă indirectă a pretinsei încălcări a art. 2 din Convenție, sub aspect procedural.

În prima ipoteză, Guvernul este de părere că doamna Vasilina Grigorov trebuie să motiveze în mod corespunzător interesul său de a

continua procedura ulterior decesului nurorii sale.

În cea de-a doua ipoteză, cererea doamnei Vasilina Grigorov ar putea fi respinsă pe motivul neepuizării căilor de atac interne, dacă aceasta nu a participat la procesul penal pendent în prezent în fața autorităților judiciare naționale. De asemenea, conform jurisprudenței Curții, aceasta ar trebui să dea informații suplimentare despre legăturile cu fiul său.

71. Curtea reamintește că, în diverse cauze în care un reclamant a decedat în cursul procedurii, a luat în considerare dorința de continuare a acesteia exprimată de către moștenitori sau rude apropiate (Deweer împotriva Belgiei, 27 februarie 1980, pct. 37-38, seria A, nr. 35, X împotriva Regatului Unit, 5 noiembrie 1981, pct. 32, seria A, nr. 46, Vocaturo împotriva Italiei, 24 mai 1991, pct. 2, seria A, nr. 206-C, G. împotriva Italiei, 27 februarie 1992, pct. 2, seria A, nr. 228-F, Pandolfelli și Palumbo împotriva Italiei, 27 februarie 1992, pct. 2, seria A, nr. 231-B, X împotriva Franței, 31 martie 1992, pct. 26, seria A, nr. 234-C, precum și Raimondo împotriva Italiei, 22 februarie 1994, pct. 2, seria A, nr. 281-A) sau existența unui interes legitim revendicat de o persoană dornică să mențină cererea [Malhous împotriva Republicii Cehe (dec.) (MC), nr. 33.071/96, CEDO 2000-XII, Leger împotriva Franței (scoatere de pe rol) (MC), nr. 19.324/02, pct. 43, 30 martie 2009].

72. În speță, Curtea reține că a fost informată imediat despre decesul doamnei Reghina Grigorov și de dorința soacrei acesteia de a menține cererea. Prin Scrisoarea sa din 4 august 2013, doamna Vasilina Grigorov a confirmat nu doar calitatea sa de reprezentant al singurului moștenitor al reclamantei, ci și calitatea sa de rudă apropiată a acesteia din urmă. Mai mult, Curtea consideră că doamna Vasilina Grigorov, în calitatea sa de mamă a uneia dintre victimele evenimentelor din noaptea de 18 spre 19 iulie 2007, poate invoca existența unui interes legitim pentru menținerea cererii. Acest lucru este cu atât mai adevărat dacă ținem seama de legăturile cu fiul și nora ei, împreună cu care locuise anterior decesului lor (supra, pct. 71 in fine).

73. Concluzia Curții este că doamna Vasilina Grigorov poate acționa așadar în numele doamnei Reghina Grigorov în prezenta cerere. Curtea face însă precizarea că faptul că i-a recunoscut doamnei Vasilina Grigorov dreptul

de a menține cererea nu are nicio incidență asupra obiectului litigiului, astfel cum a fost introdus inițial de doamna Reghina Grigorov. Curtii nu i s-a solicitat să examineze dacă doamna Vasilina Grigorov a fost, ulterior decesului fiului său, victima unei atingeri aduse drepturilor sale propriu-zise garantate de Convenție. Examinarea Curtii trebuie să se limiteze la a stabili dacă acele capete de cerere formulate de doamna Reghina Grigorov, care rămâne reclamantă, denotă sau nu o încălcare a Convenției.

II. Cu privire la pretinsa încălcare a art. 2 din Convenție, reclamantii se plâng de lipsa unei anchete prompte și efective cu privire la circumstanțele decesului rudelor lor în urma coliziunii dintre două bărci de pescuit.

74. Guvernul contestă acest argument.

A. Cu privire la admisibilitate

75. Guvernul invocă inadmisibilitatea cererii pe motivul neepuizării căilor de atac interne.

76. În primul rând, acesta subliniază, în observațiile scrise din 14 martie 2013, că reclamantii ar fi putut contesta în fața instanței, în baza art. 278¹ din Codul de procedură penală, Ordonanța Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție din 20 decembrie 2012 prin care se dispusese scoaterea de sub urmărire penală. În observațiile suplimentare din 17 septembrie 2013, Guvernul declară că nu-și mai menține excepția ridicată în cazul reclamanților Gheorghe Larie și Anamaria Larie. Referitor la doamna Vasilina Grigorov, Guvernul precizează că aceasta încă nu a introdus plângere împotriva ordonanței parchetului sus-menționate. Potrivit Guvernului, această cale de atac era adecvată, eficientă, suficientă și accesibilă.

77. În al doilea rând, Guvernul consideră că o acțiune în răspundere civilă delictuală întemeiată pe dispozițiile Codului civil le-ar fi permis reclamanților să obțină o reparație în legătură cu absența unei anchete penale efective și face trimitere în acest sens la jurisprudența Curtii în cauzele având ca obiect o neglijență care nu implică o acțiune a statului. Acesta consideră că reclamantii ar fi putut denunța astfel o eventuală greșeală a agenților de poliție sau a medicului legist din Tulcea, care a fost comisă în cadrul măsurilor de cercetare și a avut posibile consecințe asupra desfășurării anchetei. Aceștia ar fi putut invoca, în susținerea

afirmațiilor lor, raportul Inspectoratului General al Poliției Române din 10 octombrie 2007 (supra, pct. 60) sau concluziile Comisiei superioare din cadrul INML din 15 decembrie 2010 privind activitatea profesională a medicului legist din cadrul Serviciului de Medicină Legală Tulcea (supra, pct. 69). În fine, Guvernul adaugă că reclamantii ar fi putut face o plângere disciplinară împotriva medicului legist la Colegiul Medicilor din România.

81. În al treilea rând, Guvernul subliniază că, în conformitate cu Hotărârea definitivă a Tribunalului Tulcea din 3 iulie 2013, ancheta penală referitoare la evenimentele din noaptea de 18 spre 19 iulie 2007 este pendinte și, prin urmare, prezentul capăt de cerere este prematur.

82. Reclamantii consideră că au epuizat căile de atac interne efective care sunt disponibile în dreptul român.

78. Referitor la excepția de neepuizare a căilor de atac interne, ridicată cu privire la doamna Vasilina Grigorov, Curtea reține, pentru început, că aceasta nu este victima unei atingeri aduse drepturilor sale garantate de Convenție, ci doar continuă procedura în numele nurorii sale care introdusese plângerea împotriva ordonanței parchetului menționate de Guvern. Prin urmare, acest argument al Guvernului nu poate fi reținut.

79. Referitor la argumentul Guvernului conform căruia o acțiune în răspundere civilă delictuală întemeiată pe dispozițiile Codului civil le-ar fi permis în plus reclamanților să obțină o reparație în legătură cu absența unei anchete penale efective, Curtea reamintește că dispozițiile art. 35 § 1 din Convenție nu prevăd decât epuizarea căilor de recurs care sunt, în același timp, legate de încălcările pretinse, disponibile și adecvate. Acestea trebuie să existe cu un grad suficient de certitudine, nu numai în teorie, ci și în practică, fără de care sunt lipsite de efectivitatea și accesibilitatea dorite; este obligația statului pârât să demonstreze că aceste cerințe sunt întrunite (a se vedea, printre multe altele, Vernillo împotriva Franței, 20 februarie 1991, pct. 27, seria A, nr. 198). În speță, Curtea constată pentru început că Guvernul a sugerat o cale de atac ce constituie cel mult un mijloc indirect de a obține o eventuală reparație ca urmare a abaterii comise de polițiști sau de medicul legist din Tulcea, care au efectuat diverse măsuri de cercetare în cursul anchetei. Totuși, această reparație nu ar putea să remedieze în mod direct încălcarea invocată de

reclamanți. În aceste condiții, această cale de atac nu poate fi reținută de Curte ca fiind o cale de atac efectivă ce trebuia epuizată în prezenta speță. Aceeași concluzie se impune și în cazul plângerii disciplinare adresate Colegiului Medicilor.

80. În continuare, Curtea precizează că argumentele prezentate de Guvern în susținerea excepției preliminare bazate pe caracterul prematur al capătului de cerere sunt strâns legate de fondul capătului de cerere întemeiat pe art. 2 din Convenție. Prin urmare, este necesar să se unească excepția cu fondul.

81. Curtea constată că acest capăt de cerere nu este în mod vădit nefondat în sensul art. 35 § 3 lit. a) din Convenție. De asemenea, Curtea subliniază că acesta nu prezintă niciun alt motiv de inadmisibilitate. Prin urmare, este necesar să fie declarat admisibil.

B. Cu privire la fond

1. Argumentele părților

82. Reclamanții denunță caracterul lent al anchetei, care încă nu s-a finalizat la 6 ani de la data faptelor, precum și numeroasele ei lacune, recunoscute chiar de autorități. De asemenea, aceștia se plâng de inactivitatea autorităților, care nu au luat măsurile corespunzătoare pentru strângerea probelor utile anchetei.

83. Guvernul consideră că cercetările efectuate de autorități îndeplinesc condițiile de eficacitate și imparțialitate impuse de jurisprudența Curții.

84. Acesta declară că ancheta a fost deschisă din oficiu în ziua următoare evenimentelor, când polițiștii s-au deplasat la fața locului. Enumerând actele de cercetare efectuate în speță, Guvernul subliniază că, în cursul procedurii, s-au luat măsuri rezonabile pentru instrumentarea mijloacelor de probă utile. Acesta recunoaște totuși că autorităților li se pot imputa anumite deficiențe într-o primă fază a anchetei, cum ar fi căutarea tardivă a trupurilor, faptul că polițiștii nu au luat anumite măsuri utile în ziua următoare evenimentelor (supra, pct. 60), precum și deficiențele primelor expertize medico-legale efectuate la Tulcea (supra, pct. 69).

85. De asemenea, Guvernul susține că reclamanții ar fi fost informați în permanență despre cursul anchetei, că aceștia au fost audiați de mai multe ori de către autorități și că mijloacele de probă propuse de ei au fost admise în mod repetat.

86. Guvernul justifică diferitele decizii adoptate în cursul urmăririi penale prin complexitatea cauzei. Acest ultim element, ca și numeroasele proceduri paralele declanșate de reclamanți ar explica, în plus, durata îndelungată a anchetei penale.

2. Motivarea Curții

a) Principii care decurg din jurisprudența Curții

87. Curtea reamintește că obligația de a proteja dreptul la viață pe care o impune art. 2 din Convenție, coroborată cu datoria generală care îi revine statului în temeiul art. 1 de "a recunoaște oricărei persoane aflate sub jurisdicția [sa] drepturile și libertățile definite [...] [în] Convenție", presupune și impune desfășurarea unei forme de anchetă oficială și efectivă atunci când eventuala recurgere la forță a cauzat moartea unei persoane (McKerr împotriva Regatului Unit, nr. 28.883/95, pct. 111, CEDO 2001-III).

88. Absența răspunderii directe a statului pentru moartea unei persoane nu exclude aplicarea art. 2. Obligând statul să adopte măsurile necesare pentru a proteja viața persoanelor aflate sub jurisdicția sa, art. 2 îi impune acestuia datoria de a asigura dreptul la viață prin instituirea unei legislații penale concrete, care să descurajeze atingerile aduse persoanei și care are la bază un mecanism de aplicare conceput pentru prevenirea, eliminarea și sancționarea încălcărilor [Menson împotriva Regatului Unit (dec.), nr. 47.916/99, CEDO 2003-V]. Respectiva obligație presupune și impune desfășurarea unei anchete oficiale efective atunci când există motive să se creadă că o persoană a suferit o vătămare potențial letală în circumstanțe suspecte. Ancheta trebuie să permită stabilirea cauzei vătămării, precum și identificarea și sancționarea persoanelor răspunzătoare. Aceasta este și mai importantă atunci când survine decesul victimei, deoarece scopul esențial urmărit de aceasta este de a asigura punerea în aplicare efectivă a legilor interne care apără dreptul la viață (a se vedea Menson, citată anterior; Pereira Henriques împotriva Luxemburgului, nr. 60.255/00, pct. 56, 9 mai 2006).

89. De asemenea, ancheta desfășurată trebuie să fie efectivă. Aceasta presupune ca ea să fie adecvată, adică să permită să conducă la identificarea și, eventual, pedepsirea persoanelor răspunzătoare [Ramsahai și alții

împotriva Țărilor de Jos (MC), nr. 52.391/99, pct. 324, CEDO 2007-II]. Ne aflăm aici în prezența unei obligații nu de rezultat, ci de mijloace. Autoritățile trebuie să fi luat măsurile care le erau accesibile în mod rezonabil pentru a strânge probele legate de incident [TanrÄkulu împotriva Turciei (MC), nr. 23.763/94, pct. 101-110, CEDO 1999-IV, pct. 109, precum și Salman împotriva Turciei (MC), nr. 21.986/93, pct. 106, CEDO 2000-VII].

90. În acest context este implicită totodată o cerință de celeritate și diligență rezonabilă. Este crucial ca investigația să se facă rapid în cazul în care survine un deces într-o situație controversată, deoarece trecerea timpului diminuează inevitabil cantitatea și calitatea probelor disponibile, iar aparența unei lipse de diligență pune la îndoială buna-credință a cercetărilor efectuate și prelungește suferința prin care trece familia persoanei decedate (Paul și Audrey Edwards împotriva Regatului Unit, nr. 46.477/99, pct. 86, CEDO 2002-II).

91. Publicul trebuie să aibă dreptul de a verifica în mod suficient ancheta sau concluziile sale, astfel încât să se poată contesta răspunderea atât în practică, cât și în teorie. Gradul necesar de control din partea publicului poate varia de la o situație la alta. Cu toate acestea, în toate cazurile, rudele victimei trebuie să fie implicate în procedură în măsura necesară pentru protecția intereselor lor legitime [a se vedea, în ceea ce privește dreptul de acces la actele din dosarul de urmărire penală, OĂur împotriva Turciei (MC), nr. 21.594/93, pct. 92, CEDO 1999-III].

b) Aplicarea acestor principii generale în speță

92. În speță, Curtea constată că ancheta a început chiar a doua zi după decesul rudelor reclamanților și că aceasta este încă în desfășurare în prezent, la peste 6 ani și jumătate de la evenimente. Curtea subliniază că, în cursul procedurii, au fost desființate două rezoluții de neîncepere a urmăririi penale emise de parchet (supra, pct. 44 și 25). De asemenea, procedura a suferit mai multe retrimiteri, justificate de diversele încadrări juridice ale faptelor (supra, pct. 31 și 41-43) sau de volumul excesiv de muncă ori de insuficiența personalului (supra, pct. 45).

93. De asemenea, Curtea subliniază că Guvernul admite existența anumitor deficiențe, recunoscute chiar de autoritățile administrative, de natură nu doar să afecteze grav caracterul efectiv al anchetei, ci și să cauzeze prelungirea

duratei acesteia: faptul că polițiștii nu au prelevat eșantioane din substanța brună găsită în barca lui V.L.G., faptul că aceștia nu au ridicat rezervorul și cheile bărcii aparținând familiei lui Mircea Larie și nu i-au sigilat motorul, precum și erorile din primele expertize medico-legale (supra, pct. 60 și 69).

94. Mai mult, lacunele anchetei au fost în repetate rânduri constatate chiar de autoritățile judiciare naționale. Astfel, din cauza acestor curențe, la 31 mai 2010, procurorul-șef de la Parchetul de pe lângă Tribunalul Tulcea a infirmat Rezoluția din 10 martie 2008 a Parchetului de pe lângă Judecătoria Tulcea și a dispus cercetări suplimentare (supra, pct. 44). Acest lucru este valabil și pentru Decizia definitivă din 3 iulie 2013 a Tribunalului Tulcea (supra, pct. 57). Astfel, tribunalul a dispus cercetări suplimentare și a precizat în detaliu ce măsuri de cercetare trebuiau realizate în cel mai scurt timp, măsuri solicitate de altfel, în mai multe rânduri, de către reclamanți (a se vedea, mutatis mutandis, Crăiniceanu și Frumușanu împotriva României, nr. 12.442/04, pct. 93, 24 aprilie 2012).

95. Curtea reține, de asemenea, lipsa de cooperare dintre instituțiile statului, cooperare care ar fi contribuit la o mai mare rapiditate a procedurii. Astfel, din Scrisoarea poliției judiciare din 11 februarie 2008 reiese că nu s-a dat curs în niciun fel cererii de informații adresate Serviciului Român de Informații (supra, pct. 29).

96. Curtea poate admite că această cauză prezintă o anumită complexitate. Cu toate acestea, constată că, în pofida atitudinii cooperante a reclamanților, ancheta nu s-a finalizat încă. În opinia Curții, nu poate fi admis argumentul Guvernului prin care li se reproșează reclamanților faptul că au declanșat proceduri paralele care ar fi întârziat procedura penală referitoare la decesul rudelor lor. În această privință, Curtea reține nu numai că Guvernul nu explică în ce mod respectivele acțiuni ar fi întârziat procedura, dar și că, din dosar reiese faptul că, dimpotrivă, acestea au contribuit la identificarea deficiențelor de la începutul anchetei și au permis progresul acesteia din urmă (supra, pct. 60, 69 și 98). Mai mult, unele măsuri de cercetare importante, ca de exemplu reconstituirea faptelor, au fost luate în urma repetatelor demersuri ale reclamanților (supra, pct. 44).

102. În fine, Curtea observă că, la mai mult de 6 ani și jumătate de la evenimente, ancheta efectuată de autorități este încă în curs. Curtea consideră că este vorba despre o perioadă de timp foarte lungă, ce riscă să complice strângerea probelor și stabilirea faptelor de către autoritățile naționale (a se vedea, mutatis mutandis, Ismail Altun împotriva Turciei, nr. 22.932/02, pct. 82, 21 septembrie 2010; Gheorghe Cobzaru împotriva României, nr. 6.978/08, pct. 75, 25 iunie 2013). În consecință, Curtea respinge excepția de neepuizare a căilor de atac interne, ridicată de Guvern.

97. În lumina elementelor de mai sus, Curtea consideră că autoritățile române nu au respectat obligația procedurală care decurge din art. 2 din Convenție. Prin urmare, această dispoziție a fost încălcată sub aspect procedural.

III. Cu privire la celelalte pretense încălcări

98. Invocând art. 6, art. 13 și art. 17 din Convenție, reclamanții susțin că nu au beneficiat de un proces echitabil în raport cu procedurile penale pe care le-au declanșat (supra, lit. C-F), astfel încălcându-se principiul egalității armelor, principiul contradictorialității și cerințele de imparțialitate. Citând art. 14 din Convenție și art. 1 din Protocolul nr. 12 la Convenție, reclamanții se consideră victimele unei discriminări față de persoanele împotriva cărora au făcut plângere.

99. Ținând seama de toate elementele de care dispune și în măsura în care este competentă să se pronunțe cu privire la pretențiile formulate, Curtea nu a constatat nicio încălcare aparentă a drepturilor și libertăților garantate de Convenție. Prin urmare, Curtea consideră că aceste capete de cerere sunt în mod vădit nefondate și trebuie respinse în temeiul art. 35 § 3 lit. a) și art. 35 § 4 din Convenție.

IV. Cu privire la aplicarea art. 41 din Convenție

A. Prejudiciu

100. Reclamanții susțin că au suferit un prejudiciu material și un prejudiciu moral ca urmare a decesului rudelor lor și văzând obligațiile aferente încredințării copiilor minori ai acestora. Aceștia estimează, fiecare, un prejudiciu de 150.000 euro (EUR).

101. Guvernul consideră că nu există legătură de cauzalitate între încălcarea constatată și prejudiciul material invocat și propune

respingerea cererii. Subliniază că reclamanții nu și-au defalcat prejudiciul material și nu au furnizat documente justificative. În fine, Guvernul consideră că, în orice caz, suma solicitată de reclamanți este excesivă și face trimitere la jurisprudența Curții în materie.

102. Curtea nu observă nicio legătură de cauzalitate între încălcarea constatată și prejudiciul material pretins și respinge această cerere. În schimb, aceasta consideră că trebuie să se acorde fiecăruia dintre reclamanții Gheorghe Larie, Anamaria Larie și Vasilina Grigorov suma de 12.000 EUR cu titlu de prejudiciu moral.

B. Cheltuieli de judecată

103. Reclamanții nu au formulat nicio cerere în acest sens.

PENTRU ACESTE MOTIVE,

În unanimitate,

CURTEA:

1. unește cu fondul excepția de neepuizare a căilor de atac interne și o respinge;

2. declară cererea admisibilă cu privire la capătul de cerere întemeiat de reclamanți pe art. 2 din Convenție și inadmisibilă pentru celelalte capete de cerere;

3. hotărăște că a fost încălcat art. 2 din Convenție sub aspect procedural;

4. hotărăște:

a) că statul pârât trebuie să plătească fiecăruia dintre reclamanții Gheorghe Larie, Anamaria Larie și Vasilina Grigorov, în termen de trei luni de la data rămânerii definitive a hotărârii, în conformitate cu art. 44 § 2 din Convenție, suma de 12 000 EUR (douăsprezece mii euro), care trebuie convertită în moneda statului pârât la rata de schimb aplicabilă la data plății, plus orice sumă ce poate fi datorată cu titlu de impozit, pentru prejudiciul moral;

b) că, de la expirarea termenului menționat și până la efectuarea plății, această sumă trebuie majorată cu o dobândă simplă, la o rată egală cu rata dobânzii facilității de împrumut marginal practică de Banca Centrală Europeană, aplicabilă pe parcursul acestei perioade și majorată cu trei puncte procentuale;

5. respinge, în unanimitate, cererea de acordare a unei reparații echitabile pentru celelalte capete de cerere.

IV. SEMNAL

ORGANIZAȚIA NAȚIUNILOR UNITE LA 70 DE ANI

În zilele de 20-26 iulie 2015, Institutul Român pentru Drepturile Omului în parteneriat cu Asociația pentru Națiunile Unite din România, Catedra UNESCO pentru drepturile omului, democrație, pace și toleranță și Asociația Clubul de la Cheia „Victor Dan Zlătescu” au organizat Conferința internațională cu tema „Organizația Națiunilor Unite la 70 de ani”. La realizarea acestui eveniment și-au adus contribuția și membrii ai Academiei Internaționale de Drept Comparat (AIDC), Institutului European de Drept (ELI), Institutului Internațional de Drept de Expresie și Inspirație Franceze (IDEF) și au participat reprezentanți ai Senatului, Camerei Deputaților, Consiliului Legislativ, Ministerului Afacerilor Externe, Ministerului Muncii, Familiei, Protecției Sociale și Persoanelor Vârstnice, Ministerului Afacerilor Externe, Secretariatul General al Guvernului.

Evenimentul s-a înscris în ciclul de manifestări dedicate împlinirii a 70 de ani de la fondarea Organizației Națiunilor Unite, împlinirii a 60 de ani de la aderarea României la ONU, precum și 60 de ani de la crearea Asociației Națiunilor Unite pentru România și 70 de ani de la crearea UNESCO – organizație științifică și culturală a Națiunilor Unite.

Lucrările au fost deschise de către prof. univ. dr. Irina Moroianu Zlătescu, directorul Institutului Român pentru Drepturile Omului și președinte ANUROM care a remarcat importanța promovării și protecției drepturilor și libertăților fundamentale ale omului în cadrul ONU, OIF, IDEF, OSCE, Consiliul Europei, UE, și ELI, evidențiind rolul Institutului Român pentru Drepturile Omului în promovarea idealurilor și principiilor ONU, punând accent pe evoluțiile recente în domeniul reglementărilor, mecanismelor și instituțiilor de drepturile omului.

După sesiunea de deschidere, lucrările s-au desfășurat în sesiuni plenare cu diferite tematici și au fost urmate de dezbateri.

În cadrul primei sesiuni plenare dedicate temei principale „Organizația Națiunilor Unite la 70 de ani”, prof. univ. dr. Irina Moroianu

Zlătescu, a prezentat un Raport introductiv, analizându-se parcursul activității și prezenței ONU în lume, începând de la Declarația Universală a Drepturilor Omului și până la Declarația Mileniului- declarație prin care statele semnatare s-au angajat să îndeplinească obiectivele Mileniului până în 2015.

Ce-a de-a doua sesiune plenară, moderată de prof. univ. dr. Dumitra Popescu, cu tema „Promovarea și protecția drepturilor omului în sistemul Organizației Națiunilor Unite”, și având ca raportori cercet. șt. Raphael Gautschi, Laura Grădinariu, secretar II MAE și cercet. șt. Mihaela Scarlat, s-a axat pe importanța activității Consiliului ONU pentru Drepturile Omului și mecanismul de evaluare periodică universală, precum și relația ONU – Uniunea Europeană,

„Instrumente și mecanisme ONU privind drepturile omului”, moderată de prof. univ. dr. Monna-Lisa Magdo Belu, membru IDEF, a fost tema altei sesiuni plenare în care raportorii, dr. Anna Maria Cun Neagoe, membru ELI, prof. univ. dr. Rodica Șerbănescu, membru IDEF, Emil Marinache, ARDOVT, cercet. șt. Claudia Kosina, membru LIRDOCT, Petru Emanuel Zlătescu, membru ELI, au evidențiat evoluțiile recente în domeniul reglementărilor, mecanismelor și instituțiilor ONU pentru promovarea și protecția drepturilor omului, democrației și păcii și rolul Asociațiilor pentru Națiunile Unite în sistemul Consiliului ONU pentru Drepturile Omului.

O altă secțiune distinctă a fost acordată temei „Proiectul ONU Alianța Civilizațiilor”, moderată de cercet. șt. Daniela Albu, membru Family Forum, la care raportorii prof. univ. dr. Mihaela Fodor, membru ELI, cercet. șt. Carmen Năstase, membru AROMES, cercet. șt. Olivia Florescu, membru Asociația Clubul de la Cheia, Anghel Găinușă și Tiberiu Marinache, au făcut referire la importanța și scopul constituirii sub egida ONU a proiectului Alianța Civilizațiilor, care și-a propus să promoveze principiul înțelegerii și reconcilierii pentru combaterea prejudecăților și tensiunilor dintre culturi și religii.

Sesiunea plenară cu tema „60 de ani de la aderarea României la ONU”, moderată de prof. univ. dr. Irina Moroianu Zlătescu, a avut ca raportori pe Florin Emerich Saghi, vicepreședinte ANUROM și ministru consilier la MAE, dr. Claudia Brânzan, magistrat și dr. Tudor Grigoraș, procuror, care în rapoartele susținute au subliniat cele mai importante momente din cei 70 de ani de la fondarea Organizației Națiunilor Unite, și relația ONU – România, la aniversarea a 60 de ani de la aderarea țării noastre, moment în care România reafirmă respectul față de acțiunile instituțiilor din sistemul ONU precum și susținerea reformei Consiliului de Securitate ca promotor al păcii și stabilității internaționale, al valorilor democrației, statului de drept și respectului pentru drepturile omului.

Sesiunea specială plenară cu tema „70 de ani de la fondarea Organizației Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură – UNESCO”, moderată de Florin Emerich Saghi, vicepreședinte ANUROM, și având ca raportori pe prof. univ. dr. Maria Magdalena Jianu, și Gheorghe Pârvan, președinte Asociația clubul de la Cheia au prezentat strategia UNESCO pe termen mediu pentru educație 2014-2021, care poziționează UNESCO ca pion principal în procesul de elaborare a noilor obiective globale ale dezvoltării, în domeniile educației, științei, culturii, comunicării și informației.

În sesiunea plenară „Evoluția după 2015 la nivel: ONU, UNESCO”, moderată de prof. univ. dr. Maria Magdalena Jianu, raportorii dr. Adrian Bulgaru, membru ELI și cercet. șt. Daniela Albu au prezentat evoluțiile actuale ale cadrului legislativ în domeniul reglementărilor și mecanismelor la nivel ONU și UNESCO pentru promovarea și protecția drepturilor omului.

O sesiune distinctă a fost dedicată temei „Organizații, instrumente și mecanisme regionale de promovare și protecție a drepturilor omului în cadrul: Consiliului Europei, Organizației pentru Securitate și Cooperare în Europa și Uniunii Europene”, moderată de prof. univ. dr. Gheorghe Bârlea, co-șef Catedra UNESCO pentru drepturile omului, democrație, pace și toleranță unde raportorii dr. Catrinel Brumar, agent guvernamental CEDO, MAE, lect. univ. dr. Gheorghe Guțu, Republica Moldova, cercet. șt. Mihaela Scarlat, cercet. șt. dr. Adrian Bulgaru și cercet. șt. Marius Mocanu

au prezentat aspecte privind promovarea și protecția drepturilor omului pe plan european, în contextul mondial al crizei și preocupările din cadrul Consiliului Europei și al Uniunii Europene.

„Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene din perspectiva programului 2013-2017 al Agenției pentru Drepturi Fundamentale a Uniunii Europene (FRA)”, moderată de prof. univ. dr. Irina Moroianu Zlătescu, membru al Consiliului de Administrație FRA, a fost tema altei sesiuni plenare în care raportorii cercet. șt. dr. Adrian Bulgaru, Burce Adamson, SHRC, cercet. șt. Marius Mocanu și cercet. șt. Daniela Albu, au prezentat aspecte privind evoluția drepturilor fundamentale în UE din perspectiva Raportului FRA pe anul 2014, drepturile copilului, discriminarea, drepturile persoanelor cu dizabilități, Uniunea Europeană și integrarea populației roma, libertatea de mișcare drept fundamental al cetățenilor europeni, precum și aspecte privind protecția și integrarea migranților, acordarea vizelor și azilul.

Un moment important în cadrul acestei sesiuni a fost prezentarea în avampremieră a proiectului CLARITY, de către dr. Adrian Bulgaru. Proiectul, realizat de Agenția pentru Drepturi Fundamentale a Uniunii Europene, se concretizează printr-un instrument online interactiv care are scopul de a ajuta oamenii în rezolvarea problemelor privind drepturile fundamentale. Instrumentul acoperă în prezent 14 state membre ale Uniunii Europene (Austria, Bulgaria, Cipru, Finlanda, Franța, Italia, Irlanda, Malta Polonia, Portugalia, România, Slovacia, Spania și Ungaria) și este disponibil în limba engleză. Institutul Român pentru Drepturile Omului a participat ca și partener în cadrul acestui proiect urmărind poziționarea României în rândul statelor care susțin și asigură respectarea drepturilor fundamentale ale omului.

Potrivit regulamentului de instituire, CLARITY are drept scop să identifice și să ofere informații privind organismul non-judiciar cel mai adecvat pentru a rezolva o anumită problemă a drepturilor fundamentale, pornind de la ideea că fiecare stat dispune de organisme publice de specialitate care pot oferi informații sau pot ajuta în situații de încălcare a drepturilor fundamentale.

Instrumentul online CLARITY acoperă diferite domenii de drepturi fundamentale, inclusiv zona de non-discriminare. Instrumentul pilot vizează și intermediari, pentru orientarea victimelor cărora le-au fost încălcate drepturile fundamentale către un organism competent.

Acest instrument vizează și oferirea de informații asupra modului și unde trebuie depusă o petiție sau de unde poți primi asistență la nivelul cel mai apropiat de domiciliu pentru persoanele cărora le-au fost încălcate drepturile fundamentale.

Proiectul CLARITY urmărește o strânsă colaborare și implicarea directă a instituțiilor ombudsmanului, instituțiilor naționale pentru drepturile omului, organismelor privind egalitatea și a altor instituții și organisme care pot oferi cetățenilor sprijin în respectarea drepturilor fundamentale.

O secțiune distinctă, moderată de prof. univ. dr. Monna Lisa Magdo Belu, a fost rezervată temei „Sistemul național de promovare și protecție a drepturilor omului”. Raportorii, prof. univ. dr. Gheorghe Iancu și lect. univ. dr. Claudiu Ignat, s-au referit în lucrările prezentate la aspecte privind legislația română în domeniul drepturilor omului, legislația europeană și drepturile fundamentale ale omului, normele juridice europene și naționale privind drepturile omului.

„Protecția și promovarea drepturilor omului în Constituția României” și „Protecția și promovarea drepturilor omului în proiectul de modificare a Constituției României”, moderate de prof. univ. dr. Monna Lisa Magdo Belu, au constituit tema altor sesiuni plene din cadrul universității, în care raportorii prof. univ. dr. Gheorghe Iancu, dr. Tudor Grigoraș, dr. Alexandru Jianu, ANAF, Hélène Gadriot, membru IDEF, lect. univ. dr. Claudiu Ignat, lect. univ. dr. Gheorghe Guțu, Universitatea din Chișinău, au prezentat aspecte privind protecția și promovarea drepturilor omului văzute prin prisma Constituției României precum și în proiectul de modificare a Constituției.

O sesiune plenară omagială cu tema „Drept comparat al drepturilor omului”, a fost dedicată în memoria omului de știință francez Roland Drago, membru titular al Academiei Internaționale de Drept Comparat, membru al Academiei Franceze. În cadrul acesteia, prof. univ. dr. Irina Moroianu Zlătescu, membru

titular al Academiei Internaționale de Drept Comparat, a evidențiat faptul că Congresul de la Paris din 1900 a fost recunoscut în lumea întreagă drept „actul de naștere al dreptului comparat modern”¹, iar în perioada 1918-1940 s-a dat o nouă funcție dreptului comparat, fiind momentul în care s-a pus problema creării unui drept mondial al secolului trecut². Se analiza posibilitatea de a se impune un drept uniform al națiunilor. Au fost constituite societăți internaționale cum ar fi Societatea Națiunilor (1918) cu sediul la Haga, Academia de Drept Internațional (1923) cu sediul la Haga, Academia Internațională de Drept Comparat (1924) de asemenea la Haga, Unidroit (1928) cu sediul la Roma³.

Dreptul comparat era definit ca ramură a științei dreptului având ca obiect apropierea sistematică a instituțiilor juridice din diverse țări⁴.

Prof. univ. dr. Irina Moroianu Zlătescu a arătat, citându-l pe prof. univ. dr. Roland Drago „Poate părea simplu și în același timp imprudent” să se vorbească „de dreptul comparat în acest început al celui de al treilea mileniu”⁵. Profesorul Roland Drago, președinte al Academiei de Științe Morale și Politice, secretar general al Societății Franceze de Legislație Comparată în perioada 1964-1977 și președinte al acesteia – calitate în care, împreună cu prof. univ. dr. Victor Dan Zlătescu, membru titular al Academiei Internaționale de Drept Comparat, creatorul școlii moderne de drept comparat din România, secretar general și apoi președinte (1974-2000) al Societății de Drept Comparat pe care a înființat-o în 1974⁶,

¹ A se vedea **H.C. Gutteridge** apud **Marc Ancel**, *Utilité et méthodes du droit comparé, Eléments d'introduction générale à l'étude comparative des droits*, Editions Ides et Calendes Neuchâtel, 1971, p.18.

² A se vedea **Benedicte Fauvarque – Cosson**, *La société de législation comparée dans le XXI-e siècle*, p. 650.

³ Ibidem.

⁴ A se vedea **Henri Capitant**, în *Vocabulaire juridique*, Paris, 1936, p.208.

⁵ A se vedea **Roland Drago**, *Droit comparé*, în *Presses Universitaires de France*, Paris, 2003.

⁶ În corespondența pe care am avut-o cu prof. Roland Drago, acesta menționa, nu o singură dată că prof. univ. dr. V.D. Zlătescu „era un foarte mare jurist” și că avea la loc de cinste în biblioteca lui cartea pe

au succedat profesorului univ. dr. Marc Ancel, membru titular al Academiei Internaționale de Drept Comparat și academicianului Traian Ionașcu, membru titular al Academiei Internaționale de Drept Comparat, în organizarea Zilelor juridice franco-române create, de aceștia din urmă, în 1967. Roland Drago a fost, de altfel, și secretarul general al Academiei Internaționale de Drept Comparat începând din 1973 și până în 2006, când a hotărât să se retragă din această funcție. Într-o scrisoare pe care mi-a adresat-o la 9 august 2006, spunea că a luat această hotărâre pentru că „trebuie făcută o schimbare și cred că succesorii sunt de calitate și mai ales că ei vor apăra un echilibru între țările Europei și cele din common law”. Profesorul Drago atrăgea atenția că metoda dreptului comparat este „un procedeu de învățământ și cercetare dar și de cunoaștere” și este un adevăr evident că constituționaliștii au trebuit să fie întotdeauna comparațiști, „dreptul comparat nu poate fi numai o materie academică”, el trebuie să privească consecințele concrete, adică „influența drepturilor, unora asupra altora”. Prin lucrările sale - *Tratatul de contencios administrativ* (1962) și *Tratatul asupra recursului în materie administrativă* (1992) - profesorul Roland Drago a demonstrat că și administratiștii trebuie să fie întotdeauna comparațiști.

S-a arătat că astăzi, când ne propunem să discutăm despre comparație în domeniul drepturilor omului sau privat, încercăm să o facem așa cum a făcut-o în întreaga sa carieră profesorul Drago, depășind prejudecățile și impresiile noastre inițiale care, adesea, deformează imaginea pe care o avem despre un subiect.

S-a subliniat că teza, profesorului Roland Drago, privind crizele noțiunii de instituție publică rămâne de o mare actualitate. Competența, angajamentul, deschiderea, curiozitatea intelectuală reînnoită fără încetare au făcut din prof. Roland Drago unul din cei mai fini comparațiști de drept public din a II-a jumătate a secolului trecut, alături de cel pe

---

care acesta din urmă i-o dedicase. De altfel, în calitate de decan al unei facultăți de drept dintr-o universitate bucureșteană profesorul univ. dr. V.D. Zlătescu acordase titlul de DHC profesorului dr. Roland Drago.

care-l considera ca model și căruia i-a succedat, Adhemar Esmein.

S-a susținut că dacă există o viziune diacronică sau sincronică a sistemelor juridice se ajunge întotdeauna la compararea: izvoarelor, evoluțiilor și influențelor pe care cele două reguli de conduită le retrasează în mod necesar.

În prezent, se consideră că „dreptul comparat” a devenit „calea de acces spre o mai bună înțelegere a drepturilor naționale comparate”, că el a „furnizat puțin câte puțin o formă de referință pentru a înțelege și aprecia diferitele sisteme juridice și modul lor de a trata și rezolva problemele juridice” cele mai importante⁷.

Lucrările Conferinței au continuat și cu alte dezbateri importante, astfel în secțiunea cu tema „Educația juridică și educația pentru drepturile omului. Rolul educației continue”, moderată de prof. univ. dr. Laurențiu Șoitu, raportorii prof. univ. dr. Monna Lisa Magdo Belu și prof. univ. dr. Maria Magdalena Jianu, Eugenie Lechner, membru Paneurope Swiss, Angelamaria Loreto, președinte Ius Primi Viri, au subliniat în comunicările lor rolul educației în promovarea și protecția drepturilor omului, cultivarea respectului pentru valorile comune, rolul educației ca mijloc de prevenire al intoleranței, demersurile educaționale ce trebuie întreprinse pentru a crește forța actului educativ pentru demnitate, punând accent pe drepturile omului și responsabilitățile lui în sistemul educațional din România.

În ultima sesiune plenară cu tema „Noi provocări ale drepturilor omului”, moderată de dr. Octavian Popescu, membru ANUROM, raportorii Mircea Ciocan, vicepreședinte sindicatul SANITAS, dr. Anna Maria Cun Neagoe, dr. Marius Kosina, dr. Elena Pătrașcu și Victoria Nica, membru ARDOVT, au prezentat în lucrările susținute aspecte privind dreptul la informare în domeniul sănătății, aspecte ale drepturilor persoanelor cu tulburări psihice, ale drepturilor persoanelor cu dizabilități, normele juridice europene și naționale privind drepturile consumatorului.

În cadrul manifestărilor a fost organizată și o expoziție de carte cuprinzând o paletă variată de volume recente apărute sub egida IRDO.

---

⁷ Ibidem, pp. 319-320.

Lucrările Conferinței, la care au participat experți, cercetători, reprezentanți ai unor organizații internaționale, reprezentanți ai unor instituții guvernamentale, cadre didactice universitare, magistrați, doctoranzi și

masteranzi, s-a încheiat cu evaluarea cursurilor, propuneri și înmânarea atestatelor și diplomelor și certificatelor de participare.

Olivia Florescu

CONFERINȚA ANUALĂ A INSTITUTULUI EUROPEAN DE DREPT

Institutul European de Drept (ELI), este o organizație independentă ce are ca scop îmbunătățirea calității legislației la nivel european prin aducerea la aceeași masă pentru discuții a experților, practicienilor și mediului academic din toate ramurile din domeniul dreptului sau a instituțiilor de nivel european sau mondial și care să răspundă noilor provocări rezultate din extinderea spațiului comunitar și din situațiile în care este pusă Uniunea Europeană deseori.

ELI, având sediul și secretariatul la Viena, desfășoară o activitate organizată și susținută la nivel european și uneori la nivel mondial, de toți membrii săi.

În perioada 2 - 4 septembrie 2015, a avut loc la Viena Conferința anuală a ELI și Adunarea generală a membrilor acesteia, eveniment co-organizat de Facultatea de Drept a Universității din Viena și Academia de Științe din Austria, observator instituțional în cadrul ELI.

În ceremonia de deschidere au luat cuvântul doamna Diana Wallis, președinte ELI, domnul Heinz Fassman, Vice-Rector al Universității din Viena, și domnul Paul Oberhammer, Decanul Facultății de Drept din cadrul Universității din Viena, care prin discursul lor și-au arătat disponibilitatea de a păstra locul ELI în cadrul Universității din Viena. De asemenea, a luat cuvântul doamna Harriet Lansing, fost președinte a Comisiei pentru uniformizarea legislației din Statele Unite ale Americii și membru al Institutului American de Drept. Totodată, în deschiderea lucrărilor au luat cuvântul domnul Michael Alam, Vicepreședintele Academiei de Științe a Austriei și domnul Wolfgang Brandstetter, Ministrul de Justiție al Austriei.

După aceste momente festive au început lucrările efective ale Conferinței cu primele două teme desfășurate în paralel, prima „*From*

CESL to the Digital Single Market”, moderată de Lord John Thomas, Lord Chief Justice of England and Wales, avându-i ca invitați pe prof. univ. dr. Axel Metzger, Universitatea Humboldt din Berlin și prof. univ. dr. Christiane Wenderhorst, Universitatea din Viena, și a doua „*Viitoarea procedură de drept administrativ a UE: Probleme de conținut și domeniul de aplicare*” moderată de prof. univ. dr. Jacques Ziller, Universitatea din Pavia, avându-i ca invitați pe doamna Heidi Hautala, Vicepreședinte al Grupului Verzilor din Parlamentul European, prof. univ. dr. Herwig Hofmann, Universitatea din Luxembourg și Centrul pentru Dreptul European, prof. univ. dr. Ian Harden, profesor onorific la Universitatea din Sheffield și domnul Marc Clement, judecător administrativ la Curtea Administrativă de Apel din Lyon. Dezbaterile ce au urmat prezentărilor au fost deosebit de interesante, fiind abordate și alte teme precum, raportul final al proiectului privind viitoarea procedură de drept administrativ împreună cu ReNEUAL (Research Network on European Administrative Law).

Remarcăm aici intervențiile în cadrul celui de al doilea grup a prof. univ. dr. Irina Moroianu Zlătescu, directorul Institutului Român pentru Drepturile Omului și a conf. univ. dr. Elena Mihaela Fodor, din cadrul Universității Creștine „Dimitrie Cantemir”, filiala Cluj Napoca. La aceste activități au mai participat prof. univ. dr. Gheorghe Iancu, din cadrul Facultății de Drept Universitatea București, precum și cercet. șt. Vlad Dan Oanea, cercet. șt. Ioan Zonga și dr. Alexandru Jianu. Dezbaterile privind prezentarea proiectului „*De la Principii transnaționale la normele europene de procedură civilă*”, moderată de Jose Angelo Estrella Faria, secretar general UNIDROIT și Diana Wallis, președinte ELI, avându-i ca invitați pe domnii prof. univ. dr. Gilles

Cuniberti, European la Universitatea din Luxembourg, prof. univ. dr. Neil Andrews, Universitatea Cambridge, Eva Storksruub din cadrul Universitatea Uppsala, prof. univ. dr. Rolf Sturner, Universitatea din Freiburg și Michael Shotter, Direcția Generală de Justiție și Consumatori din cadrul Comisiei Europene. S-a avut în vedere elaborarea unui model de standarde europene pentru procedura civilă. În faza sa inițială, proiectul s-a concentrat pe măsuri provizorii și de protecție și accesul la informații și probe, urmând ca, în a doua sa fază, să fie examinate alte două subiecte: autoritatea lucrului judecat și obligații ale părților și avocaților. La aceste activități au participat prof. univ. dr. Irina Moroianu Zlătescu, conf univ. dr. Elena Mihaela Fodor, Prof univ. dr. Gheorghe Iancu și Alexandru Jianu. În cadrul acestui proiect vor colabora și cercet. șt. Vlad Dan Oanea și cercet. șt. Ioan Zonga din partea Institutului Român pentru Drepturile Omului

Tema „*Accesul curatorilor la activele digitale*” proiect ce urmează să fie realizat împreună cu ULC, a fost moderată de doamna Harriet Lansing, membru al Institutului American de Drept. Invitații acestei dezbateri au fost prof. univ. dr. Sjef van Erp, Universitatea din Maastricht, Radim Polčák, Șef al Institutului de Drept și Tehnologie din cadrul Facultății de Drept - Universitatea Masaryk, Jos Uitdehaag, prim secretar la Uniunea Internațională a Executorilor Judecătorești și Ernst Steigenga din cadrul Ministerului de Justiție și Securitate din Olanda. Dezbaterile au avut în vedere rezultatele proiectului cu aceeași temă, propunându-și, nu neapărat să dezvolte un document pentru viitoarea legislație europeană, ci să contribuie la actuala dezbatere în cadrul instituțiilor UE, pentru a oferi răspunsuri la unele dintre întrebările generale ridicate de Comisie și pentru a observa modelul American.

De asemenea, în cadrul acestei prime părți a Conferinței a avut loc și alegerile pentru desemnarea a 30 de membrii noi în Consiliul ELI. Subliniem faptul că din România au candidat și au fost aleși prof. univ. dr. Irina Moroianu Zlătescu, directorul Institutului Român pentru Drepturile Omului, și dr. Cristian Alundaru, cadru didactic asociat la Universitatea „Vasile Goldiș” din Arad.

Ultima zi a Conferinței, cea de 4 septembrie 2015, de debutat cu dezbaterile din panel-urile paralele privind progresele înregistrate de proiectele derulate privind „*Prevenirea și soluționarea conflictelor de competență în Dreptul Penal*” și „*De la Principii transnaționale la normele europene de procedură civilă*”.

Prima temă, „*Prevenirea și soluționarea conflictelor de competență în Dreptul Penal*” a fost prezidată de prof. univ. dr. Andre Klip, Universitatea din Maastricht, Olanda, iar printre invitați s-a aflat și de prof. univ. dr. John Vervaele, profesor de drept economic european și penal la Utrecht Law School și profesor de drept penal european la Colegiul Europei din Bruges, a avut în vedere elaborarea unui nou cadru legal pentru prevenirea și soluționarea conflictelor de competență în materie penală, în domeniul de libertate, securitate și justiție. La acest proiect participă și cercetători din cadru IRDO. A doua temă „*De la Principii transnaționale la normele europene de procedură civilă*” a fost prezidată de prof. univ. dr. Matthias Storme, Universitatea din Leuven, la discuții contribuind și prof. univ. dr. Irina Moroianu Zlătescu și cercet. șt. Vlad Dan Oanea.

În cadrul dezbaterilor doamna Věra Jourova, Comisar European pentru Justiție, Consumatori și Egalitate de Gen. Ea a subliniat faptul că ELI a furnizat deja Comisiei Europene sfaturi de neprețuit, sperând, totodată, că ELI va contribui în continuare la o normă de drept cultural în Europa, prin intermediul cercetărilor sale, publicațiilor și, desigur, conferințelor”. În opinia domniei sale, scopul ELI este de a continua sa stimuleze dezbaterile și să încurajeze schimbul între teoreticieni și practicieni, cu privire la toate aspectele legislației UE.

Sesiunea dedicată *proiectelor de viitor ale ELI* a început cu panel-ul privind „*Împuternicirea familiilor europene: spre o mai autonomie puternică în familia europeană și drept succesoral*” moderată de doamna Katharin Boeli-Woelki, profesor de drept la Universitatea din Utrecht, Președintele Comisiei de dreptul familiei și la Academia de Drept Comparat. Invitații acestei dezbateri, care a promovat unitatea familiei în cadrul UE cu toate că peste 10 milioane de familii sunt despărțite la nivel mondial din varii motive, au fost: Christiane

Wendehorst, profesor de drept la Universitatea din Vienna, Kerstin Bartsch, expert și fost mediator familial, Richard Frimstom, notar public, Wendy Schrama, profesor de dreptul familiei la Universitatea din Groningen și Michael Shotter, Direcția Generală de Justiție și Consumatori din cadrul Comisiei Europene.

Referitor la noile proiecte doamna Christiane Wendehorst, vicepreședinte ELI, a adus în discuție posibilele metode prin care ELI poate asigura practicienilor angajarea, efectivă și semnificativă, în munca de proiect desfășurată în cadrul Institutului, care dintre problemele juridice presante necesită atenția ELI, și cum poate organizația aborda diverse subiecte și produce rezultate care să fie utile pentru practicieni.

Astfel, la temă, *Recuperarea afacerii, în Legea Insolventei* moderată de Bob Wessels, profesor de drept internațional privind Insolvența la Universitatea din Leiden, și-a propus ca obiectiv, proiectarea unui cadru legal care să permită dezvoltarea în continuare a normelor coerente și funcționale pentru recuperarea de afaceri din Europa, cadru ce va include anumite proceduri legale pentru a permite părților o mai bună negociere a soluțiilor atunci când o afacere se află în dificultate financiară și pentru a stabili procedurile și condițiile în care soluția executorie poate fi impusă creditorilor și altor părți interesate, în ciuda lipsei lor de consimțământ. Domeniul de aplicare al proiectului este larg și ia în considerare cadre nefinanciare care urmează să fie utilizate de către întreprinderi în afara instanței, și într-un context procedural (pre) insolvență. Invitații acestei reuniuni au fost prof. univ. dr. Stephan Madaus, Universitatea Martin Luther din Halle-Wittenberg, prof. univ. dr. Paul Oberhammer, Decanul Facultății de Drept, Universitatea din Viena, Stephan Taylor, partener Insonomy și Kristin van Zwieten, profesor asociat de drept la Universitatea Oxford.

Proiectele de viitor ale ELI și implicarea sporită a practicienilor a continuat cu panel-ul

„Statul de drept și migrația” moderată de jud. Bostjan Zalar, judecător la Înalta Curte Administrativă a Sloveniei, avându-I ca invitați pe Killian O’Brien, Formator pentru învățământ, calitate și expertiză în cadrul Biroului European de Sprijin pentru Azil, Hugo Storey, președintele Asociației Internaționale a Judecătorilor privind Dreptul Refugiaților și Adriano Silvestri, șeful Sectorului Azil și Migrație din cadrul Agenției pentru Drepturile Fundamentale a UE.

În cadrul acestor dezbateri s-au luat în considerare condițiile oferite de către cele 28 de state membre privind drepturile oferite solicitanților de azil, în special cazarea, dreptul la sănătate, dreptul la educație, etc. S-au pus în discuție motivele pentru care în unele țări solicitanții de azil sunt ținuți în detenție până la soluționarea cererii de azil, fără a le fi respectate drepturile omului. S-a mai discutat despre motivele pentru care unele persoane caută refugiul, criza declanșată de conflictele din Orientul Mijlociu, dacă este Europa pregătită să primească un număr mare de migranți și refugiați. În cadrul acestui proiect au fost cooptați și cercetători IRDO.

S-a adus în discuție o serie de probleme precum: aplicarea corectă a drepturilor omului în Europa, relația dintre instanțele naționale și supranaționale, rolul instanțelor supranaționale în ordinea juridică europeană, cauzele în care unele state au fost condamnate la CEDO pentru ținerea în detenție a solicitanților de azil până la soluționarea definitivă a cererii depuse, uneori câteva luni, cu toate că solicitanții au fost minori neînsoțiți. În cadrul dezbaterilor au participat și prof. univ. dr. Irina Moroianu Zlătescu, membru în Consiliul de Administrație al Agenției pentru Drepturi Fundamentale a Uniunii Europene.

La sfârșitul dezbaterilor, în concluziile Conferinței, președintele Diana Wallis a anunțat că Adunarea Generală și Conferința anuală 2016 vor avea loc în perioada 7-9 septembrie, la Ferrara, Italia, în colaborare cu Universitatea din Ferrara.

Ioan Zonga

RAPORTUL SPECIAL AL AVOCATULUI POPORULUI PRIVIND CONDIȚIILE DE DETENȚIE DIN PENITENCIARE ȘI CENTRE DE REȚINERE ȘI ARESTARE PREVENTIVĂ, FACTORI DETERMINANȚI ÎN RESPECTAREA DEMNITĂȚII UMANE ȘI A DREPTURILOR PERSOANELOR PRIVATE DE LIBERTATE

Acest raport special a fost întocmit ca urmare a anchetelor teritoriale în penitenciare și în centrele de reținere și arestare preventivă. Avocatul Poporului a decis realizarea de anchete în întreg sistemul penitenciar din România, solicitând pe lângă aspectele evidențiate de presă și alte informații suplimentare privind furnizarea apei, a energiei electrice, calitatea apei și a hranei în penitenciare. Anchetele au fost extinse și la centrele de reținere și arestare preventivă din subordinea Ministerului Afacerilor Interne. La solicitarea instituției Avocatul Poporului, Administrația Națională a Penitenciarelor precum și Inspectoratul General al Poliției Române au transmis date statistice privind condițiile de detenție din unitățile subordonate acestora.

Scopul elaborării acestui Raport special a fost acela de a contribui la respectarea demnității umane și a drepturilor persoanelor private de libertate, identificând deficiențele din penitenciare și din centrele de detenție și arestare preventivă. Este necesară acum valorificarea informațiilor obținute prin Raport prin propunerea unor măsuri care să contribuie la respectarea dispozițiilor constituționale și a reglementărilor internaționale privind condițiile de detenție.

Raportul se dorește a fi și un instrument de lucru de utilitate pentru autoritățile locale în procesul de reformă a sistemului penitenciarelor și pune în evidență dificultățile și situațiile speciale cu care se confruntă regimul penitenciar, propunând măsurile adecvate atât pentru îmbunătățirea situației persoanelor private de libertate, cât și a personalului din sistemul administrației penitenciarelor. Astfel, datele furnizate de acest raport oferă o bază de informație pentru evaluarea de ansamblu a

situației penitenciarelor din România. Informațiile furnizate de acest Raport vor sta la baza viitoarelor demersuri ale Avocatului Poporului pentru fiecare caz particular în parte, atunci când va emite recomandări, rapoarte speciale sau se vor efectua vizite din partea Domeniului pentru prevenirea torturii din locurile de detenție.

Se recunoaște faptul că deși acest Raport special reprezintă o încercare târzie și insuficientă, cu toate acestea, își propune să prevină pronunțarea unor decizii-pilot de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului împotriva României.

Ca urmare a anchetelor întreprinse, măsurile care se propun vizează modificări și completări ale legislației interne sau acolo unde este cazul chiar emiterea unor noi acte normative. Mai mult decât atât, se propune și creșterea sumelor alocate de la buget pentru sistemul penitenciarelor.

Rezultatele anchetelor au fost aduse la cunoștința publicului și prin intermediul unor comunicate de presă, postate pe pagina oficială a Avocatului Poporului.

În procesul de elaborare a Raportului s-au solicitat și s-au primit date de la Administrația Națională a Penitenciarelor, de la Inspectoratul General al Poliției Române și de la Ministerul Justiției. Întocmirea Raportului și recomandarea măsurilor s-au făcut ținându-se cont de reglementările interne, în primul rând de prevederile constituționale și de reglementările internaționale în materie execuțională, de jurisprudența Curții Europene și de doctrina de specialitate în materie, luându-se, de asemenea, în considerare articolele și informațiile din mass-media.

Daniela Albu

ACTIVITATEA AGENȚIEI EUROPENE PENTRU DREPTURI FUNDAMENTALE – RAPORT DE ACTIVITATE IULIE-SEPTEMBRIE 2015

În perioada 2-3 iulie 2015, reprezentanți ai Agenției pentru Drepturi Fundamentale au prezentat în cadrul Consiliului Europei proiectul ghidului privind accesul la justiție, la o reuniune plenară a Comisiei europene pentru eficiența justiției, care a avut loc la Strasbourg. S-a dezbătut cu această ocazie conținutul viitoarei publicații și s-au făcut o serie de recomandări

Un seminar axat pe tema colectării datelor despre copiii cu dizabilități s-a desfășurat în data de 6 iulie, 2015, la Geneva. Cu acest prilej, reprezentanți ai FRA au luat cuvântul expunând punctul de vedere și activitatea Agenției în domeniu.

Membrii Parlamentului European s-au reunit în data de 15 iulie 2015, la Bruxelles, pentru a discuta cel mai recent raport FRA cu privire la formele severe de exploatare în muncă. Reprezentanți ai FRA au prezentat și au dezbătut concluziile studiului recent elaborat de Agenție. La reuniune au luat parte membrii Comitetului Parlamentar European pentru angajare în muncă și probleme sociale.

În data de 16 iulie 2015 reprezentanți ai FRA au întreprins o vizită la municipalitățile din Mantova și Bologna, Italia în cadrul proiectului de angajare locală pentru incluziunea minorității rome – proiectul LERI.

Membri ai FRA au susținut o prezentare privind cadrul consolidării legislației și a instrumentelor juridice existente, în speță EURODAC și SIS II, precum și implicarea drepturilor fundamentale în jurisprudența existentă. Prezentarea a avut loc în 20 iulie 2015, la Bruxelles, în cadrul Grupului de lucru al Consiliului Europei privind frontierele. Agenția pentru Drepturi Fundamentale a contribuit la deliberările Consiliului Europei privind viitoarele progrese ale proiectului pachetului frontierelor inteligente

În data de 21 iulie, reprezentanți ai FRA au prezentat Raportul Anual al Agenției în Senatul Poloniei, la Varșovia. Raportul se axează pe situația actuală și problemele respectării și protejării drepturilor fundamentale.

În perioada 22 – 31 iulie, reprezentanți ai FRA s-au întâlnit cu reprezentanți ai unor diferite organizații din Viena pentru a explora modalități de creștere a gradului de

conștientizare privind drepturile fundamentale și pentru a pregăti viitorul Forum pentru Drepturile Fundamentale, care va fi organizat de FRA în iunie, 2016.

În cadrul celei de a 14-a sesiune de lucru a Comitetului ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități, desfășurată în perioada august – 4 septembrie 2015, a fost analizat și raportul Uniunii Europene privind implementarea Convenției privind Drepturile Persoanelor cu Dizabilități. Cu această ocazie, Agenția pentru Drepturi Fundamentale a Uniunii Europene, membră a grupului privind monitorizarea implementării CDPD la nivelul Uniunii, a prezentat un raport privind activitatea și studiile făcute în domeniu fiind subliniate aspecte privind dreptul la capacitate juridică a persoanelor cu dizabilități în statele membre, dreptul la vot etc.

Agenția pentru Drepturi Fundamentale a lansat Raportul său intitulat „Costul excluderii de la serviciile de sănătate – situația migranților aflați în situații nereglementate”, în cadrul Conferinței anuale a Alianței Europene pentru Sănătate Publică, organizată în data de 3 septembrie la Bruxelles. Prezentarea cercetărilor FRA a fost urmată de discuții cu reprezentanți ai Directoratului General pentru Sănătate și Siguranță Alimentară al Comisiei Europene, ai Parlamentului European, ai Organizației Internaționale pentru Migrație și ai organizației Medecins du Monde.

Reprezentanți ai FRA au ținut un discurs inaugural și au prezentat sondajul Agenției privind situația violenței împotriva femeilor, în cadrul Conferinței europene privind violența domestică, organizată în perioada 6-9 septembrie, la Belfast, în Irlanda.

În data de 8 septembrie, reprezentanți ai Agenției pentru Drepturi Fundamentale au fost invitați să prezinte studiul recent al FRA privind situația drepturilor fundamentale ale persoanelor transsexuale. Prezentarea a avut loc în prezența membrilor grupului Parlamentului European pentru LBGTI (lesbiene, homosexuali, bisexuali, transsexuali), în cadrul unui seminar organizat la Strasbourg.

Tot în data de 8 septembrie, a avut loc la

Burxelles cea de a 19-a întâlnire a Grupului de interinstituțional de lucru privind Rasismul și Xenofobia, întâlnire la care au participat în mod activ și reprezentanți ai FRA.

Grupul de lucru privind terorismul din cadrul Consiliului Europei a organizat în data de 9 septembrie o dezbateră privind islamofobia. Reprezentanți ai FRA au contribuit la discuții ca urmare a invitației președinției luxemburgheze a UE.

Reprezentanți ai FRA au luat cuvântul în cadrul Conferinței de la Salonic, Grecia, conferință cu tema „Implementarea de către UE a Convenției privind Drepturile Persoanelor cu Dizabilități: evaluarea impactului concluziilor Comitetului ONU pentru Drepturile Persoanelor cu Dizabilități – calea de urmat în viitor”.

În perioada 14-15 septembrie, s-a reunit Comitetul științific al FRA, pentru alegerea noului președinte și a noului vice-președinte.

FRA, împreună cu reprezentanți ai statelor membre, cu Agenția ONU pentru Refugiați, Organizația Internațională pentru Migrație și Comitetul Internațional al Crucii Roșii, s-au întâlnit în perioada 21-22 septembrie la Valletta, Malta în cadrul unui seminar organizat de EASO pentru a discuta ghidul practic pentru găsirea membrilor de familie ai refugiaților, ghid elaborat de Biroul European pentru Asistența Solicitanților de Azil (EASO). Găsirea membrilor familiei este necesară pentru a asigura drepturile copilului și a restaura legăturile de familie atunci când acestea sunt separate din diferite cauze. Ghidul își propune să sprijine statele membre să acționeze în interesul copiilor refugiați prin întregirea familiilor acestora. De asemenea, ghidul oferă o serie de informații practice de identificare și găsire a familiilor pe teritoriul UE și va fi disponibil curând.

În data de 23 septembrie, s-a reunit la Amsterdam, Rețeaua Europeană a Ombudsmanilor pentru copii în cadrul unei Conferințe având ca temă „Violența împotriva copiilor”. Cu această ocazie, reprezentanți ai FRA au susținut o prezentare privind situația acestui fenomen în UE.

Comitetul Director al FRA, s-a reunit în perioada 23-25 septembrie pentru numirea noului Director al Agenției. În data de 25 septembrie s-a comunicat oficial că noul Director al FRA, Michael O’Flaherty își va

prelua funcția din data de 16 decembrie, 2015. Până la data de 16 decembrie, când noul Director își va prelua funcția, Constantinos Manolopoulos, Directorul Departamentului Administrativ al FRA va fi Director Interimar al Agenției pentru Drepturi Fundamentale.

Aproximativ 20 de experți s-au reunit pe 25 septembrie la sediul FRA pentru a discuta cum vor fi formulate întrebările pentru interviurile care vor fi folosite în cadrul proiectului FRA de folosire a datelor biometrice pe scară largă în sistemele informatice ale UE atât la frontiere, cât și pentru acordarea de vize și de azil.

În contextul proiectului LERI (angajare locală pentru incluziunea minorității rome), reprezentanți ai FRA au participat în data de 26 septembrie la o conferință de încheiere a primei faze de evaluare a proiectului, care a avut loc la Mantova, în Italia.

O delegație turcă a vizitat Agenția pentru Drepturi fundamentale în data de 28 septembrie. Delegația a fost compusă din reprezentanți ai Ministerului Justiției, ai Înalțului Consiliu al Judecătorilor și Procurorilor, ai Curții Constituționale, ai Curții de Casație și ai Consiliului de stat.

Reprezentanți ai FRA au luat parte la o masă rotundă găzduită de organizația Sprijinul Victimelor în Europa, care a avut loc în data de 29 septembrie, la Bruxelles, având ca temă „Victimele delictelor în Europa: o mai largă perspectivă a ONG-urilor”

De asemenea, tot în 29 septembrie, Agenția pentru Drepturi Fundamentale a ținut întrunirea sa anuală privind rețeaua de cercetare multidisciplinară, FRANET.

Cel de al 18-lea Forum European privind Sănătatea a avut loc în data de 30 septembrie, la Gastein, în Austria. Tema din acest an a fost ”Asigurarea sănătății în Europa: echilibrarea priorităților, împărțirea responsabilităților”. Reprezentanți ai FRA au luat cuvântul în plenara de deschidere a Forumului, plenară care și-a propus să analizeze îndeaproape cum vor fi afectate sistemele de sănătate de influxul de migranți care fund de conflictele din afara UE. În acest context au fost prezentate concluziile celui mai recent Raport al FRA privind costul serviciilor de sănătate pentru migranți. La Forum au participat peste 600 de experți europeni în domeniul sănătății.

În perioada 30 septembrie - 1 octombrie,

reprezentanți ai FRA au participat la Întrunirea privind Implementarea Dimensiunii Umane, care a avut loc la Varșovia, fiind organizată de Biroul OSCE pentru Instituții Democratice și pentru Drepturile Omului (ODIHR).

Alături de reprezentanți ai OSCE, au participat reprezentanți din 57 de state OSCE, ai societății civile și ai organizațiilor internaționale. Aceasta este cea mai mare conferință anuală pe tema drepturilor omului și democrației. Agenda conferinței a inclus o sesiune de lucru privind populațiile romă și sinti (minorități gitane). Agenția pentru Drepturi Fundamentale a prezentat cu acest prilej

activitatea sa privind minoritatea romă. Cu acest prilej au mai fost organizate încă patru evenimente adiacente, la care au participat și reprezentanți ai FRA, după cum urmează: Combaterea discursului motivat de ură și rasism împotriva romilor și populațiilor sinti în cadrul campaniilor electorale, problemele actuale în politicile privind minoritățile romă și sinti, tineretul din cadrul acestor minorități și politici publice de participare socială ale minorităților romă și sinti, punându-se accent cu precădere pe participarea femeilor.

Daniela Albu

MICHAEL O'FLAHERTY, NOUL DIRECTOR AL AGENȚIEI EUROPENE PENTRU DREPTURI FUNDAMENTALE

Michael O'Flaherty a fost ales noul Director al Agenției Europene pentru Drepturi Fundamentale (FRA).

„Cu deosebită plăcere, Comitetul Director al FRA anunță numirea domnului Michael O'Flaherty în funcția de Director al FRA” a declarat președinta Comitetului Director al FRA, Frauke Lisa Seidensticker. ”Experiența profundă a domniei sale în domeniul drepturilor omului, precum și bogata sa activitate la nivel național, internațional și european, vor consolida rolul FRA ca una dintre cele mai importante instituții, cu o contribuție majoră la făurirea și protejarea conceptului european al drepturilor fundamentale”.

Membrii comitetului director al FRA au intervievat candidații la această funcție pe parcursul întâlnirii comitetului din perioada 24-25 septembrie, iar decizia finală a fost supusă la vot.

„Este o mare onoare pentru mine să preiau

această funcție importantă” a declarat Michael O'Flaherty. ”Aștept cu mult interes să lucrez împreună cu angajații și cu comitetul director pentru progresul protecției și promovării drepturilor fundamentale în întreaga Uniune Europeană, în special în aceste momente critice”.

Michael O'Flaherty este profesor în Drept și predă Drepturile Omului la Universitatea Națională din Galway, Irlanda, de asemenea, este Director al Centrului Irlandez pentru Drepturile Omului. El este și membru în comitetul pentru drepturile omului din cadrul Națiunilor Unite și a activează de peste 20 de ani în domeniul drepturilor omului, atât la nivel național, cât și internațional. Încă din 2014, a fost înalt expert din partea Irlandei în cadrul rețelei multidisciplinare de cercetare a FRA, FRANET.

Daniela Albu

NOTE, CRONICI, RECENZII

RAMONA-GABRIELA PARASCHIV, MECANISME INTERNAȚIONALE DE PROTECȚIE A DREPTURILOR OMULUI, EDITURA PRO UNIVERSITARIA, BUCUREȘTI, 2014

Cartea „Mecanisme internaționale de protecție a drepturilor omului” care ne propunem să o prezentăm este rezultatul cercetării doctorale a lect. univ. dr. Ramona-Gabriela Paraschiv, din cadrul Universității Creștine „Dimitrie Cantemir”, Facultatea de Științe Juridice și Administrative. Lucrarea este consacrată unei teme de permanentă actualitate și interes major, tema constituind o preocupare constantă nu numai pentru state, ci și pentru numeroase organizații și organisme regionale și internaționale guvernamentale și neguvernamentale, cât și pentru oamenii de pretutindeni.

Planul de cercetare este cuprinzător, foarte bine conceput și tratează într-o succesiune firească multitudinea aspectelor generale și specifice protecției drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, urmărind dezvoltarea acestora, în contextul evoluției societății, a relațiilor și mediului internațional, precum și a cadrului juridic și instituțional în domeniu.

Având ca obiect de studiu o temă asupra căreia, de-a lungul timpului, s-au aplecat doctrinari de renume, ceea ce a dus și la apariția unei ramuri autonome de Drept internațional al drepturilor omului, autoarea a reușit să elaboreze o lucrare caracterizată printr-o pronunțată notă de personalizare, în care demonstrează – prin extensiunea și complexitatea cercetării, a metodologiei de tratare, a profunzimii analizei, a opiniilor proprii și a raționamentelor juridice, precum și a relevanței argumentelor folosite – modul în care problematica drepturilor omului s-a impus în reglementările internaționale, acestea fiind consacrate și promovate în dreptul internațional umanitar, urmat de: dreptul internațional penal, dreptul răspunderii internaționale a statelor, dreptul diplomatic – prin protecția diplomatică – precum și de dreptul internațional al mediului.

Lucrarea beneficiază de o fundamentare teoretică solidă, autoarea folosind o bibliografie bogată și diversificată atât generală, cât și de

specialitate română și străină (engleză, franceză, italiană), susținută de jurisprudența relevantă, de un foarte voluminos material normativ (internațional și național), de numeroase documente internaționale (rezoluții ale organelor unor organizații internaționale, rapoarte ale organismelor în domeniu, ca și declarații ale unor reuniuni internaționale), precum și de webografie, acestea din urmă ilustrând, în mod preponderent, componența practică a lucrării.

Tematica abordată este tratată la nivel tridimensional, lucrarea relevând competența, profesionalism și pasiune pe întregul proces de investigare, identificare și analiză a problematicii drepturilor omului, ceea ce este de natură să sporească componența și utilitatea practică.

Pe parcursul monografiei și mai ales în capitolul final, în baza constatărilor desprinse în procesul cercetării, autoarea formulează și argumentează numeroase recomandări și propuneri privind perfecționarea mecanismelor internaționale de protecție a drepturilor omului, care trezesc un real interes, fiind demne de luat în seamă, precum și propuneri de lege ferenda menite a îmbunătăți cadrul juridic specific în vederea unei mai bune respectări a drepturilor în plan internațional.

Volumul se prezintă ca o cercetare științifică coerentă în domeniul drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, o lucrare cu un pronunțat caracter intra și interdisciplinar. Având un conținut cuprinzător, ea tratează corect și în profunzime o multitudine de aspecte, atât de ordin general, cât și specific, cunoscute și mai puțin cunoscute, autoarea raliindu-se unor opinii doctrinare, în timp ce pe altele le dezvoltă, sau formulează interpretări și puncte de vedere noi, după cum în alte cazuri examinează în mod critic unele opinii, aducând contribuții proprii de valoare științifică deosebită.

prof. univ. dr. Dumitra Popescu

DORIN CIUNCAN, CORUPȚIE ȘI POLITICĂ. CRONICĂ DE JURISPRUDENȚĂ PENALĂ, EDITURA UNIVERSUL JURIDIC, BUCUREȘTI, 2014.

Lucrarea „Corupție și politică. Cronică de jurisprudență penală”, publicată la Editura Universul Juridic, își propune să fie o „cronică de jurisprudență penală”, referitoare la „corupție și politică”. Autorul, Dorin Ciuncan, fost procuror șef al Compartimentului de studii și documentare din cadrul Direcției Naționale Anticorupție, se dovedește a fi temeinic ancorată în realitatea zilelor noastre.

Bazat pe o amplă documentare, autorul abordează o largă tematică din domeniile și relațiile sociale care au legătură cu fenomenul corupției. El se referă la legislația cu privire la protecția proprietății, la domeniul privatizării, al achizițiilor publice, la jurisprudența penală și a mecanismelor de combatere a fenomenului infracțional.

În cuprinsul lucrării sunt analizate, între altele, în contextul general de europenizare, dreptul de proprietate, principiul supremației dreptului și al legalității protecției drepturilor patrimoniale, restituire în natură, dreptul la respectarea proprietății, exploatarea resurselor patrimoniale, dezindustrializarea României, principiul separației și echilibrului puterilor în cadrul democrației constituționale, participarea României la procedurile în fața Curții Europene a Drepturilor Omului și a Comitetului Miniștrilor al Consiliului Europei etc.

Bogata experiență pe care autorul o are în domeniul dreptului, atât sub aspect teoretic cât și practic, ușurința exprimării, capacitatea de sinteză și de analiză dobândite în cadrul activității desfășurate la Editura Științifică,

Revista Română de Drept și altele i-au permis să facă o examinare pertinentă a unor infracțiuni, cum ar fi abuzul în serviciu în formă calificată, șantajul, conflictul de interese, luarea de mită, foloasele necuvenite, traficul de influență, trădarea prin transmiterea de secrete, informații secrete de stat, evaziunea fiscală, fapta persoanei care îndeplinește o funcție de conducere de a folosi influența ori autoritatea sa, corupția politică prin abuzul de resurse publice ș.a.

Sunt prezentate, de asemenea, o seamă de instituții și proceduri în fața acestora cum ar fi: Autoritatea de Supraveghere Financiară, procedura arbitrală a Curții de Arbitraj Comercial Internațional, Consiliul Superior al Magistraturii.

Se fac referiri la categoriile de funcționari publici și funcționari, la aspecte privind aplicarea legii penale în timp, prezumția de nevinovăție, dreptul la informare cu privire la drepturile procedurale, dreptul la un proces echitabil, garanțiile procedurale referitoare la acesta, egalitatea armelor, principiul contradictorialității etc.

Prin întreg conținutul său, prin soluțiile practice propuse, această lucrare încearcă să dea unele răspunsuri tehnice pentru multe probleme de actualitate din activitatea juridică românească referitoare la fenomenul corupției și se constituie astfel, într-un adevărat document de știință juridică la îndemâna magistraților și a altor specialiști.

Gheorghe Pârvan

GHEORGHE IANCU, DREPT ELECTORAL, EDITURA UNIVERSUL JURIDIC, BUCUREȘTI, 2015

Dreptul electoral este o lucrare singulară în peisajul doctrinei juridice de drept public și este scrisă cu o multitudine de analize de drept comparat în domeniu.

Lucrarea se constituie în curs universitar care se predă la Facultatea de drept a Universității

din București. În conținutul său sunt cuprinse patru părți și anume: drepturile fundamentale politice, tipurile de scrutin, toate tipurile de alegeri (parlamentare, președințiale, europarlamentare și locale), precum și referendumul.

În ceea ce privește drepturile fundamentale politice, acestea sunt analizate în conținutul lor, pe baza condițiilor constituționale și legale pe care trebuie să le îndeplinească un cetățean (român) pentru a putea să le execute.

Dreptul de a alege, care ar fi mai științific să fie denumit dreptul de a vota (sau de vot) este examinat din perspectivă comparată. În legătură cu conținutul său, sunt analizate diferențele dintre condiție și cens, cele două confundându-se de multe ori. Aceste diferențe se referă la accesibilitatea alegătorilor, la caracterul exagerat al unor condiții și la cel prohibitiv pentru exercitarea acestui drept fundamental.

În ceea ce privește dreptul fundamental de a fi ales se face trimitere la condițiile necesare a fi îndeplinite pentru executarea dreptului de a alege, subliniindu-se aspecte constituționale și legale care se deosebesc.

Variantele celor două drepturi fundamentale sunt și ele examinate, și anume dreptul fundamental de a alege și de a fi ales în Parlamentul European. În aceste cazuri, desigur, se menționează că legea aplicabilă este cea română.

Pentru ambele variante, și pentru celelalte drepturi fundamentale politice, este semnalizată o propunere de lege ferenda referitoare la imprecizia reglementării în domeniu, referitoare la imposibilitatea resortisanților comunitari de a alege și de a fi aleși în Parlamentul European, dar și în autoritățile publice reprezentative din România.

Tipurile de scrutin sunt examinate grupat în cele trei mari categorii: majoritar, proporțional și mixt. Fiecare tip de scrutin cuprinde variantele fiecăruia analizate din perspectivă comparată, împreună cu o abundență de exemple.

Desigur că, este analizată și legea română referitoare la tipul de scrutin proporțional care va fi aplicat începând cu alegerile parlamentare din anul 2016.

O abordare detaliată este cea a scrutinului mixt de tip german (cu compensare), care a fost creat pentru a reduce dezavantajelor tipurilor de scrutin majoritar și proporțional.

Alegerile sunt examinate pe baza operațiunilor electorale pe care le cuprind și care, de principiu, sunt aceleași.

Alegerile parlamentare sunt examinate ca fiind dreptul comun în domeniu, pentru celelalte tipuri de alegeri prezentându-se doar specificul lor. Desigur că, în cazul alegerilor locale specificul este foarte pronunțat, motiv pentru care acestea ocupă un spațiu mai larg.

Operațiunile electorale sunt prezentate în ordinea în care acestea se desfășoară. În plus, alegerile sunt analizate prin prezența la urne și fără această prezență. În acest ultim caz, este examinat votul la distanță (votul electronic și votul prin corespondență). În acest sens, este valorificată experiența dobândită ca urmare a desfășurării congreselor de la Bregenz referitoare la votul la distanță, cu precădere a celui electronic.

Sunt analizate și organizarea și funcționarea Autorității Electorale Permanente și sunt formulate multe propuneri de lege ferenda.

Referendumul este prezentat pentru prima dată în conținutul analizat în lucrare, ca fiind preponderent decizional. Analiza este făcută tot din perspectivă comparată. În acest sens, sunt examinate: trăsăturile, definiția și clasificarea referendumurilor; argumentele pro și contra referendumului; funcțiile referendumului și diferențele dintre acesta și plebiscit; procedura de organizare a referendumurilor; modulele de referendum.

În final, este analizat referendumul în România. În plus, lucrarea cuprinde analize referitoare la justiția electorală și la contenciosul electoral și justiția electorală în România.

Teodor Lorent

AGENȚIA PENTRU DREPTURILE FUNDAMENTALE A UNIUNII EUROPENE, ASPECTE PRIVIND PROMOVAREA RESPECTULUI ȘI DIVERSITĂȚII - COMBATEREA INTOLERANȚEI ȘI URII, 2015

În perioada recentă Europa a cunoscut mai multe provocări și situații de gestionat: criza

economică din Grecia, problemele de securitate din Ucraina și conflictul cu Rusia, amenințarea

globalizată a terorismului până la criza umanitară a refugiaților și a migrației. Uniunea Europeană se află într-una dintre cele mai tensionate și dificile perioade ale sale. Astfel de provocări aduc atingere principiilor de bază și valorilor Uniunii Europene, prin actele de violență motivate de ură și intoleranță, atacurile teroriste, precum și discriminarea și excluderea celor considerați diferiți din cauza a ceea ce ei cred sau pentru că provin din altă parte.

Uniunea Europeană a adoptat o legislație de combatere a discriminării, instigare la ură și infracțiunile motivate de ură, și a finanțat mai multe proiecte transnaționale. De asemenea, multe state membre au luat măsuri similare. Cu toate acestea, se pot realiza la nivel local, mult mai multe lucruri, în special în mediul școlar, împreună cu instituțiile publice, diverse organizații și mass-media.

Lupta împotriva discriminării, rasismului, xenofobiei și intoleranței, precum și eforturile de a respecta și proteja drepturile fundamentale trebuie să constituie un efort continuu în fața oricăror provocări. Acest efort necesită voință politică, coordonare operațională eficientă și

schimbul de expertiză și experiență între toți actorii implicați, de la instituțiile Uniunii Europene, prin intermediul autorităților naționale, regionale și locale, organele responsabile cu aplicarea legii, sistemul de justiție, autoritățile educaționale și organismele cu preocupări în promovarea egalității.

Activitatea organizațiilor internaționale, cum ar fi Consiliul Europei și Oficiul pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului (ODIHR) al Organizației pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE) a arătat că este nevoie de un amestec de măsuri variate pentru a contracara ură și intoleranță în mod eficient. Agenția pentru Drepturi Fundamentale a Uniunii Europene recunoaște existența și impactul pe care le au rasismul și xenofobia, această recunoaștere fiind o condiție prealabilă pentru găsirea unor răspunsuri eficiente.

Uniunea Europeană are capacitatea de a se comporta ca actor global pentru găsirea unor soluții pe termen lung care să ajute la rezolvarea acestor crize, de a oferi răspunsuri adecvate la problemele cu care se confruntă.

Adrian Bulgaru

AGENȚIA PENTRU DREPTURI FUNDAMENTALE A UNIUNII EUROPENE, RAPORT PRIVIND COSTURILE EXCLUDERII DE LA SERVICIILE DE SĂNĂTATE – CAZUL MIGRANȚILOR AFLAȚI ÎN SITUAȚII NEREGLEMENTATE, 2015

Raportul își propune să estimeze costurile oferirii unui acces prompt la diagnostic și tratament migranților aflați în situații nereglementate, în comparație cu oferirea de tratamente doar în cazuri de urgență. Raportul prezintă un model economic de calculare a unor astfel de costuri pentru două probleme medicale: hipertensiunea și tratamentul prenatal. Pentru a ilustra mai bine aplicarea în practică, modelul se aplică la trei state membre din Uniunea Europeană; Germania, Grecia și Suedia.

Deși rezultatele trebuie interpretate cu precauție, testele arată că oferirea de servicii medicale preventive pentru migranții aflați în situații nereglementate ar putea economisi costuri pentru serviciile de sănătate. Chiar și în

cazul în care se folosește un model simplu pentru estimarea costurilor, implicațiile sunt clare: tratarea unei situații medicale doar atunci când aceasta devine o urgență, nu numai că pune în pericol sănătatea pacientului, dar are ca rezultat o mai mare povară economică exercitată asupra sistemelor de sănătate.

Raportul arată că accesul migranților aflați în situații mai speciale, la serviciile de sănătate nu numai că ar contribui la respectarea dreptului fiecărui om de a beneficia de cel mai înalt standard de sănătate fizică și mentală, dar ar fi și mult mai eficient din punct de vedere economic. Obligațiile care incumbă fiecărui stat ca urmare a unei interpretări incluzive a legislației internaționale a drepturilor internaționale ale omului, sunt astfel sprijinite și de argumente economice.

Dreptul la sănătate este un drept social de bază. Pactul internațional ONU privind drepturile economice, sociale și culturale, care a fost ratificat de toate cele 28 de state membre, consfințește în Articolul 12 „dreptul fiecăruia de a beneficia de cel mai înalt standard de sănătate fizică și mentală”. Obligația respectării acestui drept îi revine fiecărei persoane și fiecărui stat. Protocolul opțional din 2008 stabilește procedura depunerii plângerilor de către grupuri individuale ale căror drepturi economice, sociale și culturale au fost încălcate. Dar când vine vorba despre oferirea unor servicii de sănătate, dreptul european permite o anumită diferențiere între migrații aflați în situații reglementate și cei aflați în situații nereglementate. Jurisprudența europeană este prima care vine să reducă acest decalaj. Raportul din 2011 al Agenției pentru Drepturi Fundamentale oferă o analiză detaliată asupra dreptului la sănătate și a respectării acestuia în cazul persoanelor aflate pe teritoriul unui stat. Articolul 24 al Convenției ONU pentru drepturile copilului conține prevederi specifice privind accesul copiilor la serviciile de sănătate și obligă statele să asigure îngrijiri prenatale mamelor. De asemenea, Carta Europeană a Drepturilor Fundamentale include dreptul la îngrijiri și servicii de sănătate în Articolul 35. Dar aplicabilitatea Cartei se lovește de legislația

națională care poate diferi de la un stat la altul. Legislația națională tinde să ofere servicii de sănătate stabilind standarde minime pentru acestea.

De altfel, așa cum se subliniază și în introducerea raportului, în 2011 FRA a publicat trei rapoarte având ca temă drepturile fundamentale ale migraților din UE, aflați în situații nereglementate. Cu acest prilej FRA a constatat că politicile din statele membre privind accesul migraților la servicii de sănătate variază în mod substanțial și cel mai adesea își propun să ofere servicii medicale de urgență. Considerațiile de ordin economic trebuie avute mereu în vedere dar ele nu pot fi folosite pentru a justifica nerespectarea unor drepturi fundamentale. FRA concluzionează că eficiența costurilor rămâne un aspect important în dezbateră privind accesul la servicii de sănătate pentru migrații aflați în situații nereglementate. Astfel la cererea experților și a persoanelor implicate în acest subiect, FRA și-a propus să examineze în acest nou raport implicațiile costurilor pentru serviciile de sănătate acordate migraților aflați în situații speciale. Analiza este comparativă și se rezumă la cele trei state membre UE mai sus menționate.

Petru Emanuel Zlătescu

IRINA AIRINEI, SORIN BORDUȘANU, CĂLĂTORI PRIN BUCUREȘTI, PRO UNIVERSITARIA, 2015

Semnalăm apariția volumului Călători prin București/Wandering through Bucharest, apărut la editura Pro Universitaria, al cărui autori sunt dr. Irina Airinei, cadru didactic la SNSPA și Sorin Bordușanu- vicepreședintele Comisiei de atribuire de denumiri a Municipiului București.

Bucureștiul fiind un important depozitar al elementelor de patrimoniu, lucrarea aduce în atenție patrimoniul toponimic al Bucureștiului.

Multiculturalitatea Bucureștiului este reflectată în denumirile arterelor de circulație, prezentând străzile ce poartă numele unor juriști, pictori români celebri, străzi cu nume de personalități aromâne, străzi cu nume evreiești.

Remarcăm, de asemenea, în ultima parte a volumului, capitolul Istoria evoluției urbei, punct de plecare pentru planificarea dezvoltării orașului viitorului, așa cum susțin autorii orașul fiind un organism viu care evoluează odată cu locuitorii săi, odată cu schimbările intervenite în modul de trai, odată cu noile descoperiri ale științei.

Cartea prezintă un deosebit interes pentru toți cei care doresc să afle despre resorturile vieții sociale din București, capitală ce are o realitate și o încărcătură istorică de necontestat.

Alexandra Bucur

CONSILIUL LEGISLATIV – BULETIN DE INFORMARE LEGISLATIVĂ, NR. 3/2015

În deschiderea acestei ediții a Buletinului de informare al Consiliului Legislativ se prezintă bilanțul activității instituției pe anul trecut. Apoi, în cadrul rubricii Personalități ale Consiliului Legislativ de-a lungul timpului este publicat medalionul: Alexandru Costin – specialist de renume al Consiliului Legislativ în domeniul procedurii civile.

Buletinul prezintă, în continuare, apariții editoriale, cum ar fi: Constituția României. Titlul I. Principii generale art.1-14. Comentarii și explicații, București, Editura C.H.Beck, 2015, 380 p. (Sorin Popescu, Cătălin Ciora); Codex constituțional. Constituțiile statelor membre ale Uniunii Europene,

București, Editura „Monitorul Oficial”, 2015, 1638 p. (Maria Luiza Manea, Alina Istodor), Constituția României cu legislație conexă și jurisprudență, București, Editura Hamangiu, 2015, 426 p. (Izabella Nina Navroțchi).

De asemenea, ca acte normative noi, Buletinul redă Legea nr.139/2015 privind înființarea, organizarea și funcționarea Academiei de științe juridice din România, iar rubrica In Memoriam supune atenției pe Iulian Poenaru, specialist de marcă al Consiliului Legislativ în domeniul dreptului penal.

Mihaela Scarlat

V. REMEMBER

ACTIVITĂȚI PROPRII SAU ÎN COLABORARE

Dezbateri privind proiectul de Strategie națională de învățare pe tot parcursul vieții pentru perioada 2015-2020 și Planul de acțiune pentru implementarea acestei strategii, elaborate de Ministerul Educației și Cercetării Științifice, organizată de Institutul Român pentru Drepturile Omului în parteneriat cu Catedra UNESCO pentru drepturile omului, democrație, pace și toleranță, Școala Națională de Studii Politice și Administrative, Universitatea Ecologică, Universitatea Creștină „Dimitrie Cantemir”, Asociația pentru Națiunile Unite din România și Asociația Română pentru Libertate Personală și Demnitate Umană (8 iulie 2015)

Masa rotundă cu tema „Populația mondială – perspective și provocări” organizată de Institutul Român pentru Drepturile Omului în parteneriat cu Asociația pentru Națiunile Unite din România, Asociația pentru Promovarea Drepturilor Familiei – Family Forum și Asociația Clubul de la Cheia cu ocazia Zilei Mondiale a Populației (10 iulie 2015)

Masă rotundă privind proiectul de Strategie națională privind reducerea părăsirii timpurii a școlii în România și Planul de implementare a acestei strategii, elaborate de Ministerul Educației și Cercetării Științifice organizată de Institutul Român pentru Drepturile Omului în parteneriat cu Liga Independentă Română pentru Drepturile Copilului și Tânărului, Asociația Română pentru Libertate Personală și Demnitate Umană și Asociația pentru Promovarea Drepturilor Familiei - Family Forum (14 iulie 2015)

A XXI-a ediție a cursurilor Universității Internaționale a Drepturilor Omului cu tema “Organizația Națiunilor Unite la 70 de ani” organizată de Institutul Român pentru Drepturile Omului în colaborare cu Asociația pentru Națiunile Unite din România, Catedra UNESCO pentru drepturile omului, democrație, pace și toleranță și Asociația Clubul de la Cheia „Victor Dan Zlătescu”, cu concursul membrilor AIDC, ELI, IDEF (20 – 26 iulie 2015)

Simpozion cu tema „Victimele traficului de persoane în contextul actual” organizat de Institutul Român pentru Drepturile Omului în

parteneriat cu Asociația pentru Națiunile Unite din România și Asociația Română pentru Libertate Personală și Demnitate Umană (24 iulie 2015)

Dezbateri privind proiectul lansat de Ministerul Afacerilor Interne pentru modificarea și completarea Normelor metodologice de aplicare a Legii nr. 122/2006 privind azilul în România, aprobate prin Hotărârea Guvernului nr. 1251/2006, organizată de Institutul Român pentru Drepturile Omului, Asociația pentru Națiunile Unite din România, Asociația Română pentru Libertate Personală și Demnitate Umană, Asociația Clubul de la Cheia “Victor Dan Zlătescu”, Asociația pentru Promovarea Drepturilor Familiei - Family Forum și Asociația Română pentru Drepturile Femeii (27 iulie 2015)

Conferința cu tema „Protecția victimelor fenomenului violenței fizice și psihice” organizată de Institutul Român pentru Drepturile Omului în parteneriat cu Asociația pentru Națiunile Unite din România și Asociația Română pentru Drepturile Femeii cu ocazia împlinirii unui an de la intrarea în vigoare a Convenției Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice, numită și Convenția de la Istanbul (3 august 2015)

Dezbateri privind proiectul Planului operațional pentru implementarea Strategiei naționale privind persoanele cu dizabilități pentru perioada 2015-2020, organizată de Institutul Român pentru Drepturile Omului, Asociația pentru Națiunile Unite și Asociația Clubul de la Cheia (18 august 2015)

Masă rotundă privind proiectul de Strategie națională pentru promovarea îmbătrânirii active și protecția persoanelor vârstnice pentru perioada 2015 -2020, organizată de Institutul Român pentru Drepturile Omului, Asociația pentru Națiunile Unite din România, Catedra UNESCO pentru drepturile omului, democrație, pace și toleranță, Asociația Română pentru Apărarea Drepturilor Omului la Vârsta a Treia și Asociația Clubul de la Cheia „Victor Dan Zlătescu” (24 august 2015)

Simpozion cu tema „Alfabetizarea și societățile sustenabile”, logoul ales de Organizația Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură (UNESCO) pentru marcarea împlinirii a 50 de ani de la Congresul mondial pentru eradicarea analfabetismului de la Teheran unde a fost inițiată Ziua Internațională pentru Alfabetizare, organizat de Institutul Român pentru Drepturile Omului în parteneriat cu Asociația pentru Națiunile Unite din România, Asociația Română pentru Libertate Personală și Demnitate Umană, Asociația Clubul de la Cheia „Victor Dan Zlătescu”, Liga Independentă Română pentru Drepturile Copilului și Tânărului, Asociația Română pentru Drepturile Femeii și Asociația pentru Promovarea Drepturilor Familiei - Family Forum (8 septembrie 2015)

Dezbateri cu tema „Protecția unor categorii de persoane vulnerabile” organizată de Institutul Român pentru Drepturile Omului în parteneriat cu Asociația pentru Dialog Intercultural (9-10 septembrie 2015)

Dezbateri cu tema „Democrația în Europa – un proiect pentru secolul XXI”, organizat de Institutul Român pentru Drepturile Omului în parteneriat cu Asociația pentru Națiunile Unite din România și Asociația Clubul de la Cheia „Victor Dan Zlătescu” cu ocazia Zilei Internaționale a Democrației (15 septembrie 2015)

Conferința cu tema „Parteneriate pentru pace – Demnitate pentru toți”, temă propusă de Organizația Națiunilor Unite pentru Ziua Internațională a Păcii din acest an, organizată de Institutul Român pentru Drepturile Omului, Asociația pentru Națiunile Unite din România și Asociația Clubul de la Cheia „Victor Dan Zlătescu” (21 septembrie 2015)

Simpozion cu tema „Instrumente regionale și naționale privind prevenirea și combaterea traficului de persoane”, organizat cu ocazia Zilei internaționale împotriva exploatării sexuale și traficului de femei și copii de Institutul Român

pentru Drepturile Omului, Asociația pentru Națiunile Unite din România, Liga Independentă Română pentru Drepturile Copilului și Tânărului, Asociația Română pentru Drepturile Femeii, Asociația Română pentru Libertate Personală și Demnitate Umană, și Asociația pentru Promovarea Drepturilor Familiei - Family Forum (23 septembrie 2015)

Masă rotundă cu tema „Promovarea diversității lingvistice și culturale a Europei” organizată de Institutul Român pentru Drepturile Omului cu Asociația pentru Națiunile Unite din România și Asociația Clubul de la Cheia „Victor Dan Zlătescu” cu ocazia Zilei Europene a Limbilor (24 septembrie 2015)

Dezbateri cu tema „Mobilitatea urbană, o soluție pentru reducerea emisiilor cu efect de seră și combaterea schimbărilor climatice” organizată, în Săptămâna Europeană a Mobilității de Institutul Român pentru Drepturile Omului în parteneriat cu Liga Independentă Română pentru Drepturile Copilului și Tânărului, Asociația pentru Națiunile Unite din România, Asociația Română pentru Drepturile Femeii și Asociația Clubul de la Cheia “Victor Dan Zlătescu” (18 septembrie 2015)

Masă rotundă cu tema „Dreptul la informație – drept fundamental al omului” organizată de Institutul Român pentru Drepturile Omului, Asociația pentru Națiunile Unite din România și Asociația Clubul de la Cheia “Victor Dan Zlătescu” cu ocazia Zilei internaționale a dreptului de a ști (25 septembrie 2015)

Masă rotundă privind Raportul asupra vizitei în România a Comitetului pentru Prevenirea Torturii a Consiliului Europei din 5-17 iunie 2015, organizată de de Institutul Român pentru Drepturile Omului, Asociația pentru Națiunile Unite din România, Asociația Română pentru Libertate Personală și Demnitate Umană, și Asociația Clubul de la Cheia „Victor Dan Zlătescu” (28 septembrie 2015)

PARTICIPĂRI LA ALTE MANIFESTĂRI

Curs cu tema „Contabilitatea instituțiilor publice. Implementarea celor mai noi modificări

legislative” organizat de Expert Aktiv Group SRL (1-6 iulie 2015)

Întâlnire cu delegația Parlamentului Landului Hessen din Germania condusă de președintele acestuia, domnul Norbert Kartmann, organizată de Comisia pentru drepturile omului, culte și problemele minorităților naționale a Camerei Deputaților (1 iulie 2015)

Curs cu tema „Codul muncii 2015. Soluții la problemele privind aplicarea și interpretarea noilor dispoziții legale privind: modificarea CIM, durata concediului de odihnă și sporurile pentru munca suplimentară. Noutăți privind REVISAL” organizat de Expert Aktiv Group SRL (8-12 iulie 2015)

Ședința Consiliului de analiză privind proiectul Planului operațional pentru implementarea Strategiei naționale cu tema „O societate fără bariere pentru persoanele cu dizabilități, 2015-2020” organizată de Ministerul Muncii, Familiei, Protecției Sociale și Persoanelor Vârstnice și Autoritatea Națională pentru Persoanele cu Dizabilități (10 august 2015)

Conferința anuală a Institutului de Drept European (ELI) (2-4 septembrie 2015)

Conferința națională cu tema „Internaționalizare și echitate în învățământul superior: Construind un scenariu mai bun pentru viitor” organizată de Unitatea Executivă pentru Finanțarea Învățământului Superior a Cercetării Dezvoltării și Inovării (UEFISCDI) în parteneriat cu Catedra UNESCO pentru Politici în Știință și Inovare din Școala Națională de Studii Politice și Administrative în cadrul proiectului POSDRU cu tema ”Internaționalizare, echitate și management universitar pentru un învățământ superior de calitate” (23–24 septembrie 2015)

Atelierul cu tema „România și noile provocări ale actualei crize europene” Centrul de Drepturile Omului și Migrație și Centrul de Oratorie și Dezbateri organizat de Centrul de Drepturile Omului și Migrație al Universității Româno-Americane (24 septembrie 2015)

Curs cu tema „Managementul gestiunii și arhivării documentelor. Proceduri de lucru și arhivarea electronică” organizat de Expert Aktiv Group SRL (24-27 septembrie 2015)

